

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ: ДИПЛОМАТІЯ, ЕКОНОМІКА, ТУРИЗМ

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції
з нагоди міжнародного дня багатосторонності і дипломатії в ім'я
миру та з нагоди
50-річчя підписання Гельсінського заключного акту

24 квітня 2025 року, м. Харків, Україна

Електронний ресурс

Харків – 2025

Ресстраційне посвідчення УкрІНТЕІ МОН України
(№740 від 9 грудня 2024 року)

Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням
Вченої ради Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 10 від 21 травня 2025 року)

Редакційна колегія:

Парфіненко А.Ю., кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу (голова редакційної колегії)

Лиман С.І., доктор історичних наук, професор кафедри світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

Онацький М.Ю., кандидат історичних наук, доцент кафедри світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу (відповідальний секретар)

Подлепіна П.О., кандидат економічних наук, доцент кафедри світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

Панасенко Г.С., кандидат політичних наук, доцент кафедри світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

Панова І.О., кандидат економічних наук, доцент кафедри світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

Писаревський М.І., кандидат економічних наук, доцент, директор ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Сичова В.В., доктор наук з державного управління, професор кафедри світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

Адреса редакційної колегії:

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу», кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу 61022, м. Харків, майдан Свободи 6, к. 366-а, тел. (057) 707-53-06, e-mail: diplomacy@karazin.ua

С 83 Стратегічні пріоритети європейської та світової політики: дипломатія, економіка, туризм: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди міжнародного дня багатосторонності і дипломатії в ім'я миру та з нагоди 50-річчя підписання Гельсінського заключного акту (24 квітня 2025 року, м. Харків, Україна) [Електронний ресурс]. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2025. (PDF 196 с.)

URI <https://ekhnuir.karazin.ua/handle/123456789/21707>

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції присвячені актуальним міжнародним проблемам. До збірника увійшли публікації, в яких розкриваються проблеми впливу російсько-української війни на європейську та світову політику, міжнародну безпеку, особливості двосторонньої та багатосторонньої дипломатії України в умовах війни. В центрі уваги постають проблеми світової економіки та повоєнної реконструкції України, вплив міжнародного туризму та інших транснаціональних акторів на міжнародну взаємодію.

URI <https://ekhnuir.karazin.ua/handle/123456789/21707>

ЗМІСТ

ПАРФІНЕНКО А. РОЛЬ ГЕЛЬСІНСЬКОГО ЗАКЛЮЧНОГО АКТУ В ПІДТРИМЦІ СВОБОДИ ПОДОРОЖЕЙ І МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ ТА ПОДОЛАННІ БЛОКОВОГО РОЗКОЛУ В ЄВРОПІ.....	8
АКСЬОНОВА Н., СЕМІЮШКО І. ЗАСТОСУВАННЯ ДОСВІДУ НОРВЕГІЇ З ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В ПОВОЄННІЙ УКРАЇНІ	13
АНДІБУЛОВА К. МИРОТВОРЧІ МІСІЇ ООН У ЗОНАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ (2010–2025 РР.).....	16
АНДРУШКЕВИЧ Н., ПОЛЬОВА Н. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	19
БАРИБІНА Я. РОЛЬ ЖІНОЧИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У КУЛЬТУРНІЙ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	22
БАСАРАБ В. ВИКОРИСТАННЯ ЕТНІЧНОГО ФАКТОРУ КНР У ФОРМУВАННІ ПОЛІТИКИ ЩОДО ТАЙВАНЮ.....	25
БОМБИК П. ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У ПІВДЕННІЙ КОРЕЇ ЯК ВИКЛИК ГУМАНІТАРНІЙ ДИПЛОМАТІЇ ТА ГЛОБАЛЬНИМ СОЦІАЛЬНИМ ТРАНСФОРМАЦІЯМ	28
БУРЕК В-М. СТРАТЕГІЧНА АМБІВАЛЕНТНІСТЬ ЧИ ПРОРАХОВАНА ПІДТРИМКА? АНАЛІЗ ВІЙСЬКОВОЇ ДОПОМОГИ ФРАНЦІЇ УКРАЇНІ	31
ВАШАЙ Ю., ЄСІН О. ВПЛИВ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ГЛОБАЛЬНІ ЕКОЛОГІЧНІ ВИТРАТИ.....	33
ВОЛОСНІКОВА Н. ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ІМІДЖУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	36
ГРИНЮК Т. ПРОЄКТИ ТА ЗАХОДИ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ПІД ЧАС ВІЙНИ ЯК ДРАЙВЕР ПОШИРЕННЯ ПРАВДИ ПРО УКРАЇНУ	39
ГУЗЕНКО О. ЕНЕРГЕТИЧНА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ЧЕХІЇ: СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО В УМОВАХ ВІЙНИ.....	42
ДАВИДЕНКО В. АВСТРІЙСЬКА ПОЛІТИКА НЕЙТРАЛІТЕТУ ТА ЇЇ ЕВОЛЮЦІЯ В 1990-х – 2000-х РР..	45
ДАНЬКІВ Є. МОДЕЛЬ «ОДНА КРАЇНА – ДВІ СИСТЕМИ»: МОЖЛИВІ НАСЛІДКИ ДЛЯ ТАЙВАНЮ НА ПРИКЛАДІ КРИЗИ В ГОНКОНГІ.....	48

ДЯЧЕНКО Т., МАКСИМЕНКО Я. ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ ЯК АКТОРІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН	51
ЄВТУШЕНКО О., ГАПОНЕНКО Г., ШАМАРА І. АНАЛІЗ РЕГІОНАЛЬНИХ АСПЕКТІВ ЕНОТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	53
ЄВТУШЕНКО О., ГАПОНЕНКО Г., ШАМАРА І. СТАЛИЙ ТУРИЗМ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ.....	57
ЄВТУШЕНКО О., ДОВБИЧ А. ВИДИ БІЗНЕС-ПЛАНУ ТА ЙОГО РОЛЬ У СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ	61
ЄВТУШЕНКО О., ДЯЧЕНКО А. ОРГАНІЗАЦІЯ РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	63
ЄВТУШЕНКО О., КРЯЧКО Є. ГАСТРОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІСПАНІЇ.....	66
ЗОЛОТЬКО Є. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	70
ІЗМАЙЛОВ О. ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ТА СТВОРЕННЯ КОЛЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	74
КОЛЕСНІЧЕНКО С. РОЗВИТОК ВІДНОСИН ЄС ТА ТУРЕЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В 1990-Х РР.....	77
КРУГЛЯКОВА В., КОЧІШ Т. РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ВАЛЮТНОГО ФОНДУ У СТАБІЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	79
КУР'ЯНОВА С. BREXIT: ПРИЧИНИ, ПЕРЕБІГ ТА НАСЛІДКИ ДЛЯ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	82
ЛИМАН С., ЯЩЕНКО К. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВОЄННО-ТЕХНІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА КНР І НІГЕРІЇ.....	85
ЛУК'ЯНОВА Н. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК ДВИГУН СОЦІАЛЬНИХ І ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН: АНАЛІЗ ВПЛИВУ НА СУСПІЛЬСТВО ТА ЗАКОНОДАВЧУ БАЗУ В УКРАЇНІ	88
МАЛЮСЬКА В. МИРОТВОРЧА АКТИВНІСТЬ УКРАЇНИ: ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ.....	91
МАХНО А. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКИХ ІНІЦІАТИВ У ТУРИСТИЧНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ.....	94
МЕЛЬНИЧУК В. ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ВІДНОСИНИ ЄС-КНР.....	97

МИСАК Я. ІНІЦІАТИВА ТРЬОХ МОРІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ БАГАТОВИМІРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ: БЕЗПЕКА, НАРАТИВИ, ПАРТНЕРСТВО	101
МІРЗОДАЄВА Т. ЗВІТНІСТЬ ПРО СТАЛИЙ РОЗВИТОК У ТУРИЗМІ.....	104
МОМОТ А. МЕДІА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	107
МУРАШОВА О. МІЖНАРОДНА КУЛЬТУРНА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ.....	109
ОСТАПЕНКО Р., КАШПЕРСЬКА А. ВПЛИВ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ.....	112
ПАВЛЮК С. СТАЛИЙ ТУРИЗМ – СУЧАСНИЙ ТРЕНД ЧИ ГЛОБАЛЬНА НЕОБХІДНІСТЬ?.....	114
ПАЛИНЧАК-КУТУЗОВА В. МУЗЕЙ У КУЛЬТУРНІЙ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: НА ПРИКЛАДІ ЗАКАРПАТСЬКОГО ОБЛАСНОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ ІМ. ТИВОДАРА ЛЕГОЦЬКОГО.....	117
ПИСАРЕВСЬКИЙ М., ПАНОВА І. РОЛЬ КУЛЬТУРНИХ ТА КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ	120
ПОДЛЕПНА П., ПИСАРЕВСЬКИЙ М. РОЛЬ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	123
ПОДОЛІННА Д. ВІДНОСИНИ ЄС ТА РСДПЗ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	126
ПОКУСАЙ Є. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В МАЛИХ МІСТАХ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ МІСТА ДЕРГАЧІ).....	129
ПОСОХОВ І. ФЕСТИВАЛІ ІСТОРИЧНОЇ РЕКОНСТРУКЦІЇ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: ВІД КРИЗИ ДО ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ	134
ПРУДКИЙ Д. ВІЙСЬКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З ВЕЛИКОЮ БРИТАНІЄЮ.....	137
РУДИК О. ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КЛІМАТИЧНИХ ІНІЦІАТИВ НА ЛІДЕРСТВО ЄС	139
СІДОРОВ М., ПАНОВА І. СТРАТЕГІЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА МІЖНАРОДНА ПІДТРИМКА	142
СЛОБОДЕНЮК Д. ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇН ПІВДЕННОЇ АЗІЇ	145

СТОВБУН В. ЕВОЛЮЦІЯ НЕЙТРАЛІТЕТУ АВСТРІЇ В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕННЯ ОБОРОННОЇ СПІВПРАЦІ В ЄС	148
ТЕХТІЛОВА М. КУЛЬТУРНІ ТА КРЕАТИВНІ ІНДУСТРІЇ ТА ЇХ РОЛЬ У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ	151
ТРЕТЯК О. ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ ГЛОБАЛЬНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ НА ЕКОНОМІЧНУ ПОЛІТИКУ ДЕРЖАВ	152
TULAI O., KVASOVSKYI O., ALEKSEYENKO L. INTERNATIONAL TRANSACTION POLICY IN THE CONTEXT OF TRANSFORMING SOCIAL RESPONSIBILITY	155
ФЕНЬ Д., ПОДЛЕПНА П. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА В ТУРИЗМІ (НА ПРИКЛАДІ М. ПРАГА)	158
ХАЛІН В. ЕКСПОРТНА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	161
ХРАПКОВ І. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВЕЛОТУРИЗМУ В ПОВОЄННОМУ ХАРКОВІ КРІЗЬ ПРИЗМУ ДОСВІДУ НОРВЕГІЇ.....	163
ХРИСТИК М. ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ	166
ЦІВАТИЙ В. ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ТУРЕЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В УМОВАХ МОНДІАЛІЗОВАНОГО СВІТОУСТРОЮ ХХІ СТОЛІТТЯ: МІЖНАРОДНО-ПОЛІТИЧНИЙ І РЕГІОНАЛЬНИЙ ДИСКУРСИ	168
ЧЕРНИЦЬКА О. ЧАЙНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ М'ЯКОЇ СИЛИ У МІЖНАРОДНІЙ ВЗАЄМОДІЇ	171
ЧОРНОБАЙ А. РОЛЬ ТУРЕЧЧИНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	174
ШАМРАЄВ В. СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З РЕГІОНАЛЬНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ	177
ШАМРАЄВА В. ПРАКТИКА РОЗГЛЯДУ СПОРІВ ЗА УЧАСТІ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНИХ СУДОВИХ УСТАНОВАХ	180
ШАРЛАЙ О. ІЗРАЇЛЬСЬКО-ПАЛЕСТИНСЬКИЙ КОНФЛІКТ: ВИКЛИКИ МИРНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ТА УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ	183
ШКУРКО А. МІЛІТАРНИЙ ТУРИЗМ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ	185

ШКУРКО А. ЕКОНОМІЧНІ РЕФОРМИ НА ТАЙВАНІ В 1960-х – 1970-х рр.	188
ЯРМАЧЕНКО К. БЕЗПЕКА ЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: СТРАТЕГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РУМУНІЇ	191

РОЛЬ ГЕЛЬСІНСЬКОГО ЗАКЛЮЧНОГО АКТУ В ПІДТРИМЦІ СВОБОДИ ПОДороЖЕЙ І МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ ТА ПОДОЛАННІ БЛОКОВОГО РОЗКОЛУ В ЄВРОПІ

Анатолій Парфіненко

завідувач кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
кандидат історичних наук, доцент

E-mail: parfinenko@karazin.ua

Нарада з безпеки та співробітництва в Європі (НБСЄ) розглядається як поворотний момент європейської безпеки, який зафіксував політичні та територіальні підсумки Другої світової війни. Нарада окреслила базові принципи міжнародних відносин та подальшого мирного співіснування держав Європи з різними політико-економічними системами. Підписаний за її підсумками Заключний Акт ґрунтувався на двох засадничих, компромісних стовпах, які враховували інтереси держав капіталістичного та соціалістичного табору. З одного боку, у відповідь на домагання СРСР, документ закріпив принцип непорушності кордонів, зафіксувавши у такий спосіб територіальні розмежування, які склалися по завершенні Другої світової війни. На думку критиків Угоди, це означало визнання радянського панування у Східній Європі та анексії країн Балтії з боку СРСР. З іншого боку, на вимогу Заходу документ задекларував повагу до прав та свобод людини як важливий імпульс трансформації в комуністичних суспільствах.

Разом з тим, імперативною вимогою Гельсінського Акту, яка зазвичай залишається в «тіні» гуманітарних вимог, було забезпечення свободи пересування як дієвого механізму подолання блокової ізоляції Європи. Відповідно, вплив політики «розрядки» на лібералізацію режиму мобільності в Європі постає як актуальна проблема дослідження, з'ясування якої дозволить визначити роль зростаючих туристичних зв'язків та транснаціональних контактів між Східним та Західним блоками у розмиванні політичної легітимності соціалістичних режимів, подоланні автаркічної природи «холодної війни» та блокової ізоляції.

Однією з визначальних характеристик «холодної війни», що символізувала політичні та фізичні кордони Європи, а також блоковий поділ світу з 1945 по 1991 рр. була метафора «залізної завіси». Символічний образ якомога точно відображав прагнення Радянського Союзу та держав-сателітів обмежити режим мобільності та контакти із Заходом, організувати життя на засадах «гарнізонної» держави, контролюючи у такий спосіб проникнення «ворожих» ідей. До самого кінця «холодної війни», особливо на її ранньому етапі, Східний блок підозріло ставився до міжнародної мобільності, намагаючись пильно стежити за кордонами та іноземцями. Натомість США розглядали свободу

подорожей та туризм як складову частину ліберального світового порядку. Ця зовнішньополітична доктрина спиралася на ідеї про те, що вільна торгівля та ліберальна економіка сприяють формуванню ліберальних політичних систем та демократичних форм правління (Парфіненко, 2023, с. 35).

Вже роки президентства Дж. Кеннеді зовнішньополітичний курс США «стримування» комунізму стосовно Східної Європи зазнає корекції. На доктринальному рівні курс США щодо Східної Європи отримує оформлення в «політиці проникнення», представлений в «Основах політики національної безпеки» в червні 1962 р. Вона передбачала «розширення контактів між народами Східної Європи та Заходу на всіх рівнях» (Basic National Security Policy, 1962).

Уроки Карибської кризи спонукають наступну президентську адміністрацію Л. Джонсона до продовження ініціатив Кеннеді, які будуть втілені у політиці «наведення мостів» із європейськими соціалістичними режимами, заохочувала посилення обмінів між народами. Безумовно, в безпековому плані розрядка була тісно пов'язана із діалогом та угодами між США та СРСР по контролю над стратегічними озброєннями, покликаних зменшити ризик війни між наддержавами. Починаючи від Договору про часткову заборону ядерних випробувань (1963), Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (1968) до Договору про обмеження систем протиракетної оборони (1972) та угод про обмеження стратегічних озброєнь (1972, 1979) та ін. Однак «ключ» до широкої розрядки, спрямованої на подолання блокового розколу європейського континенту та забезпечення «мирного співіснування» знаходився в Берліні, оскільки «німецька проблема» становила основний «фокус» назріваючого військового конфлікту між Сходом та Заходом (Gambles, 1992, p. 21).

«Східна політика» Брандта, який у 1969 р. обійняв посаду канцлера ФРН, передбачала визнання уряду Східної Німеччини та розширення комерційних відносин з державами соціалістичного табору. Угоди з Радянським Союзом (1970) та Польщею (1970), зі Східною Німеччиною (1972) усунули історичні та правові перешкоди співробітництву. Започаткована у 1960-х рр. під гаслом «зміни через зближення», ця політика розширила режим мобільності між німецькими державами, створивши потужний імпульс для подальшого ствердження свободи пересування в Європі (Парфіненко, 2019, с. 31).

Поглиблення економічних зв'язків, розширені обміни та культурні контакти поширювалися не тільки на Східну Німеччину, а й на інші країни Східного блоку, що мало створити надійне підґрунтя для того, щоби процес «розрядки» набув незворотного характеру. Цей рух зустрічав підтримку з боку східноєвропейських соціалістичних режимів, які розглядали зниження міжнародної напруженості як можливість покращення свого економічного становища та побудови національних стратегій розвитку за прикладом Югославії, що всіляко заохочувалося Сполученими Штатами.

Сформована розрядкою геополітична динаміка посилила східноєвропейський напрямок зовнішньої політики Вашингтону та його бажання зменшити залежність регіону від Радянського Союзу за рахунок посилення економічних і політичних зв'язків із Заходом. Припинення війни у

В'єтнамі, підписання радянсько-американських угод, налагодження співробітництва між Західною та Східною Німеччинами, широка громадська підтримка східної політики Ніксона та Брандта, розвиток американо-китайських відносин та початок підготовчого етапу наради в Гельсінкі в листопаді 1972 р., відкрили нові можливості для політики США у Східній Європі.

Протягом майже двох років, з липня 1973 р. по липень 1975 р., Женева та Гельсінкі стали основними майданчиками, які дозволили поєднати інтереси та очікування різних сторін щодо майбутньої угоди про безпеку і співробітництво в Європі. Значна кількість держав-учасниць наради (35) та процедура ухвалення рішень на основі консенсусу впливала на інтенсивність та тривалість переговорів, що дало підстави Г. Кіссінджеру вважати «нескінчені» раунди переговорів НБСЄ в 1970-х «багатосторонньою дипломатією, що вийшла з-під контролю» (Kissinger, 1999, р. 642). Але «велике зависання», за його словами, становила саме «свобода пересування» (Memorandum of Conversation, 1974).

Підписаний, зрештою, 1 серпня 1975 р. на саміті у Гельсінкі заключний акт стосувався низки питань, розділених на чотири теми або так звані «кошки». Перший кошик включав десять принципів, які охоплювали політичні та військові питання, територіальну цілісність, визначення кордонів, мирне врегулювання суперечок і впровадження заходів зміцнення довіри між протиборчими військами. Другий кошик був зосереджений на економічних питаннях, таких як торгівля, розвиток транспорту, міжнародного туризму, а також наукове співробітництво. Третій кошик акцентував увагу на гуманітарних питаннях. Він починався з «полегшення свободи пересування» та підтримки контактів між людьми на індивідуальній та колективній, неофіційній та офіційній основі, що розглядалося як запорука «зміцнення миру та взаєморозуміння» між народами. Розділ наголошував на правах людини, включаючи свободу еміграції та возз'єднання сімей, розділених міжнародними кордонами, культурні обміни, свободу преси та ін. Четвертий кошик формалізував деталі подальших зустрічей і процедур впровадження.

Основний інтерес Радянського Союзу полягав в опосередкованому визнанні свого панування у Східній Європі шляхом маніфестації принципів непорушності кордонів і невтручання у внутрішні справи держав. Фактично угода визнавала усі європейські кордони (включаючи поділ Німеччини на дві держави), які сформувалися за підсумками Другої світової війни. В обмін на це, західні держави вимагали від Москви зобов'язань у сфері дотримання прав людини, розширення контактів між Східною та Західною Європою, свободи пересування та вільного потоку інформації. Заключний акт відображав обидві точки зору, але скепсис щодо результативності угоди був широко поширений як на Сході, так і на Заході. Приміром, в Сполучених Штатах проблема легітимізації радянського впливу в Східній Європі, яку начебто санкціонував Гельсінський акт, стала частиною електорального процесу, яка допомогла здобути перемогу президенту-демократу Дж. Картеру (Byrnes, 2021).

Насправді ж, Гельсінські угоди не змінювали стратегічне бачення зовнішньополітичного курсу Заходу стосовно Східної Європи, яке полягало у «звільненні» країн-сателітів Радянського Союзу від комуністичного правління.

Заключний Акт містив принципово важливі положення стосовно дотримання прав та свобод громадян, включаючи свободу слова та пересування, вільний обмін інформацією та право кожної держави здійснювати незалежну внутрішню та зовнішню політику. Як зазначає Р. Нібур, в умовах, коли Сполучені Штати та Радянський Союз домовилися по основним зовнішньополітичним параметрам європейської безпекової конференції, західні переговорники, на чолі з держсекретарем Г. Кіссінджером, успішно лобіювали так звану «третю корзину», як включала права людини та свободу пересування для усіх людей (Niebuhr, 2018, р. 201). В даному випадку, важливо підкреслити, що питання культурних зв'язків та наукового обміну, вільного переміщення людей, розповсюдження інформації та ідей викликало неабиякий супротив радянської сторони, як таке що суперечить принципам суверенітету та невтручання у внутрішні справи. Цього аж ніяк не могли допустити радянські керманичі, одержимі охороною комуністичних режимів від західного ідеологічного впливу. Сама ідея свободи пересування в умовах соціалістичної дійсності загрожувала урядам залишитися без значної частини власних громадян.

Заключний Акт констатував існування тісного взаємозв'язку між розвитком туристичної мобільності та активізацією економічної діяльності в інших галузях. Він окреслював низку заходів щодо поглиблення туристичної взаємодії країн, розвитку транскордонних туристичних проєктів, покращення умов для розвитку індивідуальних та колективних подорожей. Включаючи пропозиції щодо зростання мобільності та контактів молоді (робота, освіта, вивчення мови), розширення молодіжного туризму, співпрацю у сфері спорту, контактів між неурядовими організаціями та асоціаціями, що мали сприяти зміцненню дружніх стосунків і довіри між народами (Organization for Security and Co-operation in Europe, 1975, р. 32-33).

Безумовно, Заключний Акт не став одномоментним каталізатором масового відкриття кордонів у Східній Європі, але разом з «новою східною політикою» ФРН запустив важливий процес лібералізації режиму мобільності на Європейському континенті, який кидав виклик політичному контролю. Не випадково, коли прийшов час оцінити прогрес Гельсінських угод у 1977 р. радник з національної безпеки США З. Бжезинський побачив більш широкий процес розрядки як «неминучий виклик, кинутий радянському контролю над Східною Європою» (Niebuhr, 2018, р. 194).

Таким чином, Гельсінський Заключний акт, закріпив та розвинув ліберальний дискурс свободи пересування, визначивши вільні контакти між націями на рівні гуманітарних прав та свобод людини. Гельсінські угоди виходили з принципової установки про внесок контактів між народами в зміцнення миру та взаєморозуміння, тому запропонували практичні заходи та механізми підтримки туристичних зв'язків. В певному розумінні цей документ став маніфестацією ліберальних ідей європейської мобільності та всесвітнього громадянства, випередивши динаміку глобалізації, яка після 1989 р. набула незворотного характеру. Автори декларації визнали існування тісного зв'язку між мобільністю та інтенсифікацією економічних процесів, синергія яких мала

здолати біполярний порядок, забезпечити трансформацію Східної Європи та створити загальноєвропейський простір співробітництва.

Список літератури:

1. Парфіненко, А. (2023). Міжнародний туризм як складова частина ліберального світового порядку. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*, (2 (16)), 33–51. <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2023-02-33-51>.
2. Парфіненко, А. Ю. (2019). Туризм і мир в політично розколотих націях: кейс-стаді. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*, (Вип. 139), 27–46. <https://doi.org/10.17721/apmv.2019.139.0.27-48>.
3. Basic National Security Policy. (1962, June 22). *Foreign Relations of the United States, 1961–1963, Volumes VII, VIII, IX (Document 271)*, U.S. Government Printing Office.
4. Brzezinski, Z., & Griffith, W. E. (1961). Peaceful Engagement in Eastern Europe. *Foreign Affairs*, 39 (4), 642. <https://doi.org/10.2307/20029518>.
5. Byrnes, R. F. (2021). *U. S. Policy Toward Eastern Europe and the Soviet Union: Selected Essays, 1956-1988*. Taylor & Francis Group.
6. Organization for Security and Co-operation in Europe. (1975). Final Act of the Conference on Security and Co-operation in Europe. <https://www.osce.org/files/f/documents/5/c/39501.pdf>.
7. Gambles, I. (1992). Security and the CSCE process: the Stockholm Conference and beyond. *International Affairs*, 68 (3), 519. <https://doi.org/10.2307/2622983>.
8. Kissinger, H. (1999). *Years of renewal*. Simon & Schuster.
9. Memorandum of Conversation between President Ford and Dr. Henry A. Kissinger. (1974, August 15). *Foreign Relations of the United States, 1969–1976, Volume XXXIX, European Security (Document 243)*, U. S. Government Printing Office.
10. Niebuhr, R. E. (2018). *Search for a Cold War Legitimacy : Foreign Policy and Tito's Yugoslavia: Foreign Policy and Tito's Yugoslavia*. BRILL.

ЗАСТОСУВАННЯ ДОСВІДУ НОРВЕГІЇ З ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В ПОВОЄННІЙ УКРАЇНІ

Наталя Аксьонова

завідувачка кафедри українознавства,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
кандидат історичних наук, доцент
E-mail: aksyonova@karazin.ua

Іван Семіошко

студент кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
E-mail: semioshko2021utm12@student.karazin.ua

За розвитком екологічного туризму у всіх його проявах наразі Норвегія перебуває в десятці лідерів серед європейських держав. Ця держава посідає провідне місце із розвитку урядової «зеленої» політики [1]. Екологічно направлений туризм розглядається як запорука сталого розвитку громад і впевнено його розвиває в усіх регіонах. В умовах повоєнного стану відновлення туристичної галузі України досвід розвитку екологічного туризму в Норвегії є важливим і актуальним питанням, адже долучення людей до екологічного туризму після війни потребує сталих та інноваційних підходів. Екотуризм і природні заповідники створюють можливості для розвитку туризму в умовах сталості через збереження та просування природних територій як провідних туристичних місць, пропагують активний відпочинок на природі [2]. Тому зосередимося на тих аспектах, що найбільш розвинені в Норвегії та дають можливість становленню сталого розвитку через розвиток екологічно спрямованого туризму.

1. Туризм, спрямований на збереження природи та екосистем, в Норвегії розглядається як основна запорука сталого розвитку. Саме тому, вона є одним з лідерів у розвитку екологічного туризму, де основним принципом є мінімізація впливу туристів та галузі загалом на навколишнє середовище [3]. Тому ми маємо застосовувати цей досвід насамперед в національних і звичайних парках, рекреаційних зонах, зонах відпочинку, де зосередитися на просування ідеї збереження природних ресурсів, що і так постраждали в наслідок війни. Доречним буде видаватися супроводжувати екологічні, пішохідні та велосипедні тури природоохоронною просвітницькою діяльністю. Потрібно для сталого розвитку галузі запровадити систему екологічних сертифікатів для туристичних об'єктів, готелів і ресторанів також.

2. Вражає велика кількість екологічних маршрутів, що мають місце в Норвегії. Більшість екологічних маршрутів та велосипедних стежок прокладені

через красиві природні ландшафти. Потрібно відмітити розвинуту інфраструктуру, що підтримує екотуристів, зокрема місця для кемпінгу з низьким впливом на природне середовище, станції для підзарядки електровелосипедів. Краєвиди України та ландшафт дозволяють розробляти екологічні стежки різної складності, але їх потрібно відразу оснащувати джерелами відновлюваної енергії як то сонячні панелі чи вітряки, екологічно чистими туалетами та станціями сортування сміття на місцях зупинок.

3. Місцеві громади Норвегії активно долучаються до організації екологічних турів. Вони активно інтегруються в кожен із туристичних проєктів, Туристичні фірми дослухаються до кожної їхньої ініціативи із збереження природних територій [4]. Такий підхід дозволяє не тільки зберігати екологію, але й стимулювати розвиток громад. Для сталого розвитку екологічного туризму в Україні потрібно надавати громадам можливість управління природними ресурсами через сумісні з туристичними підприємствами грантові програми, що б могли б забезпечити навчання місцевих екоекскурсоводів, розбудову інфраструктури. Також місцеві громади можуть заохочувати створення зелених садиб та виготовлення сувенірної продукції, що відповідає екологічним стандартам. Це однозначно має створити додаткові робочі місця й змінити кількість податків у територіальних громадах України.

4. Норвегія приділяє не аби яку увагу обізнаності туристів щодо екологічних ініціатив, впроваджуються різноманітні освітні програми, застосовуються для цього інформаційні приводи, екологічні лекції, розповсюджуються відповідні брошури [5]. В Україні можна впроваджувати подібні заходи під час екскурсій, але перед цим екскурсоводи мають пройти відповідне навчання і стати амбасадорами екологічних програм.

5. Норвегія має досвід із відновлення природних територій після стихійних лих. Для України це безцінний досвід, що може застосовуватися на деокупованих територіях, що потребують відновлення екосистеми. Ці заходи можуть створювати додаткові робочі місця, можливо буде залучувати екоактивістів та створювати туристичні маршрути такими місцями, долучати туристів до довгострокових програм. Наприклад, туристам пропонується надати перевагу фізичним активностям, споглядати дику природу, а також комбінувати відпочинок з фототуризмом.

6. Новітні технології забезпечують сталий розвиток, тому Норвегія використовує їх якомога широко. У цій країні надається перевага електротранспорту, зокрема електровелосипедам, запроваджуються інноваційні технології для зниження впливу туристів на навколишнє середовище. Саме новітні технології можуть весь час пропагувати ековідповідальний туризм, що пропагується Європейською комісією до обов'язкового впровадження у всіх країнах ЄС. Туристам можна запропонувати оснащені сортувальні станції сміття, нагадування в гаджетах про необхідність збереження екосистем, якщо вони знаходяться на заповідних територіях. Щоб уникнути овертуризму потрібно інтегрувати цифрові платформи і моніторити туристичні потоки, особливо у місцях дикої природи.

Проаналізувавши основні напрямки розвитку екологічного туризму у Норвегії, а також, беручи до уваги основні положення концепції «сталого

розвитку» [6], можемо зробити висновок, що екологічний туризм в Норвегії має багатий досвід і потенціал, який може бути успішно адаптований в Україні для підтримки відновлення після війни. Майбутні перспективи розвитку екологічного туризму в Україні після війни охоплюють наступне: потрібно створювати стійкі та екологічно «чисті» продукти, підтримувати просвітницьку діяльність та інформувати туристів про значущість екологічного туризму, долучити новітні інформаційні та екологічні технології, що сприяють збереженню навколишнього середовища

Список літератури:

1. Мареха І., Мозгова, Д., Косяченко Ф. Аналіз екологічних сегментів європейського ринку сталого туризму. Економіка та суспільство, 2022. (46). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-36>.
2. Fredman, P., Margaryan L. 20 years of Nordic nature-based tourism research: a review and future research agenda. Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism, 2020, 21(1), P. 14–25. <https://doi.org/10.1080/15022250.2020.1823247>.
3. Stokke, K.B., & Haukeland, J.V. Balancing Tourism Development and Nature Protection Across National Park Borders: A Case Study of a Coastal Protected Area in Norway. Journal of Environmental Planning and Management, 2018, 61(12), P. 2151–2165. <https://doi.org/10.1080/09640568.2017.1388772>.
4. Rosenberg, A., Lynch, P.M., & Radmann, A. Sustainability Comes to Life: Nature-Based Adventure Tourism in Norway. Front Sports Act Living. 2021 Jun. P. 1-16. doi: 10.3389/fspor.2021.686459.
5. Heslinga, J.H., Hartman, S., & Wielenga, B. Irresponsible Responsible Tourism: Observations from Nature Areas in Norway. Journal of Tourism Futures, 2021, 7(2), P. 197-202.
6. 64+ Sustainable Travel Trends, Data & Statistics. URL: <https://passport-photo.online/blog/sustainable-travel-statistics/> (дата звернення: 13.04.2025).

МИРОТВОРЧІ МІСІЇ ООН У ЗОНАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ (2010–2025 рр.)

Кристина Андібułова

студентка кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

E-mail: andibulova2003@gmail.com

Науковий керівник: д.і.н., проф. Лиман С.І.

У ХХІ ст. світова спільнота продовжує стикатися з численними викликами, пов'язаними зі збройними конфліктами, тероризмом, етнічними суперечками, гуманітарними кризами та крахом державного управління в окремих регіонах. На цьому тлі зростає роль ООН у підтриманні міжнародного миру та безпеки, зокрема через реалізацію миротворчих операцій. Миротворчі місії ООН стали невід'ємною частиною системи глобального врегулювання конфліктів. Їхня ефективність, проблеми функціонування та перспективи розвитку залишаються предметом активних наукових дискусій.

Після 2010 р. миротворча діяльність ООН значною мірою адаптувалася до нових загроз, що виникли внаслідок глобальної нестабільності. В епоху постмодерних конфліктів роль миротворців трансформувалася. Вони не тільки забезпечують режим припинення вогню, але й сприяють політичному діалогу, захисту прав людини, розмінуванню, відбудові державних інституцій, реформі безпекового сектору та забезпеченню гуманітарної допомоги [1, с. 23].

Визначальним для сучасних миротворчих операцій є перехід від «традиційного» підходу до комплексного. Згідно з ним, миротворчі сили взаємодіють із різноманітними суб'єктами: урядовими органами, неурядовими організаціями, міжнародними інституціями та місцевим населенням. Це дає змогу досягати більш стійкого миру. Проте така багатофункціональність миротворчих місій створює додаткові труднощі щодо ресурсного забезпечення, координації дій та визначення чітких мандатів [2, с. 58].

У період 2010–2025 рр. ООН проводила десятки миротворчих місій у гарячих точках світу. Наймасштабніші з них – у Демократичній Республіці Конго (MONUSCO), Малі (MINUSMA), Центральнопівденноафриканській Республіці (MINUSCA) та Південному Судані (UNMISS). Кожна з цих операцій мала свою специфіку, залежно від інтенсивності конфлікту та рівня зовнішнього втручання.

У ДР Конго місія MONUSCO є однією з найдовших за тривалістю дій. З 2010-х років вона була трансформована зі спостережної у стабілізаційну, маючи завдання забезпечити безпеку цивільного населення та боротися з озброєними угрупованнями. Проте, попри значну військову присутність та мільярдне

фінансування, ситуація в регіоні залишається напруженою, що свідчить про обмеженість впливу ООН у складних безпекових умовах [3, с. 125].

Місія MINUSMA в Малі (з 2013 р.), була відповіддю на державну кризу, спричинену повстанням туарегів та зростанням ісламського екстремізму. Незважаючи на спроби стабілізувати ситуацію, збройні напади на миротворців та теракти ускладнювали реалізацію мандату. У 2023 році влада Малі звернулася до ООН із проханням припинити місію, що вказує на складність миротворчої діяльності в умовах слабкої державності та антизахідних настроїв [4, с. 69].

Центральноафриканська Республіка стала ще одним прикладом конфлікту, де миротворча присутність є критично важливою для запобігання етнічному насильству. MINUSCA намагалася врегулювати збройне протистояння між урядом та численними збройними формуваннями, захищаючи мирне населення. Разом із тим, місія неодноразово піддавалася критиці через низьку ефективність та звинувачення в порушенні прав людини з боку миротворців [5, с. 33].

У Південному Судані, який здобув незалежність у 2011 р., UNMISS відігравала ключову роль у стабілізації новоствореної держави. Однак з початком громадянської війни в 2013 р. місія зіткнулася з гострою нестачею ресурсів. Попри це, UNMISS забезпечила захист понад 200 тисяч цивільних осіб, що вказує на важливість її гуманітарної складової [4, с. 72].

Таблиця 1

Порівняльна таблиця ефективності миротворчих місій ООН
(2010–2025 рр.) [3]

Місія	Країна	Результати	Рівень успішності	Ключові фактори впливу
MONUSCO	ДР Конго	Часткове забезпечення безпеки, але тривала нестабільність	Низький	Відсутність політичної волі, складна географія, численні збройні групи
MINUSMA	Малі	Теракти проти миротворців, дострокове завершення	Низький	Відсутність підтримки влади, антизахідні настрої, брак координації
MINUSCA	Центрально-африканська Республіка	Частковий захист цивільного населення, але звинувачення у порушеннях	Середній	Слабкість уряду, етнічні конфлікти, проблеми з дисципліною миротворців
UNMISS	Південний Судан	Захист тисячі цивільних, підтримка діалогу	Відносно високий	Підтримка населення, наявність мандату, гуманітарна складова

Зіставлення результатів миротворчих місій демонструє, що їх успішність визначається сукупністю політичних, безпекових та соціальних чинників. Так,

відносний успіх UNMISS у Південному Судані пояснюється наявністю чіткого гуманітарного мандату, підтримкою частини місцевої влади та концентрацією на захисті цивільних. Натомість місія MINUSMA в Малі виявилася малоефективною, оскільки працювала в умовах зростання радикалізму, дефіциту довіри до міжнародних інституцій та браку національного консенсусу.

Ключовими умовами для ефективності миротворчої місії є наявність політичної волі основних сторін конфлікту до діалогу; підтримка з боку місцевої влади та населення; достатнє ресурсне забезпечення, зокрема техніка, персонал і фінанси; чіткий та реалістичний мандат місії; координація з іншими гравцями.

В Україні, починаючи з 2014 р., після анексії Криму та початку бойових дій на Донбасі, державна влада неодноразово ініціювала ідею розгортання миротворчої місії ООН на тимчасово окупованих територіях. Зокрема, йшлося про введення міжнародного контингенту для контролю над кордоном і забезпечення безпеки в зоні конфлікту. Проте РФ, яка є постійним членом Ради Безпеки ООН, систематично блокувала будь-які ініціативи, що могли б вплинути на її військову присутність в Україні. Таким чином, у випадку України миротворчий механізм ООН продемонстрував свою неспроможність діяти в конфліктах, де задіяна держава з правом вето в Раді Безпеки [2, с. 61].

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну у 2022 р. лише посилює цю проблему. Світова спільнота, попри безпрецедентну підтримку України, не змогла мобілізувати ООН для прямого миротворчого втручання. Це ще раз підтвердило потребу в реформуванні механізмів ухвалення рішень у межах організації та пошуку нових форматів участі в забезпеченні миру – зокрема за допомогою регіональних структур, таких як ЄС або ОБСЄ [1, с. 27].

У ХХІ ст. миротворча діяльність стикається з новими викликами, які підкреслюють нагальну потребу в інституційному оновленні миротворчої архітектури ООН. Зокрема, поширення гібридних конфліктів, де межі між військовими діями, інформаційними атаками та кібервійною стираються, ставить під загрозу ефективність традиційних миротворчих методів. Активне використання безпілотників, цифрових технологій та соціальних мереж змінює характер бойових дій і посилює вразливість миротворців [1, с. 26].

Загалом, упродовж 2010-2025 рр. миротворчі місії ООН продовжували відігравати важливу роль у стабілізації кризових регіонів. Проте реальність засвідчує, що ефективність таких місій безпосередньо залежить від політичної волі країн-членів, чіткості мандатів, ресурсного забезпечення та рівня координації з іншими суб'єктами міжнародних відносин. Конфлікти нового типу вимагають гнучких, швидких та інноваційних відповідей. Тому модернізація системи миротворчої діяльності ООН повинна стати пріоритетом для збереження її легітимності та результативності у ХХІ ст.

Список літератури:

1. Дьякова Т. В. Еволюция миротворческой деятельности ООН: от традиционного до комплексного подхода. *Гілея: науковий вісник*. 2020. Вип. 153. С. 23–27.

2. Мельник В. А. Миротворчі місії ООН у сучасних конфліктах: теорія та практика. Київ: Наукова думка, 2022. 272 с.
3. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй. Миротворчість. URL: <https://peacekeeping.un.org> (дата звернення: 02.04.2025).
4. Сидоренко О. М. Миротворчі операції ООН: проблеми і перспективи розвитку. *Вісник міжнародних відносин*. 2021. № 10. С. 68–75.
5. UNMISS. United Nations Mission in South Sudan. Офіційна сторінка. URL: <https://unmiss.unmissions.org> (дата звернення: 03.04.2025).

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Наталія Андрушкевич

доцент кафедри менеджменту
та соціально-гуманітарних дисциплін,
Черкаська філія ПВНЗ «Європейський університет»,
кандидат економічних наук

E-mail: natalia.andrushkevich@e-u.edu.ua

Наталія Польова

доцент кафедри менеджменту
та соціально-гуманітарних дисциплін,
Черкаська філія ПВНЗ «Європейський університет»,
кандидат економічних наук, доцент

E-mail: nataliya.poliova@e-u.edu.ua

Збройний конфлікт в Україні спричинив величезні руйнування, що охопили не лише інфраструктуру, а й усю економічну систему держави. Масштабні бойові дії знищили або завдали серйозних пошкоджень промисловим об'єктам, транспортній системі, енергетичним потужностям, а також житловим комплексам та соціальним установам. Внаслідок цього постає надзвичайно важливе завдання – розробка та реалізація ефективної стратегії післявоєнного відновлення економіки. Саме ця стратегія має стати міцною основою для майбутнього розвитку країни, її відбудови та інтеграції в Європейський Союз.

Формуючи план відновлення економіки після війни, необхідно визначити основні стратегічні напрями, які забезпечать стабільний та стійкий розвиток держави, підвищать її конкурентоспроможність, сприятимуть розширенню економічних зв'язків із європейськими країнами та загальному зростанню добробуту населення. До таких пріоритетних заходів можна віднести наступні аспекти:

1. Залучення міжнародних інвестицій. В умовах відбудови країни особливу роль відіграє активне залучення фінансових ресурсів від іноземних інвесторів. Україна привертає значну увагу міжнародних фінансових структур, які розглядають її не лише як перспективний ринок для отримання прибутку, а й як

можливість зробити вагомий внесок у стабілізацію регіону та відновлення його економіки. Попри наявні безпекові ризики, спричинені військовими діями, іноземні вкладники продовжують підтримувати українську економіку, сприяючи модернізації виробничих потужностей, створенню нових підприємств та розширенню аграрного сектору.

2. Формування сприятливого інвестиційного клімату. Одним із ключових завдань державної політики після завершення бойових дій стане створення сприятливих умов для діяльності інвесторів. Це включає підвищення рівня правового захисту іноземних вкладників, спрощення регуляторних процедур, покращення податкової системи та запровадження ефективних антикорупційних заходів. Важливими кроками стануть залучення міжнародної фінансової допомоги, створення робочих місць у стратегічно важливих секторах економіки, розвиток ІТ-сектору та індустріалізація регіонів. Економічна стабільність та прозорість умов ведення бізнесу сприятимуть формуванню довіри з боку міжнародних партнерів.

Для активного залучення інвестицій у післявоєнний період Україна має створити сприятливі та прозорі умови для інвесторів. Важливою складовою цього процесу є забезпечення ефективного громадського контролю та гарантування незалежності засобів масової інформації. Відкритість економічної діяльності, чесне та відповідальне управління державними ресурсами сприятимуть зміцненню довіри з боку як вітчизняних, так і міжнародних інвесторів. Саме прозорість фінансових потоків, звітності та процесів ухвалення рішень дасть змогу уникнути корупційних ризиків і створить надійний фундамент для стабільного економічного розвитку.

З метою підтримки незалежного медіа-простору та зміцнення демократичних інституцій Міністерство культури та інформаційної політики України (МКІП) розробило та затвердило Дорожню карту для відновлення плюралістичного, прозорого та незалежного медіа-простору після завершення або скасування воєнного стану. Документ передбачає не лише відновлення діяльності незалежних медіа, а й забезпечення їхньої фінансової стійкості, відкритості перед суспільством і високих стандартів журналістики. Це сприятиме формуванню громадської довіри, посиленню суспільного контролю над владою та підвищенню прозорості всіх процесів у країні [1].

Наявність незалежних медіа та дієвий громадський контроль є ключовими факторами запобігання корупції та зловживань, особливо в питаннях розподілу інвестицій та використання державних ресурсів. Саме вони забезпечують ефективність реформ, контроль за виконанням міжнародних зобов'язань та сприяють стабільному розвитку країни. Таким чином, створення відкритого інформаційного середовища та залучення громадян до контролю за економічними процесами сприятимуть успішному відновленню України та залученню нових інвесторів.

3. Відновлення критичної інфраструктури. Реконструкція та модернізація транспортної мережі, житлового фонду, об'єктів освіти та медицини, а також енергетичних потужностей є першочерговим завданням для держави. Відновлення мостів, доріг, залізничного сполучення, а також забезпечення безперебійного функціонування комунальних підприємств стане важливим

фактором стабілізації економічної ситуації та покращення рівня життя громадян.

4. Розвиток промисловості. Відновлення та оновлення промислового сектору вимагає значних фінансових вкладень та активної міжнародної співпраці. Особливу роль у цьому процесі відіграє інтеграція України до європейського економічного простору, що відкриє нові можливості для залучення сучасних технологій та розширення виробничих можливостей. Активна співпраця із західними компаніями сприятиме збільшенню обсягів експорту, розвитку машинобудування, легкої промисловості та сфери послуг.

5. Енергетична незалежність та розвиток «зеленої» енергетики. Одним із головних пріоритетів економічного відновлення є зменшення залежності від традиційних енергоресурсів, диверсифікація постачання ресурсів та перехід до відновлюваних джерел енергії. Інвестиції у вітрову, сонячну енергетику та розвиток водневої інфраструктури дозволять не лише забезпечити стабільне енергопостачання, але й сприятимуть реалізації міжнародних екологічних стандартів.

6. Збереження та розвиток трудових ресурсів. Важливим напрямком у післявоєнному відновленні країни є повернення українців з-за кордону та створення умов для утримання кваліфікованих працівників у межах держави. В цьому контексті необхідно впроваджувати програми підтримки молодих спеціалістів, адаптації внутрішньо переміщених осіб, стимулювання малого та середнього бізнесу, а також підвищення конкурентоспроможності ринку праці [2].

Післявоєнне відновлення України – це багатовимірний процес, який передбачає як відбудову критично важливої інфраструктури, так і впровадження нових економічних моделей розвитку. Ключовими факторами успіху стануть активна співпраця з міжнародними партнерами, залучення іноземних інвестицій, розвиток інноваційних галузей та підвищення рівня довіри до України як до перспективного економічного партнера.

Таким чином, стратегія післявоєнного економічного відновлення України має враховувати всі аспекти економічного та соціального розвитку. Її реалізація сприятиме не лише поверненню країни до довоєнного рівня функціонування, а й створенню стійких передумов для довготривалого економічного зростання, зміцнення міжнародних позицій та повноцінної інтеграції в європейську спільноту.

Список літератури:

1. Утворення сприятливого інвестиційного клімату і довіри до державних інституцій – необхідні умови для швидкого післявоєнного відновлення. *Ukraine Invest*. 2024. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/news/05-02-2024-2/>
2. Чапляк Н. Інвестиційна привабливість України: проблеми та шляхи вирішення в сучасних реаліях. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-80>.

РОЛЬ ЖІНОЧИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У КУЛЬТУРНІЙ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Яніна Барібіна

доцент кафедри менеджменту
Полтавського університету економіки та торгівлі
кандидат економічних наук, доцент

E-mail: barybinaya@ukr.net

Повномасштабна війна, розв’язана російською федерацією у 2022 році, поставила перед Україною не лише військові, а й культурно-інформаційні виклики. Агресор цілить не тільки в міста та інфраструктуру, але й у саме *українську ідентичність*, намагаючись стерти її прояви. За таких умов культурна дипломатія перетворилася на важливий «фронт» боротьби за підтримку світу та правду про Україну. Як відзначає дослідниця А. Кононенко, «в інформаційній війні саме культура стає м’якою, але ефективною зброєю», що об’єднує світ навколо України. Культурна дипломатія – це складова *публічної дипломатії*, спрямована на просування культури, мистецтва, ідей та цінностей народу задля кращого взаєморозуміння і позитивного іміджу держави за кордоном. Вона відіграє роль «третього стовпа» зовнішньої політики (поряд із безпекою й економікою) і особливо актуалізувалася в умовах війни як дієвий формат донесення правди про російсько-український конфлікт.

У реалізації культурної дипломатії беруть участь не лише державні інституції (МЗС, Український інститут тощо), а й широкий спектр недержавних акторів. До них належать митці, журналісти, активісти, діаспора та інші представники громадянського суспільства. Вагомий внесок роблять громадські організації, зокрема жіночі, які у воєнний час проявили себе як гнучкі та ефективні провідники українського культурного голосу на міжнародній арені. Більшість українських біженців становлять жінки і діти – за перший рік війни за кордон виїхало понад 14 мільйонів українців – і багато з цих жінок не лишилися пасивними спостерігачами, а долучилися до своєрідного «інформаційно-культурного фронту» на волонтерських засадах. Дане дослідження присвячене аналізу ролі жіночих громадських організацій (ГО) у реалізації культурної дипломатії України в 2022–2025 роках, зокрема: теоретичним засадам цього феномену, специфіці діяльності жіночих ГО під час війни, основним напрямом та методам їхньої роботи, прикладам успішних ініціатив, а також проблемам і перспективам розвитку культурної дипломатії за участі жіночих об’єднань.

У практиці незалежної України роль культурної дипломатії довгий час недооцінювалася – системно про неї заговорили лише після Революції Гідності 2014 року. Лише у 2017 році було створено окрему установу – Український інститут – для популяризації української культури за кордоном. Проте війна 2022 року радикально підсилила увагу до цього інструменту. Зараз культурні

ініціативи стали одним із ключових способів донести світові правду про події в Україні та протидіяти російській дезінформації.

Специфіка діяльності жіночих громадських організацій у сфері культурної дипломатії під час війни. Війна з 2022 року створила нові реалії, в яких жіночі громадські організації адаптували свою діяльність під нагальні потреби *культурного захисту* держави. Багато з цих організацій до війни працювали у сфері прав жінок, освіти, мистецтва чи розвитку громад. З початком вторгнення їхні лідерки та активістки переорієнтували зусилля на міжнародну комунікацію, волонтерство за кордоном та підтримку культурної сфери, яка опинилася під ударом. Жінки-волонтерки, рятуючи дітей від війни за кордоном, одночасно стали неформальними «культурними амбасадорами» України.

Специфічною рисою жіночих ГО в цей період стало поєднання гуманітарної та культурної місії. З одного боку, вони опікуються потребами постраждалих (допомога біженкам, дітям, постраждалим від насильства), а з іншого – *доносять голос України* через культурні проєкти.

Не можна не відзначити, що значний внесок у розвиток української культурної дипломатії зробили саме жінки-дослідниці та менеджерки культури. Вони роками працювали в культурно-мистецькій сфері, а під час війни їхня експертиза стала критично важливою. Жінки-фахівчині допомагають гучніше говорити про українську культуру в інших країнах та *розвінчувати міфи російської пропаганди*, яка привласнювала чи знищувала українських митців. Іншими словами, жінки як лідерки громадських ініціатив виступили *провідниками культурного спротиву*: від цифрових проєктів у соцмережах і блогах – до організації виставок і концертів, від координації міжнародних акцій – до співпраці з іноземними партнерами у сфері культури. Далі розглянемо основні напрями та методи, які застосовують жіночі ГО для культурної дипломатії у 2022–2025 роках.

Незважаючи на успіхи, жіночі громадські організації в сфері культурної дипломатії стикаються з низкою серйозних проблем у воєнний період:

Обмежені ресурси та фінансування. Більшість ініціатив тримаються на ентузіазмі волонтерок і разових грантах, що створює ризик виснаження. За даними досліджень, із майже 30 млрд доларів міжнародної допомоги, виділеної Україні у 2022 році, менш ніж 1% отримали локальні жіночі організації. Це вкрай мала частка, що свідчить про недофінансування жіночого руху. Через брак коштів багато проєктів вимушено покладаються на неоплачувану працю, а команди активісток перевантажені і вигоряють.. Вимоги донорів часто складні бюрократично (звітність, конкурсний відбір), і маленькі організації не в змозі їм відповідати. Отже, фінансова нестабільність ставить під загрозу сталість культурно-дипломатичних зусиль жіночих ГО.

Небезпеки інформаційної війни та пропаганди. Жіночим ініціативам доводиться діяти в умовах агресивної російської інформаційної кампанії. Пропаганда намагається дискредитувати українських активісток, поширюючи неправдиві наративи про них (наприклад, звинувачення у русофобії або політизації культури). Існують також прямі безпекові загрози: кібер-атаки на сайти і соцмережі, тиск на українських митців за кордоном з боку

проросійських осередків. Усе це ускладнює роботу та вимагає додаткових зусиль для перевірки інформації, захисту репутації й безпеки учасниць.

Гендерні стереотипи та недооцінка ролі жінок. Попри декларовану рівність, в дипломатичній та культурній сфері жінки іноді стикаються з упередженнями. Їхню працю не завжди видно, а здобутки можуть привласнюватися чоловіками або сприйматися як другорядні. За словами однієї з учасниць культурної дипломатії, жінки часто виконують «роботу за кадром», тоді як публічним «голосом» проекту стає чоловік.

Організаційні та координаційні труднощі. В умовах війни комунікація між українськими ГО, державними структурами та закордонними партнерами ускладнена. Не завжди є чітка загальнонаціональна стратегія, яка б інтегрувала громадські ініціативи в єдине русло культурної дипломатії. Деякі жіночі проекти діють ізольовано, виникає дублювання зусиль або, навпаки, прогалини в охопленні певних країн чи тем. Відсутність інституційної підтримки (наприклад, консультацій, інформаційної платформи для всіх культурних дипломатів-волонтерів) теж є викликом. Координація з офіційними структурами (МЗС, Мінікульт) іноді обмежена або залежить від особистих контактів. Все це знижує ефективність сумарних зусиль і вимагає кращої співпраці.

Таким чином, жіночі ГО на культурному фронті потребують більшого визнання та підтримки, щоб їхній потенціал повністю реалізувався. Подолання наведених викликів є завданням як для самих організацій (пошук нових форматів роботи, об'єднання в мережі), так і для держави та міжнародних донорів, від яких залежить ресурсне забезпечення і сприятливе середовище.

Список літератури:

1. Кононенко А. Українські жінки у творенні українського культурного простору за кордоном в умовах російської агресії. *Українознавчий альманах*. 2023. Вип.32. С. 23–28.
2. Шкурко М. Культурна дипломатія України під час війни. *Україна дипломатична: наук. щорічник*. 2023. Вип.24. С.741–749.
3. Дуденко О. Культурна дипломатія: як жінки просувають бренд України за кордоном. *50% успіху України*, 12.10.2023. URL: <https://50vidsotkiv.org.ua/kulturna-dyplomatiya-yak-zhinky-prosuvayut-brend-ukrayiny-za-kordonom/>
4. Жіноче обличчя української дипломатії. Нариси, спогади, інтерв'ю / Автор-упоряд. Ірина Матяш; Національний університет «Острозька академія», Наукове товариство історії дипломатії та міжнародних відносин. Ч. 1. Житомир: ТОВ «Видавничий дім “Бук-Друк”», 2024. 288 с.

ВИКОРИСТАННЯ ЕТНІЧНОГО ФАКТОРУ КНР У ФОРМУВАННІ ПОЛІТИКИ ЩОДО ТАЙВАНЮ

Вікторія Басараб

студентка кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
E-mail: basarab2021uk11@student.karazin.ua

Науковий керівник: к. політ. н., доц. Панасенко Г.С.

Попри зростання самобутньої тайванської ідентичності та прагнення острова до політичної автономії, Китайська Народна Республіка наполегливо продовжує просувати власний геополітичний і культурний наратив, у якому Тайвань зображується як невід’ємна частина єдиної китайської нації. У своїй офіційній позиції Пекін наголошує, що Тайвань є «священною та невід’ємною частиною території Китаю», а його возз’єднання з материком – це «спільне прагнення всіх китайців як у країні, так і за її межами» [3].

Політика Пекіна щодо Тайваню тісно пов’язана з внутрішнім курсом на централізацію та ідеологічну консолідацію. У контексті зростаючого націоналізму, контролю над інформаційним простором та культю особи Сі Цзіньпіна, етнічний фактор стає важливим інструментом легітимації зовнішньої політики.

Пекін обґрунтовує свої претензії історичними, мовними та культурними зв’язками, наголошуючи на походженні тайванців від переселенців із Фуцзяні та Гуандуну ще з XVII століття.

Тим не менш, Тайвань має унікальний досвід державного й культурного розвитку, який значно відрізняється від материкового Китаю. Корінне населення острова – австронезійці – формували самобутню культуру задовго до появи китайських переселенців у XVII столітті. Навіть у період правління династії Цін не існувало єдності між групами прибулих китайців, які мали різні діалекти й традиції.

Японська колонізація (1895–1945) сформувала відмінний від китайського досвід, а насильницька китаїзація після 1945 року – лише посилила прагнення до окремішності. Демократичні реформи 1990-х років відкрили шлях до відновлення місцевої історичної пам’яті, що закріпило сучасну тайванську ідентичність як результат тривалого й автономного історичного процесу [6].

Проте, усвідомлюючи, що загальнонаціональна риторика дедалі менше резонує з настроями на острові, КНР активніше вдається до таргетованих форм впливу. Одним із найхарактерніших прикладів цього є політика щодо корінних народів Тайваню – етнічних меншин, які Пекін вважає вразливими до асиміляції в межах концепції «єдиної китайської родини».

У цьому контексті особливо активно реалізується стратегія «єдиного фронту», що передбачає поєднання культурної дипломатії, освітнього залучення, економічної інтеграції та політичної взаємодії. Представників тайванських аборигенних громад регулярно запрошують до Китаю, де вони беруть участь у культурних програмах, покликаних продемонструвати «спільне історичне коріння» з мешканцями материка. Особлива увага приділяється молоді: КНР надає стипендії для навчання в китайських університетах, що не лише відкриває доступ до освіти, але й створює можливості для м'якої ідеологічної обробки [2].

Водночас КНР не обмежується символічними жестами. Через спрямовані економічні ініціативи Пекін вибудовує систему заохочення лояльності серед аборигенного населення. Зокрема, китайський уряд надає гранти та субсидії фермерським господарствам, якими керують представники корінних народів, стимулюючи їхній експорт на материк за зниженими митами.

Особливу роль відіграють економічні зони у провінції Фуцзянь, створені в межах програми «101 Taiwan Youth Entrepreneurship Support Program». Тут тайванським підприємцям – у тому числі й з аборигенних громад – надаються пільги з оподаткування, спрощена процедура реєстрації бізнесу та державна підтримка. Крім того, ініціатива «Тайванські села» («台灣村») фінансує розвиток локального господарства, рибальства та туризму, цілеспрямовано залучаючи до співпраці саме представників корінного населення [1].

Пекін також намагається поглиблювати політичні зв'язки: у деяких випадках він підтримує тайванських аборигенних політиків, організовує для них візити до КНР, де демонструються «переваги взаємодії» з материком. Таким чином, створюється складна багаторівнева система впливу, яка поєднує символічні жести, матеріальні стимули та ідеологічну риторику.

Подібні етнокультурні аргументи КНР активно застосовує і в політиці щодо Тибету, Сіньцзяну та Внутрішньої Монголії. У кожному з цих регіонів влада використовує риторику «національної єдності» й «спільної долі», супроводжуючи її практиками культурної асиміляції — зокрема, витісненням місцевих мов з освіти, уніфікацією релігійних традицій та переселенням ханського населення. Такі заходи свідчать про уніфікований підхід Пекіна до інтеграції спірних територій через ідеологію єдиного китайського народу та механізми «м'якої сили» [4].

Попри багатовекторність стратегій КНР, спрямованих на вплив на тайванське суспільство через етнічний фактор, їхня ефективність залишається обмеженою. Риторика Пекіна про «єдину китайську націю» дедалі більше відторгається значною частиною населення Тайваню. Результати соціологічних досліджень демонструють стійке зростання кількості осіб, які ідентифікують себе виключно як тайванців. Так, у 1992 році 25,5 % опитаних ототожнювали себе з китайською ідентичністю, тоді як станом на грудень 2024 року 76,1 % респондентів, за даними Taiwan Public Opinion Foundation, вважають себе тайванцями, і лише 10,1 % — китайцями [7]. Ця динаміка свідчить про посилення окремішньої тайванської ідентичності, що значною мірою нівелює зусилля КНР із культурної реінтеграції.

Значна частина політичного спектру Тайваню активно протидіє подібним впливам. Зокрема, Демократична прогресивна партія послідовно відстоює ідею суверенітету Тайваню й критикує спроби Пекіна впливати на етнічні меншини як елемент гібридної загрози. У відповідь на ініціативи КНР, орієнтовані на тайванських аборигенів, як-от освітні програми чи економічне заохочення, громадські організації та активістські рухи (наприклад, Taiwan Indigenous Peoples' Alliance) посилюють внутрішню мобілізацію, просуваючи контрнаративи про унікальність і самобутність корінних народів Тайваню. У своїх заявах вони часто наголошують на відсутності культурної ідентичності з материковим Китаєм, підкреслюючи приналежність до австронезійської спільноти, що історично розвивалася окремо від китайського етнокультурного простору [5].

Таким чином, хоча КНР активно впроваджує стратегії «м'якої сили» через етнічний компонент, їхня ефективність значною мірою обмежена. Формування потужних контрнаративів із боку політичних сил, громадських рухів та корінних народів Тайваню, а також зростання тайванської ідентичності, знижують здатність Пекіна досягати поставлених цілей.

Список літератури:

1. Бурцев Д., Галайко Б. Багатовимірна тайванська демографія: від безпеки до фінансів. Українська асоціація китаєзнавців. URL: <https://sinologist.com.ua/bagatovymirna-tajvanska-demografiya-vid-bezpeky-do-finansiv/> (дата звернення: 09.04.2025).
2. Aborigines target of China's 'united front': legislators - Taipei Times. Taipei Times. URL: <https://www.taipeitimes.com/News/taiwan/archives/2021/03/01/2003753043> (date of access: 09.04.2025).
3. A policy of "one country, two systems" on Taiwan. Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. URL: https://www.mfa.gov.cn/eng/zy/wjls/3604_665547/202405/t20240531_11367561.html (date of access: 09.04.2025).
4. Franklin L.A. «Assimilation» China Style. Gatestone Institute. URL: <https://www.gatestoneinstitute.org/16602/china-minorities-assimilation> (date of access: 11.04.2025).
5. Indigenous peoples in Taiwan make progress towards self-determination. ICCA Consortium. URL: <https://www.iccaconsortium.org/2020/09/20/indigenous-peoples-taiwan-progress-decolonization/> (date of access: 11.04.2025).
6. Smith C.D. A History of Taiwanese Identity. Ketagalan Media. URL: <https://ketagalanmedia.com/2018/12/08/history-taiwanese-identity/> (date of access: 11.04.2025).
7. Survey finds majority of adults identify as Taiwanese. Taiwan News. URL: <https://taiwannews.com.tw/news/6003655> (date of access: 12.04.2025).

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У ПІВДЕННІЙ КОРЕЇ ЯК ВИКЛИК ГУМАНІТАРНІЙ ДИПЛОМАТІЇ ТА ГЛОБАЛЬНИМ СОЦІАЛЬНИМ ТРАНСФОРМАЦІЯМ

Поліна Бомбик

студентка кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Email: polina.bombyk@student.karazin.ua

Науковий керівник: к.е.н., доц. Шамара І.М.

Сучасне південнокорейське суспільство, демонструючи вражаючі темпи економічного розвитку та високий рівень життя (41 місце у світі), водночас стикається з глибоко вкоріненою проблемою гендерної нерівності. Ця внутрішня суперечність не лише стримує подальший соціальний прогрес країни, але й становить значний виклик для принципів гуманітарної дипломатії та глобальних соціальних трансформацій, спрямованих на досягнення гендерної рівності у світовому масштабі. Радикальний феміністичний рух 4В ("Чотири Ні"), що виник у Південній Кореї як реакція на цю нерівність, є яскравим прикладом того, як глибокі соціальні проблеми можуть призводити до радикальних форм протесту та мати далекосяжні наслідки не лише на національному, але й на міжнародному рівні.

Попри значні економічні досягнення, що вивели Південну Корею на лідерські позиції у світовому авто- та суднобудуванні, виробництві електроніки та інформаційних технологій, країна продовжує демонструвати тривожні показники гендерної нерівності. Одним із найбільш очевидних наслідків цієї нерівності є демографічна криза. Згідно з даними [8], щорічні темпи зростання населення в Південній Кореї за останні пів століття катастрофічно впали, досягнувши -0,10% у 2025 році. Країна у 2024 році знову посіла одне з останніх місць у світі за рівнем народжуваності [9], що є прямим наслідком небажання жінок народжувати дітей в умовах, коли вони змушені поєднувати професійну діяльність з непропорційним тягарем сімейних обов'язків та стикаються з численними формами дискримінації.

Хоча такі фактори, як прагнення жінок до кар'єрного зростання та економічні труднощі у забезпеченні дітей, є характерними для багатьох постіндустріальних країн, у випадку Південної Кореї гендерна нерівність відіграє особливу роль. Попри формальне існування Міністерства гендерної рівності з 2001 року, спрямованого на захист прав жінок та просування гендерної рівності, політичні заяви, такі як пропозиція експрезидента Юн Сок Йоля щодо ліквідації цього міністерства [3; 6], свідчать про неоднозначне ставлення держави до цієї проблеми та викликають обґрунтовані побоювання серед жінок щодо їхньої безпеки та прав.

Південнокорейська судова система, декларуючи свою нейтральність, на практиці часто демонструє упереджене ставлення до жінок, особливо у справах про насильство, де жертву нерідко звинувачують у провокації злочину. Подібна тенденція відображається і в суспільній свідомості, де поширене звинувачення жертви або замовчування фактів насильства. Гендерний розрив в оплаті праці в Південній Кореї залишається найвищим серед країн-членів ОЕСР з 1996 року (Рис. 1), сягаючи понад 30%, що свідчить про глибоко вкорінену дискримінацію на ринку праці. Народження дитини часто стає для жінок непереборною перешкодою для кар'єрного зростання, оскільки вони змушені обирати між професійною реалізацією та виконанням традиційної ролі матері й дружини, не отримуючи належної підтримки від роботодавців та держави [7]. Крім того, жінки залишаються недостатньо представленими на керівних посадах в органах державної влади, таких як Національна асамблея та міністерства, що обмежує їхній вплив на прийняття рішень, які безпосередньо стосуються їхніх прав та інтересів.

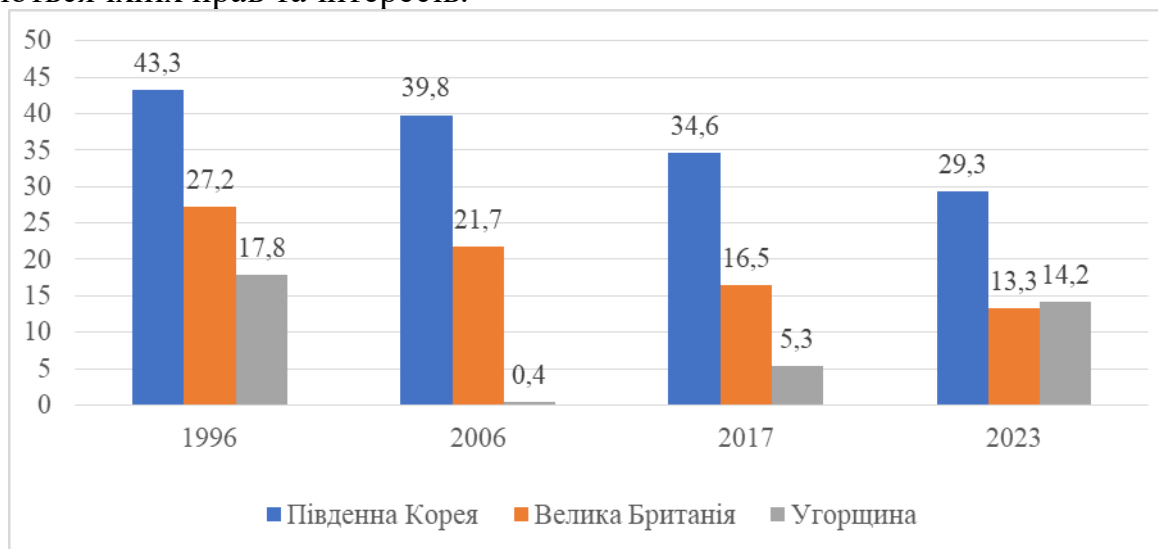

Рис.1 Відсоток гендерного розриву у заробітній платі, 1996-2023 рр. [1]

У відповідь на цю системну дискримінацію орієнтовно у 2015 році в Південній Кореї виник радикальний феміністичний рух 4В. Його назва відображає чотири ключові принципи, що передбачають повну ізоляцію жінок від чоловіків у сферах, які, на думку учасниць руху, є основними джерелами патріархального гніту. Учасниці руху 4В вважають, що традиційні інститути шлюбу та материнства є інструментами закріплення патріархальних норм, які обмежують їхні права та свободи. Відмовляючись від цих соціальних ролей, вони прагнуть створити альтернативний спосіб життя, вільний від чоловічого домінування та дискримінації. Зростання популярності руху свідчить про глибоке невдоволення жінок існуючим станом речей та їхнє прагнення до радикальних соціальних змін. Однак, така радикальна позиція наражає учасниць руху на значний суспільний тиск, включаючи погрози, негативні коментарі в соціальних мережах та навіть фізичні напади.

Вплив руху 4В не обмежився Південною Кореєю. Його ідеї знайшли відгук в інших країнах Східної Азії, таких як Китай та Японія, де жінки також

стикаються з проблемами гендерної нерівності та патріархальними обмеженнями [2].

Гендерна нерівність у Південній Кореї, що проявляється у системній дискримінації та радикалізації жіночого руху, становить серйозний виклик для гуманітарної дипломатії. Гуманітарна дипломатія передбачає використання дипломатичних інструментів для вирішення гуманітарних проблем та захисту прав людини. У контексті гендерної нерівності це означає необхідність міжнародних зусиль, спрямованих на підтримку прав жінок, боротьбу з дискримінацією та насильством, а також сприяння створенню рівних можливостей для жінок у всіх сферах життя. Рух 4В є сигналом про те, що існуючі механізми захисту прав жінок на національному рівні є недостатніми, і вимагає активнішої участі міжнародної спільноти у просуванні гендерної рівності в Південній Кореї та інших країнах з подібними проблемами.

Рух 4В є важливим елементом глобальних соціальних трансформацій, спрямованих на подолання патріархальних норм та досягнення гендерної рівності. Його радикальні вимоги та відмова від традиційних соціальних ролей ставлять під сумнів усталені гендерні стереотипи та спонукають до переосмислення ролі жінки в сучасному суспільстві. Поширення подібних рухів в інших країнах свідчить про те, що проблема гендерної нерівності є глобальною і потребує комплексних та системних рішень. Рух 4В, незважаючи на критику його радикальних методів, привернув увагу світової спільноти до проблем гендерної дискримінації в Східній Азії та за її межами, сприяючи активізації феміністичних дебатів у медіа, культурі та політиці.

Проблема гендерної нерівності в Південній Кореї є глибоко вкоріненою та має серйозні соціально-економічні наслідки, включаючи демографічну кризу та зростання радикальних феміністичних рухів, таких як 4В. Ця ситуація становить значний виклик для гуманітарної дипломатії, яка має сприяти захисту прав жінок та просуванню гендерної рівності на міжнародному рівні. Рух 4В, незважаючи на свою контроверсійність, є важливим індикатором глобальних соціальних трансформацій, спрямованих на подолання патріархальних норм та досягнення справжньої гендерної рівності. Подальші дослідження причин виникнення та наслідків поширення подібних рухів є важливими для розробки ефективних стратегій боротьби з гендерною дискримінацією та сприяння глобальному соціальному прогресу.

Список літератури:

1. Gender wage gap. OECD: вебсайт. URL: <https://shorturl.at/Y60xW> (дата звернення: 11.04.2025).
2. JiHye Jeong. How the 4B Feminist Rebellion is Taking on Patriarchy. URL: <https://afsee.atlanticfellows.lse.ac.uk/en-gb/blogs/how-the-4b-feminist-rebellion-is-taking-on-patriarchy> (дата звернення: 11.04.2025).
3. Justin McCurry. Outcry as South Korean president tries to scrap gender equality ministry to 'protect' women. The Guardian : <https://shorturl.at/mJBZ1> (дата звернення: 11.04.2025).
4. Karen Yourish, Annie Daniel, Saurabh Datar, Isaac White, Lazaro Gamio. These Words Are Disappearing in the New Trump Administration. The New York Times: вебсайт. URL: <https://rb.gy/rbdqq4> (дата звернення: 11.04.2025).
5. Ming Gao. A brief history of South Korea's 4B movement. URL: <https://shorturl.at/c9e8d> (дата звернення: 11.04.2025).

6. Raphael Rashid. As 4B takes the world by storm, South Korea is grappling with a backlash against feminism. The Guardian: вебсайт. URL: <https://shorturl.at/Fkcwz> (дата звернення: 11.04.2025).
7. Shin Ji-Hye. Reality check: How diverse is Korea really? Women in politics (1). The Korea Herald: вебсайт. URL: <https://rb.gy/qanl4m> (дата звернення: 11.04.2025).
8. South Korea Population. Worldometer: вебсайт. URL: <https://shorturl.at/9MLgJ> (дата звернення: 11.04.2025).
9. Total fertility rate. The World Factbook: вебсайт. URL: <https://rb.gy/hw7klh> (дата звернення: 11.04.2025).

СТРАТЕГІЧНА АМБІВАЛЕНТНІСТЬ ЧИ ПРОРАХОВАНА ПІДТРИМКА? АНАЛІЗ ВІЙСЬКОВОЇ ДОПОМОГИ ФРАНЦІЇ УКРАЇНІ

Василина-Михайлина Бурек

магістр факультету міжнародних
і політичних досліджень,
Ягеллонський університет

E-mail: vasylyna.burek@gmail.com

Повномасштабне російське вторгнення в Україну в лютому 2022 року стало сейсмічним зрушенням в архітектурі європейської безпеки, спричинивши комплексну переоцінку стратегічних пріоритетів серед європейських держав. У цьому контексті Франція стала критично важливим гравцем, чия реакція еволюціонувала від обережного дипломатичного залучення до активної військово-стратегічної підтримки. Ця еволюція відображає адаптивну реакцію Франції на зміну сприйняття загроз і її постійне прагнення формувати нормативні та інституційні контури управління європейською безпекою.

До ескалації Франція проводила двоєдину політику стратегічного діалогу з Москвою та посередництва в рамках Нормандського формату і Мінських угод. Заклики президента Еммануеля Макрона до Росії, сформульовані в рамках бачення збалансованого європейського порядку, ґрунтувались на переконанні, що тривалий мир вимагає певної форми домовленостей з Москвою. Однак крах дипломатії перед обличчям російської агресії прискорив рекалібрування французької політики. Заява Макрона у 2023 році про те, що «Україна захищає Європу», ознаменувала значний риторичний і стратегічний зсув, визначивши конфлікт як центральний для захисту європейського порядку.

Військова допомога Франції згодом стала наріжним каменем її стратегічної позиції. До кінця 2023 року Франція надала військову допомогу на суму понад 3,8 мільярда євро, в тому числі поставила CAESAR і TRF1, системи протиповітряної оборони MISTRAL і SAMP/T, бронемашини AMX-10 RC і ракети дальнього радіусу дії SCALP. Додаткові поставки включали 155-мм артилерійські снаряди, стрілецьку зброю та критично важливе піхотне спорядження. Надання ракет «Скальп» стало якісним стрибком, який посилив здатність України наносити глибокі удари і посилив сигнали стримування

союзників. Франція також взяла на себе зобов'язання підготувати 10 000 українських військовослужбовців, як на двосторонній основі, так і в рамках місій ЄС. Ці зусилля підкреслили відданість оперативній сумісності і інституційній підтримці, що виходить за рамки ситуативного реагування на кризу і переходить до довгострокових рамок партнерства.

Теоретична інтерпретація цієї взаємодії потребує гібридного підходу. З точки зору неореалізму (Waltz, 1979; Mearsheimer, 2001), поведінка Франції відображає адаптацію до дестабілізованого балансу сил. Російська агресія розглядається як матеріальна загроза, що вимагає посиленого стримування і зміцнення лінії фронту. Конструктивістські погляди (Katzenstein, 1996; Adler & Barnett, 1998) пропонують додаткові шари, наголошуючи на ідентичності, нормах і соціальному конструюванні загрози. У французькому дискурсі боротьба України розглядається як символ європейських цінностей, суверенітету і територіальної цілісності – відповідно до концепції регіональних комплексів безпеки (Buzan and Wæver's 2003).

Політика Альянсу продовжує впливати на стратегічний вибір Франції. Спираючись на теорію альянсів Снайдера (1984), Франція прагне узгодити стратегічну автономію із зобов'язаннями в рамках НАТО і ЄС. Пропозиція Макрона щодо можливого розгортання західних військ ілюструє цю напругу між орієнтованою на майбутнє національною позицією і згуртованістю альянсу, що відображає динаміку інституційного торгу і сигналів стримування.

Водночас війна стала каталізатором відновлення оборонно-промислової бази Франції. Прискорене виробництво літаків Rafale, бомб AASM та ракет Akeron має подвійну мету: постачання Україні та поповнення національних резервів. Це узгоджується з ширшим баченням Франції щодо європейської стратегічної автономії та її виступами за суверенну континентальну оборонну екосистему.

Таким чином, участь Франції дає уявлення про поведінку середніх держав у фрагментованій міжнародній системі. Її траєкторія ілюструє складну взаємодію матеріальних імперативів, нормативних зобов'язань та інституційних обмежень. Оскільки конфлікт триває, подальше лідерство Франції залежатиме від її здатності поєднувати стратегічні амбіції з фінансовою дисципліною і згуртованістю альянсу.

Отже, військово-стратегічна підтримка України з боку Франції виходить за рамки двосторонньої допомоги. Вона є символом ширшого переосмислення управління питаннями європейської безпеки. Як ядерна держава і постійний член Ради Безпеки ООН, Франція має як можливості, так і легітимність для формування колективних відповідей на системні загрози. Чи зможе вона зберегти це лідерство, залежатиме від її здатності втілювати бачення в життя за допомогою узгодженої політики, стабільних інвестицій та ефективного управління альянсом.

Список літератури:

1. Adler, E., Barnett, M. (1998). *Security communities* (No. 62). Cambridge University Press.
2. Adler, E., Barnett, M.N. (1996). *Governing anarchy: a research agenda for the study of security communities*. *Ethics & International Affairs*.

3. Buzan, B., Wæver, O. (2009). *Macrosecuritisation and security constellations: reconsidering scale in securitisation theory*. Review of international studies.
4. *France to Provide Ukraine With €195 Million in Military Aid Using Frozen*, [w:] <https://united24media.com/latest-news/france-to-provide-ukraine-with-eur195-million-in-military-aid-using-frozen-russian-assets-6545>.
5. Hai-Nyzhnyk, P.P. (2022). *Russian-Ukrainian war—war for life (2014–2022): periodization*. Publishing House “Baltija Publishing”.
6. ŞAHOĞLU, H. *The Gist of Neorealism: Comparison of Waltz and Mearsheimer*. New Trends in Social, Humanities and Administrative
7. Snyder, G.H. (1984). *The security dilemma in alliance politics*. *World politics*, 36 (4).
8. *Ukraine: la France dresse le bilan des équipements militaires livrés*, <https://www.defense.gouv.fr/en/news/french-military-equipment-delivered-ukraine>
9. *Ukraine and Allies Plan Peace Summit Without Russia*, [w:] https://www.wsj.com/economy/ukraine-and-allies-plan-peace-summit-without-russia-72341551?mod=hp_lead_pos1.

***

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ГЛОБАЛЬНІ ЕКОЛОГІЧНІ ВИТРАТИ

Юлія Вашай

методист,
Обласний науковий ліцей в м. Рівне
Рівненської обласної ради,
кандидат економічних наук, доцент
E-mail: y.v.vashai@gmail.com

Олександр Єсін

учень 11 класу,
Обласний науковий ліцей в м. Рівне
Рівненської обласної ради
E-mail: esinoleksandr793@gmail.com

Пандемія COVID-19 на початку 20-х років XXI ст. змінила спосіб життя мільйонів людей і глобальну економіку, зокрема цифрову. Вона призвела до збільшення попиту на хмарні технології через перехід багатьох компаній на віддалену роботу, що спричинило зростання викидів парникових газів. Хмарні платформи стали основою для обробки великих даних, необхідних для алгоритмів ШІ, що додатково підвищує енергоспоживання та викиди.

Поява технології блокчейну та криптовалют зробила революцію в різних секторах – від фінансів до управління ланцюгами поставок. Однак ця цифрова революція не позбавлена негативних екологічних наслідків. Процес майнінгу криптовалют, що є фундаментальним для створення та перевірки транзакцій у блокчейн-мережах, викликає серйозні занепокоєння через значне споживання енергії та пов'язаний з цим вуглецевий слід. Станом на сьогодні енергоспоживання одного лише Bitcoin становить 172.26 ТВт/рік, що можна

зрівняти зі споживанням електроенергії у всій Польщі [1]. Простежується тренд до збільшення споживаної електроенергії.

Майнінг більшості найпоширеніших криптовалют, в першу чергу Bitcoin, заснований на консенсусі proof-of-work (PoW), що передбачає вирішення складних математичних задач. Цей механізм забезпечує безпеку і цілісність блокчейн-мереж, але вимагає величезних обчислювальних потужностей. Високе енергоспоживання майнінгу пов'язане насамперед з необхідністю безперервної роботи високопродуктивного обладнання, такого як спеціалізовані інтегральні схеми (ASIC) і графічні процесори (GPU), які розв'язують ці задачі [2].

Переважає більшість енергії, яку споживає майнінг, використовується для живлення цих машин і систем охолодження для запобігання перегріву. Найбільшим джерелом цієї енергії є невідновлювальні джерела, такі як викопні корисні копалини, а саме вугілля (30%), нафта (0.9%) та природний газ (31.3%) станом на серпень 2021-го року. Невеликою є частка атомної енергії (12.7%). Загальний обсяг викидів парникових газів, продуктованих криптовалютою Bitcoin, станом на сьогодні складає 96.08 Мт CO₂/рік, що приблизно дорівнює загальному обсягу викидів парникових газів усієї країни Узбекистан [1]. Також простежується тренд до збільшення обсягів викидів парникових газів від Bitcoin.

Згідно з прогнозами науковців вплив майнінгу криптовалют на навколишнє середовище зростатиме й далі через постійну популяризацію криптовалют і розширення області їхнього використання. Водночас зростає інтерес до переходу до більш сталих методів майнінгу. Такі інновації, як механізм консенсусу на основі proof-of-stake (PoS), який потребує значно менше енергії, ніж PoW, розглядаються різними блокчейн-мережами для зменшення впливу на навколишнє середовище. Для прикладу, із 2022 року друга за популярністю криптовалюта Ethereum перейшла на механізм консенсусу PoS. Можемо бачити зміни в енергоспоживанні та викидах парникових газів між Bitcoin та Ethereum [3].

Популярність потокових платформ, таких як Netflix і YouTube, різко зросла, що суттєво вплинуло на інтернет-трафік. На відео зараз припадає приблизно 65% загального трафіку, і ця частка зростає. Потокові сервіси, хоча й стали важливою частиною цифрової економіки, мають значний вуглецевий слід через енергоспоживання та пов'язані викиди парникових газів [2, 3]. Аналіз енергетичних витрат цих сервісів є ключовим для розуміння їхнього впливу на довкілля.

Для зручності обчислення вуглецевого сліду перегляду відео на стрімінгових платформах найчастіше ведуть в еквіваленті вуглецевого газу в годину CO₂е/год. Середній розмір викидів від перегляду 1 год потокового відео у Європі станом на 2020 рік становив 56 г. Основними джерелами викидів парникових газів при перегляді потокових відео є: дата-центри, на яких ці відео зберігаються (1%); мережа передачі інтернет-трафіку (10%); домашній роутер (38%); телевізійні периферійні пристрої (5%) та екрани (46%). Однак ці дані можуть значно коливатися в залежності від таких факторів як пристрій перегляду, роздільна здатність екрану, частота оновлення, бітрейт, платформа

перегляду. Тому в різних умовах матимемо різні результати. Бачимо, що зі збільшенням розміру екрану та роздільної здатності у викидах зростає частка пристрою для перегляду [4].

Іншим важливим параметром є платформа перегляду. Вуглецевий слід різних стрімінгових платформ та онлайн-сервісів також значно варіюється. Деякі платформи, такі як Netflix та YouTube, відповідають за значну частину викидів парникових газів через їх високу популярність та великий обсяг трафіку. Також розуміло, що різні компанії по-різному розпоряджаються своїми ресурсами, отже й перегляд потокового контенту на їх платформах матиме різний вуглецевий слід.

Вуглецевий слід електронних пристроїв складається з двох основних компонентів: вуглецевий слід їх виробництва та слід, що виникає під час використання. Дослідження показують, що для більшості пристроїв, таких як смартфони та ноутбуки, основний вуглецевий слід формується саме на етапі виробництва через потребу у видобуванні рідкісноземельних елементів, обробці металів і використанні води та електроенергії, однак за тривалого використання кількість викидів парникових газів, що виділилися впродовж використання пристрою, може перевершувати вуглецевий слід, що формується на етапі виробництва.

Для пристроїв, що вимагають постійного підключення до джерела електроенергії, наприклад серверів, споживання енергії під час використання має більшу вагу, що призводить до різних екологічних наслідків залежно від типу пристрою.

Для зменшення негативного впливу цифрової економіки на екологію при одночасному збереженні всіх благ, які вона надає, країни та корпорації зобов'язалися зменшити свій вуглецевий слід або ж досягти повної вуглецевої нейтральності. Досягнути поставленої мети можливо за використання зеленої енергетики: сонячної, вітрової, припливної, термальної, біо- та інших видів енергії. Активно розробляються технології для підвищення енергоефективності інформаційних структур, мінімізації енергоспоживання, а також програми для утилізації електронних відходів та заохочення суспільства до повторного використання. Мають місце інноваційні розробки, такі як цифрові двійники, кордонні обчислення, низькоенергетичні чіпи, нові матеріали для зберігання даних, квантові обчислення та інші.

Список літератури:

1. El Pais. URL: <https://elpais.com/tecnologia/2024-08-20/fabricar-un-ordenador-comun-requiere-casi-una-tonelada-de-materias-y-la-criptomonedatanta-energia-como-argentina.html>
2. Moulhierac, J., Urvoy-Keller, G., Dinuzzi, M., & Ma, Z. (2023). What is the carbon footprint of one hour of video streaming? [Techreport]. Université Côte d'Azur. URL: <https://hal.science/hal-04069500>
3. Batmunkh, Altanshagai. (2022). Carbon Footprint of The Most Popular Social Media Platforms. Sustainability. 14. 2195. 10.3390/su14042195.
4. Statista. URL: <https://www.statista.com/chart/32690/estimated-life-cycle-greenhouse-gas-emissions-of-electronic-devices/>

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ІМІДЖУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Наталія Волоснікова

завідувачка кафедри загальної економічної теорії,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
кандидат економічних наук, доцент

E-mail: nataliia.volosnikova@khpі.edu.ua

У сучасних умовах повномасштабної війни, розв'язаної Російською Федерацією проти України, питання публічної дипломатії набуває надзвичайної актуальності. Вона стає ключовим інструментом формування позитивного іміджу держави на міжнародній арені, мобілізації міжнародної підтримки, зміцнення солідарності з демократичним світом та протидії дезінформації. Відмінною особливістю української публічної дипломатії є її активізація в умовах кризи, коли необхідність впливати на громадську думку та політичні кола інших держав має стратегічне значення для національної безпеки.

Публічна дипломатія України в останні роки трансформувалася з переважно культурної та освітньої у багатовимірну комунікаційну стратегію. Особливо важливими стали цифрові інструменти комунікації – соціальні мережі, онлайн-платформи, персональні звернення лідерів до іноземної аудиторії. Президент України Володимир Зеленський став яскравим прикладом цифрового дипломатичного впливу – його виступи у парламентах країн світу, інтерв'ю провідним міжнародним ЗМІ та меседжі у соцмережах мають величезний резонанс [1, с. 127-129].

Інституціонально публічна дипломатія України здійснюється через МЗС, Інститут Української культури, Український інститут, численні закордонні дипломатичні установи. Особливу роль у воєнний період відіграють також громадські організації, волонтерські ініціативи, представники діаспори та незалежні журналісти. Їх спільна діяльність дозволяє донести правду про агресію, гуманітарну катастрофу, руйнування інфраструктури та водночас – продемонструвати героїзм народу, стійкість інституцій та відкритість до міжнародного партнерства. Таким чином, формується позитивний імідж України як демократичної, сміливої та відповідальної держави.

Однією з найуспішніших кампаній публічної дипломатії України стала ініціатива «United24», спрямована на залучення фінансової допомоги з-за кордону. Вона поєднує урядові зусилля, публічні звернення відомих діячів, а також активну участь амбасадорів, таких як Андрій Шевченко, Лієв Шрайбер, Барбара Стрейзанд. Вдалий приклад комунікації – відеокампанії «Be Brave Like Ukraine» та «What We Are Fighting For», які отримали міжнародне визнання та охопили мільйони глядачів [2, с. 64].

Проте разом із досягненнями постають і виклики. Один із головних – інформаційна війна з боку росії, яка продовжує поширювати фейки, наративи

про «громадянський конфлікт», дискредитує українське керівництво. В умовах такої конкуренції за світову увагу Україні необхідно розбудовувати стратегію контрдезінформації, зміцнювати аналітичний компонент публічної дипломатії, вивчати ефективність меседжів у різних країнах. Важливим напрямом також є посилення мовного та культурного контексту для кожного окремого регіону – у Європі, США, Азії.

Ще одним перспективним вектором є освітня дипломатія – популяризація українських університетів, співпраця з науковими інституціями ЄС, програми академічної мобільності. Це сприяє формуванню прихильного ставлення до України серед студентської молоді, науковців, журналістів – тієї частини суспільства, яка в майбутньому визначатиме політику.

Особливе значення публічна дипломатія України набула у контексті гуманітарної кризи, спричиненої агресією росії. Поряд з військовою і економічною боротьбою, важливою складовою успіху є боротьба за уми та серця міжнародної громадськості [3, с.32-35].

Один з найбільш важливих аспектів публічної дипломатії — це активне залучення національних лідерів, які можуть формувати імідж держави за допомогою не тільки публічних виступів, а й особистих ініціатив. Високий рівень підтримки лідерів, таких як Володимир Зеленський, міжнародна популярність яких зростала з початком війни, стали важливою складовою стратегії державної публічної дипломатії. Зеленський активно взаємодіє з світовими політичними лідерами, інститутами, міжнародними медіа та громадськістю, активно поширюючи правду про агресію росії та геноцид, спричинений війною. Під його керівництвом уряд ефективно формує відповідні меседжі для різних аудиторій, використовуючи різноманітні канали комунікації.

В умовах сучасної цифрової революції публічна дипломатія України також має великий потенціал завдяки активному використанню цифрових технологій. Важливим інструментом стали соціальні мережі, які дозволяють донести правду про події в Україні до міжнародної аудиторії в реальному часі. Виступи українських лідерів, звернення до світових лідерів, відеозвернення до громадян різних країн стали важливою складовою боротьби за уми світової громадськості [4].

Великий вплив на міжнародну публічну дипломатію має також інформаційна кампанія України через міжнародні організації та інститути, такі як ООН, ЄС, НАТО, а також міжнародні правозахисні організації, які активно фіксують порушення прав людини та злочини війни, скоєні російською федерацією.

Особливе значення в умовах війни відіграють міжнародні комунікаційні кампанії, що спрямовані на привернення уваги до ситуації в Україні та на створення стійкої підтримки з боку міжнародної спільноти. Програми співпраці з міжнародними університетами, науковими та культурними установами мають не менше значення, адже вони дозволяють налагоджувати стосунки з інтелектуальними елітами інших країн, залучати міжнародні інвестиції та формувати фундамент для післявоєнної відбудови. Освітні ініціативи, зокрема програми академічної мобільності та наукової співпраці, мають велике

значення для зміцнення національного іміджу України та підвищення рівня довіри до держави.

У той же час, важливо відзначити, що для побудови сильного іміджу на міжнародній арені необхідно активніше використовувати культурну дипломатію. Культурна дипломатія стає важливим інструментом у боротьбі за підтримку світової спільноти, адже культура є універсальною мовою, що здатна об'єднати людей на глобальному рівні. Популяризація української культури через мистецтво, музику, кінематограф та літературу дозволяє формувати позитивний образ країни як культурної та інтелектуальної нації [5, с.46].

Публічна дипломатія України у воєнний період виконує не лише репрезентативну, а й мобілізаційну функцію. Вона сприяє консолідації міжнародної підтримки, посиленню санкційного тиску на агресора, залученню гуманітарної та військової допомоги. Її успіх залежить від здатності держави формувати чіткі наративи, бути відкритою до світу, активно взаємодіяти з громадянським суспільством та ефективно використовувати цифрові технології. У перспективі публічна дипломатія має залишатися пріоритетним інструментом української зовнішньої політики не лише під час війни, а й у післявоєнний період, коли особливо важливо буде зміцнювати імідж України як надійного партнера, інноваційної та безпечної європейської держави.

Список літератури:

1. Юрченко О. Публічна дипломатія як форма міжнародних комунікацій, її роль у формуванні іміджу України. *Економіка та суспільство*. 2024. № 64. С. 124–129. DOI: 10.32782/2524-0072/2024-64-124.
2. Ковальчук Ю. Публічна дипломатія України в російсько-українській війні. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра спеціальності 291 "Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії". Київ: Національний авіаційний університет, 2024. 84 с. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/64809>.
3. Сокотун Д. Публічна дипломатія як інструмент просування позитивного іміджу України. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра спеціальності 291 "Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії". Київ: Національний авіаційний університет, 2024. 55 с. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/64751>.
4. Грищук В. Публічна дипломатія України на Близькому Сході в умовах повномасштабної війни. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2023. № 1. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/16833>.
5. Цурканова І. Імідж України в умовах війни та міжнародна політична підтримка. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*. 2023. № 7. С. 45–50. DOI: 10.15421/172353.

ПРОЄКТИ ТА ЗАХОДИ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ПІД ЧАС ВІЙНИ ЯК ДРАЙВЕР ПОШИРЕННЯ ПРАВДИ ПРО УКРАЇНУ

Тетяна Гринюк

доцент, старший науковий співробітник
відділу суспільно-географічних досліджень,
Інститут географії НАН України,
кандидат географічних наук, доцент

E-mail: tetyanagrinuk@gmail.com

*«Поганий посол потрапляє у клопіт,
а вірний посланець - спасіння...»*

(Біблія, Старий Заповіт, Книга Притовістей, 13:17)

Нині Україна прагне вибудовувати міцні та різносторонні відносини з кожною країною світу, зберігаючи власну суб'єктність. Якісна освіта та культура є основою критичного мислення та демократичного суспільства, дозволяючи громадянам аналізувати інформацію та брати активну участь у житті країни. Культурна дипломатія, використовуючи мистецтво, літературу, музику та інші форми культурного обміну, ефективно протидіє агресивному популізму та пропаганді, поширюючи правдиву інформацію та сприяючи міжкультурному діалогу. Розуміння своєї місії, належна підтримка, свобода та ресурси є ключовими для успішної реалізації культурної дипломатії та розвитку культури, що дозволяє їй відігравати свою роль у формуванні демократичного суспільства.

У часи, коли гуркіт війни розриває тишу, а мужність стає щоденним подвигом, іноді лунає фальшива нота: «культура не на часі». Це є маніпуляція, спроба знецінити духовну зброю нації, адже саме в полум'ї боротьби за незалежність мистецтво розквітає, мов незламна квітка, даруючи силу та надію. Саме культурна дипломатія взмозі «брендувати» українську культуру як в державі так і за її межами [1,3]. Бренд – те, що ми контролюємо, формуємо і транслюємо через наші інструменти культурної дипломатії.

Репутація країни залежить від досвіду взаємодії, незалежно від того, який бренд ми хочемо просувати та який поточний імідж про нас сформувався. Репутація – найбільш стаке ставлення до країни, що змінюється доволі повільно. Наприклад, Сполучене Королівство розробило бренд «Britain is Great», інвестуючи мільярди фунтів стерлінгів у промоцію, від аеропортів до кіно та університетів по всьому світу. Незабаром промоційна кампанія почала приносити прибуток через туристів, міжнародних студентів тощо. Здавалося б, хто не знає Велику Британію? Однак і вони вважають доцільним інвестувати у свій бренд. В Україні була запущена айдентика «Ukraine NOW» – сучасна стилістика, за якою стояв набір наративів про позитивний образ України і туристичну привабливість серед міжнародної спільноти. Цей бренд розроблений креативною компанією Banda Agency та схвалений Урядом у 2018 році. Айдентика досі працює в деяких галузях культури та спорті, але не стала

наскрізною для всієї країни і її потенціал не до кінця розкритий [1]. Ще одне важливе поняття – це стратегічні комунікації, тобто те, як держава комунікує всередині з громадянами й назовні з іноземцями. Комунікація України далека від ідеальної, проте. поступ за минулі роки був зроблений дуже суттєвий, у тому числі, всередині країни.

На міжнародній арені комунікація стала прозорішою, більш автентичною і менш позначеною радянським спадком. Даються взнаки набуті досвіди років війни що, на жаль, триває. Концерти, виставки та кіно стають не лише розрадою, вони відображають багату історію, силу українського спротиву ворогу, культурні здобутки українського народу, зміцнюючи його національну ідентичність. «Кожен мистецький проєкт, що вирушає за кордон, кожен спільний твір з міжнародними митцями – це не просто культурний обмін, а потужний акт культурної дипломатії, що демонструє світові незламність українського духу» [1,2]. Російсько-українська війна – це не просто конфлікт, а битва за виживання, де на кону стоїть саме існування України як незалежної держави та збереження української ідентичності.

Маємо констатувати, що в основі російської пропагандистської машини, спрямованої на внутрішню та зовнішню аудиторію, лежить заперечення права українців на власну, відмінну від російської ідентичність. Росія ігнорує українську мову, принижує українську культуру та спотворює українську історію. Саме мова, культура, історія та ідентичність є інструментами «м'якої сили» та культурної дипломатії.

У 2024 році в Україні відбулись різноманітні важливі культурні події, серед яких особливою об'єднавчою місією відзначився форум культурної дипломатії [3]. Він був ініційований Українським інститутом та Міністерством закордонних справ України. Цей захід має «добрий» досвід попередніх років та вчергове об'єднав представників державного сектору, громадянського суспільства у пошуку спільного бачення місця культурної дипломатії нині та її перспектив майбутнього [1,2]. Основні теми обговорення включали поточні виклики та можливості для культурної дипломатії. Особлива увага була приділена ролі культурної дипломатії в умовах війни, зокрема, як вона може сприяти формуванню позитивного іміджу України на міжнародній арені та залученню підтримки. Обговорювалися способи використання культурних інструментів для протидії російській пропаганді та поширення правдивої інформації про події в Україні.

Беззаперечною є важливість використання культурної дипломатії як «м'якої сили» для досягнення зовнішньополітичних цілей України. Експерти розглядали питання деколонізації української культури в контексті історичної спадщини та впливу російської імперської політики. Також, у потоці дискусій вагома увага була приділена питанням гострої актуальності виходячи з потреб сучасного моменту, зокрема: 1) способи відновлення та популяризації автентичної української культури, а також її інтеграція в світовий культурний простір. 2) Звільнення від російського імперського впливу на українську культуру. 3) Боротьба з розповсюдженням дезінформації. Залишається актуальним пошук методів протидії російській дезінформації, яка спрямована на викривлення історичних фактів та формування негативного образу України

[4]. Саме тому, практичні способи використання культурної дипломатії для поширення правдивої інформації про Україну, залишаються стратегічними під час війни що триває.

Посилюється роль та важливість культурної дипломатії як потужного інструменту для захисту національних інтересів України та формування її позитивного іміджу на міжнародній арені. Міжнародний форум культурної дипломатії – це щорічна фахова конференція, яка об'єднує провідних експертів з України та інших країн для обговорення ідей, практик, викликів і майбутнього міжнародної культурної дипломатії та культурних відносин.

У 2025 році Міністерство культури та стратегічних комунікацій отримує бюджет близько 10 мільярдів гривень. Ці кошти, у такий не простий для державної культурної сфери час, планується спрямувати на: 1) подальший розвиток і зміцнення української культури; 2) захист культурної спадщини; 3) посилення культурної дипломатії [5]. Цілком закономірно, що в умовах війни всі міністерства мають працювати на перемогу та підтримку України у світі. При цьому, Міністерство культури має особливу місію, зокрема, потрібно посилити промоційну роботу за кордоном, активно транслуючи українські наративи з метою перемоги правди та справедливості під час війни.

Проект «Пакт культурної дипломатії» є логічним продовженням та розвитком багаторічної діяльності «Всесвітнього Ордена культурної дипломатії» та надання почесних звань «Посол культурної дипломатії». Він ґрунтується на досвіді та мережі міжнародних контактів, які були напрацьовані протягом цих років. Проект спрямований на створення дієвого механізму співпраці між діячами культури, мистецтва, освіти, науки, бізнесу та інших сфер, які отримали визнання як «Посли культурної дипломатії» [5,6].

Той факт, що країна-ворог РФ наважується ставити під сумнів саме існування української ідентичності та культури, є прямим наслідком прорахунків у формуванні та реалізації соціальної комунікації та політики, а особливо – не завжди ефективної української культурної дипломатії. «Культура – можливість вибудовування діалогу, а для порозуміння необхідно чути, які теми хвилюють світ, і пропонувати рішення, які українці вже напрацьовали, зберігаючи стійкість у кризових, критичних ситуаціях» (Тетяна Філевська) [6]. Способи використання культурних інструментів для поширення правдивої інформації та боротьби з пропагандою залишаються гострими і у 2025 році, адже війна триває.

Список літератури:

1. Smyrnov I.H., Hryniuk D.Yu., Tiunov V.A., Stepanets I.O. (2022). The phenomenon of digitalization and practical experience in preserving the cultural heritage of Ukraine during the enemy invasion. *Moderní aspekty vědy: XXII. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2022. str. 527–540. UDC 001.32: 1/3] (477) (02). URL: <http://perspectives.pp.ua/public/site/mono/mono-22.pdf>*
2. Dotsenko A.I., Borysova O.V., Hryniuk D.Yu. Religious tourism in Ukraine: status and problems of development. *Moderní aspekty vědy: XXVIII. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2023. str. 607 UDC 001.32: 1/3] (477) (02) 573-583 URL: <http://perspectives.pp.ua/public/site/mono/mono-28.pdf>*
3. Костров В. Культурна дипломатія України: чому не використовуємо резерви? Віче. URL: <https://veche.kiev.ua/journal/5266/>

4. Культурна дипломатія в часи невизначеності: як відбувся Міжнародний форум культурної дипломатії. The Ukrainians. URL: <https://theukrainians.org/kulturna-dyplomatiia/>
5. У держбюджеті 2025 року планують збільшити видатки на культуру URL: <https://chytomo.com/u-derzhbiudzheti-2025-roku-planuiut-zbilshyty-vydatky-na-kulturu/>
6. Бренд України: Тетяна Філевська про те, як працює культурна дипломатія | Український тиждень URL: <https://tyzhden.ua/brend-ukrainy-tetiana-filevska-pro-te-iaak-pratsiuiue-kulturna-dyplomatiia/>

ЕНЕРГЕТИЧНА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ЧЕХІЇ: СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО В УМОВАХ ВІЙНИ

Олександра Гузенко

студентка кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

E-mail: oleksandrahuzenko@gmail.com

Науковий керівник: д.і.н., проф. Лиман С.І.

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 року суттєво змінило європейське безпекове середовище, зокрема у сфері енергетики. РФ відкрито використала енергетику як важіль тиску, спричинивши енергетичну кризу в Європейському Союзі. Держави ЄС були змушені терміново відмовлятися від російських енергоресурсів і шукати альтернативні джерела постачання. Чехія, історично залежна від російського газу й нафти, оперативно переорієнтувалася на альтернативні джерела й стала одним із найбільш відданих союзників України [1].

Нові реалії обумовили тісніше співробітництво між Україною та Чехією у енергетичній сфері – як для підтримки стійкості енергосистеми України під час війни, так і для зміцнення енергетичної безпеки регіону загалом.

Російські ракетні удари та обстріли у 2022 – 2023 рр. завдали значної шкоди енергетичній інфраструктурі України, спричинивши масові відключення електроенергії та створивши ризик гуманітарної кризи в зимовий період. У цих умовах Чехія активно долучилася до зусиль з підтримки енергетичної стійкості України. На десятому засіданні українсько-чеської змішаної комісії з економічного співробітництва влітку 2024 року Чехія підтвердила готовність допомагати у відновленні пошкоджених та зруйнованих російськими обстрілами енергооб'єктів. Зокрема, обговорювалася передача Україні необхідних запчастин для швидкого ремонту електростанцій.

Чехія вже надала Україні десятки когенераційних установок. Ці установки допомагають забезпечити децентралізоване енергоживлення українських міст та об'єктів соціальної інфраструктури, особливо в умовах пошкодження центральних електромереж [2].

Важливо, що підтримка України в енергетичній сфері стала для Чехії частиною стратегії зміцнення обороноздатності східного флангу Європи.

Міністр промисловості і торгівлі ЧР Йозеф Сікела підкреслив, що швидке відновлення української енергосистеми є стратегічним завданням для збереження стійкості України перед російською агресією. За його словами, чеські компанії давно постачають Україні необхідні енергоустаткування та матеріали, а поглиблення співпраці дозволить наростити ці постачання.

Чехія також допомагає захищати українську енергосистему: йдеться про обмін досвідом щодо кібербезпеки енергомереж, засобів протиповітряної оборони критичних об'єктів та створення резервів обладнання на випадок нових атак. Чеська допомога відіграє ключову роль у підтриманні стабільної роботи енергетичного сектору України під час війни та мінімізації ризику «блекаутів». Це, у свою чергу, зміцнює стійкість України та всього регіону в умовах нової європейської безпеки [3].

Важливим аспектом співпраці є участь Чехії у повоєнній відбудові та модернізації енергетичного сектору України. Уже зараз, не чекаючи завершення війни, чеські підприємства інвестують в українську економіку та спільні проекти. Уряд Чехії системно заохочує та підтримує такий бізнес-інтерес. Зокрема, створено спеціальний фонд «Україна» при Міністерстві промисловості і торгівлі ЧР, що фінансово сприяє чеським компаніям у укладенні контрактів в Україні. Також експортно-кредитне агентство EGAP збільшило ліміти страхування ризиків для проектів в Україні до 5 млн євро на контракт. Це дозволило розпочати діяльність десяткам чеських фірм у різних секторах української економіки – від залізничного та оборонного до енергетичного. Показовим є «шефство» Чехії над Дніпропетровською областю: у цьому регіоні вже працюють понад 20 чеських компаній, які інвестували близько \$11,9 млн у місцеві проекти, зокрема й енергетичні [4].

На міжурядовому рівні створено постійну робочу групу з питань відбудови критичної інфраструктури України за участю чеських фахівців. Спільно визначається перелік пріоритетних проектів, до реалізації яких будуть залучені чеські компанії [2]. Передусім увага приділяється енергетиці: відновленню електромереж, будівництву нових генеруючих потужностей та підвищенню енергоефективності. Уже обговорюються конкретні спільні проекти. Наприклад, планується встановлення сучасних децентралізованих систем тепло- та електропостачання у постраждалих українських містах. Чеські енергомашинобудівні компанії можуть долучитися до модернізації українських теплових електростанцій, встановлення нових турбін і котлів, що підвищить ефективність та екологічність виробництва енергії.

Також Чехія висловила зацікавленість у розвитку української газовидобувної галузі – можливій участі в розробці родовищ природного газу та збільшенні використання українських підземних сховищ газу для потреб ЄС [3]. Це не лише принесе інвестиції в Україну, а й довгостроково інтегрує її в європейську енергетичну систему як повноправного партнера.

Помітну роль у післявоєнній відбудові відіграє і досвід Чехії у реформах та трансформації енергосектору. Україна може скористатися уроками чеської приватизації енергетики, впровадження конкуренції на ринку електроенергії та газу, модернізації вугільної галузі. Чеські експерти та аналітичні центри вже консультують українських колег щодо побудови стійкої та екологічно дружньої

енергосистеми. Налагоджується співпраця між університетами та науково-дослідними установами двох країн у напрямі новітніх енергетичних технологій, зберігання енергії, смарт-гридів. У результаті формується підґрунтя для успішної реалізації спільних проєктів як на державному, так і на приватному рівні. Чехія, інвестуючи в енергетику України, розглядає її не лише як країну, що потребує допомоги, а й як майбутнього члена єдиного європейського ринку – з великим потенціалом зростання. Такий підхід є взаємовигідним: Україна отримує ресурси і технології для відбудови, а Чехія – нові можливості для бізнесу та зміцнення своєї енергетичної безпеки через партнерство з Україною.

Енергетична співпраця між Україною та Чехією після 2022 року стала невід’ємною складовою їх стратегічного партнерства. Перед обома країнами стоять масштабні виклики: для України – відновити і модернізувати зруйновану енергосистему, забезпечивши надійне постачання енергії громадянам; для Чехії – остаточно закріпити свою енергетичну незалежність від Росії, адаптуватися до нових умов європейського ринку і допомогти сусідам зробити те саме. Перспективи двосторонньої співпраці безпосередньо пов’язані з євроінтеграційним курсом України. В міру просування України до членства в ЄС, енергетичні ринки та регуляторні системи двох країн ставатимуть дедалі більш узгодженими. Реалізація спільних проєктів, інтеграція інфраструктури, координація на міжнародному рівні — все це стане основою для подолання наслідків війни та формування нової системи європейської безпеки, заснованої на енергетичній незалежності та стійкості.

Список літератури:

1. Ústav mezinárodních vztahů. Czech and Norwegian perspectives on new security threats concerning Russian war on Ukraine - energy security. URL: [\(date of access: 12.04.2025\).](https://www.iir.cz/czech-and-norwegian-perspectives-on-new-security-threats-concerning-russian-war-on-ukraine#:~:text=)
2. Ukrinform. Чехія готова допомагати Україні у відновленні пошкоджених енергооб’єктів. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3884947-cehia-gotova-dopomagati-ukraini-u-vidnovlenni-poskodzenih-energoobektiv.html> (дата звернення: 12.04.2025).
3. Ministry of industry and trade. Czech Republic signs Memorandum on Cooperation with Ukraine in the energy sector. URL: <https://mpo.gov.cz/en/guidepost/for-the-media/press-releases/czech-republic-signs-memorandum-on-cooperation-with-ukraine-in-the-energy-sector--282193/>
4. The Odessa Journal. Ukraine-Czech Republic Cooperation on Recovery Projects. URL: <https://odessa-journal.com/yulia-svyrydenko-czech-companies-actively-implement-economic-and-energy-recovery-projects-in-ukraine> (дата звернення: 12.04.2025).

АВСТРІЙСЬКА ПОЛІТИКА НЕЙТРАЛІТЕТУ ТА ЇЇ ЕВОЛЮЦІЯ В 1990-х – 2000-х рр.

Владислава Давиденко

студентка кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

E-mail: vladyslava.davydenko@student.karazin.ua

Науковий керівник: к.і.н., доц. Онацький М.Ю.

Політика нейтралітету є важливою особливістю зовнішньої політики Австрії. Австрійська Республіка ще в 1955 р. проголосила себе нейтральною державою. Втім, 1990-і – початок 2000-х рр. став періодом глибоких трансформацій нейтральної політики Австрії під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Від об'єкта гордості й символу національної ідентичності нейтралітет Австрії поступово перетворився на спірний концепт, що потребує переосмислення у нових геополітичних реаліях.

З падінням «залізної завіси», розпадом СРСР та завершенням «холодної війни» наприкінці 1980-х – на початку 1990-х рр. для Австрійської держави постало питання актуальності її нейтрального статусу. Зник головний мотив нейтралітету – необхідність балансування між Сходом та Заходом. Він перестав бути життєво необхідним інструментом виживання, а отже потребував переформулювання. Першим еволюційним кроком став вступ Австрії до ЄС, який де-юре міг вплинути на еволюцію нейтрального статусу Австрії. В австрійську Конституцію було внесено поправку (до ст. 23j), яка дозволяла участь країни у спільній зовнішній та безпековій політиці ЄС, що означало обмеження нейтралітету вже на юридичному рівні [6].

У середині 1990-х рр. відбулось і поглиблення взаємодії Австрії з Північноатлантичним альянсом. Зокрема, в 1995 р. країна приєдналась до ініціативи НАТО «Партнерство заради миру», формат якої дозволяє країнам, які не є членами альянсу, долучатись до спільних навчань, обміну інформацією та приймати участь у миротворчих ініціативах без зобов'язань щодо колективної оборони. Цей крок формально не порушував нейтралітету, проте наближав Австрію до НАТО як інституції, створюючи поле для гнучкої безпекової політики [5].

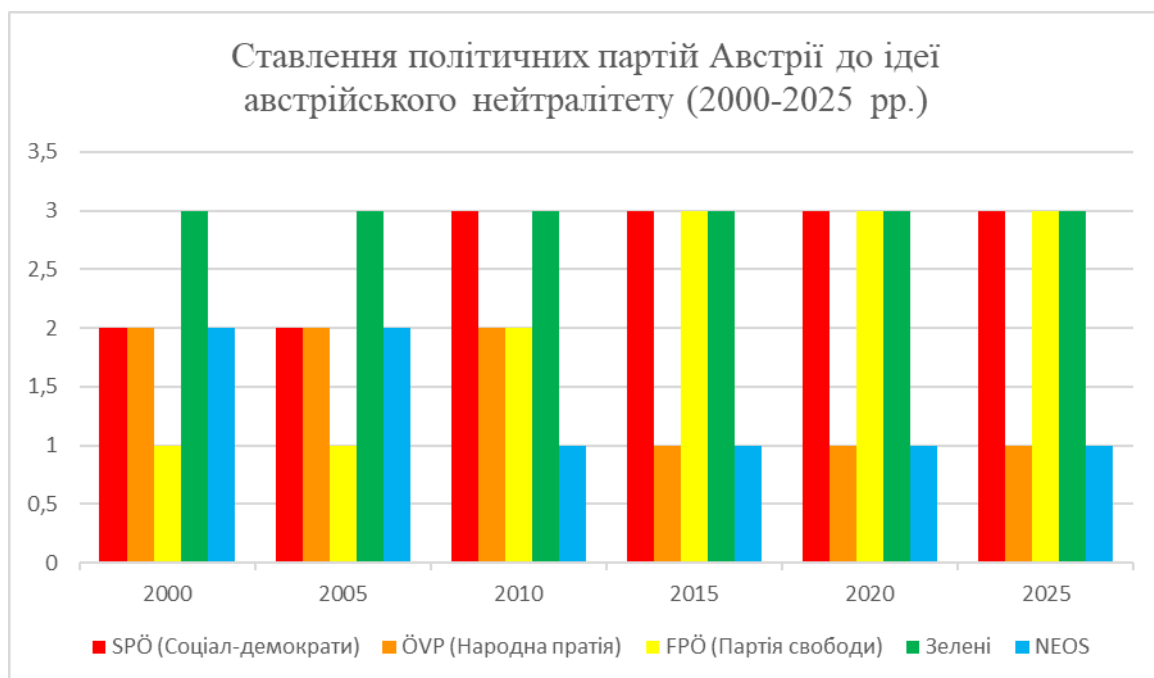
На початку 2000-х рр. нейтральний статус Австрії зазнав доктринальних змін, зокрема в контексті австрійської безпекової політики. У документах, що стосувались безпекової політики Австрії, вперше не згадувалось поняття «нейтралітет», а натомість застосовується термін «блоково незалежна держава», що свідчило про готовність Австрії до поглиблення співпраці з НАТО на стратегічному рівні, зокрема через участь у спільних миротворчих операціях. Зазначені зміни поставили під сумнів актуальність нейтрального статусу країни як серед пересічних громадян, так і серед політичних партій

Австрії. Хоча такі партії як SPÖ та «зелені» підтримували збереження нейтралітету, але були готові до участі Австрії в міжнародній миротворчій діяльності.

Однак, період дискусій щодо позаблокового статусу держави тривав не довго і вже в 2004–2008 рр. відбулось відновлення популярності ідеї нейтральності. Це було пов'язано з антитерористичними операціями в Афганістані та Іраку, які викликали в австрійському суспільстві скептицизм по відношенню до європейської безпекової політики. Проявом зміни суспільних настроїв став прихід до влади SPÖ – соціал-демократичної партії, яка особливо акцентувала увагу на необхідності збереження нейтрального статусу країни [1].

Переосмислення статусу Австрії було також пов'язано з подіями 2014 – 2015 рр. в Україні. Зміни у ставленні до політики нейтралітету спостерігались не тільки серед пересічних громадян Австрії, але й серед представників політичної еліти. Це дуже виразно проявилось і в інших державах, які протягом тривалого часу дотримувались нейтралітету. Передусім, мова йде про такі країни, як Фінляндія та Швеція, які після початку російсько-української війни розпочали здійснювати кроки, спрямовані на відмову від нейтрального статусу. Втім, Австрія залишалась у лавах нейтральних держав, і, більше того, намагалась, користуючись своїм статусом, виступати майданчиком для переговорів [1; 3].

Така позиція Відня багато в чому зумовлюється внутрішніми суспільними настроями, а також ставленням провідних політичних партій які вважають нейтралітет своєї країни частиною національної ідентичності Австрії. Наступна діаграма демонструє трансформацію ставлення провідних політичних партій Австрії до ідеї нейтралітету країни [6; 5; 3].

Складено автором за [4]

В умовах кризи колективної безпеки постає важливе питання: чи може Австрія залишатись нейтральною, користуючись політичними та військовими перевагами від членства в ЄС та співпраці з НАТО? Таку позицію часто називають "політикою вільного пасажира" (free rider) – очікування захисту без зобов'язань у відповідь. Ця позиція ускладнює сприйняття країни як надійного партнера в очах західних союзників [4].

Підводячи підсумки, можна сказати, що політика нейтралітету Австрії – це не щось незмінне, а скоріше гнучка позиція, яка змінюється залежно від розвитку міжнародної ситуації, перебігу внутрішньополітичних процесів у країні та настроїв у суспільстві. Трансформація нейтральної політики не є лінійним процесом, а радше лабіринтом обережних маневрів між принципами й прагматизмом. Нейтралітет – це водночас щит, дзеркало і сцена: він відображає страхи та надії суспільства, захищає від відкритої конфронтації, і водночас дозволяє відігравати більш помітну роль без надмірної залученості у міжнародні процеси.

Австрія сьогодні балансує на межі символічної спадщини та практичної відповідальності. І питання полягає не лише в тому, чи варто змінювати нейтралітет, а й у тому, чи здатна Австрія вчасно перетлумачити його зміст.

Список літератури:

1. Ожеван М.А. Глобальні та національні виміри політики нейтралітету: геополітичний аспект. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. 2015. Вип. 24. С. 166–176. URL: http://jnas.nbu.gov.ua/j-pdf/Mzu_2015_24_18.pdf
2. Hilpold P. Die Made im NATO-Speck. *Verfassungsblog*. 2022. 9 березня. URL: <https://verfassungsblog.de/die-made-im-nato-speck/>
3. Hofbauer H. Österreichs Neutralität im Spannungsfeld geopolitischer Interessen. *Österreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft (ÖZP)*. 2024. Vol. 53. №1. С. 65–78. URL: <https://www.oezp.at/OEZP/article/view/4171/3240>
4. Luif P. Der Wandel der österreichischen Neutralität: Ist Österreich ein sicherheitspolitischer Trittbrettfahrer? *Österreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft (ÖZP)*. 1998. Vol. 27. № 3. С. 251–263. URL: <https://doi.org/10.15203/ozp.1213.vol27iss3>
5. Luif P. Die österreichische Neutralität – eine kritische Betrachtung. *Österreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft (ÖZP)*. 2024. Vol. 53. № 1. С. 29–42. URL: <https://www.oezp.at/OEZP/article/view/4174/3230>
6. Mueller W. Genese und historischer Wandel der Neutralität Österreichs. *Österreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft (ÖZP)*. 2024. Vol. 53. № 1. С. 1–15. URL: <https://www.oezp.at/OEZP/article/view/4166/3220>

МОДЕЛЬ «ОДНА КРАЇНА – ДВІ СИСТЕМИ»: МОЖЛИВІ НАСЛІДКИ ДЛЯ ТАЙВАНЮ НА ПРИКЛАДІ КРИЗИ В ГОНКОНГІ

Єлизавета Даньків

студентка кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

E-mail: dankivyelyzaveta@gmail.com

Науковий керівник: д.і.н., проф. Лиман С.І.

Модель «Одна країна – дві системи» була запропонована Китаєм як можливий механізм для забезпечення інтеграції різних територій у його політичну систему, при цьому зберігаючи певну автономію для них. Наразі ця концепція вже застосована до Гонконгу та пропонувалася Тайваню, однак на практиці стикається з серйозними труднощами. На відміну від Гонконгу, Тайвань категорично відмовляється від ідеї прийняття такої системи, підкреслюючи неприпустимість втручання Китаю у внутрішні справи. У даній роботі буде розглянуто, як приклад Гонконгу може служити аргументом Тайваню проти реалізації цієї моделі, враховуючи соціальні, політичні та економічні наслідки для регіону.

Гонконг має складну і багатогранну історію, яка почалася з того, що в середині XIX століття, внаслідок опіумних воєн, він був переданий Великій Британії за Нанкінським договором у 1842 році. Протягом наступних десятиліть Гонконг став важливим торговим і фінансовим центром, що розвивався під впливом британської культури та системи управління. Острів залишався британською колонією до 1997 року, коли, згідно з угодою між Великою Британією та КНР, Гонконг був повернутий Китаю на умовах «одна країна – дві системи». Це означало збереження його високого рівня автономії, незалежної правової системи та політичних свобод протягом 50 років після передачі [1].

Проте від самого початку ці умови викликали питання щодо реальної здатності Китаю дотримуватися обіцянок про збереження автономії. Після протестів на площі Тяньаньмень у 1989 році, де громадяни виступали проти політичних репресій і за демократичні реформи, Китай значно посилив свій контроль над територією, що створило атмосферу напруженості щодо свободи Гонконгу [7].

Найбільші протести були викликані прийняттям Китаєм закону про екстрадицію 2019 року, а пізніше – ухваленням Закону про національну безпеку у 2020 році, що фактично знищило політичні свободи та демократичні процеси в регіоні [2]. Закон криміналізував будь-які дії, що Пекін може трактувати як "сепаратизм", "тероризм", "підлив державної влади" чи "змову з іноземними силами". Його положення були сформульовані настільки широко, що дозволяли репресії проти журналістів, активістів, студентів і навіть простих

громадян за найменший прояв незгоди. Результатом цього стала майже повна ліквідація політичної опозиції в Гонконзі.

При цьому, зважаючи на вплив КНР на міжнародній арені, інші країни не наважуються втручатися в перебіг подій. Так, у 2019 році стався скандал навколо однієї з найбільших ігрових компаній Activision Blizzard. Гравець Гонконгу Чунг Вай (також відомий як Blitzchung) під час турніру вигукнув «Звільніть Гонконг, революція нашого часу», що стало приводом для його дискваліфікації. Надалі гравця відсторонили на рік, позбавили його призових грошей, а також звільнили коментаторів, які проводили інтерв'ю [6]. Це рішення викликало гучний міжнародний резонанс і звинувачення в тому, що Blizzard піддалася політичному тиску з боку КНР.

Також варто зазначити, що навіть намагаючись придушити опозицію у Гонконзі, КНР не бажає руйнувати потужний фінансовий центр, намагаючись зберегти його розвиток. Так, згідно рейтингу Світового банку про рівень ВВП країн світу станом на 2024 рік, Гонконг посідає 40 місце з 214 з показником \$382 054.57 млн [3]. А за рівнем інвестицій Гонконг навіть випереджає КНР: за даними Світового банку 2024 року, Гонконг посідає 3 місце серед 201 країн з показником \$111 109 239.79 тис., у той час як Китай – 6 місце з \$42 727 679.41 тис [4].

Розглядаючи Гонконг як приклад застосування концепції «одна країна – дві системи» у контексті Тайваню, можна стверджувати, що реформи КНР у 2019 та 2020 роках стали причиною побоювань тайванців щодо даної моделі, адже вона перестала сприйматися як гарантія збереження незалежності та демократії.

Ще одним фактором, який унеможлиблює модель «одна країна – дві системи», є глибока самоідентифікація мешканців Тайваню як громадян окремої незалежної держави. За результатами опитування Pew Research Center, понад 67% населення Республіки станом на 2024 рік ідентифікували себе як тайванців, 28% – і тайванців і китайців, і лише 3% – як китайців [5]. Це свідчить про те, що для переважної більшості населення Тайваню концепція «одна країна – дві системи» є неприйнятною, оскільки вона не враховує сформовану тайванську ідентичність та прагнення до збереження політичної автономії як окремої політичної одиниці.

Зважаючи на сформовану національну ідентичність тайванського населення, а також на високий рівень економічного розвитку, Тайвань демонструє стійке прагнення зберігати політичну автономію та незалежність від КНР у прийнятті внутрішньополітичних рішень.

Таким чином, приклад Гонконгу чітко продемонстрував Тайваню, що модель «одна країна – дві системи» на практиці не гарантує автономію, а навпаки — створює ризики її поступового демонтажу. Втрата обіцяних свобод, придушення опозиції та розмивання незалежної правової системи у Гонконзі стали серйозним застереженням для тайванського суспільства. Тайвань, як розвинена демократія з глибоко вкоріненою політичною культурою, цілком обґрунтовано побоюється втрати своїх інституцій і прав у разі приєднання до КНР навіть на умовах формальної автономії. Крім того, посилення контролю в Гонконзі показало, як швидко свобода слова та громадянська активність

можуть бути придушені під приводом «державної безпеки». Для Тайваню це означає не лише потенційне згортання демократії, а й культурну асиміляцію, цензуру та втрату міжнародного голосу.

Окрім внутрішніх міркувань, ситуація ускладнюється й міжнародним контекстом. Більшість держав, визнаючи політику одного Китаю, дотримуються обережної позиції та уникають прямих дій, які могли б бути сприйняті як втручання у внутрішні справи КНР. Це створює ситуацію, у якій Тайвань не може покладатися на зовнішні безпекові гарантії у разі зміни статус-кво. Отже, приклад Гонконгу для Тайваню виступає не лише історичним прецедентом, а й практичним орієнтиром щодо потенційних викликів, пов'язаних з інтеграційними ініціативами з боку материкового Китаю.

Список літератури:

1. Carroll, J.M. A concise history of Hong Kong. Rowman & Littlefield, 2007, 261 с.
2. 中华人民共和国香港特别行政区维护国家安全法. 中华人民共和国中央人民政府. URL: https://www.gov.cn/xinwen/2020-07/01/content_5523060.htm.
3. Gross Domestic Product 2024. World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/>.
4. Foreign Direct Investment 2024. World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/>.
5. Huang C., Jo Starr K. Most people in Taiwan see themselves as primarily Taiwanese; few say they're primarily Chinese. Pew Research Center. URL: <https://www.pewresearch.org/short-reads/2024/01/16/most-people-in-taiwan-see-themselves-as-primarily-taiwanese-few-say-theyre-primarily-chinese/>
6. Beauchamp Z. One of America's biggest gaming companies is acting as China's censor. Vox. URL: <https://www.vox.com/2019/10/8/20904433/blizzard-hong-kong-hearthstone-blitzchung>
7. Nathan, A.J. The tiananmen papers. *Foreign Affairs*, 2001, 2-48

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ ЯК АКТОРІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Тетяна Дяченко

доцент кафедри загальної економічної теорії,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
кандидат економічних наук, доцент
E-mail: Tetiana.Diachenko@khpi.edu.ua

Яна Максименко

професор кафедри загальної економічної теорії,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
кандидат економічних наук, доцент
E-mail: Iana.Maksymenko@khpi.edu.ua

Глобальний характер діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК) сприяє посиленню їх ролі в різноманітних сферах суспільного життя, зокрема і як акторів міжнародних відносин.

Процес становлення й розвитку ТНК умовно можна поділити на декілька етапів.

Перший етап (з моменту виникнення до 1918 р.) бере свій початок з моменту створення англійської компанії «East India Company» в 1600 р., хоча більшого поширення процеси транснаціоналізації почали набувати наприкінці ХІХ ст. [1, 3]. ТНК з'являлися в сфері видобування сировинних ресурсів в колоніальних країнах Африки, Азії, Латинської Америки. При цьому головні компанії ТНК розташовувались в метрополіях і займались переробкою видобутої сировини. Самі ТНК були у формі міжнародних картелів та синдикатів. Таким чином, відбулося перетворення відносин між метрополіями і колоніями від політичних до економіко-політичних, формування інформаційно-комунікаційної залежності від країн базування, ТНК об'єднали своїми зв'язками багато країн і сприяли створенню світової капіталістичної економіки.

Другий етап (1918-1939 рр.) охоплює період між світовими війнами, коли в умовах зростання витрат на військові цілі ТНК зосереджували свою діяльність переважно в військово-промисловій сфері, займаючись виробництвом військової техніки, озброєння, військової амуніції, боєприпасів. Такі ТНК існували в вигляді трестів.

Після закінчення Другої світової війни і розпаду колоніальної системи відбувся третій етап розвитку ТНК (1945-1960 рр.). В цей же час відбувається новий етап науково-технічної революції, основними напрямками якого стали освоєння технологій, заснованих на ядерній і термоядерній енергії, освоєння космічного простору, розвиток зв'язку й комунікацій, інформаційних

технологій на основі обчислювальної техніки, автоматизація та роботизація процесів; створення біотехнологій тощо. Ці процеси обумовили зосередження діяльності ТНК в нових галузях, серед яких атомна енергетика, освоєння космосу, електроніка, приладобудування та інші, що спирались на новітні науково-технічні досягнення та розробки. Відбувалась як горизонтальна, так і вертикальна інтеграція виробництва. Також розвивалися міжнародні багатонаціональні компанії, що поєднують капітал за походженням. Вони були характерні, насамперед, для країн Західної Європи. В цей період були сформовані світові ринки не тільки сировинних, але й промислових товарів. Стратегічною метою корпорацій стає розташування трудомістких та шкідливих виробництв в країні, що розвиваються. Самі ТНК являли собою концерни й конгломерати.

Четвертий етап розвитку ТНК (1970–1980-ті рр.) охоплює період енергетичної кризи та загострення проблеми ефективного використання ресурсів. Оскільки до ТНК в приймаючих країнах сформувалось переважно негативне ставлення через політику переміщення до них шкідливих виробництв, керівництво міжнародних корпорацій з метою формування позитивного іміджу поступово відмовляються від неї і починає залучати країни, що розвиваються, до технологій й досягнень науково-технічного прогресу. Також за єдиними правилами та стандартами з материнською компанією починають працювати дочірні компанії, філії у сфері виробництва, збуту та менеджменту. Розвиток транспортних та інформаційних технологій уможливив поділ виробничого процесу на окремі технологічні процеси і більш вигідне їх розміщення в тих країнах, де необхідні для виробництва ресурси найдешевші. В цей час прискорився процес злиттів та поглинань, що зумовило концентрацію капіталу у ТНК як найбільш успішних корпорацій, що розвивали міжнародний бізнес [1, 3].

П'ятий етап розвитку ТНК розпочався на межі XX–XXI ст. й продовжується дотепер, коли регіональна економічна інтеграція набрала обертів, особливо в Європі, Азії, Північній та Південній Америці. В своїй діяльності ТНК особливо спираються на наукові здобутки, використовуючи їх й одночасно генеруючи нові. ТНК набувають глобального характеру [3]. В умовах інформаційно-технологічної революції зростає роль інформаційних ресурсів та інновацій у веденні бізнесу, які широко використовуються ТНК.

Використовуючи інформаційні комунікації, ТНК стають одним із найважливіших суб'єктів прямого впливу на глобальний інформаційний простір [2]. Ці та інші переваги надають можливість ТНК набувати ролі недержавних глобальних міжнародних акторів.

У зовнішній політиці ТНК здійснюють власну корпоративну дипломатію. Посилюється вплив ТНК на світову політику. Вони стають активними учасниками формування єдиного політичного простору взаємодії та взаємопроникнення національних економік, народів, країн [2].

Таким чином, під впливом сучасних тенденцій світового розвитку ТНК стають вагомими глобальними акторами міжнародних відносин.

Список літератури:

1. Венгер В.В. Особливості формування та розвитку транснаціональних корпорацій в умовах глобалізації. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2019. № 2 (4). С. 30-44.
2. Гридасова Г. Спектр взаємовідносин міжнародних організацій з транснаціональними корпораціями як новим актором міжнародних відносин. *European political and law discourse*. 2015. Vol. 2. Issue. 2. С. 23-27.
3. Макроекономіка і основи глобалізації: навчальний посібник; за ред. Н.Б. Решетняк, С.О. Климової. Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2024. 336 с.

АНАЛІЗ РЕГІОНАЛЬНИХ АСПЕКТІВ ЕНОТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Олена Євтушенко

доцент кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
кандидат економічних наук, доцент

E-mail: evevtushenko@karazin.ua

Ганна Гапоненко

доцент кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
кандидат економічних наук, доцент

E-mail: a.i.gaponenko@karazin.ua

Ірина Шамара

доцент кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
кандидат економічних наук, доцент

E-mail: shamara@karazin.ua

Сучасний туризм демонструє стійку тенденцію до тематичної спеціалізації, що стимулює розвиток нішевих напрямів, серед яких енотуризм посідає особливе місце. В умовах пошуку нових векторів економічного зростання, українські регіони дедалі більше звертаються до локальних ресурсів, які можуть бути капіталізовані через туризм. Енотуризм, як форма пізнавального та гастрономічного туризму, ґрунтується на поєднанні аграрної культури, виноробницьких традицій і туристичних сервісів. Україна, маючи давню історію виноробства, різноманітні природно-кліматичні умови та багатий культурний ландшафт, потенційно здатна посісти гідне місце на карті європейського енотуризму. Проте регіональна специфіка розвитку цієї галузі залишається недостатньо дослідженою.

Україна традиційно поділяється на кілька виноробних регіонів, кожен з яких має свої унікальні характеристики, що впливають на розвиток енотуризму.

Таблиця 1

Регіональні аспекти енотуризму в Україні

Регіон	Основні виноробні зони	Ключові особливості енотуризму	Відомі виноробні об'єкти / маршрути	Інфраструктура / підтримка	Проблеми
Одещина	Бессарабія (Болград, Ізмаїл, Шабо)	Сильні етнокультурні традиції, багатонаціональний контекст, мікроклімат для виноградарства	«Шабо», «Колоніст», фестиваль вина в Болграді	Розвинена туристична інфраструктура, близькість до моря	Потребує просування локальних брендів на міжнародному рівні
Закарпаття	Берегівщина, Мукачеве, Ужгород	Поєднання виноробства з термальними курортами та традиціями угорської громади	«Чизай», фестивалі вина в Мукачеві, Ужгороді	Туристичні комплекси, дегустаційні маршрути	Недостатня логістика в гірських районах
Миколаївщина	Південь області, Тилігульський регіон	Посушливий клімат, сприятливий для виноградарства, нові виноробні ініціативи	«Beukush Winery», сімейні виноробні	Розвивається приватна ініціатива	Слабка державна підтримка енотуризму
Херсонщина	Причорномор'я, Каховка, Нова Каховка	Виробництво технічних і столових вин, поєднання з агротуризмом	«Таврія», дегустації при виноробнях	Добра логістика, зв'язок з морем і Дніпром	Ризики, пов'язані з кліматичними змінами
Київщина та Центр	Київ, Черкаси, Вінниччина	Нові виноробні, акцент на локальному споживанні, гастротури	«Biologist Winery», «46 Parallel», гастроферми	Близькість до столиці, розвиток агротуризму	Обмежені площі виноградників, потреба в брендингу
Львівщина	Східне Закарпаття, Перемишляни	Комбінація винних і культурних маршрутів, зростання інтересу до крафтового вина	«Глиняни», локальні фестивалі вина	Активна промоція туризму, логістична зручність	Малий обсяг виробництва, залежність від погодних умов

Складено авторами

Енотуризм в Україні демонструє суттєву регіональну диференціацію, що зумовлена природно-кліматичними, історико-культурними, економічними та інфраструктурними чинниками. У таблиці представлено порівняльний аналіз основних еногастрономічних регіонів країни з акцентом на ключові виноробні зони, особливості туристичної привабливості, наявні об'єкти енотуризму, рівень розвитку інфраструктури, а також основні виклики та перспективи для кожного регіону.

Так, Одеська область вирізняється поєднанням сприятливого клімату, етнокультурного різноманіття та багатовікових виноробних традицій. Виноробні об'єкти на кшталт «Шабо» та «Колоніст» вже інтегровані у туристичні маршрути й активно використовують потенціал чорноморського узбережжя. Разом з тим, регіон потребує подальшого посилення експортного брендингу.

Закарпаття формує унікальний простір енотуризму, де винна культура тісно поєднана з традиціями національних меншин, зокрема угорської. Сприятливий мікроклімат і м'який рельєф створюють передумови для розвитку крафтових виноробень, а фестивалі у Мукачеві та Ужгороді слугують платформою для популяризації локальної продукції. Водночас, інфраструктурна нерівномірність між низинними і гірськими районами стримує повноцінний розвиток енотуристичних маршрутів.

У Миколаївській області енотуризм перебуває на стадії формування. Переважає діяльність малих приватних виноробень, орієнтованих на інноваційні технології та локальне споживання. Прикладом є виноробня «Beukush Winery», що вдало поєднує виноробство з елементами авторського туризму. Основним бар'єром виступає слабка інституційна підтримка галузі на регіональному рівні.

Херсонщина, завдяки поєднанню виноробства з аграрною економікою та водними ресурсами, зберігає потенціал для розвитку агро-ено кластерів. Відоме підприємство «Таврія» виступає центральним елементом туристичних маршрутів, однак зростаюча кліматична нестабільність вимагає адаптивних стратегій у галузі виноградарства.

У центральній Україні (зокрема Київщина, Черкащина та Вінниччина) енотуризм проявляється переважно в урбанізованому форматі: невеликі виноробні, гастрономічні локації та винні події, орієнтовані на мешканців мегаполісів. Позитивним чинником є транспортна доступність, однак розвиток стримується обмеженою сировинною базою.

Нарешті, Львівщина позиціонується як перспективний напрямок енотуризму у західному регіоні, орієнтований на синергію вина з культурною спадщиною, фестивальним туризмом і транскордонними маршрутами. Основними викликами залишаються обмежені агрокліматичні ресурси та потреба у створенні впізнаваного регіонального винного бренду.

На основі дослідження встановлено, що найбільший рівень енотуристичної активності спостерігається в регіонах, де виноробство має глибокі історичні корені та є вагомим складовим місцевий ідентичності. У південних і західних областях країни створюється сприятливий клімат для розвитку енотуризму завдяки поєднанню природних умов, аграрного

потенціалу та культурної привабливості. Водночас, розбудова повноцінної туристичної екосистеми потребує не лише інвестицій у матеріальну інфраструктуру, а й формування інституційної підтримки, підвищення рівня фахової підготовки персоналу, а також активізації маркетингової діяльності на національному та міжнародному рівнях. Важливу роль у цьому процесі відіграє налагодження партнерств між виробниками, громадами та місцевою владою, що сприяє утворенню горизонтальних мереж співпраці. Наявність безпекових загроз та нестабільність законодавчого поля залишаються стримуючими чинниками, які знижують привабливість регіонів для потенційних туристів та інвесторів.

Незважаючи на наявний потенціал, енотуризм в Україні знаходиться на початковому етапі розвитку. Більшість виноробних підприємств зосереджені на виробництві вина, приділяючи недостатньо уваги розвитку туристичної інфраструктури та просуванню своїх продуктів на туристичному ринку. Однак, останнім часом спостерігається позитивна тенденція до розвитку енотуризму в окремих регіонах.

Перспективи розвитку енотуризму в Україні пов'язані з:

- Підвищенням інтересу до вина як культурного явища та елементу гастрономічної культури.
- Зростанням попиту на унікальні туристичні враження та активний відпочинок.
- Розвитком інфраструктури сільського туризму та гастрономічних турів.
- Підтримкою з боку держави та місцевих органів влади у просуванні виноробних регіонів.

Отже енотуризм має значний потенціал для розвитку в Україні, сприяючи диверсифікації туристичної пропозиції, розвитку сільських територій та збереженню культурної спадщини. Успішний розвиток цього напрямку вимагає комплексного підходу, що включає створення туристичної інфраструктури на виноробних підприємствах, розробку цікавих туристичних програм, активне просування виноробних регіонів на туристичному ринку та співпрацю між виноробами, туристичними компаніями та місцевими громадами.

Список літератури:

1. Гапоненко Г.І., Євтушенко О.В., Шамара І.М. Перспективи розвитку гостротуризму України в повоєнний період. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм.* 2022. № 17. С. 85-94.
2. Печко В., Ковальова І., Мулюкіна Н., Ляшенко Г., Белоус І. Регіональний розвиток винного туризму в умовах зміни клімату: досвід Одеської області. *Agricultural and Resource Economics.* 2024. № 10 (3). Р. 133–167. <https://doi.org/10.51599/are.2024.10.03.06>
3. Plaza B., González M. D. Iconic architecture as a catalyst for wine tourism: A case study of Marques de Riscal. *European Countryside.* 2024. № 16 (1). Р. 168–182. <https://doi.org/10.2478/euco-2024-0010>
4. Pancy R. S., Sujood N. Uncorking the potential of wine: An empirical prediction of consumers' intention to visit wine tourism destinations (WTDs) post-COVID-19. *British Food Journal.* 2024. № 126 (9). Р. 3347–3371. <https://doi.org/10.1108/BFJ-10-2023-0928>

СТАЛИЙ ТУРИЗМ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Олена Євтушенко

доцент кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
кандидат економічних наук, доцент

E-mail: evevtushenko@karazin.ua

Ганна Гапоненко

доцент кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
кандидат економічних наук, доцент

E-mail: a.i.gaponenko@karazin.ua

Ірина Шамара

доцент кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
кандидат економічних наук, доцент

E-mail: shamara@karazin.ua

Туризм є важливою складовою економіки багатьох країн, сприяючи створенню робочих місць, розвитку інфраструктури та культурному обміну. В Україні, яка переживає наслідки повномасштабної війни, туризм може стати одним із драйверів повоєнного відновлення. Особливо актуальним є впровадження принципів сталого туризму, який забезпечує баланс між економічними вигодами, соціальними потребами та збереженням навколишнього середовища.

Війна суттєво вплинула на туристичну індустрію України. Згідно з дослідженням, в'їзний туризм скоротився на 85%, що призвело до втрат понад \$1 млрд у 2024 році. До початку війни туристичний сектор забезпечував 1,2 млн робочих місць та вносив \$1,6 млрд у національну економіку [1]. Однак, незважаючи на складнощі, внутрішній туризм демонструє певну активність, зокрема через внутрішню міграцію населення та обмеження на виїзд за кордон.

Концепція сталого туризму, що набула широкого поширення наприкінці ХХ століття, передбачає розвиток туристичної діяльності таким чином, щоб задовольняти потреби сучасних туристів та місцевих громад, не завдаючи шкоди здатності майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби [2].

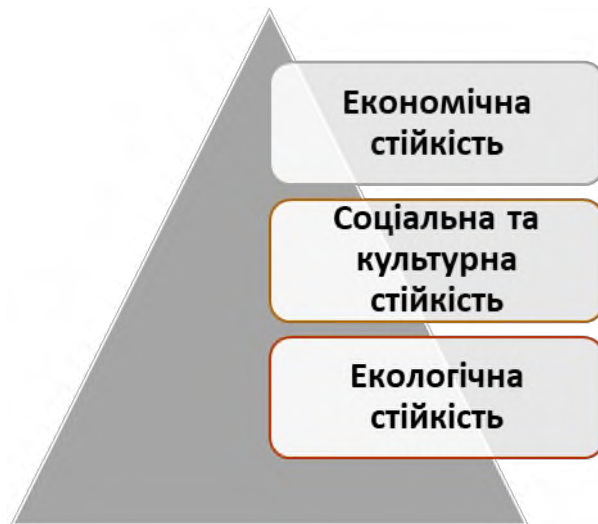

Рис.1. Основні принципи сталого туризму
Розроблено авторами

Основними принципами сталого туризму є: економічна стійкість (вигода для місцевих громад, бізнесу та країни через робочі місця, доходи та інвестиції); соціальна та культурна стійкість (повага до культурної спадщини, залучення місцевих громад до прийняття рішень та справедливий розподіл вигод); екологічна стійкість (мінімізація негативного впливу на довкілля, збереження біорізноманіття, раціональне використання ресурсів та екологічна освіта).

У контексті повоєнного відновлення України принципи сталого туризму набувають особливого значення, оскільки дозволяють не лише відновити економіку, але й зберегти національну ідентичність та унікальну природу країни, які могли постраждати внаслідок військових дій.

Сталий туризм є імперативом для успішного повоєнного відновлення України. Він має значний потенціал для швидкого економічного зростання, залучення інвестицій та створення робочих місць, особливо в постраждалих регіонах, завдяки якісному та відповідальному підходу. Сталий туризм сприятиме відновленню та збереженню пошкодженої культурно-історичної спадщини, популяризуючи українську культуру та зміцнюючи національну ідентичність. Розвиток сталого екотуризму допоможе відновити екосистеми, підвищити екологічну свідомість та залучити кошти на природоохоронні заходи. Активна участь місцевих громад у плануванні та розвитку сталого туризму сприятиме соціальній згуртованості, місцевому підприємництву та покращенню життя, а залучення мешканців до туристичної діяльності стане важливим фактором соціально-економічного відновлення.

Враховуючи унікальний природний та культурний потенціал України, а також виклики та можливості повоєнного періоду, можна виділити кілька ключових напрямків розвитку сталого туризму за видами, які представлені в Таблиці 1.

Напрями розвитку сталого туризму в Україні

Вид туризму	Основні заходи	Ключові переваги
Культурно-історичний туризм	- Відновлення об'єктів культурної спадщини; - розвиток музеїв, культурних центрів; - популяризація народних промислів і традицій; - тематичні екскурсії й фестивалі; - залучення місцевих громад.	- Відновлення національної ідентичності; - збереження культурного надбання; - соціальна згуртованість; - підтримка місцевої економіки.
Екологічний та сільський (зелений) туризм	- Розвиток природних парків і заповідників; - створення екостежок і маршрутів; - зелений туризм у сільських громадах - участь місцевого населення - розвиток гостьових садиб і агросадиб; - харчування з екологічних продуктів; - участь туристів у сільгоспроботах; - виробництво й продаж місцевої продукції.	- Збереження біорізноманіття; - екологічна освіта; - підвищення екосвідомості; - розвиток альтернативної зайнятості для сільського населення; - підтримка дрібного фермерства; - диверсифікація доходів сільських територій; - підвищення зайнятості; - популяризація сільського способу життя.
Оздоровчий та медичний туризм	- Розвиток санаторно-курортного лікування; - використання мінеральних вод, грязей, кліматичних ресурсів; - впровадження велнес-послуг; - екологічна та соціальна відповідальність.	- Підвищення якості життя; - розвиток медичних послуг; - підвищення рекреаційної привабливості країни; - інтеграція здоров'я й сталого розвитку.

Складено авторами

Для успішного розвитку сталого туризму в повоєнній Україні необхідна розробка та впровадження комплексної державної політики, що включатиме такі ключові елементи:

- ✓ Створення сприятливого правового поля. Розробка та прийняття законодавчих актів, що стимулюватимуть розвиток сталого туризму, включаючи пільги для екологічно відповідальних підприємств, підтримку місцевих ініціатив та регулювання туристичної діяльності з метою мінімізації її негативного впливу на довкілля та культурну спадщину.
- ✓ Залучення інвестицій. Створення державних програм підтримки інвестицій у відновлення та модернізацію туристичної інфраструктури з урахуванням принципів енергоефективності, використання відновлюваних джерел енергії та екологічно чистих матеріалів.

- ✓ Підтримка розвитку малого та середнього бізнесу в сфері сталого туризму. Надання грантів, пільгових кредитів та консультаційної підтримки для місцевих підприємців, які розвивають екологічно та соціально відповідальні туристичні ініціативи.
- ✓ Сприяння розвитку професійної освіти та перекваліфікації кадрів через розробку навчальних програм та тренінгів для підготовки фахівців у сфері сталого туризму, включаючи питання екологічного менеджменту, культурної спадщини, сталого розвитку та відповідального маркетингу.
- ✓ Забезпечення участі місцевих громад у процесі прийняття рішень через створення механізмів для залучення місцевих громад до планування, розвитку та управління туристичною діяльністю, забезпечення справедливого розподілу вигод від туризму та врахування їхніх потреб та інтересів.
- ✓ Розробка та реалізація маркетингових стратегій, спрямованих на просування України як країни з багатим природним та культурним потенціалом, що пропонує якісні та відповідальні туристичні продукти.

Сталий туризм є невід’ємним елементом успішного та довгострокового повоєнного відновлення України. Забезпечуючи економічне зростання, зберігаючи культурну та природну спадщину, сприяючи соціальній згуртованості та екологічній відповідальності, сталий підхід до розвитку туризму відповідає стратегічним інтересам України та її прагненню до сталого розвитку. Успішне впровадження принципів сталого туризму потребує консолідованих зусиль держави, бізнесу, громадських організацій та місцевих громад, а також активної міжнародної підтримки. Переосмислення туристичної пропозиції України з урахуванням принципів сталості відкриває нові перспективи для розвитку галузі, підвищення її конкурентоздатності на міжнародному ринку та забезпечення якісного та відповідального туристичного досвіду для майбутніх поколінь.

Список літератури:

1. Війна скоротила в’їзний туризм на 85%, втрати перевищать \$1 млрд у 2024 році. Міжнародна Маркетингова Група. URL: https://www.marketing-ua.com/vijna-skorotila-v-yiznij-turizm-na-85-vtrati-perevishhat-1-mlrd-u-2024-rotsi-uhra/?utm_source=chatgpt.com
2. United Nations World Tourism Organization (UNWTO). (2020). Tourism and the Sustainable Development Goals – Journey to 2030. Madrid: UNWTO. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/publications/UNWTO_UNDP_Tourism%20and%20the%20SDGs.pdf
3. Buckley, R. Sustainable Tourism: Research and Theory. Routledge. URL: https://www.academia.edu/9273414/Sustainable_tourism_Research_and_reality
4. Honey M. Ecotourism and Sustainable Development: Who Owns Paradise? Island Press. URL: https://www.academia.edu/1435113/Ecotourism_and_sustainable_development_Who_owns_paradise

ВИДИ БІЗНЕС-ПЛАНУ ТА ЙОГО РОЛЬ У СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Олена Євтушенко

доцент кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
кандидат економічних наук, доцент
E-mail: evevtushenko@karazin.ua

Аліна Довбич

студентка кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
E-mail: dovbych2021utm11@student.karazin.ua

Сучасні економічні реалії України змушують підприємства переглядати підходи до внутрішньофірмового планування. В умовах нестабільності та конкурентного середовища компанії мають обирати такі методи й моделі планування, які забезпечать максимальну ефективність управлінських рішень. Одним із ключових інструментів стратегічного розвитку підприємства є бізнес-план.

У ринкових умовах жодна компанія не може розраховувати на стабільний прибуток без чітко розробленого бізнес-плану. У країнах із розвинутою економікою цей документ уже давно став невід'ємною частиною ведення бізнесу. Він дозволяє підприємцям оцінювати власні можливості, зіставляти бажані результати з реальними умовами ринку, передбачати ризики та планувати шляхи їх мінімізації.

Розробка бізнес-плану – це не просто формальність, а важливий стратегічний крок, який допомагає уникнути низки критичних помилок, зокрема:

- нестачі капіталу для підтримки стабільної діяльності;
- негативного балансу руху коштів;
- неправильного вибору місця розташування підприємства;
- виходу на невідповідний ринок збуту продукції та інших факторів, що можуть призвести до фінансових втрат [2].

Таким чином, бізнес-планування є основою ефективного управління підприємством. Воно дає можливість не лише прогнозувати майбутній розвиток компанії, а й приймати обґрунтовані рішення, адаптуючись до змін у ринковому середовищі та підвищуючи конкурентоспроможність бізнесу.

Бізнес-планування в Україні набуло актуальності на початку 90-х років, коли країна почала перехід до ринкової економіки. З 1994–1995 років розробка бізнес-планів стала обов'язковою, що сприяло розвитку підприємництва та

залученню інвестицій. На сьогодні існує велика кількість підходів до визначення бізнес-плану, його структури та методології складання.

Термін «бізнес-план» походить від англійського business plan і означає план підприємницької діяльності. Він складається з двох ключових понять: «бізнес», який є синонімом підприємництва, та «план», що відображає структуровану стратегію розвитку. У сучасній економічній термінології бізнес розглядається як діяльність суб'єкта господарювання, спрямована на отримання прибутку шляхом створення та реалізації товарів і послуг.

Бізнес-план виконує роль об'єктивної оцінки діяльності підприємства, а також є необхідним інструментом для ухвалення інвестиційних і стратегічних рішень. Він дає можливість обґрунтувати перспективність бізнесу та визначити критерії успіху на певний період. Крім того, бізнес-план є ключовим документом для залучення інвестицій та фінансування, а також ефективним засобом ділової репутації компанії.

Сучасна економічна теорія виділяє такі п'ять функцій бізнес-плану.

Рис. Функції бізнес-плану[1]

Можна виділити два основні види бізнес-планів: бізнес-план проекту (наприклад, будівництво заводу або ділового центру) та бізнес-план розвитку організації:

1. Бізнес-план інвестиційного проекту;
2. Бізнес-план організації:
  - а) функціонуючої: – бізнес-план фінансового оздоровлення; – бізнес-план розвитку (окремого підрозділу чи всієї організації).
  - б) новоствореної.

Відмінності з-поміж них - як у структурі, і у змісті. Наприклад, бізнес-план організації повинен акцентувати увагу на організаційній структурі, внутрішніх процесах та потенціалі, за рахунок яких планується розвиток організації. Класифікацію бізнес-планів можна також проводити за іншими ознаками. З метою розробки виділяють бізнес-плани: для отримання зовнішнього фінансування; для вироблення стратегії розвитку; для планування діяльності організації. За призначенням (кінцевий споживач документа): для потенційних інвесторів; керівників організації [3].

Таким чином, бізнес-план є незамінним інструментом для будь-якого підприємства, що прагне стабільного розвитку, залучення інвестицій та

ефективного управління. Він дозволяє адаптуватися до змін ринкового середовища та забезпечує успішне функціонування бізнесу в умовах сучасної економіки.

Список літератури:

1. Варналій З.С., Васильців Т.Г., Лупак Р.Л., Білик Р.Р. Бізнес-планування підприємницької діяльності : навч. посіб. Чернівці: Технодрук, 2019. 264 с.
2. Величко В. Етапи розробки бізнес-плану підприємства. *Економіка України*. 2022. № 5. С. 42-48.
3. Должанський І.З., Загорна Т.О. Бізнес-план. Технологія розробки. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 384 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Олена Євтушенко

доцент кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
кандидат економічних наук, доцент
E-mail: evevtushenko@karazin.ua

Анастасія Дяченко

студентка кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
E-mail: dyachenko2021utm11@student.karazin.ua

Світову рекламну індустрію можна розглядати з різних сторін, насамперед, реклама є глобальним феноменом, з іншого боку як рекламні ринки країн. Організація рекламної діяльності як бізнес-індустрія є похідною від поточних економічних тенденцій та факторів, властивих розвитку окремих країн.

Перше місце з витрат на організацію рекламної діяльності займають такі країни як: США, Китай, Японія та Німеччина. У, Франції, Німеччини вивченням теорії організації рекламної діяльності займаються науково-дослідні інститути, у яких активно ведуться дослідження з вивчення аспектів рекламної промисловості.

Особливістю розвитку рекламного бізнесу стало створення 1980-х гг. міжнародної мережі рекламних агентств на противагу домінуючим великим американським агентствам, які займають домінуюче становище світових ринках. В даний час спостерігається тенденція зміни ринку рекламних послуг, пов'язана зі створенням «Спільного ринку» в Європі, який об'єднав понад 320 млн споживачів [3].

В Україні також сформовані необхідні дослідницькі організації, які обслуговують процес створення реклами. Такі організації створені

соціологами, які є незалежними фахівцями у цій галузі, що використовують сучасну методологію досліджень.

Організація рекламної діяльності в Україні має свої особливості, які формуються під впливом економічних, соціальних, культурних та законодавчих факторів. В умовах постійних змін ринкового середовища, грамотна реклама є невід'ємною частиною успішного бізнесу. Ось основні аспекти організації рекламної діяльності в Україні:

➤ правова база рекламної діяльності є основою для регулювання всіх аспектів створення, розповсюдження та контролю рекламної продукції. У різних країнах законодавство щодо реклами має свої особливості, проте загальна мета – забезпечити прозорість, чесність і етичність рекламних матеріалів. В Україні правова база регламентує діяльність у цій сфері та спрямована на захист інтересів споживачів і бізнесу.

Головним документом, що регулює рекламну діяльність в Україні, є Закон України "Про рекламу". Він встановлює основні принципи реклами, зокрема: заборону недобросовісної, неправдивої та прихованої реклами, забезпечення рівності прав рекламодавців, виробників і споживачів, дотримання етичних норм і вимог щодо змісту та формату рекламних повідомлень.

Закон також передбачає обов'язковість використання української мови в рекламі, крім випадків, коли рекламна продукція розповсюджується іноземними мовами за умов міжнародних кампаній.

Правова база передбачає особливі умови для реклами окремих категорій товарів і послуг.

В Україні питанням дотримання рекламного законодавства займається кілька органів: Антимонопольний комітет України здійснює контроль за недобросовісною конкуренцією в рекламі, Державна служба з питань безпечності харчових продуктів та захисту прав споживачів контролює дотримання прав споживачів у рекламній діяльності, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення стежить за дотриманням рекламних стандартів у медіа.

За порушення норм закону передбачені штрафи, відкликання реклами або навіть заборона на її подальше розповсюдження [2].

Правова база рекламної діяльності в Україні гармонізується з міжнародними нормами та стандартами, зокрема із положеннями директив Європейського Союзу щодо реклами. Це важливо для розвитку зовнішньоекономічної діяльності й залучення іноземних інвесторів.

Сучасні тенденції, такі як зростання інтернет-реклами, використання соціальних мереж і штучного інтелекту, ставлять нові виклики перед правовою базою. Законодавство поступово адаптується до цих змін, регулюючи контент у цифрових медіа, таргетовану рекламу та роботу із блогерами.

Отже, ефективна правова база рекламної діяльності є запорукою розвитку прозорого ринку реклами, який дотримується етичних норм і враховує інтереси всіх учасників процесу. Українське законодавство в цій сфері активно розвивається, адаптуючись до сучасних умов і глобальних тенденцій.

➤ В Україні популярними є різні формати реклами, залежно від цільової аудиторії та бюджету кампанії: інтернет-реклама активно розвивається завдяки

зростанню кількості користувачів. Соціальні мережі, пошукова реклама, банери та відеоролики – ефективні інструменти для залучення споживачів, телевізійна реклама залишається одним із найпотужніших засобів охоплення масової аудиторії, хоча її популярність поступово зменшується через зростання інтернет-медіа, зовнішня реклама широко представлена у великих містах – білборди, банери та реклама на транспорті активно використовуються місцевими та національними брендами, регіональна та локальна реклама – ефективний формат для малого та середнього бізнесу, який зосереджений на конкретних областях або містах.

➤ В Україні реклама часто орієнтується на патріотичні настрої, етнічні мотиви та локальні цінності. Використання української мови у рекламних кампаніях стало обов'язковим, хоча допускається переклад для регіонів із багатомовним населенням. Крім того, важливу роль відіграють соціальні кампанії, які підтримують громадські ініціативи. Український ринок реклами характеризується високою конкуренцією, особливо в таких сферах, як FMCG, IT, освіта та банківські послуги. Бренди активно залучають інфлюенсерів, використовуючи потенціал блогерів та медіаособистостей, щоб створити довіру до продукту[4].

В Україні працюють як міжнародні агентства, так і локальні компанії, які добре розуміють специфіку ринку. Багато агентств пропонують послуги "під ключ" – від розробки стратегії до запуску та аналізу рекламної кампанії.

Ефективна організація рекламної діяльності в Україні потребує глибокого розуміння ринку, цільової аудиторії та використання сучасних інструментів для створення яскравих і впливових кампаній.

Активне освоєння сучасних інформаційних технологій дозволяє мережі Інтернет займати одне з центральних місць у каналах маркетингової комунікації. Інтернет сприяє створенню соціальних зв'язків та нових форм ведення бізнесу, що дозволяє розвивати маркетингові комунікації, що розвивають рекламну діяльність.

Застосування сучасних рекламних технологій істотно змінює підходи до просування товарів і послуг як на вітчизняному, так і на міжнародному ринку. Інновації у сфері реклами не тільки підвищують ефективність традиційних методів, але й створюють нові можливості для взаємодії зі споживачами, сприяючи зростанню конкурентоспроможності брендів та розвитку медіарекламного ринку.

Інтеграція інновацій у рекламну діяльність дозволяє компаніям адаптуватися до мінливих умов ринку та потреб аудиторії. Серед ключових тенденцій застосування сучасних технологій можна виділити:

- ✓ Інтерактивна реклама: Використання доповненої (AR) та віртуальної реальності (VR) дозволяє створювати захоплюючі рекламні кампанії, які залучають споживачів через інтерактивний досвід.
- ✓ Таргетована реклама: Завдяки аналітичним платформам та штучному інтелекту бренди можуть сегментувати аудиторію і показувати рекламу, яка максимально відповідає інтересам конкретних груп.

- ✓ Програмастик-реклама: Автоматизація закупівлі рекламних місць через алгоритми дозволяє компаніям оптимізувати витрати та підвищувати ефективність кампаній.
- ✓ Відеоконтент і стрімінгові платформи: Зростання популярності відео у соцмережах, таких як YouTube, TikTok та Instagram, відкриває нові можливості для творчої подачі рекламних повідомлень.
- ✓ Голосова реклама: З розвитком голосових асистентів компанії починають використовувати голосовий формат як новий канал комунікації.

Застосування сучасних рекламних технологій дозволяє ефективно адаптувати традиційні методи до нових умов і потреб ринку. Розвиток технічних баз рекламоносіїв та вдосконалення системи регламентування сприяють підвищенню якості рекламних кампаній і загального рівня медіареklamного ринку.

Список літератури:

1. Воронько-Невіднича Т.В., Калюжна Ю.П., Хурдей В.Д. Реклама і рекламна діяльність: навчальний посібник для студентів вузів. Полтава: ПДАА, 2018. 228 с.
2. Голда М.Н. Реклама і рекламна діяльність : консп. лекц. Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2018. 173 с.
3. Іванечко Н. Управління рекламною діяльністю: навч. посібник. Тернопіль: Західноукраїнський національний університет, 2022. 88 с.
4. Кузнецова З.В. Управління у сфері рекламної діяльності: організаційно правовий аспект: монографія. Харків, 2003. 192 с.

***

ГАСТРОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІСПАНІЇ

Олена Євтушенко

доцент кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
кандидат економічних наук, доцент
E-mail: evevtushenko@karazin.ua

Єлизавета Крячко

студентка кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
E-mail: kryachko2021utm12@student.karazin.ua

За останні кілька років гастрономічний туризм в Іспанії набув небувалої популярності. Не лише гості країни, а й її мешканці подорожують різними районами Іспанії у пошуках дивовижних страв та напоїв. Іспанія займає трійку світових лідерів за наявністю та різноманітністю гастрономічних турів. Тисячі туристів прямують сюди, щоб скуштувати національні кулінарні пропозиції. За

даними АТОР у виїзному турпотоці українці загалом по 2019 році Іспанія посідають 8 місце [3].

За статистичними даними Асоціації культурно-гастрономічного туризму близько 40% українських туристів називають бажання познайомитися з національною кухнею головним мотивом подорожі, і витрачають понад 30% свого туристичного бюджету саме на гастрономічні насолоди [1].

Дослідження іспанської школи туристичного та готельного бізнесу "Ostelea" виявило, що українські туристи займають в Іспанії значне місце за витратами на кулінарні делікатеси. Наш турист, в середньому витрачає в поїздці 346 євро на гастрономію, громадяни США - 391 євро. Статистичні дані доводять, що Іспанія має попит в Україні, а гастрономічна складова подорожі до цієї країни є одним із важливих мотивів поїздки.

Туристичний ринок країни переважно орієнтований прийом іноземних туристів. Сьогодні Іспанію обирають як відомий світовий туристичний центр, сучасний курорт, який здобув собі славу бездоганного сервісу, гостинності, добре розвиненої інфраструктури та курортного відпочинку. Країна розташована на південному заході і займає більшу частину Піренейського півострова, а також Канарські та Балеарські острови, що включають такі знамениті, як Ібіца та Майорка. Іспанія складається з 17 автономних областей, у кожній з яких своя культура, традиції та кухня.

В Іспанії найбільша щільність ресторанів – на 170 осіб припадає 1 заклад. До цього бізнесу іспанці підходять серйозно, що можна пояснити за такої конкуренції. Традиційні заклади тут налічують сотні років та успішно продовжують працювати, а ресторани високої кухні розвиваються вже півстоліття. В Іспанії є заклади різного формату, починаючи від придорожнього бару і закінчуючи найкращими у світі ресторанами. Ціни в ресторанах Іспанії різні та залежать від класу закладу, місця розташування та якості обслуговування.

Географічна близькість, клімат, добре розвинена інфраструктура є визначальними під час виборів Іспанії, як країни міжнародного туризму в її близьких сусідів. Щороку країна приймає мільйони туристів з усього світу, яких приваблюють пляжі, курорти, заходи, казино та різноманітна гастрономія. Різні ландшафти, різноманітність регіонів, понад 100 природних парків і розваг, багате історичне минуле, національний колорит, фестивалі та свята, багатогранна національна кухня – все це сприяє популярності Іспанії у туристів. Багато хто їде сюди, щоб проникнути в саме серце іспанського кулінарного всесвіту, відчути її культуру, традиції, побут «на смак», через місцеву, самобутню, автентичну кухню.

Сучасна кулінарія Іспанії увібрала традиції багатьох століть. Це симбіоз гастрономічних традицій одразу 17 різних регіонів країни. У кожному регіоні своя кухня, тому гастрономічні тури до країни цікаві та різноманітні. Описувати всі нюанси гастрономічних турів іспанськими провінціями – означає написати кілька томів однієї книги, тому опишемо, коротко, гастрономічні відмінності регіонів Іспанії.

Кулінарні особливості кухонь регіонів Іспанії свідчать, що гастрономія країни велика, різноманітна і багатогранна, тут будь-який турист, з

найвибагливішим смаком, може вибрати ту страву, яка припадає йому до душі і вирушити в гастрономічну подорож регіоном, який видається йому найцікавішим, у плані. Самі іспанці дуже трепетно ставляться до улюблених національних продуктів. Деякі їх настільки популярні, що були удостоєні власного музею. Перерахуємо найвідоміші їх у таблиці 1.

Таблиця 1

Відомі гастрономічні музеї Іспанії

Найменування музею	Розташування, історія створення музею
Музей хамона (Museo del Jamón)	Розташувався у невеликому містечку Арасена, у провінції Уельва в Андалусії. Музей було відкрито у 2005 році, щоб познайомити широку публіку з багатовіковою культурою та технологією виготовлення хамону.
Музей, присвячений сиру (Museo del Queso Manchego)	Розташований в історичному центрі міста Мансанарес, провінції Сьюдад Реаль. Саме тут у 2014 році відкрив свої двері перший у світі музей сировинник. Розташований у стінах старовинного особняка, музей запрошує відвідувачів познайомитись з історією знаменитого сиру, способом його приготування та особливостями виробництва у промисловому масштабі.
Музей, присвячений вину (Museo del vino de Valdepeñas)	Розташований у провінції Сьюдад-Реаль, у місті Вальдепеньяс, іменованим часом «Місто вина», один з лідерів з продажу вина в країні.
Музей андалуської оливкової олії (Museo del Aceite Andaluz)	Розташований у м. Гранада, регіон Андалусії.

Джерело: [2]

Про серйозне ставлення іспанців до вина свідчить наявність Асоціації музеїв вина, у лавах якої налічується понад 30 музеїв, виноделен та тематичних центрів. Також у країні різноманітність – пиво та сироварень, фабрик з виробництва ковбасних виробів, солодошів та багато іншого.

Іспанія славиться не лише своєю різноманітною кухнею, а й безліччю фестивалів, ярмарків, міжнародних виставок. Фієст і карнавалів, свят різної тематики тут достатньо. Перелічимо найвідоміші.

З січня до березня в Каталонії проходить «Кальсотата» (calçotada) – цибульне барбекю. Кальсот – вид цибулі, що нагадує цибулю. Можна самостійно знайти точку для барбекю, купити цибулю та соус «ромеско» з перців та мигдалю, відправитися знайомитися з іспанцями, щоб отримати інструкції з правильного приготування. Одна з найближчих точок розташована у Барселоні на станції Las Planes [2].

Свято восьминога Fiesta del Pulpo проводиться щорічно в серпні, в м. Карбально, регіон – Галісія. Крім основної страви, тут можна скуштувати хліб, вино, аргентинські «емпанадас» (пиріжки з пшеничного борошна з різноманітними начинками). Все це супроводжують місцеві музичні гурти та традиційні танці.

Один із найбільших гастрономічних фестивалів «Gastrofestival Madrid» проходить із січня по лютий у Мадриді. Масштаб вражає: крім спеціальних цін

та особливого меню у сотнях ресторанів, влаштовують тематичні заходи у галереях, а також кінопокази та концерти. У місті проводяться майстер-класи, у тому числі для дітей, дегустації та вечері, приготовані зірками іспанської кухні. Магазини, пов'язані з гастрономією, пропонують у ці дні особливі ціни та акції.

Гастрономічний фестиваль равликів «Aplec del Caragol» (останні вихідні травня, м. Леріда, Каталонія) – свято визнане національним туристичним надбанням Каталонії. В даний час фестиваль відвідують понад 250 000 осіб, а сама спільнота шанувальників моллюсків налічує понад 50 000 учасників. Тут можна скуштувати безліч страв із равликів, деякі настільки ексклюзивні, що не зустрічаються більше ніде у світі. Це не просто дегустація, а змагання між командами різних країн. Крім моллюсків, для гостей готують велику програму з танцями, піротехнічними шоу, парадом та ходами [2].

Фестиваль каштанів «Castañada» (з середини жовтня до грудня, північ Іспанії, Каталонія) – приурочено свято до Хеллоуїна. За порятунком легендою, щоб вшанувати пам'ять померлих, дзвонарі били в дзвони всю ніч без перерви, а щоб вони відновили сили, родичі приносили їм смажені каштани. Зараз традиційно на вулицях встановлюють маленькі намети, в яких каштаньєри (так називають людей, що працюють тут) смажать батат (солодка картопля, родом з Перу) та каштани на вугіллі, загортаючи їх у кульки з газет.

«Tast a la Rambla» (червень, Барселона) – один з найочікуваніших фестивалів для любителів стрітфуду і одночасно високої кухні. Шеф-кухарі ресторанів рівня вище середнього виходять на вулицю Рамбла, щоб презентувати спеціально розроблені «тапаси» (закуски). Тут знайдеться і бичачий хвіст з трюфелем, і піца з листового тіста з шоколадом, і тунець з соусом авокадо. При цьому легко можна поспілкуватися з кухарями про їжу, ресторани, рецепти та гастрономію в цілому. Весь фестиваль ділиться на кілька зон із традиційною кухнею, десертами, авторськими стравами [3].

«Palo Alto Market» (перші вихідні кожного місяця, крім січня, Барселона) – «висока палиця», таку назву він отримав через високу трубу на території заводу, де його проводять. Тут і про їжу, і про одяг та аксесуари. Ще й про музику: дві сцени з різними стилями, живі виступи та діджеї [3]. Їжа зазвичай ділиться на три зони: солодке, кухні народів світу і вагончики зі стрітфудом.

«Tomatina» (щорічно наприкінці серпня, м. Буньол, регіон Валенсія) – «найбрудніша» розвага літа. Це свято проводиться із 1945 року. Все полягає у битві томатами. Правила прості: не рвати одяг, кидатися помідорами можна рівно годину, при цьому перед кидком треба роздавити овоч, щоб нікого не покалічити, кидатися чимось, крім томатів, не можна. До речі, задоволення безкоштовне: на сайті можна купити вхідний квиток чи одразу цілий пакет розваг. Наприклад, вхід на битву та вечірка після обійдуться в 35 євро [3].

Вибрати найцікавіші фестивалі гастрономів в Іспанії непросто. У кожному регіоні проводяться свята, присвячені одному продукту, або заходи, пов'язані з релігією, звичаями. І всюди ключову роль відіграє їжа. Різноманітність ринків, місцеві продукти, весь цей мікс кухонь інших країн перетворює країну на один великий фестиваль. Якщо взяти ще й алкогольні свята, то тут будуть і фестивалі винні, і тижні кави. Звичайно, не обійдеться без пива, вермуту та інших традиційних напоїв [2].

Отже, ми описали гастрономічні особливості Іспанії, її регіонів. Статистичні дані вказують на те, що Іспанія є популярним напрямом у сфері гастрономічного туризму у всьому світі. Різноманітність національної кухні регіонів, велика кількість фестивалів та об'єктів гастрономічного туризму (виноробні, музеї, ресторани, ферми тощо) доводять, що Іспанія має величезний гастрономічний потенціал, а національна кухня, її колорит і самобутність цікава туристам у всьому світі.

Список літератури:

1. Офіційний сайт Всесвітньої асоціації гастрономічного туризму. URL: <http://www.worldfoodtravel.org>. Заголовок з титулу екрану. (дата звернення 18.05.2021 р.).
2. Офіційний сайт Всесвітньої асоціації гастрономічного туризму. URL: <http://www.worldfoodtravel.org> (дата звернення 18.05.2021 р.).
3. Directrices generales de la estrategia de turismo sostenible de España 2030 URL: <https://turismo.gob.es/es-es/estrategiaturismo-sostenible/Documents/directrices-estrategia-turismo-sostenible.pdf> (дата звернення 18.05.2021 р.).

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Єлизавета Золотько

студентка кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

E-mail: zolotko2021utm11@student.karazin.ua

Науковий керівник: к.е.н., доц. Гапоненко Г.І.

Реабілітаційний туризм у сучасних умовах є важливим напрямом соціальної інтеграції осіб з обмеженими можливостями здоров'я. Його основними споживачами виступають особи, які, зважаючи на стан здоров'я, прагнуть скористатися туристичними послугами. Даний вид туризму виконує не лише рекреаційну, а й освітню, виховну та оздоровчу функції, сприяючи соціалізації людей з інвалідністю.

Реабілітаційний туризм – це відносно новий напрям у сфері туризму, який поєднує в собі елементи медичної реабілітації та туристичної діяльності. Його основна мета – відновлення фізичного та психологічного здоров'я людей, які потребують спеціалізованих послуг [1].

Реабілітаційний туризм є багатогранним явищем, що включає в себе різноманітні види діяльності, спрямовані на відновлення фізичного та психологічного здоров'я людини. Класифікація видів реабілітаційного туризму може здійснюватися за різними критеріями, враховуючи цільову аудиторію, методи реабілітації, місце проведення та інші фактори (рис.1).

В умовах триваючого збройного конфлікту в Україні спостерігається експоненційне зростання потреби в програмах реабілітації для військовослужбовців та психологічної адаптації цивільного населення, що постраждало від окупації. Незважаючи на значну фінансову обтяжливість, необхідність впровадження таких програм є критично важливою для забезпечення соціальної стабільності та відновлення людського капіталу [4].

Також спостерігається значне зростання кількості військовослужбовців, що потребують комплексних реабілітаційних заходів. Необхідність відновлення функціональних можливостей та психоемоційного стану цієї категорії осіб вимагає розробки та впровадження ефективних мультидисциплінарних програм.

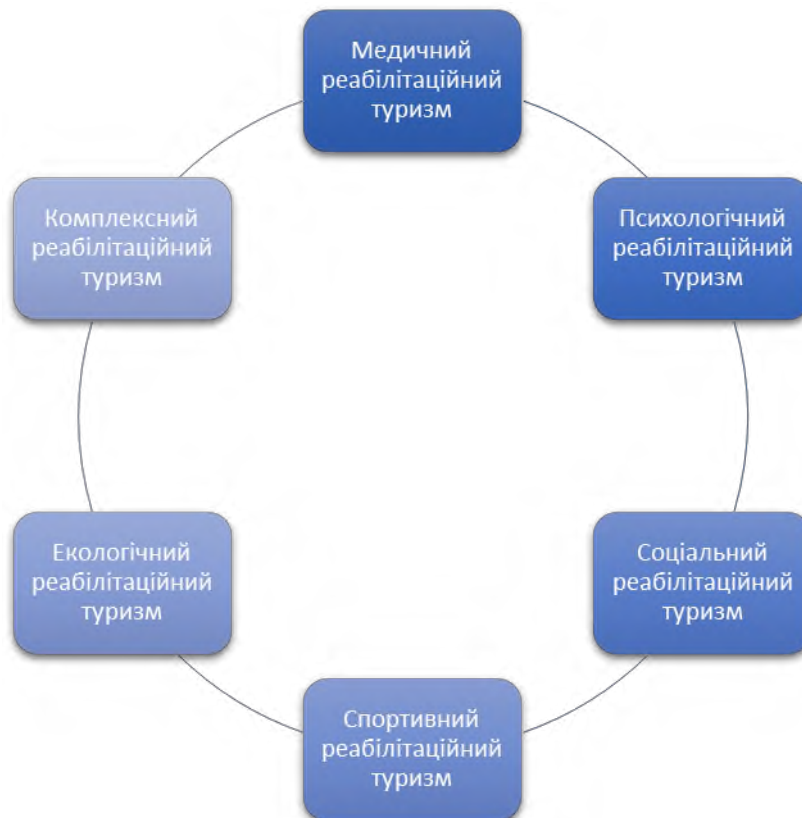

Рис.1. Види реабілітаційного туризму

На нашу думку, в сучасних умовах реабілітаційний туризм може стати не лише інструментом відновлення здоров'я постраждалих, але й каталізатором соціально-економічного розвитку країни. Однак, наявні проблеми стримують його повноцінний розвиток (табл.1).

Проблеми розвитку реабілітаційного туризму в Україні

№	Проблема	Опис проблеми	Шляхи вирішення
1	Недостатня адаптація інфраструктури	Значна частина санаторно-курортних закладів не відповідає сучасним вимогам доступності для осіб з інвалідністю. Відсутність безбар'єрного доступу, спеціалізованого обладнання та кваліфікованого персоналу.	Модернізація та адаптація існуючої інфраструктури для потреб осіб з різними видами інвалідності.
2	Недостатнє нормативно-правове регулювання	Відсутність чіткої та комплексної нормативно-правової бази. Недостатня координація між державними органами, туристичними компаніями та медичними установами.	Розробка та впровадження державної стратегії розвитку реабілітаційного туризму.
3	Низький рівень поінформованості та доступності інформації	Недостатня поінформованість потенційних споживачів. Відсутність єдиного інформаційного ресурсу.	Активізація інформаційної кампанії та створення зручного інформаційного порталу.
4	Недостатня співпраця з міжнародними організаціями	Недостатнє залучення міжнародних експертів та організацій. Обмежена участь у міжнародних проектах та програмах.	Активізація міжнародної співпраці та залучення іноземних інвестицій.
5	Економічні чинники	Висока вартість реабілітаційних послуг. Недостатнє фінансування з боку держави та місцевих органів влади.	Розробка механізмів державного фінансування та залучення інвестицій.

Складено автором

Подолання цих проблем сприятиме розвитку реабілітаційного туризму в Україні та забезпечить якісні реабілітаційні послуги для тих, хто їх потребує.

Враховуючи обмеженість бюджетних ресурсів, доцільним є використання наявної санаторно-курортної інфраструктури країни. Приватні санаторно-курортні та SPA-готельні комплекси можуть бути залучені до реалізації програм реабілітації, що дозволить частково компенсувати дефіцит державних реабілітаційних установ.

Реабілітаційний туризм, що ґрунтується на використанні природних лікувальних факторів та сучасних медичних технологій, відкриває перспективи для надання комплексних послуг з медичної допомоги, психотерапії, фізичної реабілітації та соціальної підтримки [2]. Це сприяє не лише відновленню фізичного та психологічного здоров'я постраждалих, але й їхній соціальній реінтеграції та покращенню якості життя.

Окрім медико-соціального значення, реабілітаційний туризм має значний економічний потенціал. Розвиток цієї галузі сприятиме стимулюванню медичного та туристичного секторів, створенню нових робочих місць,

підвищенню доходів місцевого населення та залученню інвестицій у регіони. Можливості провадження реабілітаційного туризму наведено нами в табл.2.

Таблиця 2

Можливі напрямки розвитку реабілітаційного туризму в Україні

Категорія послуг	Опис послуг
Комплексна медична підтримка	Спеціалізовані туристичні комплекси, адаптовані для лікувально-відновлювальних програм, забезпечують висококваліфіковану медичну допомогу та профільну реабілітацію для осіб, що зазнали травм.
Психоемоційна стабілізація та соціальна адаптація	В умовах збройного конфлікту, коли психологічні травми є поширеним явищем, програми лікувально-реабілітаційного туризму пропонують психотерапевтичну підтримку та соціальну адаптацію, сприяючи зниженню рівня стресу та посттравматичних розладів.
Фізична реабілітація та відновлення мобільності	Для осіб з фізичними травмами розробляються індивідуальні програми, спрямовані на відновлення фізичної активності, що сприяє ефективній реабілітації та поверненню до активного життя.
Ресоціалізація та інтеграція в суспільство	Лікувально-реабілітаційний туризм виступає платформою для ресоціалізації, допомагаючи людям відновити соціальні зв'язки та адаптуватися до повсякденного життя після пережитого.
Підвищення якості життя через сприятливе середовище	Перебування в туристично привабливих місцях, що поєднує відпочинок з лікувальними процедурами, сприяє покращенню психоемоційного стану та загальної якості життя осіб, які постраждали від воєнних дій.

Складено автором

Для розвитку реабілітаційного туризму в Україні необхідно інвестувати в модернізацію санаторно-курортних закладів, готувати висококваліфікованих спеціалістів, створювати комфортні умови для туристів з особливими потребами та розробляти ефективні маркетингові стратегії для популяризації вітчизняних реабілітаційних послуг.

Список літератури:

1. Белобородова М.В., Безугла Л.С., Гладошук О.Г., Рекреаційні та реабілітаційні кластери в Україні: збалансована просторова організація. *Rehabilitation and Recreation*. 2024. Т. 18. № 4. С. 107-118.
2. Гапоненко Г., Євтушенко О., Шамара І. Сучасні тенденції та шляхи подальшого розвитку ринку медичного туризму в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2022. № 15. С. 81–92. <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2022-15-09>
3. Інклюзивний реабілітаційно-соціальний туризм – розвиток нового виду реабілітації осіб з інвалідністю в Україні. *Веб-портал*. URL: <https://novadoba.com.ua/226089-inklyuzyvnyy-reabilitaciyno-socialnyy-turyzm-8722-rozvytok-novogo-vydu-reabilitaciyi-osib-z-invalidnistyu-v-ukrayini.html>
4. Офіційний сайт Українського науково-дослідного інституту медичної реабілітації та курортології Міністерства охорони здоров'я України. Санаторії та курорти України. URL: <https://kurort.gov.ua/category/derzhavna-forma-vlasnosti/>

ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ТА СТВОРЕННЯ КОЛЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Олександр Ізмайлов

аспірант кафедри міжнародних економічних відносин та логістики,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

E-mail: oleksandr.izmailov@student.karazin.ua

Науковий керівник: к.е.н., доц. Данько Н.І.

Особливого значення в сучасному світі євроатлантична інтеграція України набула після початку російсько-української війни. Європейська інтеграція та євроатлантична інтеграція обумовлені завданнями системи національної безпеки та колективної безпеки. Окрім політичної та економічної співпраці з Європою та Північною Америкою, євроатлантична інтеграція передбачає участь у їхніх зусиллях щодо безпеки та стабільності в регіоні. Євроатлантична інтеграція відкриває нові можливості для отримання Україною військово-технічної допомоги, участі у спільних військових навчаннях, розвитку стратегічного партнерства з країнами НАТО та ЄС.

Формування спільного каркасу безпеки в умовах євроатлантичного об'єднання України спрямоване на підвищення регіональної стійкості та захист від зовнішніх небезпек. Це включає прогрес спільної роботи з країнами НАТО та ЄС щодо оборонних стратегій, кіберзахисту та боротьби з тероризмом. У цій роботі розглядатимуться шанси євроатлантичного приєднання України та як вони впливають на формування групового плану безпеки в час поточних викликів та кроків до європейського приєднання.

Євроатлантична інтеграція України є стратегічним пріоритетом національної політики, закріпленим у Конституції та Стратегії національної безпеки. Цей курс спрямований на забезпечення національної безпеки, політичної стабільності та економічного розвитку країни через поглиблення співпраці з НАТО та Європейським Союзом.

НАТО як організації відіграє визначальну роль у процесі підтримки України в її прагненні євроатлантичної інтеграції. З точки зору НАТО, Україна – це країна, що активно реформується в секторі оборони та безпеки задля дотримання стандартів організації. Ці реформи охоплюють модернізацію військових структур, посилення взаємодії між військовими та цивільними органами. До того ж, країни учасниці НАТО надають вирішальну та значну військову допомогу, котра складається з прямих поставок озброєнь, інформаційної підтримки, навчання особового складу та консультувань з питань оборони.

Європейський Союз також відіграє значну роль у процесі євроатлантичної інтеграції України. Угода про асоціацію між Україною та ЄС стала фундаментом для політичної та економічної співпраці, націленої на

гармонізацію законодавства, впровадження демократичних реформ та створення умов для сталого розвитку. Також, ЄС проводить пряму фінансову підтримку України через залучення до програм прямого фінансування або прямої підтримки в реконструкції.

Наразі ЄС та НАТО посилюють співпрацю між собою у безпековому секторі. Їх спільні дії спрямовуються на зміцнення обороноздатності країн-членів обох організацій та партнерів. ЄС надає фінансові інструменти, а НАТО надає безпекові інструменти, це полягає наприклад у розробці концепцій розширення виробництва з боку НАТО та фінансування цього розширення з боку ЄС, що є вкрай критичним фактором підтримки українського війська.

Процес євроатлантичної інтеграції України стикається з низкою викликів. Одним із головних є триваюча російська агресія, яка створює постійні загрози для регіональної стабільності та безпеки. В цьому контексті Україна потребує не тільки військової допомоги, а й дипломатичної підтримки з боку міжнародних партнерів.

Іншим суттєвим викликом є необхідність проведення внутрішніх реформ. Для досягнення стандартів НАТО та ЄС Україна повинна продовжувати модернізацію державних інституцій, впроваджувати антикорупційні заходи та забезпечувати верховенство права. Ці реформи є ключовими для укріплення довіри між Україною та її партнерами.

Україна зараз відіграє важливу роль у формуванні нової системи безпеки на Європейському континенті, за рахунок найбільш досвідченої, чисельної та озброєної країни Європи. Тому інтеграція до вже існуючої системи колективної безпеки значно посилить як Україну так і країни євроатлантичного блоку. Спільні дії НАТО, ЄС та України можуть сформувати адекватний та дієвий механізм реакції на загрози, такі як тероризм, агресія або кіберзагроза.

Саме через це, перспективи подальшої євроатлантичної інтеграції України мають стратегічне значення та вплив на подальшу світову безпекову архітектуру. Успіх у реалізації цих заходів полягає у ефективному поєднанні реалізації внутрішніх реформ в Україні та в зовнішній підтримці з боку партнерів.

Процес та шлях євроатлантичної інтеграції для України набув першочергового значення на тлі повномасштабної агресії, бо загроза національній безпеці України становить великі ризики. Саме через це необхідно було повністю змінювати архітектуру безпеки в Україні, та інтегрувати її до складу найближчих союзників. У випадку України найбільш реальним та дієвим був крок до євроатлантичної інтеграції, через військово-технічну допомогу та фінансову допомогу з боку країн ЄС та Північної Америки.

Для подальшого успішного розвитку євроатлантичної інтеграції України необхідно здійснити наступні кроки:

1. Український уряд має продовжувати процес впровадження реформ, на яких наполягають партнери з ЄС, а саме впровадження антикорупційних реформ та підтримувати подальше забезпечення верховенства права, та низка інших реформ. Саме цей процес допомагає зміцнювати довіру між Україною та її партнерами.

2. Україна зараз на тлі повномасштабної агресії проводить співпрацю з країнами НАТО, але цей процес необхідно масштабувати у секторах кібербезпеки та боротьбі з тероризмом, що дозволить вітчизняним спеціалістам здобути вкрай важливі навички.
3. Важливу роль у процесах євроатлантичної інтеграції відіграє дипломатичний сектор, що кожен день веде боротьбу за підтримку України. Ці дипломатичні зусилля включають у себе роботу з країнами НАТО, щодо гарантій безпеки, розширення підтримки на шляху до євроатлантичної інтеграції.
4. Український уряд має продовжувати співпрацю у економічному секторі, шляхом реалізації угоди про асоціацію з ЄС та взаємодією у економічних проектах. Це допоможе створити стабільну економічну базу для подальшої інтеграції.
5. Україна повинна активно інформувати свою громадськість про переваги євроатлантичної інтеграції та процеси, що відбуваються в цій сфері. Це допоможе зміцнити суспільну підтримку євроатлантичного курсу країни.

Саме успішна реалізація даних заходів допоможе Україні просунутись на шляху до інтеграції з ЄС та вступу до блоку НАТО, що в свою чергу забезпечить Україні стабільне відновлення від шкоди заподіяної повномасштабною агресією, та дасть економічні та фізичну безпеку у майбутньому.

Список літератури:

1. Про Стратегію комунікації з питань євроатлантичної інтеграції України на період до 2025 року: Указ Президента України від 11 травня 2021 р. № 348/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348/2021#Text> (дата звернення: 08.04.2025).
2. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Стратегії комунікації з питань євроатлантичної інтеграції України на період до 2025 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 січня 2022 р. № 41-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/41-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 08.04.2025).
3. Євроатлантична інтеграція. Служба зовнішньої розвідки України: веб-сайт. URL: <https://sies.gov.ua/mizhnarodne-spivrobitnytstvo/evroatlantychna-intehratsiia> (дата звернення: 08.04.2025).
4. Відносини України з НАТО : офіційний вебсайт НАТО. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm (дата звернення: 08.04.2025).
5. Рада Україна – НАТО : офіційний вебсайт НАТО. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_217652.htm (дата звернення: 08.04.2025).

РОЗВИТОК ВІДНОСИН ЄС ТА ТУРЕЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В 1990-х рр.

Софія Колесніченко

студентка кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
E-mail: sonka.kolesnichenko1@gmail.com

Науковий керівник: к.і.н., доц. Онацький М.Ю

Туреччина, завдяки своєму стратегічному положенню між Європою та Азією, відіграє важливу роль у міжнародних відносинах. На початку 1990-х рр., після завершення «холодної війни» Туреччина продовжувала дотримуватись курсу на європейську інтеграцію, хоча її геополітичне значення для Заходу зменшилось [1].

Важливим зовнішньоекономічним та зовнішньополітичним партнером Турецької Республіки виступає Європейський Союз. Основою для розвитку співпраці Турецької Республіки з Європейським Співтовариством стала Анкарська угода 1963 р., яка передбачала поетапну інтеграцію Туреччини до ЄС, включаючи створення митного союзу. Проте через внутрішньополітичну нестабільність у Туреччині та обмеження з боку ЄС вступ Туреччини до Європейського Співтовариства був відкладеним. У той же час, у 1989 р. Європейська Комісія запропонувала альтернативний шлях розвитку відносин з Турецької Республіки – створення митного союзу, який став важливим кроком на шляху Туреччини до ЄС [2].

Переговори щодо утворення митного союзу розпочались у 1993 р. У результаті 6 березня 1995 р. було ухвалено відповідне рішення, яке набрало чинності 1 січня 1996 р. Митний союз охоплював торгівлю промисловими товарами та агропродовольчою продукцією, а також передбачав співпрацю ЄС та Туреччини в ряді інших галузей, таких як енергетика, юстиція та внутрішні справи. Хоча це не означало автоматичного набуття Туреччиною членства в ЄС, митний союз став важливим політичним інструментом для зближення Анкари з Брюсселем [3].

Митний союз між Туреччиною та ЄС мав значний вплив на економічні відносини між сторонами, активізувавши торгівлю та інвестиції. Протягом 1996–2011 рр. турецький експорт до ЄС зріс у чотири рази, а імпорт – утричі. Особливо важливими були зміни у таких галузях, як автомобілебудування та легка промисловість, що свідчить про глибоку інтеграцію економік Турецької Республіки та Європейського Союзу. Підвищення обсягів надходження прямих іноземних інвестицій також свідчить про економічні переваги від створення митного союзу [4].

Проте формування митного союзу мало також і негативні наслідки для Туреччини. Внутрішній ринок Туреччини відчув конкуренцію, оскільки

спільний зовнішній тариф ЄС був нижчим за національні тарифи, які були запроваджені в Туреччині. Окрім цього, відтепер для Турецької Республіки обмежувались можливості щодо укладання торговельних угод з третіми країнами через необхідність їх узгодження з Європейським Союзом [5].

У другій половині 1990-х рр. відбулись певні зрушення у питанні надання Туреччині статусу країни-кандидата на вступ до Євросоюзу. Під час Люксембурзького саміту Європейської Ради 1997 р. було визнано право Туреччини на отримання повноправного членства в ЄС. У 1998 р. було прийнято «Європейську стратегію для Туреччини», що передбачала поширення на неї Копенгагенських критеріїв, гармонізацію законодавства відповідно до вимог *acquis communautaire* і розширення дії митного союзу. У 1999 р. на саміті в Гельсінкі Туреччина отримала офіційний статус країни-кандидата.

Водночас, політичні виклики залишались важливим фактором що впливав на темпи євроінтеграції Турецької Республіки. Від Туреччини вимагалось дотримання Копенгагенських критеріїв, зокрема, тих, що стосуються дотримання прав людини та демократичних стандартів. Це включало необхідність проведення реформ, спрямованих на забезпечення стабільності демократичних інститутів, захист прав меншин, свободи вираження поглядів тощо. Однак, на момент надання статусу країни-кандидата, Туреччина все ще стикалась з проблемами у виконанні цих критеріїв, що ставило під сумнів її готовність до отримання повноправного членства в ЄС [6].

Таким чином, розвиток відносин між Європейським Союзом та Турецькою Республікою в 1990-х рр. був важливим етапом на шляху до політичної та економічної інтеграції Туреччини з ЄС. Митний союз, укладений між Туреччиною та Євросоюзом, став важливим інструментом, що значно активізував їх економічну взаємодію, сприяв зростанню обсягів двосторонньої торгівлі та інвестицій, зокрема, в таких галузях, як автомобілебудування та легка промисловість. Водночас, не дивлячись на те, що цей союз забезпечував Туреччині отримання певних економічних переваг, він також певним чином обмежував можливості для диверсифікації її зовнішньоекономічної взаємодії з третіми країнами.

Список літератури:

1. Aydin M. The Determinants of Turkish Foreign Policy, and Turkey's European Vocation. *The Review of International Affairs*. 2003. Vol. 3. № 2. P. 306–331. URL: https://www.researchgate.net/publication/233226264_The_Determinants_of_Turkish_Foreign_Policy_and_Turkey's_European_Vocation (date of access: 08.04.2025).
2. Курило О. Інтеграція Туреччини до Європейського Союзу: організаційно-правовий аспект. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 12. С. 357–360. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/12/67.pdf> (дата звернення: 08.04.2025).
3. Merdanoglu B. Turkey & the EU relations, politics and economics of accession. 2010. URL: <https://www.politesi.polimi.it/retrieve/a81cb059-b69a-616b-e053-1605fe0a889a/BENAN.MERDANOGLU.745952.pdf> (date of access: 08.04.2025).
4. World Bank. Evaluation of the EU–Turkey Customs Union. Report No. 85830-TR. 2014. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/325971468306564212> (дата звернення: 08.04.2025).
5. Ülgen S., Zahariadis Y. Turkey and the European Union: What will be the future? 2010. URL: https://esiweb.org/pdf/esi_turkey_tpq_id_12.pdf (date of access: 08.04.2025).

6. Human Rights Watch. Turkey: Human Rights and the European Union Accession Partnership. D1210. 1 вересня 2000 р. URL: <https://www.refworld.org/reference/countryrep/hrw/2000/en/22258> (date of access: 08.04.2025).

РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ВАЛЮТНОГО ФОНДУ У СТАБІЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Віра Круглякова

доцент кафедри фінансового менеджменту,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
кандидат економічних наук, доцент
E-mail: vira.kruhlyakova@lnu.edu.ua

Тетяна Кочіш

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
ОП «Фінанси, митна та податкова справа»,
Львівський національний університет імені Івана Франка
E-mail: tetiana.kochish@lnu.edu.ua

Сучасний етап розвитку України, особливо в умовах повоєнного відновлення, характеризується значними економічними викликами, такими як інфляція, дефіцит бюджету, зруйнована інфраструктура та необхідність залучення зовнішнього фінансування, що вимагає значних фінансових ресурсів, структурних реформ і міжнародної підтримки.

Після початку повномасштабного вторгнення у 2022 році ВВП України скоротився приблизно на 30%, більше третини населення було переміщено, а державний борг та бюджетний дефіцит зріс. За оцінками Міністерства економіки України загальні збитки від руйнувань інфраструктури становили понад 155 мдрд дол. США станом на січень 2024 року. Було пошкоджено або знищено понад 250 тис. житлових будинків, а також були зруйновані дороги, мости, залізниці, лікарні, заклади освіти тощо [5].

В цьому контексті ключову роль відіграв Міжнародний валютний фонд (далі – МВФ), який забезпечив фінансову підтримку та сприяв стабілізації економіки України. Варто зазначити, що МВФ – це спеціалізована установа ООН, створена для регулювання валютно-кредитних відносин країн-членів, стабілізації їхніх національних валют та надання фінансової допомоги при дефіциті платіжного балансу. Основою його діяльності є три основні функції: нагляд і моніторинг світової економіки та економіки країн-членів (нагляд); надання фінансової допомоги (позик) країнам-членам, якщо необхідно; надання економічних досліджень і технічної допомоги країні-учасниці (спроможність розвиватися) [2, с.152].

Зараз число країн-членів МВФ складає 190, Україна є членом МВФ з 3

вересня 1992 року, а її квота складає 2011,8 млн дол. США [3]. Основними цілями співробітництва України з МВФ є стабілізація української фінансової системи, проведення структурних реформ та створення підґрунтя для сталого економічного зростання. Фонд допомагає Україні поновити свою фінансову спроможність, підказуючи, як найбільш ефективно впроваджувати програму реформ [1].

Досліджуючи статистику запозичень в МВФ Україною можна побачити суттєвий зріст обсягів фінансової допомоги у 2022 р., яка з 500 млн зросла до 2011,8 млн СПЗ та ще більший приріст у 2023 р. – 3339,8 млн СПЗ, що свідчить про активну участь Фонду у стабілізації української економіки під час війни. Найвищий обсяг запозичень у 2023 році свідчить про критичну потребу України у зовнішньому фінансуванні в умовах затяжного конфлікту, проте, бачимо, що з часом обсяги запозичень зменшились у 2024-2025 рр. відбувся поступовий перехід від кризового фінансування до стадії економічного відновлення [3].

Таблиця 1

Динаміка запозичень України в МВФ протягом 2018-2025р.

Рік	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Обсяги запозичень, млн СПЗ	1000,0	0,0	1500,0	500,0	2011,8	3339,6	4003,5	300,5

Джерело: складено авторами на основі даних [1].

МВФ також тісно співпрацює з українською владою щодо впровадження структурних реформ, спрямованих на адаптації короткострокової фінансової політики для управління ліквідністю, визначенні стратегій реагування на потенційні потрясіння, калібруванні монетарної та валютної політики для підтримки стабільності та боротьби з корупцією.

Зокрема, менші за фінансуванням ніж очікувалося, гранти, втрати податку на імпорт через блокування кордонів і високі витрати, пов'язані з обороною, створили проблеми для бюджету наприкінці 2023 року. Жорсткий контроль МВФ за іншими категоріями видатків був майже компенсованим і стримував перевищення загального дефіциту порівняно з базовим рівнем Другого перегляду [4].

Щодо монетарної політики: реальні ставки в економіці залишалися позитивними на березень 2024 р., що допомогло зберегти зростання строкових депозитів у гривні та стабільність валютного ринку [4].

Стабілізувався обмінний курс після переходу до керованого плавання 3 жовтня 2024 р. За допомогою МВФ було досягнуто планових показників щодо бюджетного дефіциту: первинне сальдо, не пов'язане з обороною, було значно вище мінімального рівня, і це обмеження сприяло перевиконанню індикативної цілі (ІТ) для загального дефіциту без урахування грантів [4].

Незважаючи на складні обставини, економіка України демонструє певну стійкість, але ризики все рівно залишаються надзвичайно високими, особливо у зв'язку з можливим затягуванням війни. Тому МВФ рекомендує зосередитися на розробці макроекономічної політики та структурних реформ, спрямованих на забезпечення стабільності та підготовку до повоєнного відновлення.

Необхідно продовжувати реалізацію структурних реформ у сферах управління, боротьби з корупцією та управління державними інвестиціями [4].

Успішність цих заходів значною мірою буде залежати від внутрішньої політичної стабільності, здатності уряду виконувати зобов'язання перед міжнародними партнерами та подальшої підтримки з боку світової спільноти. Співпраця з МВФ залишається основою для економічного відновлення, дозволяючи Україні поступово переходити до самозабезпечення та зменшення залежності від зовнішньої допомоги в майбутньому. МВФ є не лише фінансовою, а й стратегічною установою, спрямованою на забезпечення стабільності та економічного зростання України у повоєнний період.

Список літератури:

1. Міністерство фінансів України. Міжнародний валютний фонд. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mvf> (дата звернення: 13.04.25)
2. Савастєєва, О. М. (2023). Фінансові взаємовідносини України і міжнародного валютного фонду в умовах війни. Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління, 21 (2 (51)), 149-160. URL: [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.2\(51\).274371](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.2(51).274371) (дата звернення: 13.04.25)
3. International Monetary Fund. (2025). Ukraine: Transactions with the Fund from May 01, 1984 to March 31, 2025. URL: https://www.imf.org/external/np/fin/tad/extrans1.aspx?memberKey1=993&endDate=2099-12-31&finposition_flag=YES (дата звернення: 13.04.25)
4. International Monetary Fund. (2024). Ukraine: 2024 Article IV consultation and second review under the extended arrangement under the extended fund facility, request for modification of performance criteria and a performance criterion, rephrasing of access, and financing assurances review – Press release; staff report; staff statement; and statement by the Executive Director for Ukraine. IMF Staff Country Reports, 2024 (78). URL: <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/002/2024/078/article-A001-en.xml> (дата звернення: 13.04.25)
5. Київська школа економіки. (2024). Загальна сума збитків, завдана інфраструктурі України, зросла до майже \$155 млрд – оцінка KSE Institute станом на січень 2024 року. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-zroslo-do-mayzhe-155-mlrd-otsinka-kse-institute-stanom-na-sichen-2024-roku/> (дата звернення: 13.04.25)

BREXIT: ПРИЧИНИ, ПЕРЕБІГ ТА НАСЛІДКИ ДЛЯ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Софія Кур'янова

студентка кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
E-mail: sofia.kurianova@student.karazin.ua

Науковий керівник: к.і.н., доц. Онацький М.Ю.

Велика Британія є однією з найбільш потужних та впливових європейських держав. Завдяки високим темпам та рівню економічного розвитку, військовій потужності, політичній стабільності країна впродовж століть впливала на процес формування глобальних тенденцій. Її політична культура, правова система та традиції демократії мали значний вплив не лише на Європу, а й на інші регіони світу.

Після початку інтеграційних процесів у Західній Європі актуальним для Великої Британії стало питання участі в Європейських Співтовариствах. Протягом 1960-х рр. Лондон два рази подавав заявку на вступ до ЄЕС, але обидві спроби були заблоковані Францією. Зрештою, Велика Британія приєдналась до ЄЕС в 1973 р., після того, як Париж погодився скасувати вето.

Від самого початку свого вступу до Європейського Співтовариства Велика Британія вирізнялась своєю особливою позицією, яка часто відрізнялась від позиції інших країн-учасниць євроінтеграційного об'єднання. В період перебування в складі Європейського Союзу Велика Британія неодноразово демонструвала прагнення до збереження суверенності та незалежності у процесі ухвалення стратегічних рішень. Вона нерідко висловлювала погляди, що суперечили загальній лінії ЄС, прагнучи підкреслити свою особливу роль у Співтоваристві [3, с. 33–35]. Це проявлялось, зокрема, в її відмові приєднатись до ключових європейських ініціатив, таких як:

- 1) запровадження єдиної європейської валюти – євро;
- 2) участі в Шенгенській угоді, що була важливою для інтеграції в межах ЄС;
- 3) прийняття Хартії основних прав громадян ЄС;
- 4) гармонізація законодавства у сфері внутрішньої безпеки та юстиції відповідно до умов Лісабонської угоди 2007 р. [5, с. 170–171].

Вищезазначені фактори, багато в чому свідчили про посилення євроскептичних настроїв у Британії. Їх наслідком став початок процесу, що розпочався у 2013 р. та отримав назву «Брекзїт». Терміни «Brexit» використовують для позначення виходу Британії з ЄС (англ. «Britain»+«exit»).

Тодішній прем'єр-міністр Великої Британії та лідер Консервативної партії Д. Кемерон напередодні парламентських виборів, прагнучи зміцнити позиції своєї партії, пообіцяв британцям провести консультативний референдум щодо

членства країни в ЄС. Це рішення було зумовлене зростанням суперечок навколо цього питання, які загострювались на тлі міграційної кризи в ЄС, спричиненої громадянською війною в Сирії [5, с.171].

Після парламентських виборів у Великій Британії у травні 2015 р. переобраний на посаду прем'єр-міністра Д. Кемерон підтвердив інформацію щодо проведення референдуму про членство Британії в Європейському Союзі до кінця 2017 р. Референдум щодо членства Великої Британії в ЄС пройшов 23 червня 2016 р. [1, с. 440]. Результати референдуму були наступними:

- 51,9 % виборців виявили своє бажання покинути ЄС;
- 48,1 % виборців побажали залишитись у складі Європейського Союзу.

Жителі Шотландії та Північної Ірландії в цілому виявили бажання залишитись у складі ЄС, а ось валлійці й англійці (за виключенням мешканців Лондона), проголосували за вихід [1, с. 440].

Наступного дня після референдуму Девід Кемерон подав у відставку, і його місце зайняла Тереза Мей, на яку покладалось завдання поетапного виходу Британії з Євросоюзу. Втім, досягнуті за часів її прем'єрства домовленості про вихід тричі відхилялись парламентарями. Т. Мей намагалась відтермінувати дату виходу, прагнучи уникнути сценарію, за якого Британія залишила б митний союз і зону вільної торгівлі без укладання нових угод, але ці зусилля виявились безуспішними. Врешті-решт, всупереч особистим переконанням (Т. Мей вважалась прихильницею ЄС), вона 29 березня 2017 р. офіційно направила до ЄС повідомлення про намір Британії вийти зі складу Європейського Союзу.

Фінальним акордом цих перипетій стала відставка Т. Мей і призначення 24 липня 2019 р. на посаду прем'єр-міністра Бориса Джонсона – экс-мера Лондона, прихильника виходу з ЄС. Він представив новий варіант угоди, який Палата громад схвалила 9 січня 2020 р., а вже 22 січня її підтримала і Палата лордів. Наступного дня документ підписала королева Сполученого Королівства, завершивши, таким чином, один із найважливіших етапів Brexit. 31 січня 2020 р. Велика Британія остаточно вийшла зі складу Європейського Союзу [5, с.172].

Вихід Сполученого Королівства з ЄС супроводжувався певними негативними наслідками, серед яких можна виокремити наступні:

- Велика Британія певною мірою втратила свій вплив у ЄС та на міжнародній арені. ЄС продовжив формувати свій порядок денний вже без участі Великої Британії;
- у період між 2019 і 2020 рр. експорт Великої Британії до ЄС скоротився на 14%, а імпорт з ЄС – на 19%. Одночасно загальна вартість експорту Великої Британії зменшилась на 14%, а імпорту – на 17%;
- референдум щодо Brexit виявив значний розкол у британському суспільстві, який зберігається і донині;
- зростання прихильників незалежності Шотландії та приєднання Північної Ірландії до Ірландської Республіки – члена ЄС;
- втрата Британією можливості здійснювати безмитну торгівлю з країнами ЄС (на які припадає 45% британського експорту);

- Brexit створив певну невизначеність для інвесторів, що призвело до скорочення обсягів надходження інвестицій в економіку Великої Британії [2, с. 166-167; 4, с. 16-17].

Попри наявні труднощі, існують і перспективи позитивного розвитку для Великої Британії після виходу з Євросоюзу. Серед факторів, які можуть сприяти цьому:

- можливість визначати власний вектор розвитку і політику, орієнтуючись виключно на британські інтереси без урахування позиції ЄС;
- спрощення торговельно-економічних відносин між Великою Британією та тими країнами, які не входять до ЄС;
- поява можливостей для укладання нових вигідних торговельних угод, що може забезпечити британським підприємствам кращий доступ до нових споживчих ринків та створити нові експортні можливості для британської продукції;
- відсутність необхідності здійснювати щорічні фінансові внески до бюджету ЄС (які складали близько 13 млрд.ф.ст.) [5, с.173].

Що стосується наслідків Brexit для Європейського Союзу, то тут ситуація є більш суперечливою. З одного боку, Євросоюз має достатньо можливостей, щоб продемонструвати світу, що вихід однієї з держав не суттєво вплине на подальший перебіг євроінтеграційних процесів. З іншого боку, варто зазначити, що ЄС все ж зазнає певних негативних наслідків від виходу Великої Британії, серед яких: зміна статусу британського ринку (на який припадає 20% експорту ЄС), загальне скорочення ВВП Євросоюзу, створення небезпечного прецеденту виходу держави, ослаблення фондового та банківського ринків, а також скорочення обсягів фінансових надходжень до бюджету Євросоюзу.

Водночас, Brexit дає ЄС можливість проводити незалежну політику без британського впливу. Зокрема, в таких питаннях, як: створення єдиної армії, здійснення спільної міграційної політики, інтеграція бюджетів країн Євросоюзу, а також більша консолідація позиції країн ЄС щодо міжнародних проблем [4, с. 17].

Отже, Brexit мав суттєвий вплив на міжнародну політику Великої Британії. Для Великої Британії наслідки Brexit стали поштовхом до глибоких трансформацій: в економіці (особливо у сфері торгівлі, інвестицій і зайнятості), у політичному житті (зокрема через активізацію дискусій щодо незалежності Шотландії), а також у зовнішній політиці (внаслідок необхідності створення нових партнерств поза межами ЄС).

Для Європейського Союзу Brexit став випробуванням на єдність і стійкість. З одного боку – це втрата одного з провідних учасників, з іншого – поштовх до реформування і зміцнення внутрішньої згуртованості. Євросоюз змушений переосмислити свої підходи до подальшої інтеграції.

Brexit – це не просто геополітична подія, а глибокий процес трансформації, який визначає майбутнє континентальної Європи та ролі Великої Британії на міжнародній арені. Це подія, що назавжди змінила

ландшафт європейської політики, ставить нові виклики та, водночас, відкриває нові можливості як для Сполученого Королівства, так і для Євросоюзу.

Список літератури:

1. Барвінченко В.І. Брекзїт: сутність та причини. *Матеріали XLVII науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 14-23 березня 2018 р.* Вінниця, 2018 р. С. 440-441. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/20231/4470.pdf?sequence=3>
2. Маньковський Є.В. Чинник Brexit у зовнішній політиці Великої Британії. *Політикус.* 2024. Вип. 2. С. 165–169. URL: http://politicus.od.ua/2_2024/27.pdf
3. Рафальська А.М., Букіна, В.О. Brexit: Причини і наслідки британського референдуму. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство».* 2023. № 3. С. 33-37. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/284374/278531>
4. Шкурупій О.В., Світлична А.В., Загребельна І.Л., Світлична О.А. Brexit: передумови, наслідки, інтереси та основні вектори міждержавних відносин Великої Британії у сфері торгівлі. *Проблеми економіки.* 2022. № 3 (53). С. 12-19. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2022-3_0-pages-12_19.pdf
5. Щербаков В.В. Причини та наслідки виходу Великої Британії з Європейського Союзу. *Європейські перспективи.* 2021. № 4. С. 170-175. URL: <https://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/2021/11/170-SHHerbakov.pdf>

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВОЄННО-ТЕХНІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА КНР І НІГЕРІЇ

Сергій Лиман

професор кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
доктор історичних наук, професор
E-mail: s.lyman@karazin.ua

Катерина Ященко

студентка кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
E-mail: yaschenko2020uk12@student.karazin.ua

Важливою складовою сучасних міжнародних відносин є стратегічне партнерство між найбільшою за кількістю населення країною Африки Нігерією та КНР, яка стрімко наближається до статусу другої наддержави. З часу встановлення між цими державами у 1971 р. дипломатичних відносин їх взаємодія значно розширилися не лише завдяки зростанню обсягів двосторонньої торгівлі. Саме Нігерія стала першою африканською країною, яка отримала у 2006 р. статус «стратегічного партнера» КНР [12]. Обидві країни послідовно дотримуються єдиної позиції з різних міжнародних питань. КНР послідовно підтверджує стратегічне значення Нігерії у контексті основних глобальних ініціатив Китаю в ХХІ ст., зокрема, ініціативи «Один пояс, один

шлях». КНР сприяла включенню Нігерії до складу непостійних членів Ради Безпеки ООН у 2010 році. У свою чергу Нігерія висловила дипломатичну підтримку Китаю у його територіальних суперечках в АТР і послідовно визнає Тайвань невід'ємною частиною КНР.

Важливою складовою двосторонніх китайсько-нігерійських відносин стає й воєнне співробітництво. КНР надає значну військову підтримку Нігерії, постачаючи озброєння та військову техніку для боротьби з повстанцями та терористичними угрупованнями, зокрема в дельті Нігеру. Саме там, на території північної Нігерії і сусідніх держав діяло створене у 2002 р. радикальне ісламістське угруповання «Боко Харам», яке прагне до заміни світської нігерійської держави ісламським халіфатом і проводить військові операції [1, р. 20, 27]. Через ці військові операції та масовий терор 2 мільйони 400 тис. громадян Нігерії залишили свої домівки [1, р. 40].

Підтримка Нігерії з боку Китаю зумовлена як стратегічними інтересами КНР в Нігерії, так і необхідністю захисту китайських громадян та активів у країні. Зокрема, у 2007 році 16 китайських нафтовиків були викрадені в південному регіоні дельти Нігеру, а капітан китайського судна (під панамським прапором) був убитий у 2012 році, як і китайські будівельники в штаті Борно, центрі повстанського руху «Боко Харам» [7, р. 28–29]. Чотирьох китайців було викрадено з метою отримання викупу в 2018 році, а чотирьох вбито в 2012–2016 роках. З огляду на це, 2018 року під час візиту нігерійського президента Мухаммаду Бухарі до КНР було підписано меморандум про взаєморозуміння щодо додаткової китайської підтримки Нігерії в її боротьбі з тероризмом [3].

Найактивніші бойові дії нігерійських урядових військ проти руху «Боко Харам» розгорнулися у 2021 р. Для знищення ісламістів під час операції під кодовою назвою «Тура Тайкобанго» були задіяні значні військові сили нігерійської армії чисельністю до 70 тис. солдатів, танкові частини, авіаційні з'єднання тощо [1, р. 50, 51, 53]. У числі інших зразків військової техніки, що прибула з КНР, нігерійці задіяли новий китайський танк VT4. Це був перший досвід його бойового застосування [2]. Крім танків VT4 протягом кількох років КНР постачала до Нігерії різні види озброєння, зокрема літаки, безпілотники, кораблі, 105-мм самохідні артилерійські системи SH-5, 122-мм самохідні артилерійські системи SH-2, 120-мм системи винищувачів танків ST1, тактичні машини KIA, бронемашини CS/VP3 із захистом від мін тощо [2]. Таким чином Китай став найбільшим постачальником зброї для Нігерії, надавши їй озброєння на сотні мільйонів доларів, що складає близько 25% від загального обсягу закупівель озброєнь Нігерією за кордоном [3].

Але попри те, що головні сили «Боко Харам» були знищені, Нігерія входить до першої десятки складеного Інститутом економіки та світу у 2024 році списку «Глобальний індекс тероризму» [4].

В таких умовах продовжується динамічне воєнно-технічне співробітництво КНР і Нігерії. У 2023 р. група кораблів військово-морського флоту Народно-визвольної армії Китаю (НВАК) здійснив похід до Нігерії, [2]. А 9–10 січня 2025 року відбувся візит до Нігерії міністра закордонних справ КНР Ван І, під час якого сторони висловилися за прискорення розвитку двосторонніх відносин, зокрема подальшої реалізації інфраструктурних

проектів, розширення торговельної та фінансової співпраці [9]. Згідно з офіційним повідомленням сайту Міністерства закордонних справ КНР, Ван І проголосив три головні результати зустрічі: по-перше, підвищення китайсько-нігерійських відносин до всеосяжного стратегічного партнерства; по-друге, проведення першого засідання Міжурядового комітету Китай-Нігер; і, по-третє, обіцянка працювати разом для сприяння розвитку Глобального Півдня [11].

Під час візиту обговорювалися і плани співпраці у галузі військової підготовки та виробництва зброї. Наприклад, КНР оголошує про надання гранту у розмірі 1 млрд. юанів для Нігерії та інших країн на підготовку понад 7000 військовослужбовців. Як зазначається в медіа, це є «частиною більш широкої стратегії боротьби з тероризмом та іншими формами нестабільності як усередині країни, так і за її межами» [6]

Відразу після цього візиту на засіданні Ради Безпеки ООН представники африканських країн Сенегалу та Кенії, по суті підтримуючи ці дії по знищенню ісламістських терористичних організацій в Сахелі, зазначили: «ми всі повинні об'єднати зусилля, щоб не допустити перетворення Африки на оплот міжнародного тероризму» і тому «закликаємо міжнародне співтовариство при наданні підтримки африканським державам приділяти першочергову увагу розвитку людського капіталу та запобіганню конфліктам» [8]. Це означає, що не лише Нігерія, але й інші африканські країни розраховують на воєнно-технічне співробітництво з КНР.

Як зазначає у своїй квітневій статті американський політолог Джейкоб Зенн, «Нігерія та Китай оголосили про важливе військове партнерство, зосереджене на місцевому виробництві зброї та військову підготовку в рамках зусиль щодо зміцнення безпеки в Нігерії та по всій Африці» [10]. Тональність статті відображає занепокоєння офіційного Вашингтону щодо посилення КНР в стратегічно важливому регіоні Атлантичного узбережжя. Адже «Стратегія національної безпеки» США 2022 року проголошує КНР «єдиним конкурентом, який має намір змінити міжнародний порядок і який має економічну, дипломатичну, військову та технологічну міць для цього» [5, р. 23].

Таким чином, стратегічне партнерство між Китаєм і Нігерією має великі можливості, особливо з огляду на їхні політичні та економічні зв'язки, співпрацю у сфері безпеки особливо у воєнно-технічній галузі. Китайська зброя допомогла урядовим силам Нігерії провести низку успішних військових операцій проти ісламістського руху «Бока Харам». Постачання китайської бойової техніки, фінансування китайським урядом підготовки нігерійських військових, перший візит групи бойових кораблів НВАК до Нігерії свідчать про неухильне зміцнення нігерійсько-китайських стратегічних відносин, що впливатиме на зростання впливу КНР в Африці.

Список літератури:

1. Country Policy and Information Note. Nigeria: Islamist extremist groups in North East Nigeria. Version 3.0. July 2021. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/60f57ab1e90e0764cfc22a46/NGA_-_Islamist_extremist_groups_in_North_East_Nigeria_-_CPIN_-_v3.0_FINAL_Gov_UK_.pdf
2. Ekene Lionel. Nigeria and China enhances military partnership. 2025. URL: <https://www.military.africa/2025/01/nigeria-and-china-enhances-military-partnership/>

3. Federal Republic of Nigeria signs MoU with China on Military aid. Ministry of Defence Federal Republic of Nigeria. URL: <https://defence.gov.ng/2020/12/03/terrorism-fg-signs-mou-with-china-on-military-aid/>
4. Global Terrorism Index 2024. URL: <https://reliefweb.int/report/world/global-terrorism-index-2025>
5. National Security Strategy. October 2022. URL: <https://bidenwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2022/11/8-November-Combined-PDF-for-Upload.pdf>
6. Nigeria, China plan collaboration on military training, arms production. 2025. URL: <https://punchng.com/nigeria-china-plan-collaboration-on-military-training-arms-production/>
7. Parello-Plesner J. China's strong arm: Protecting citizens and assets abroad. Abingdon. Oxon : Routledge, 2015. 160 p.
8. Security Council. Eightieth year. 9842nd meeting. 21 January 2025. Maintenance of international peace and security: Countering terrorism in Africa URL: <https://docs.un.org/en/S/PV.9842>
9. Wang Yi: China supports Nigeria's bigger role in region, world. URL: <https://news.cgtn.com/news/2025-01-09/Wang-Yi-China-supports-Nigeria-s-bigger-role-in-region-world-1A1SIsZQQfu/p.html>
10. Zenn J. China Upgrades Strategic Partnership With Nigeria. 1.04.2025. <https://fmso.tradoc.army.mil/2025/china-upgrades-strategic-partnership-with-nigeria/>
11. 王毅：中国和尼日利亚关系取得三大突出成果URL: https://www.fmprc.gov.cn/wjbzhd/202501/t20250110_11530245.shtml
12. 中华人民共和国和尼日利亚联邦共和国联合公报. 中华人民共和国中央人民政府. URL: https://www.gov.cn/gongbao/content/2006/content_310676.htm

***

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК ДВИГУН СОЦІАЛЬНИХ І ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН: АНАЛІЗ ВПЛИВУ НА СУСПІЛЬСТВО ТА ЗАКОНОДАВЧУ БАЗУ В УКРАЇНІ

Наталя Лук'янова

студентка кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
E-mail: lukyanova2021uk12@student.karazin.ua

Науковий керівник: д.і.н., проф. Лиман С.І.

Україна сьогодні активно вписується в глобальні тенденції стрімкої цифрової трансформації, що докорінно змінює всі аспекти суспільного життя, включно з політичною сферою та міжнародними відносинами. Діджиталізація в Україні стає не лише технологічним процесом модернізації, а й потужним чинником, що впливає на трансформацію політичних інститутів, зміцнення взаємодії між державою та громадянами, а також відкриває нові можливості для міжнародного співробітництва та інтеграції до європейського цифрового простору.

Діджиталізація (від англ. digitalization) – це інтеграція цифрових технологій у повсякденне життя суспільства шляхом оцифрування всього, що може бути оцифроване. Вона передбачає комп'ютеризацію систем і робочих місць, роблячи їх більш зручними та доступними [4, с. 46]. У політичному

контексті під діджиталізацією можна розуміти використання цифрових технологій для заміни існуючих процесів і ролей у політичній системі. Наприклад, впровадження електронного голосування, цифрових платформ для громадських консультацій або автоматизація державного управління.

Фрау Айлін О'Салліван, членкиня міської ради та уповноважена з питань громадянського суспільства, цифровізації та міжнародних справ у Франкфурті-на-Майні, у своєму інтерв'ю зазначає: «... цифровізація має два основні впливи на політику. Перший стосується того, як політика комунікує та представляє себе суспільству – через політиків або політичні партії... Це – комунікаційний аспект цифровізації. Другий вплив пов'язаний з управлінням державою. Цифровізація відкриває великі можливості для підвищення прозорості, сприяння співпраці та впровадження культурних змін у тому, як політичні діячі взаємодіють у межах уряду. Вона створює нові перспективи для покращення процесів і відносин...».

Подібний підхід є особливо актуальним для України, яка сьогодні не лише впроваджує цифрові технології, а й активно перетворює їх на інструмент побудови відкритої та прозорої держави. Україна, як частина глобальної цифрової трансформації, активно працює над удосконаленням свого законодавства, зокрема в частині кібербезпеки, інтеграції у світовий та європейський інформаційний простір, а також розвитку новітніх інформаційно-комунікаційних технологій.

В умовах реформування різних сфер суспільного та державного життя національне законодавство України демонструє прогрес у цій сфері. Прийняті важливі законодавчі акти, такі як Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 5 жовтня 2017 р. № 2163-VIII та Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII, а також Стратегія розвитку інформаційного суспільства, затверджена Розпорядженням Кабінету Міністрів України, є важливими кроками на шляху до забезпечення цифрової безпеки та розвитку інформаційних технологій в Україні [5, с.123]. Також прийняття Закону України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» від 5 жовтня 2017 р. № 2155-VIII сприяло інтеграції України до Єдиного цифрового ринку ЄС та наблизило національне законодавство до європейських стандартів у сферах електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг [2].

В умовах посилення кіберзагроз та необхідності адаптації до нових викликів, Україна активно впроваджує інноваційні цифрові рішення, що сприяють не лише зміцненню безпеки, а й підвищенню ефективності управлінських процесів [5, с. 122]. Одним із найбільш значущих досягнень у цьому напрямку став зокрема розвиток та впровадження державного додатка «Дія».

«Дія» – феномен політичної культури», – зазначає Михайло Федоров, міністр цифрової трансформації в Україні. «Дія» – це не просто додаток. Це частина ширшого політичного феномену, який змінив ставлення до цифровізації в Україні, вплинув на повсякденне життя громадян і змінив уявлення про доступ до державних послуг [1].

Додаток став іконою сучасної політичної культури, де питання доступу до цифрових державних послуг та змін у бюрократії стають визначальними. Феномен додатку та концепція «країни в смартфоні» стали відомими в Європі, водночас український підхід став прикладом для наслідування або ж засудження в країнах світу. Варто підкреслити, що «Дія» не лише полегшує доступ до електронних послуг, але й активно впроваджує елементи цифрової ідентифікації, що є важливим для забезпечення безпеки громадян у кіберпросторі. Завдяки таким інноваціям, як цифрові паспорти та водійські посвідчення, цей додаток став важливим кроком до інтеграції України у глобальний цифровий простір.

У контексті теми «Діджиталізація як двигун соціальних і політичних змін», український приклад демонструє, як цифрові трансформації можуть водночас впливати і на суспільство, і на законодавчу основу держави. Спираючись на концепцію Айлін О'Салліван, яка виділяє два ключові виміри цифровізації – комунікаційний та управлінський, – можна стверджувати, що в Україні ці аспекти розкриваються особливо яскраво.

Комунікаційний аспект цифровізації проявляється у розширенні доступу громадян до інформації та державних послуг. Додаток «Дія» став не просто платформою для електронної взаємодії з державою, а справжнім символом цифрової епохи в Україні. Він полегшив доступ до послуг, зробивши державне управління ближчим до людей, а участь громадян у суспільних процесах — активнішою і більш усвідомленою. Завдяки таким рішенням формується новий стиль політичної культури, в якій цифрові інструменти сприяють відкритості, прозорості та залученості громадськості.

Управлінський вимір цифровізації в Україні виявився у створенні сучасної законодавчої бази, що регулює сфери електронного врядування, кібербезпеки, цифрової ідентифікації та захисту персональних даних. Прийняття низки ключових законів дозволило не тільки покращити якість державних послуг, а й наблизити нормативно-правове поле України до європейських стандартів [3]. Ці зміни стали важливою передумовою для інтеграції у глобальний цифровий простір та створення основ для розвитку цифрової економіки.

Крім того, діджиталізація проявила себе як критичний фактор стійкості під час пандемії Covid-19 і особливо — в умовах російсько-української війни. Саме цифрові рішення забезпечили безперервність надання державних послуг і підтримку економічної активності у надзвичайних умовах. «Дія» перетворилася на важливий інструмент зв'язку між державою та громадянами, що не лише спростив повсякденні взаємодії, а й укріпив довіру до державних інститутів у кризові періоди.

Таким чином, цифровізація в Україні стала потужним каталізатором соціальних та політичних змін, формуючи нову модель державного управління та взаємодії громадян із владою, а також створила основу для подальшої інтеграції країни у глобальний цифровий ландшафт.

Список літератури:

1. Артефакт. Дія – феномен політичної культури: інтерв'ю з Михайлом Федоровим. URL: <https://artefact.org.ua/politika/diya-fenomen-politychnoyi-kultury-intervyu-z-myhajlo-fedorovym.html> (дата звернення: 9 квітня 2025 року)
2. Верховна Рада України. Закон України «Про електронні довірчі послуги». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017. № 45. С. 400 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> (дата звернення: 9 квітня 2025 року)
3. Рада національної безпеки і оборони України. Основні міжнародні та українські новини у сфері кібербезпеки за березень 2023 року. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/6231.html> (дата звернення: 9 квітня 2025 року)
4. Соснін О. Цифровізація як нова реальність країни. *Юридичний вісник України*. 2020. № 1. С. 45–54.
5. Shemchuk V. National Cyber Strategy of the United States of America: Experience for Ukraine. *Naukovij visnik Nacional'noi akademii vnutrisnih sprav*. 2019. № 4 (113). Р. 119–124. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/6797/1/SJNAIA_2019_24%284%29_119-124.pdf (дата звернення: 9 квітня 2025 року)

МИРОТВОРЧА АКТИВНІСТЬ УКРАЇНИ: ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Віталіна Малюська

студентка кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
E-mail: vitalina.maliuska@student.karazin.ua

Науковий керівник: к.е.н., доц. Шамара І.М.

З моменту набуття незалежності у 1991 р. Україна послідовно визначала підтримання міжнародного миру та безпеки як один із ключових пріоритетів своєї зовнішньої політики. Цей вибір був зумовлений не лише прагненням інтегруватися до світової спільноти як відповідальний та надійний партнер, але й глибоким розумінням власної вразливості та зацікавленості у стабільному міжнародному середовищі. Вже з 1992 року Україна активно включилася до діяльності міжнародних організацій у сфері підтримання миру, направляючи своїх військовослужбовців для участі у миротворчих місіях під егідою ООН, НАТО, ОБСЄ, ЄС та інших авторитетних міжнародних структур [2; 3].

Участь у цих операціях мала для України не лише практичне значення у контексті зміцнення глобальної безпеки, але й символічне, дозволяючи реалізовувати принципи міжнародної солідарності та демонструвати свою готовність брати на себе відповідальність за підтримання стабільності у різних регіонах світу. Збройні Сили України накопичили значний та різноплановий досвід участі у миротворчих операціях у багатьох зонах конфліктів – від нестабільного Балканського регіону (зокрема, місії у Косово – KFOR з 1999 року та Боснії і Герцеговині – EUFOR Althea з 2004 року, де українські

контингенти виконували важливі завдання з патрулювання, забезпечення безпеки та підтримки місцевого населення) до країн Африки (Демократична Республіка Конго – MONUSCO з 2000 року, Ліберія – UNMIL з 2003 року, Судан – UNMIS/UNMISS з 2005 року, де українські вертолітні загони відігравали ключову роль у логістиці та медичній евакуації), Близького Сходу (Ірак – OIF з 2003 року, Ліван – UNIFIL з 2006 року, де українські військові інженери та медики демонстрували високий професіоналізм) та інших гарячих точок планети [2; 4].

Багатонаціональні контингенти, до складу яких входили українські підрозділи, неодноразово відзначалися за високу дисципліну, професійну підготовку та ефективну взаємодію з партнерами з інших країн. За даними звітів ООН [3], українські миротворці демонстрували здатність швидко адаптуватися до складних умов операцій, виконувати поставлені завдання на високому рівні та налагоджувати позитивні відносини з місцевим населенням. Цей позитивний досвід не лише зміцнював обороноздатність України через набуття практичних навичок та знайомство з передовими стандартами НАТО та інших міжнародних організацій [5], але й підвищував довіру до України як надійного та передбачуваного союзника на міжнародній арені [4].

Участь України в міжнародних миротворчих операціях здійснюється на чіткій правовій основі, визначеній Законом України «Про участь України в міжнародних миротворчих операціях» від 1999 року [1] та іншими відповідними нормативно-правовими актами. Цей законодавчий документ визначає чіткий порядок прийняття рішень щодо направлення українських військових контингентів за кордон, їхній правовий статус, соціальні та фінансові гарантії для військовослужбовців, а також механізми взаємодії з міжнародними організаціями. Крім того, Україна неухильно дотримується положень міжнародних конвенцій, таких як Статут ООН, та рішень Ради Безпеки ООН, які формують загальноприйняту правову основу для здійснення миротворчих операцій [4; 5].

Активна та послідовна участь у міжнародних миротворчих місіях дозволила Україні не лише закріпити свій імідж як відповідального та прогнозованого члена міжнародного співтовариства, але й продемонструвати свою глибоку прихильність до загальнолюдських цінностей миру, міжнародної співпраці та колективної безпеки [5; 6]. Миротворчі операції створювали для України унікальну можливість для налагодження прямих дипломатичних контактів з представниками інших держав, підвищували рівень довіри до країни з боку міжнародних партнерів та сприяли її поступовій інтеграції до європейських і євроатлантичних структур, що було одним із стратегічних зовнішньополітичних пріоритетів України протягом багатьох років.

Однак, з початком російської агресії проти України у 2014 році, а особливо з повномасштабного вторгнення Російської Федерації у лютому 2022 року, Україна зіткнулася з принципово новим форматом гібридної війни, де класичні моделі миротворчості, розроблені для врегулювання міждержавних конфліктів або внутрішніх заворушень, потребують суттєвого переосмислення та адаптації. У цьому трагічному контексті Україна постає не лише як активний та досвідчений учасник міжнародних миротворчих зусиль, але й як країна, яка

сама стала об'єктом масштабної збройної агресії та потребуватиме можливої міжнародної миротворчої місії у майбутньому для забезпечення сталого миру та відновлення територіальної цілісності [6].

Сьогодні Україна виступає не лише як сумлінний виконавець рішень міжнародної спільноти у сфері підтримання миру, але й як ініціатор нових форматів мирного врегулювання. Яскравим прикладом цього є «Формула миру» Президента Володимира Зеленського [7], яка була вперше представлена на саміті G20 у листопаді 2022 року. Ця комплексна ініціатива включає 10 ключових пунктів, спрямованих на досягнення справедливого та тривалого миру в Україні та відновлення міжнародного правопорядку. Серед цих пунктів – виведення всіх російських військ з території України, відновлення територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів, покарання винних у воєнних злочинах шляхом створення спеціального міжнародного трибуналу, забезпечення ядерної, продовольчої та енергетичної безпеки, а також розробка дієвих механізмів запобігання майбутнім конфліктам.

Активно просуваючи свою «Формулу миру» на міжнародній арені, Україна демонструє не лише здатність ефективно захищати свій суверенітет та територіальну цілісність у важкій боротьбі з агресором, але й готовність та лідерство у формуванні нової архітектури безпеки у світі, заснованої на принципах міжнародного права, поваги до суверенітету та територіальної цілісності держав. Україна, пройшовши складний шлях від активного учасника міжнародних миротворчих операцій до країни, яка стала жертвою агресії, сьогодні відіграє ключову роль у визначенні майбутнього глобальної безпеки та пропонує світовій спільноті конкретні кроки для досягнення справедливого та тривалого миру.

Список літератури:

1. Закон України «Про участь України в міжнародних миротворчих операціях». Закон України від 22 квіт. 1999 р. № 551-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1286-14>
2. Міністерство оборони України. Розділ про участь ЗСУ в миротворчих місіях URL: <https://www.mil.gov.ua>
3. Peacekeeping Operations by Country / Сайт ООН. URL: <https://peacekeeping.un.org/en>
Савельєва, М.О. Миротворчість як один із головних напрямків співпраці України та ООН. *Науковий вісник ДДУВС*. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/3072>
4. Князева М.В. Миротворчі операції ООН: міжнародна-правова основа та практика URL: <https://eir.nuos.edu.ua>
5. Жукорська Я. Історія виникнення та становлення миротворчої діяльності ООН. *Час права*. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/605>
6. Президент України. Формула миру — офіційні матеріали з виступів В. Зеленського. URL: <https://www.president.gov.ua>

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКИХ ІНІЦІАТИВ У ТУРИСТИЧНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

Аліна Махно

студентка кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

E-mail: mahno2021utm12@student.karazin.ua

Науковий керівник: к.е.н., доц. Гапоненко Г.І.

У контексті сучасних соціально-економічних трансформацій розвиток волонтерського туризму в межах внутрішнього туристичного простору набуває особливої актуальності. Цей феномен поєднує в собі елементи соціального служіння, культурного обміну та регіонального розвитку, утворюючи унікальну форму активної громадянської участі, що має позитивний вплив на різні аспекти життєдіяльності країни.

З наукової точки зору, волонтерський туризм виконує функцію соціального капіталу: завдяки спільній діяльності учасників формуються горизонтальні зв'язки між громадянами з різних частин держави, зміцнюється національна єдність і підвищується рівень соціальної згуртованості. Дослідження у сфері соціології та культурології підтверджують, що спільна участь у волонтерських ініціативах сприяє розвитку толерантності, громадської відповідальності та довіри до суспільних інститутів [3].

У географічному вимірі волонтерський туризм сприяє активізації сільських територій, які часто залишаються поза увагою традиційних туристичних маршрутів. Тут волонтери можуть долучатися до екологічних, освітніх або культурних проєктів, забезпечуючи сталий розвиток локальних громад і збереження нематеріальної культурної спадщини. Це відкриває нові перспективи для територіального брендингу та формування позитивного іміджу регіонів.

Крім того, економічна користь від волонтерського туризму полягає у збільшенні споживчого попиту в малих населених пунктах, де волонтери витрачають кошти на базові потреби – харчування, транспорт, проживання. Таким чином, формується додаткове джерело доходу для місцевого бізнесу, що позитивно впливає на мікроекономіку регіону [1].

На основі вищезазначеного, можна стверджувати, що волонтерський туризм є важливим інструментом внутрішнього розвитку країни, який поєднує гуманітарні, культурні та економічні виміри. Його підтримка і системна інтеграція у державну політику внутрішнього туризму сприятиме не лише соціальній інтеграції, але й загальному зростанню стійкості національного туристичного сектору.

Потрібно зазначити, що станом на 2024 рік Україна посідає сьоме місце у глобальному рейтингу благодійності, який складає британська організація

Charities Aid Foundation (CAF). У попередньому році українці займали другу позицію. Згідно зі звітом CAF, у 2024 році до благодійної діяльності долучилися рекордні 4,3 мільярда людей по всьому світу, що становить 73% дорослого населення планети [4] (рис.1).

Рис.1. World Giving Index в 2024 р., сформований Charities Aid Foundation [4].

Волонтерські програми є поширеним явищем як в Україні, так і в усьому світі. Вони відзначаються значною різноманітністю та сприяють розвитку як окремих особистостей, так і суспільства загалом. Вибираючи волонтерську програму, важливо, щоб набуті навички використовувалися ефективно та раціонально. Основним критерієм вибору має бути суспільна користь, а не лише особисті інтереси щодо подорожей.

Успішність реалізації волонтерського туризму залежить від організації проектів і того, наскільки добре вони відповідають потребам місцевих громад. Лише відповідальний підхід до волонтерства, що враховує сталий розвиток і інтереси громади, може зробити волонтерський туризм корисним інструментом або ж, навпаки, перетворити його на шкідливу практику.

Цей вид туризму є важливим інструментом для відновлення України після війни. Волонтерський туризм сприяє соціальній реабілітації, культурному обміну, економічному відродженню та екологічній реабілітації. Залучення волонтерів з усього світу дозволяє привернути увагу до проблем, з якими стикаються постраждалі регіони, і прискорити процес відновлення. Це також допомагає побудувати сильне, процвітаюче суспільство, де місцеві спільноти мають можливість для сталого розвитку та зміцнення.

Отже волонтерський туризм може стати потужним інструментом відновлення країни після війни, об'єднавши зусилля місцевих громад, громадських організацій, бізнесу та держави. Для ефективного розвитку цієї сфери необхідно створити системну модель, яка включатиме ключові напрями, механізми підтримки та залучення учасників (рис.2).

Перспективні напрями розвитку волонтерських ініціатив у туристичному секторі охоплюють кілька ключових аспектів, які сприятимуть відновленню регіонів, розвитку місцевих громад та популяризації відповідального туризму.

Одним із найбільш актуальних напрямів є екологічний волонтерський туризм. Після війни багато природних зон потребуватимуть відновлення через забруднення, вирубку лісів або руйнування інфраструктури. Волонтери зможуть брати участь у висадженні дерев, прибиранні забруднених територій, відновленні парків та заповідників, створенні екологічних стежок та організації кампаній з підвищення екологічної свідомості.

Не менш важливим є відновлення культурної та історичної спадщини. Багато пам'яток, музеїв та архітектурних об'єктів зазнали руйнувань, і волонтерські групи можуть допомагати у їхній реставрації, очищенні від уламків, облаштуванні територій навколо культурних об'єктів. Крім того, можна створювати волонтерські ініціативи для популяризації локальної історії – організовувати безкоштовні екскурсії, допомагати музеям із проведенням заходів або розробляти цифрові гідів.

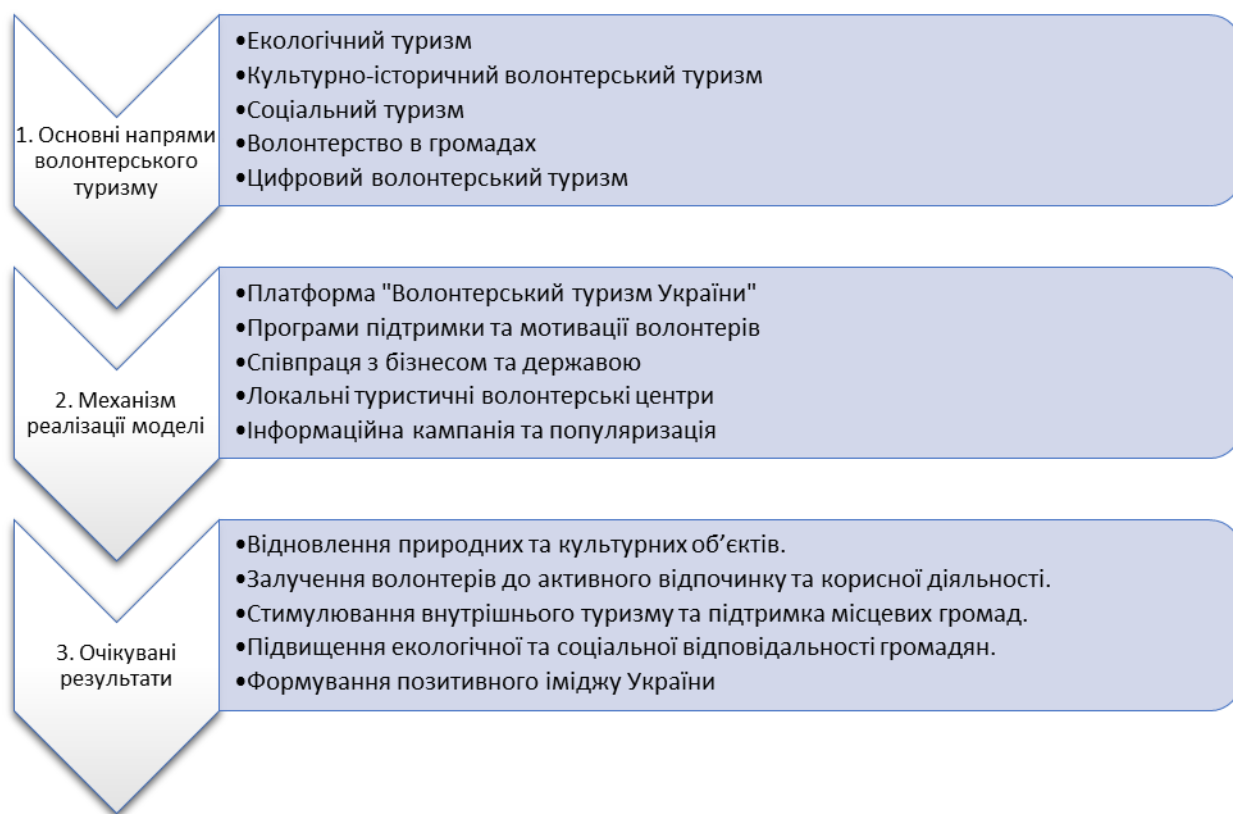

Рис.2. Модель розвитку волонтерського туризму в Україні. Складено автором

Ще одним перспективним напрямом є волонтерство у сфері соціального туризму. Це передбачає організацію туристичних програм для вразливих категорій населення, зокрема ветеранів, переселенців, дітей-сиріт чи людей з обмеженими можливостями. Волонтери можуть допомагати в організації поїздок, супроводжувати групи, створювати спеціальні маршрути, адаптовані до їхніх потреб.

Також значний потенціал має волонтерство в розвитку місцевих громад через туризм. Волонтери можуть допомагати малим громадам у розвитку туристичної інфраструктури: створювати нові туристичні маршрути, покращувати логістику, допомагати місцевим підприємцям у промоції їхніх продуктів та послуг. Наприклад, можна організовувати ярмарки, майстер-класи з традиційних ремесел або розвивати агротуризм, допомагаючи фермерам залучати туристів.

Окрему увагу варто приділити цифровому волонтерству у сфері туризму. Це може включати створення інформаційних платформ для туристів, розробку мобільних додатків, віртуальних гідів та інтерактивних карт туристичних маршрутів. Волонтери можуть допомагати з перекладом інформаційних матеріалів, веденням соцмереж, створенням відеоконтенту для популяризації туристичних місць.

Усі ці напрями сприятимуть не лише розвитку туризму, а й соціальному та економічному відновленню громад, зміцненню зв'язків між людьми та формуванню нового рівня відповідального ставлення до культурної та природної спадщини України.

Список літератури:

1. Василенко А.І., Пацюк В.С. Волонтерський та солідарний туризм в Україні, їх специфіка та значення. *Освітні й наукові виміри географії та туризму: матер. III Всеукраїнської науково-практ. інтернет-конф. з міжнар. участю (м. Полтава, 17 квітня 2024 р.)* / відп. ред. Є.В. Копилець. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2024. С. 140–144.
2. Про схвалення Концепції Державної цільової програми з розвитку волонтерської діяльності в Україні на період до 2030 року. URL: <https://surl.lu/msduqt>
3. Смирнов І.Г., Любіцева О.О., Гринюк Д.Ю., Степанець І.О. Теорія і практика волонтерського туризму в умовах воєнного стану в Україні через Російську агресію та відродження туризму після перемоги (на прикладі м. Кам'янця-Подільського). *Географія та туризм / КНУ ім. Т. Шевченка*. Вип. 69. 2022. С. 11–25.
2. World Giving Index 2024. Global Trends in Generosity. URL: https://www.cafonline.org/docs/default-source/inside-giving/wgi/wgi_2024_report.pdf

ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ВІДНОСИНИ ЄС-КНР

Володимир Мельничук

аспірант кафедри міжнародних відносин,
Національний університет «Острозька Академія»

E-mail: volodymyr.melnychuk@oa.edu.ua

Науковий керівник: к.і.н., проф. Павлюк В.В.

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації до України спричинило глобальну геополітичну кризу. Держави та державні об'єднання, які мали протиріччя у відносинах опинились по різні боки конфлікту, як, наприклад, ЄС

та КНР. Варто наголосити, що основою відносин КНР-ЄС є економічна співпраця. Саме тому після початку війни сторони не демонстрували відвертої ворожості. Китай також не висловлював відкритої підтримки Росії, що змусило ЄС зайняти вичікувальну позицію.

Водночас, більшого значення набула проблема Тайваню. Зважаючи на важливість Республіки Китай для виробництва напівпровідників та невизнання КНР незалежності острова, Тайвань став віддзеркаленням України в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Саме тому представник Європарламенту Нікола Бір відвідала Республіку Тайвань у липні 2022 року, наголошуючи на тому, що «Розквіт Тайваню є також розквітом Європи. Ми не будемо закривати очі на погрози Китаю (...). Європа запізнилася до Гонконгу, ми не запізнаємося до Тайваню» [3].

Війна Росії проти України також спонукала країни-отримувачі фінансування ініціативи «Один пояс, один шлях» (BRI) дистанціюватися від Пекіна. Під час кризи євро китайські інвестиції були бажаними для економічно вразливих країн-членів ЄС, і Пекін сприймався як стабілізуюча сила. Однак у нинішніх умовах європейські держави значно рідше продовжують двосторонні інфраструктурні проекти, оскільки їхнє довір'я до намірів Китаю знизилося. За винятком Угорщини, яка підтримує теплі відносини з Росією, країни Центрально-Східної Європи (ЦСЄ) зробили чіткий вибір на користь Європи [1].

Китайські погляди на війну суттєво відрізняються від позиції західних спостерігачів. Вони, найімовірніше, схильні звинувачувати у війні розширення НАТО, а не Кремль, розглядаючи її як черговий військовий конфлікт, спровокований США. У той час як Захід сприймає війну як загрозу міжнародному порядку, заснованому на правилах, китайські аналітики трактують її як ознаку формування більш плюралістичного світу, у якому США, що втрачають гегемонію, змушені переглядати постколоніальні кордони [8]. Відповідно до цього погляду, війна розглядається як проксі-конфлікт у ширшому китайсько-американському протистоянні за глобальне домінування.

Китай відіграє важливу роль у зусиллях Заходу щодо ізоляції Росії, і європейські лідери уважно спостерігають за реакцією Пекіна на дії Кремля. Дії китайського керівництва можуть як посилити, так і послабити ефективність санкційного режиму, впливаючи на обсяги та якість ресурсів, доступних Росії для ведення війни. Брюссель прагне, щоб Китай припинив підтримку Москви, тоді як Китай прагне, щоб ЄС дистанціювався від США. Водночас жодна сторона не демонструє готовності до суттєвих змін у своїй позиції.

Не випадково «необмежене партнерство» між Росією та Китаєм не має статусу формального альянсу. Навіть якщо Китай теоретично може компенсувати європейський попит на російський газ, Росія не має необхідної інфраструктури для перенаправлення всіх енергетичних поставок до КНР [9]. Китай утримується від надання військової допомоги Москві, а між сторонами зберігаються значні розбіжності щодо зон впливу в Центральній Азії, Південній Азії та Арктиці. Проте обидві держави прагнуть підтримувати основні геополітичні інтереси одна одної (Китай щодо України, Росія щодо Тайваню), а також координувати політичну, військову та економічну співпрацю.

На саміті G20 у Балі Сі Цзіньпін виступив із досить жорсткою критикою війни. Він погодився із формулюванням спільної заяви, яка засуджує загрози застосування ядерної зброї. Це може свідчити про те, що Росія дедалі більше стає тягарем для Китаю. Пекін все ще розглядає Кремль як корисний елемент у своїх зусиллях зі зменшення впливу США у світі, але, ймовірно, був здивований військовими невдачами Москви[2].

Попри погіршення відносин між Китаєм та ЄС, радикальне роз'єднання не відповідає інтересам обох сторін. Вони продовжують взаємодіяти у сферах торгівлі, кліматичної політики та боротьби з пандемією. Як найбільший у світі покупець СПГ, Китай частково сприяв зниженню енергетичної кризи в ЄС, перепродавши частину надлишкових вантажів СПГ на тлі низького внутрішнього попиту [5]. Це дозволило європейським країнам накопичити приблизно 80% запасів газу перед зимовим сезоном.

Брюссель та Пекін також підтвердили прихильність до співпраці у фінансовій сфері, зокрема щодо екологічного фінансування, яке обидві сторони розглядають як ключовий інструмент досягнення кліматичних цілей. На засіданні Економічного та торговельного діалогу високого рівня в липні 2022 року було схвалено Меморандум про взаєморозуміння між Народним банком Китаю та Європейським управлінням цінних паперів і ринків, що забезпечує європейським банкам доступ до Шанхайської розрахункової палати. Віце-президент Європейської комісії Валдіс Домбровскіс позитивно оцінив обговорення «конкретних рішень для полегшення діяльності європейських фінансових установ у Китаї»[4]. Китай та ЄС також домовилися про спільну роботу над реформою СОТ.

Якщо Китай бажає чинити тиск на Москву, він навряд чи бачить будь-яку цінність у співпраці з Брюсселем у цій справі. Крім того, Китай не вважає ЄС серйозним гравцем у сфері безпеки. Китай часто критикує Тайвань, коли іноземні делегації відвідують острів, у заявах уряду звинувачують іноземних політиків у надсиланні хибних сигналів прихильникам незалежності Тайваню. Хоча візит спікера США Ненсі Пелосі на острів у серпні 2022 року було засуджено як провокаційний і принизливий акт, візит віце-президента Європейського парламенту Нікола Бір місяцем раніше не викликав такого ж гніву та критики [7].

Поки Китай і Росія продовжують надавати пріоритет стабільності своїх політичних режимів, одночасно врегульовуючи внутрішні та зовнішні розбіжності, війна навряд чи змінить характер їхнього нинішнього партнерства, у якому Росія виступає молодшим партнером. Завдяки своїм економічним та політичним важелям впливу на Москву європейські країни прагнуть залучити Пекін як посередника у врегулюванні конфлікту, попри ризик того, що Сі Цзіньпін може використати це у власних пропагандистських цілях. На полях сесії ООН верховний представник ЄС із закордонних справ Жозеп Боррель провів зустріч із міністром закордонних справ Китаю Ван І, закликавши Пекін використати свій вплив на Кремль для сприяння завершенню війни. На саміті G20 на Балі президент Франції Еммануель Макрон охарактеризував Сі як «щиру» фігуру, яка може відіграти роль посередника [6].

Таким чином ми бачимо, що ЄС та КНР мають абсолютно різні політичні інтереси в питанні російсько-української війни. Китай зацікавлений у розхитуванні впливу та єдності Заходу, в той час як ЄС намагається підтримувати статус-кво, який існував до вторгнення. При цьому КНР не хочуть втрачати своїх позицій підтримуючи Росію відкрито, а тому намагаються виступати поборником миру і посередником у цьому конфлікті, що відповідає також і інтересам ЄС, які визнають ключовий вплив КНР на РФ. Водночас сторони не припиняють економічної взаємодії, яка, хоч і має тенденцію до скорочення в умовах кризи глобалізації, однак залишається важливою для обох сторін. Фактично, відносини КНР та ЄС після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну стали ще яскравішим прикладом балансування, у якому власні інтереси та цінності контрастують зі спільними потребами.

Список літератури:

1. De Gruyter, C. The War in Ukraine is Emancipating Central Europe. *Foreign Policy*. 2022. URL: <https://foreignpolicy.com/2022/08/09/central-europe-european-union-ukraine-war/> (дата звернення: 06.04.2025).
2. Deadly Strike on Russians in Ukraine Exposes Moscow's Military Failings. *The New York Times*. 2023. URL: <https://www.nytimes.com/2023/01/02/world/europe/ukraine-russia-himars-makiivka.html> (дата звернення: 08.04.2025).
3. EU lawmaker opens Taiwan visit with vow to 'stand firm' with Taipei. *South China Morning Post*. 2022. URL: <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3185762/eu-lawmaker-opens-taiwan-visit-vow-stand-firm-taipei> (дата звернення: 07.04.2025).
4. EU-China: A stable global economy is a shared responsibility. *European Commission*. 2022. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_4547 (дата звернення: 06.04.2025).
5. Hama, M. China throws Europe an energy lifeline with LNG resales. *The Financial Times*. 2022. URL: <https://www.ft.com/content/1e20467a-5b53-42b7-ad89-49808f7e1780> (дата звернення: 06.04.2025).
6. Lau, S. As Xi reemerges, Europe again falls prey to China's divide-and-rule tactics. *Politico*. 2022. URL: <https://www.politico.eu/article/as-xi-reemerges-europe-again-falls-prey-to-chinas-divide-and-rule-tactics/> (дата звернення: 08.04.2025).
7. Lei, D. Opinion: Why is the US provoking China if it needs Beijing to help end the Ukraine war. *South China Morning Post*. 2022. URL: <https://www.scmp.com/comment/opinion/article/3193289/why-us-provoking-china-if-it-needs-beijing-help-end-ukraine-war> (дата звернення: 08.04.2025).
8. Leonard, M. Russia's War on Ukraine Viewed from China. *European Council on Foreign Relations*. 2022. URL: <https://www.project-syndicate.org/commentary/china-view-of-russia-war-in-ukraine-by-mark-leonard-2022-07> (дата звернення: 07.04.2025).
9. Lu, C. Putin's Energy War is Crushing Europe. *Foreign Policy*. 2022. URL: <https://foreignpolicy.com/2022/09/20/europe-energy-crisis-economy-emergency-russia-war-ukraine/> (дата звернення: 07.04.2025).

ІНІЦІАТИВА ТРЬОХ МОРІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ БАГАТОВИМІРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ: БЕЗПЕКА, НАРАТИВИ, ПАРТНЕРСТВО

Яна Мисак

студентка магістратури факультету міжнародних
та політичних досліджень,
Інститут політології та міжнародних відносин,
Ягеллонський університет

E-mail: jana.mysak@student.uj.edu.pl

На тлі докорінного порушення міжнародного порядку, яким стала агресія з боку російської федерації проти територіальної цілісності України в лютому 2022 року, регіональні формати міжнародного співробітництва набувають нового стратегічного значення. У цьому контексті Ініціатива трьох морів (ІТМ), або ж Тримор'я, платформа для співпраці між тринадцятьма центральноевропейськими країнами, розташованими вздовж осі північ-південь між басейнами Адріатичного, Балтійського та Чорного морів, набуває значення ключового інструменту багатовекторної дипломатії України. Метою цього аналізу є вивчення ролі Тримор'я як дипломатичного інструменту України в умовах постійної повномасштабної агресії. У дослідженні будуть розглянуті конкретні дії, здійснені Україною в рамках цього угруповання для зміцнення своєї регіональної безпекової позиції, просування послідовного та ефективного нарративу щодо витоків, перебігу та наслідків війни, а також зміцнення стратегічних альянсів з країнами-учасницями Ініціативи.

Започаткована у 2015 році президентами Польщі та Хорватії та офіційно затверджена на саміті у Дубровнику у 2016 році, ІТМ з початку свого існування наголошувала на необхідності зміцнення транскордонних інфраструктурних зв'язків між країнами-членами. Стратегічною метою було подолання історичних та геополітичних розбіжностей у регіоні Центральної Європи шляхом інтенсифікації співпраці у ключових економічних секторах. Наріжним каменем діяльності ІТМ були щорічні саміти глав держав, які забезпечували платформу для стратегічного діалогу та інституціоналізації співпраці на урядовому рівні. Питання регіональної безпеки, імператив солідарної підтримки окупованої держави та необхідність протидії дестабілізуючому впливу росії закономірно вийшли на перший план, створюючи для України нові стратегічні можливості для проведення активної та багатовимірної дипломатії на цьому майданчику.

На 7-му саміті Тримор'я, що відбувся у Ризі 20 червня 2022 року, Україні було надано статус члена-партнера. Ця ключова подія формально інтегрувала Україну в структури співробітництва ІТМ, що відкрило для країни нові можливості для просування своїх інтересів. Це також відкрило шлях до співпраці над стратегічними інфраструктурними проектами, що реалізуються

ініціативою у сферах транспорту, енергетики та діджиталізації. Участь в ІТМ, яка об'єднує країни-члени ЄС, ще більше зміцнила прагнення України до членства в ЄС, посиливши її зв'язки з регіоном. Платформа Ініціативи полегшила для України контакти з підприємцями та інвесторами, потенційно мобілізуючи економічну підтримку. Активна участь у дискусіях з питань безпеки в рамках Ініціативи дала Україні можливість впливати на визначення регіональних стратегій безпеки.

Саміт ІТМ у Вільнюсі у 2024 році став *punctum saliens* у контексті відносин України з цим регіональним угрупованням. Активна участь Президента Володимира Зеленського у саміті стала своєрідним *signum temporis*, що символізує рішучість України використовувати ІТМ як важливий міжнародний форум для артикуляції своїх стратегічних інтересів. У прийнятій декларації учасники одноголосно засудили протиправну та невиправдану агресію РФ, сформулювавши заклик до ізоляції агресора на міжнародній арені та необхідність використання заморожених російських активів для відбудови України.

Підкреслення стратегічної важливості таких інфраструктурних проектів, як *Via Carpatia* та *Rail Baltica*, не лише з точки зору їхнього економічного потенціалу, але й ключової ролі у забезпеченні військової мобільності та зміцненні регіональної безпеки, є частиною ширшої стратегії України, спрямованої на підвищення стійкості регіону до потенційних гібридних та військових загроз. Рішення розширити перелік пріоритетних проектів ІТМ, включивши до нього ініціативи з України та Республіки Молдова, є свідченням конкретних зобов'язань Ініціативи щодо надання довгострокової підтримки цим країнам, які виходять за рамки декларативного рівня.

Ініціатива надає Україні привілейований форум для побудови та зміцнення стратегічних регіональних партнерств. Активна участь представників України у самітах глав держав та бізнес-форумах надає унікальні можливості для прямого діалогу з лідерами та ключовими особами, які приймають рішення в державах-членах, включаючи ключових союзників, таких як Республіка Польща, Литовська Республіка, Чеська Республіка та Румунія. Така пряма взаємодія сприяє ефективній координації діяльності на різних рівнях співробітництва і створенню стійкого політичного, економічного і безпекового капіталу. На відкритті Конгресу місцевого самоврядування Тримор'я в Любліні прем'єр-міністр Матеуш Моравецький підкреслив, що ІТМ нерозривно пов'язана з існуванням вільної та суверенної України, заявивши, що «не буде Тримор'я без вільної та незалежної України». У своїй заяві, посилаючись на переговори з президентом Зеленським у Києві, він підкреслив стратегічну важливість України для майбутнього Ініціативи, особливо в контексті запланованих енергетичних та інфраструктурних зв'язків, які стануть основою для постконфліктної відбудови України.

На тлі війни, що триває, десятий саміт Тристоронньої ініціативи, що відбудеться у Варшаві у квітні 2025 році, набуває особливого стратегічного значення для України. Варшавський саміт стане платформою для продовження інтенсивного стратегічного діалогу щодо необхідності зміцнення регіональної безпеки, перспектив постконфліктного відновлення в Україні та подальшої

інфраструктурної інтеграції в регіоні. Республіка Польща, яка головує в ІТМ у 2025 році, відіграватиме ключову роль у формуванні порядку денного саміту та забезпеченні того, щоб голос України, як країни, що постраждала від агресії, був належним чином врахований та почутий.

Як висновок, в умовах повномасштабної війни з боку рф, ІТМ постає для України як *instrumentum regni* у сфері багатовимірної дипломатії. Україна ефективно використовує цей регіональний форум для зміцнення власної безпеки шляхом створення коаліції держав на підтримку свого суверенітету та територіальної цілісності, активного формування міжнародного наративу щодо засудження російської агресії та мобілізації широкого спектру підтримки, а також розбудови стратегічного партнерства з ключовими регіональними та глобальними гравцями. Активна та постійна участь України у діяльності ініціативи, демонструє її рішучість використовувати всі доступні міжнародні платформи у боротьбі за своє майбутнє та безпеку всього центральноєвропейського регіону.

Список літератури:

1. Chojan A. The United States on the Three Seas Initiative, *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej-Yearbook of the Institute of East-Central Europe*. 2019. T. 17. № 3.
2. Drab L., Gębska M., Marszałek M. *Bezpieczeństwo w wymiarze geopolitycznym, militarnym i społeczno-gospodarczym państw Inicjatywy Trójmorza. Współczesność i perspektywy*. Wydawnictwo Akademii Sztuki Wojennej-War Studies University Publishing House. Warszawa; 2022.
3. Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Szef BPM: Prezydent USA Donald Trump zostanie zaproszony na szczyt Inicjatywy Trójmorza. URL: <https://www.prezydent.pl/kancelaria/aktywnosc-ministrow/szef-bpm-prezydent-usa-donald-trump-zostanie-zaproszony-na-szczyt-inicjatywy-trojmorza,95729> (дата звернення: 11.04.2025).
4. Kowal P., Orzelska-Stączek A. *Inicjatywa Trójmorza: geneza, cele i funkcjonowanie*. Instytut Studiów Politycznych PAN. Warszawa; 2019.
5. Lewkowicz Ł. (ed.). *The Three Seas Initiative before the Bucharest Summit 2023: The perspective of selected participating countries*. ieś Policy Papers. Institute of Central Europe. Lublin; 2023.
6. Nitszke A. Inicjatywa Trójmorza. Role – funkcje – kontrowersje z perspektywy teorii europeizacji. *Rocznik Integracji Europejskiej-Yearbook of European Integration*. 2022.
7. Stępniewski T. Inicjatywa Trójmorza: uwarunkowania geopolityczne i nowy model regionalnej współpracy. *Studia Europejskie-Studies in European Affairs*. 2018
8. Zenderowski R. Geopolityka Trójmorza. Przestrzeń–Historia–Dawne idee i współczesne koncepcje. *Barometer*. 2021. № 2.

ЗВІТНІСТЬ ПРО СТАЛИЙ РОЗВИТОК У ТУРИЗМІ

Тетяна Мірзодасєва

доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу,
Національний університет харчових технологій,
кандидат економічних наук, доцент

E-mail: mirzodaeva@gmail.com

Туризм, будучи однією з найдинамічніших та найвпливовіших галузей світової економіки, водночас є і потужним фактором впливу на навколишнє середовище, соціально-культурне життя місцевих громад та економічний розвиток дестинацій. Усвідомлення цієї подвійної ролі – генератора прибутків та потенційного джерела негативних наслідків – дедалі більше спонукає стейкхолдерів до пошуку балансу між економічним зростанням та принципами сталого розвитку. Відповідальний підхід до ведення туристичного бізнесу перестає бути лише добровільною ініціативою, перетворюючись на нагальну потребу в умовах зростаючої екологічної свідомості та соціальних очікувань. Саме в цьому контексті особливої актуальності набуває питання звітності про сталий розвиток у сфері туризму.

З прийняттям Європейським Союзом Директиви про корпоративну звітність щодо сталого розвитку (CSRD) [1], ландшафт звітності зазнає кардинальних змін. CSRD встановлює чіткі та обов'язкові вимоги до широкого кола компаній, включаючи значну частину туристичного сектору, щодо розкриття інформації про їхній вплив на сталість. Ця директива не лише підвищує рівень прозорості, але й стимулює компанії до більш глибокої інтеграції принципів сталого розвитку у свою бізнес-модель.

Розглянемо ключові аспекти CSRD, які є критично важливими для туристичних компаній, які потрапляють під її дію.

1. Розширена сфера застосування. Більше компаній зобов'язані звітувати. На відміну від NFRD, яка охоплювала лише великі публічні компанії, CSRD поширюється на значно ширше коло підприємств. Це включає всі великі компанії (незалежно від їхньої форми власності), а також публічно зареєстровані малі та середні підприємства (МСП). Це означає, що багато туристичних компаній, які раніше не були зобов'язані звітувати про сталість, тепер повинні будувати це робити.
2. Подвійна суттєвість (Double Materiality). Звітність про вплив "зсередини назовні" та "зовні всередину". CSRD запроваджує принцип подвійної суттєвості. Це означає, що компанії повинні звітувати не лише про те, як питання сталого розвитку впливають на їхню фінансову діяльність (фінансова суттєвість), але й про те, як їхня діяльність впливає на суспільство та довкілля (впливова суттєвість). Для туристичних компаній це означає необхідність аналізувати як ризики та можливості, пов'язані зі зміною клімату, нестачею ресурсів тощо, на їхній бізнес, так і їхній власний

вплив на екосистеми, місцеві громади, трудові права тощо.

3. Європейські стандарти звітності щодо сталого розвитку (ESRS) [2]. Деталізовані та стандартизовані вимоги. CSRD передбачає обов'язкове використання Європейських стандартів звітності щодо сталого розвитку (ESRS). Ці стандарти розробляються Європейською консультативною групою з питань фінансової звітності (EFRAG) [3] і охоплюють широкий спектр ESG-питань. Для туристичних компаній це означає необхідність збирати та розкривати інформацію за стандартизованими показниками, що полегшить порівняння та оцінку їхньої діяльності. ESRS включають як загальні стандарти, так і стандарти, специфічні для певних секторів (хоча наразі галузевих стандартів для туризму ще немає, але вони можуть з'явитися в майбутньому).
4. Обов'язкова верифікація звітності. Підвищення надійності та довіри. Звітність про сталий розвиток, підготовлена відповідно до CSRD, підлягатиме обов'язковій верифікації незалежним аудитором. Це підвищить надійність та достовірність представленої інформації.
5. Деталізовані вимоги до змісту звітності. Розкриття інформації за різними аспектами ESG. CSRD вимагає розкриття інформації за широким спектром тем.

Станом на квітень 2025 року, відповідно до етапів впровадження Директиви про корпоративну звітність щодо сталого розвитку (CSRD), зобов'язані звітувати наступні гравці туристичного ринку.

Етап 1 (з 1 січня 2024 року, звітність у 2025 році).

А) Великі публічні туристичні компанії, які вже підпадали під дію Директиви про нефінансову звітність (NFRD). Це можуть бути:

- Міжнародні або національні мережі готелів, акції яких торгуються на біржі та які відповідали критеріям NFRD (понад 500 співробітників та/або чистий оборот понад 40 мільйонів євро та/або загальна сума балансу понад 20 мільйонів євро).
- Авіакомпанії, круїзні оператори, акції яких торгуються на біржі та які відповідали критеріям NFRD.
- Міжнародні туроператори зі значним обсягом діяльності, акції яких торгуються на біржі та які відповідали критеріям NFRD.

Етап 2 (з 1 січня 2025 року, звітність у 2026 році).

Б) Усі інші великі туристичні компанії, які не підпадали під дію NFRD, але відповідають щонайменше двом із таких критеріїв:

- понад 250 співробітників;
- чистий оборот понад 40 мільйонів євро;
- загальна сума активів понад 20 мільйонів євро.

До цієї категорії у сфері туризму у 2026 році (за 2025 рік) будуть зобов'язані звітувати:

- Великі приватні готельні мережі та окремі великі готелі/курорти.
- Великі приватні авіакомпанії, автобусні перевізники, залізничні компанії, круїзні оператори.
- Великі приватні туроператори та туристичні агентства.
- Великі компанії з оренди автомобілів.

- Великі тематичні парки та атракціони.
- Великі організатори заходів та конференцій (MICE).

Етап 3 (з 1 січня 2026 року, звітність у 2027 році).

В) Публічно зареєстровані малі та середні підприємства (МСП) у сфері туризму, за винятком мікропідприємств. Це можуть бути менші готелі, туроператори, агентства, якщо їхні акції торгуються на біржі. Для МСП передбачені спрощені стандарти звітності.

Етап 4 (з 1 січня 2028 року, звітність у 2029 році).

Г) Неєвропейські туристичні компанії з чистим оборотом понад 150 мільйонів євро в ЄС, які мають принаймні одну дочірню компанію або філію в ЄС, що відповідає певним критеріям. Це означає, що навіть якщо головний офіс компанії знаходиться за межами ЄС, але вона веде значний бізнес на території ЄС через свої дочірні структури (наприклад, велика міжнародна готельна мережа зі штаб-квартирою не в ЄС, але з великою кількістю готелів в ЄС), вона може бути зобов'язана звітувати.

Наразі звітувати зобов'язані великі публічно зареєстровані туристичні компанії, які вже підпадали під дію NFRD. Інші великі туристичні компанії почнуть звітувати у 2026 році, а публічно зареєстровані МСП – у 2027 році. Неєвропейські компанії підпадуть під дію CSRD з 2029 року.

Важливо пам'ятати, що критерії базуються на розмірі компанії (кількість співробітників, оборот, активи) та її статусі (публічна чи приватна). Кожна туристична компанія повинна самостійно оцінити, чи відповідає вона цим критеріям та на якому етапі впровадження CSRD вона зобов'язана розпочати звітність.

Список літератури:

1. Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU, as regards corporate sustainability reporting (Text with EEA relevance). PE/35/2022/REV/1. OJ L 322, 16.12.2022. p. 15–80. DOI: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022L2464>.
2. European Sustainability Reporting Standards (ESRS). DOI: <https://www.unepfi.org/impact/interoperability/european-sustainability-reporting-standards-esrs/>
3. European Financial Reporting Advisory Group (EFRAG). DOI: <https://www.efrag.org/en>

МЕДІА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Анна Момот

студентка кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
E-mail: anna.momot@student.karazin.ua

Науковий керівник: к.е.н., доц. Панова І.О.

У сучасному світі стрімкого розвитку цифрових технологій засоби масової інформації відіграють важливу роль у формуванні громадської думки, поширенні інформації та впливі на політичні процеси. Одним з ключових прикладів такого впливу є так званий «ефект CNN», який вказує на здатність медіа, зокрема міжнародних телевізійних мереж, таких як CNN (Cable News Network), впливати на зовнішню політику держав та формувати громадське сприйняття глобальних подій.

CNN – це американський телеканал, який почав свою діяльність у 1980 році, і на сьогодні здійснює мовлення більше, ніж у 200 країнах, зокрема один з його офісів знаходиться у Києві, і загалом охоплює аудиторію у 1,5 млрд людей [2]. Ключовим етапом становлення CNN як впливового суб'єкта глобальної інформаційної політики стало його висвітлення війни в Перській затоці 1991 року. Саме тоді телеканал уперше здійснив прямі трансляції з передової, демонструючи військові дії в реальному часі. Такий інформаційний прорив істотно змінив формат подачі новин і, за оцінками дослідників, сприяв рішенням президента США Джорджа Буша-старшого розпочати активну фазу військової операції в регіоні [1].

Це не тільки неабияк зміцнило авторитет CNN, а й спонукало політологів та соціологів задуматися про вивчення впливу телеканалу на ведення зовнішньої політики США, шляхом висвітлення новин. Так, професор Пірс Робінсон, на початку 2000-х років, у своїй книзі «Ефект CNN: міф про новини, зовнішню політику та втручання», уперше ввів у науковий обіг поняття «ефект CNN» [3]. Загалом, під ним розуміють опис потужного впливу висвітлення новин на прийняття урядом рішень, що стосуються зовнішньої політики країни, що досягається шляхом підвищення обізнаності населення, яке, у свою чергу, може прямо чинити тиск на політичне керівництво [1].

До ключових принципів ефекту CNN належать:

- постійне транслявання важливих суспільно-політичних подій, яке викликає сильний емоційний резонанс як у громадськості, так і серед політичного керівництва, що може спонукати останніх до активної участі в подіях або до ухвалення відповідних рішень;

- формування громадської думки, здатної чинити тиск на органи влади та змушувати їх реагувати на проблеми, висвітлені засобами масової інформації, незалежно від того, чи йдеться про зовнішньополітичні, чи внутрішньополітичні виклики [1; 3].

Важливим також є вплив CNN на підтримку чи, навпаки, заперечення підтримки зовнішньополітичного курсу держави зсередини, адже, у випадку, наприклад, зі Сполученими Штатами, «...жодна зовнішня політика не може бути успішною протягом тривалого часу, якщо вона не користується міцним внутрішньополітичним консенсусом.» [6, с. 85]. Наприклад, напередодні початку війни в Іраку CNN зіграло одну з вирішальних ролей у формуванні громадської думки, особливо американців та британців, стверджуючи та постійно повторюючи, що це є необхідною інтервенцією задля захисту світової безпеки на той момент [5, с. 265–266].

Крім цього, останніми роками CNN розглядається як один з ключових інструментів «м'якої сили» США, зокрема завдяки трансляції сюжетів, що демонструють гуманітарну допомогу, демократичні цінності та міжнародну участь Сполучених Штатів у врегулюванні криз. Через висвітлення подій на зразок військових конфліктів або катастроф, телеканал формує образ США як держави, що бере активну участь у підтримці глобальної безпеки та прав людини.

Вплив CNN не обмежується виключно американським інформаційним простором. Зокрема, під час протестів у Гонконзі 2019 року події висвітлювалися через призму конфлікту між демократичними цінностями та авторитарною моделлю управління, що асоціювалася з материковим Китаєм. Така інтерпретація сприяла посиленню політичної напруженості у відносинах між країнами Заходу та Китайською Народною Республікою [5, с. 265].

Прикладом схожого інформаційного впливу є висвітлення Революції Гідності в Україні у 2013–2014 роках. Ці події трактувалися в інформаційному просторі як конфронтація між проєвропейськими демократичними прагненнями українського суспільства та спробами збереження проросійського впливу. Масова трансляція подій, зокрема з Києва, спричинила широку міжнародну реакцію, що стимулювала уряди інших держав не залишатися осторонь, а публічно сформулювати свою позицію щодо ситуації. Це, зокрема, проявилось у запровадженні санкцій проти Російської Федерації, невизнанні анексії Криму, а згодом – і тимчасової окупації окремих районів Донецької та Луганської областей [5, с. 266].

Більше того, CNN є одним з провідних «медіа-гравців» повномасштабної війни Росії проти України, адже його журналісти були одні з перших, хто відразу почали оперативно інформувати міжнародну спільноту, акцентували її увагу на рішучість Президента Володимира Зеленського, що згодом побудувало образ незламності всього українського народу. Також, телеканал постійно висвітлює події в Україні, підкріплюючи їх відповідними фото- та відеодоказами, тим самим ставши залученим до збирання доказів військових злочинів, численними інтерв'ю з політиками та експертами.

Це яскраві приклади того, як CNN може впливати на міжнародну аудиторію, спонукати її до висловлення своєї громадянської позиції та до тиску на свій уряд, який вже підлаштовує під поточні події свою зовнішню політику.

Отже, у сучасних умовах CNN виступає потужним транснаціональним неурядовим актором, що відіграє важливу роль у формуванні громадської думки на міжнародному рівні. Такий вплив безпосередньо відображається у процесах прийняття зовнішньополітичних рішень та впливає на динаміку міжнародних відносин. У цьому контексті CNN виконує окремі функції так званої «четвертої влади», формуючи політичний порядок денний. Концепція «ефекту CNN» ілюструє здатність медіа мобілізувати суспільну думку та чинити тиск на політичне керівництво держав у сфері зовнішньої політики.

Список літератури:

1. The CNN Effect: How It Works and Why It's Important: web-site. URL: <https://letter.ly/cnn-effect/> (дата звернення: 13.04.2025)
2. CNN: веб-сайт. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/CNN> (дата звернення: 13.04.2025)
3. CNN Effect: web-site. URL: <https://www.wallstreetmojo.com/cnn-effect/> (дата звернення: 13.04.2025)
4. Eytan Gilboa, Global Television News and Foreign Policy: Debating the CNN Effect, *International Studies Perspectives*, Volume 6, Issue 3, August 2005, Pages 325–341, <https://doi.org/10.1111/j.1528-3577.2005.00211.x>
5. Ramazan Safa, Mohammad Barati CNN and BBC Shaping the Opinions in Different Countries: A multi-dimensional descriptive commentary related to security, military and diplomacy. *International Journal of English Literature Social Science*. 2024. Vol. 9, No 6. P. 261–271. URL: <https://surl.li/xrjrxo> (дата звернення: 13.04.2025)
6. Royce J. Ammon Global Television and the Shaping of World Politics: CNN, Telediplomacy, and Foreign Policy. Jefferson, North Carolina, and London: McFarland & Company, Inc., Publishers, 2001. P. 207. URL: <https://surl.li/omxmat> (дата звернення: 13.04.2025)

МІЖНАРОДНА КУЛЬТУРНА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Ольга Мурашова

старший викладач кафедри всесвітньої історії
і міжнародних відносин,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського,
кандидат історичних наук

E-mail: olia.murashova2405@gmail.com

З початком широкомасштабного російського вторгнення дипломатичні зусилля України були спрямовані на залучення підтримки інших країн у боротьбі з агресором, використовуючи всі можливі засоби. Культурна дипломатія, яка раніше часто залишалася поза увагою, стала важливим інструментом публічної комунікації, допомагаючи доносити до різноманітних аудиторій інформацію про масштабний воєнний конфлікт. На сьогодні це

дієвий спосіб поширення правди про Україну та російсько-українську війну [1], на відміну від попередніх років після відновлення незалежності, коли цей потужний інструмент недооцінювався. Показово, що Український інститут, головна установа з популяризації української культури за кордоном, був заснований лише кілька років тому.

Власне, про українську культурну дипломатію, як політичне явище стало відомо після подій 2014 року. З цього моменту наші співвітчизники почали більш активно формувати політичний імідж на міжнародній арені. Особливо активно почали працювати відповідні державні інституції, науковці, культурні діячі з метою привернення уваги світової спільноти до наявних проблем. Необхідність такої підтримки була важливим інструментом у протистоянні агресору.

На сьогодні, основними інституціями культурної дипломатії України є: Міністерство закордонних справ, дипломатичні установи, що знаходяться за межами держави, Український інститут національної пам'яті, Державне агентство з питань кіно, Український культурний фонд та ін.

У грудні 2015 року Міністерство закордонних справ України створило окремий підрозділ – Управління публічної дипломатії, до складу якого увійшли відділи культурної дипломатії, іміджевих проєктів та медіакомунікацій [4]. Важливу роль у розвитку та посиленні культурної дипломатії відіграють не лише державні органи, але й неурядові організації, представники мистецтва, громадські діячі, науковці, журналісти, політики та студентська молодь. Крім того, українська діаспора за кордоном також активно сприяє формуванню позитивного іміджу України [3].

Упродовж кількох останніх років українська культура та мистецтво були активно представлені за кордоном через різноманітні заходи (від індивідуальних виставок до масштабних державних проєктів), що відбувалися в різних форматах (окремі ініціативи, частини міжнародних форумів) та охоплювали різні види творчості (мистецькі виставки, аналітичні доповіді, дискусійні панелі тощо) [1]. У Стратегії публічної дипломатії МЗС України на період 2021–2025 років визначено пріоритетні напрямки для культурної взаємодії, серед яких – ключові країни Північної Америки (США, Канада), Європи (Велика Британія, Нідерланди, Франція, Німеччина, Польща, Литва, Італія, Австрія, Угорщина, Сербія), а також Туреччина, Ізраїль, країни Близького Сходу (Катар, ОАЕ) та Східної Азії (КНР, Японія) – відповідно до географічного охоплення діяльності Українського інституту [2]. У 2022 році важливим напрямком культурної дипломатії стало інформування світової спільноти про наслідки російського вторгнення для української культурної спадщини. Завдяки виставкам, організованим у понад двадцяти країнах, мільйони людей дізналися про руйнування історичних та архітектурних пам'яток у різних регіонах України [4].

За останній період українська культура здобула значну увагу та визнання за кордоном, будучи представленою в багатьох музеях, театрах, університетах, на різноманітних майданчиках і фестивалях як через масштабні проєкти, так і завдяки активності окремих митців. Серед знакових прикладів – успішні концерти Українського оркестру свободи в країнах Євросоюзу та Сполучених

Штатах, міжнародні гастролі Київського симфонічного оркестру та Київської опери. Завдяки співпраці з Київською оперою балет «Аладдін» сучасного українського композитора Олександра Родіна був поставлений на сцені Каунаського державного музичного театру та зайняв важливе місце в його репертуарі. Театральна трупа Драми і комедії на лівому березі Дніпра провела успішні гастролі в Литві, Німеччині та Польщі [1]. Відбулися численні виставки сучасного мистецтва та українського авангарду, а українські письменники представили свої твори на авторитетних літературних форумах. Високого міжнародного визнання досягли фільми «Клондайк» Марини Ер Горбач, «Памфір» Дмитра Сухолиткого-Собчука та «Бачення метелика» Максима Наконечного на кінофестивалях найвищого рівня. Лекційний курс професора Єльського університету Тімоті Снайдера «Створення сучасної України», що розглядає формування незалежної України через ключові події європейської історії, мав величезний резонанс, зібравши понад мільйон слухачів.

Чимало європейських країн заснували спеціальні фонди для підтримки українських митців, вчених, журналістів. Було також започатковано низку ініціатив щодо сприяння розвитку української культури в умовах війни. Неодноразово можна було спостерігати наявність нашої державної символіки на установах та історичних пам'ятках європейських держав. Як відомо за ініціативи ЮНЕСКО борщ було внесено до об'єктів нематеріальної спадщини. Також світову підтримку України засвідчила її перемога на євробаченні 2022 р.

Визначаючи напрямки культурної дипломатії України на сучасному етапі, необхідно враховувати стратегічні цілі агресора у розв'язаній ним війні. До них належать нав'язані ідеї «демілітаризації та денацифікації України», а також їхнє прагнення до «остаточного розв'язання українського питання». В основі цих ворожих намірів лежить заперечення самого існування української нації, її права на самостійність, власну мову та культурну спадщину.

Список літератури:

1. Культура під час війни: дипломатичний фронт. <https://isc.lviv.ua/dyplomatiia-v-chasi-vijny>
2. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021–2025 роки. К., 2021. 31 с. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/Стратегії/public-diplomacy-strategy.pdf>
3. Culture for Ukraine <https://www.idu.cz/en/about-us/projects-and-infoportals/2780-culture-for-ukraine>
4. UNESCO (2023) The Historic Centre of Odesa. Available at: <https://whc.unesco.org/en/list/1703/>

ВПЛИВ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Роман Остапенко

доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Державний біотехнологічний університет,
кандидат економічних наук, доцент

E-mail: rm_ostap@ukr.net

Анастасія Кашперська

доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Державний біотехнологічний університет,
кандидат економічних наук, доцент

E-mail: a.kashperska@btu.kharkov.ua

Транснаціональні корпорації відіграють ключову роль у формуванні економічного ландшафту України. Станом на початок 2022 р. на території країни працювало понад 30 великих міжнародних компаній, серед яких Apple, Coca-Cola, Microsoft та Samsung. Вони були залучені завдяки значному українському ринку, доступним ресурсам, розвиненій інфраструктурі та вигідному географічному розташуванню. Їхня діяльність суттєво вплинула на наплив прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у різні галузі економіки.

Транснаціональні корпорації зробили вагомий внесок у розвиток економіки України через ПІІ, сприяючи науково-технічному прогресу, зростанню доходів та формуванню нових тенденцій у ключових секторах. Основними інвесторами залишаються такі країни, як Кіпр та Нідерланди, причому їхні інвестиції зосереджені у сферах виробництва, торгівлі, нерухомості та фінансових послуг. Присутність ТНК позитивно вплинула на макроекономічні показники, включаючи зростання ВВП та покращення рівня зайнятості. Вони сприяли стабілізації економіки, стримуванню інфляції, зміцненню ринку праці та зменшенню рівня безробіття. Водночас вплив ТНК залишається складним і потребує вдосконалення регуляторних механізмів для максимізації вигод для економіки України [1].

Незважаючи на позитивний вплив, діяльність транснаціональних корпорацій в Україні супроводжується низкою викликів. Рівень транснаціоналізації залишається відносно низьким, а українські компанії стикаються з труднощами, зокрема через податкові стратегії, які застосовують деякі ТНК. Крім того, значна частина ТНК уникає інвестицій у високотехнологічні сектори, зосереджуючись на галузях, які забезпечують швидкий прибуток. Війна з Росією ще більше ускладнила ситуацію: багато компаній скоротили свою діяльність або повністю залишили ринок України, тоді як інші продовжують працювати, демонструючи стійкість. Це призвело до розриву ланцюгів поставок, втрати робочих місць і загострення економічної

нестабільності. Попри це, Україна залишається привабливою для інвесторів завдяки великому споживчому ринку, кваліфікованій робочій силі та вигідному географічному розташуванню. Уряд ініціював програми для залучення до 400 мільярдів доларів іноземних інвестицій у різні сектори, щоб сприяти відновленню економіки.

ТНК значно вплинули на українську економіку, інвестуючи переважно у виробництво, торгівлю, нерухомість та фінансові послуги. Однак їхня діяльність викликає занепокоєння через домінування на ринку та можливу експлуатацію ресурсів країни. Це підкреслює необхідність державних реформ для стимулювання високотехнологічних інвестицій і захисту інтересів місцевих виробників. Вплив ТНК на економіку України є неоднозначним. З одного боку, вони сприяють економічному зростанню, створюють робочі місця, впроваджують нові технології та сучасні управлінські практики. З іншого боку, їхня присутність може ускладнювати розвиток національних галузей і посилювати економічну залежність від іноземних компаній. Крім того, ТНК часто використовують стратегії мінімізації митних платежів і податків, що може зменшувати надходження до бюджету України. Їхня здатність компенсувати збитки в одному регіоні доходами в інших країнах створює нерівні умови для конкуренції, що ускладнює розвиток місцевого бізнесу та промисловості [2].

Війна посилила ці виклики, оскільки багато транснаціональних компаній були змушені призупинити діяльність або перемістити персонал, що спричинило втрату робочих місць і економічну нестабільність. Водночас деякі компанії продемонстрували стійкість, продовжуючи працювати в Україні, що свідчить про їхню довгострокову зацікавленість у ринку країни.

Для того щоб максимально використати переваги присутності ТНК і мінімізувати негативні наслідки, Україні необхідно вдосконалювати регуляторне середовище. Це передбачає створення сприятливого інвестиційного клімату, забезпечення захисту прав іноземних інвесторів, а також дотримання принципів справедливої конкуренції та підтримку місцевих виробників. Незважаючи на виклики, пов'язані з війною та економічними труднощами, останні позитивні зміни в інвестиційному кліматі України й ухвалення законодавства для захисту іноземних інвестицій можуть стимулювати подальшу діяльність ТНК і залучення капіталу. Це набуває особливої важливості в умовах післявоєнного відновлення, коли іноземні інвестиції стануть ключовим чинником реконструкції.

Україні важливо не лише залучати іноземний капітал, а й спрямовувати його в стратегічно важливі галузі економіки. Особливу увагу слід приділити стимулюванню інвестицій у високотехнологічні сектори, які здатні забезпечити довгостроковий економічний розвиток і впровадження інновацій. Для цього потрібні чітко визначені політики та ефективні стимули для ТНК, готових вкладати кошти в ці сфери.

Крім того, вплив ТНК на економіку України виходить за межі прямих інвестицій і створення робочих місць. Вони сприяють передачі сучасних технологій, впровадженню передових управлінських практик і інтеграції України в глобальні виробничі ланцюги. Усе це здатне значно підвищити

конкурентоспроможність української економіки на світовій арені в довгостроковій перспективі. [3].

Однак, для повної реалізації потенціалу ТНК, Україні необхідно вирішити ряд структурних проблем. Це включає боротьбу з корупцією, вдосконалення судової системи, захист прав власності та створення більш прозорого бізнес-середовища. Такі реформи не лише зроблять Україну більш привабливою для ТНК, але й покращать умови для розвитку місцевого бізнесу. У контексті післявоєнного відновлення, роль ТНК може стати ще більш значущою. Вони можуть надати не лише необхідний капітал, але й експертизу та технології, необхідні для відбудови та модернізації української економіки. Однак важливо забезпечити, щоб ця відбудова відбувалася з урахуванням довгострокових інтересів України та сприяла створенню стійкої та диверсифікованої економічної структури.

Список літератури:

1. Yakubovskiy, S., Dominese, G., Rodionova, T. ., & Shapoval, A. (2021). Impact of Transnational Corporations Activity on the Economic Development of Ukraine. *Journal Transition Studies Review*, 28 (1), p. 121-134. <https://doi.org/10.14665/1614-4007-28-1-009>
2. Ifft E. M., Goodby J. Issues In Negotiations: Looking Toward An End To The War In Ukraine. *Hoover Institution. Global Policy and Strategy Initiative* URL: <https://www.hoover.org/research/issues-negotiations-looking-toward-end-war-ukraine> (date of access: 23.03.2025).
3. Joseph J. 2024 Investment Climate Statements: Ukraine. *Technical Difficulties*. URL: <https://www.state.gov/reports/2024-investment-climate-statements/ukraine/> (date of access: 23.03.2025).

СТАЛИЙ ТУРИЗМ – СУЧАСНИЙ ТРЕНД ЧИ ГЛОБАЛЬНА НЕОБХІДНІСТЬ?

Світлана Павлюк

доцент кафедри готельно-ресторанної справи
та організації бізнесу,
Миколаївський національний аграрний університет,
кандидат економічних наук, доцент
E-mail: svetlanapavliyk@gmail.com

Сталий розвиток, як поняття, в полі наукової думки вивчення даного питання знаходиться вже певний час. Відповідно як концепція, він передбачає збалансоване економічне (розвиток бізнесу та економіки без виснаження природних ресурсів), соціальне (забезпечення рівних прав, добробуту й культурного збереження суспільства) та екологічне (збереження біорізноманіття, мінімізація забруднення, боротьба з кліматичними змінами) зростання, щоб задовольняти потреби сучасного покоління без шкоди для майбутніх.

Туризм, сьогодні, має глибокий та вагомий вплив на розвиток суспільства, економіку й навколишнє середовище, а також відіграє вирішальну роль у досягненні 17 Цілей сталого розвитку «Порядку денного 2030». Так, дана галузь згадується в таких цілях як: ЦСР 8 «Гідна праця та економічне зростання», ЦСР 12 «Відповідальне споживання» та ЦСР 14 «Збереження морських ресурсів». Оскільки одна ціль взаємодоповнює іншу, тобто дії в одній сфері чи галузі впливають на результати в інших (наприклад, ланцюжка створення вартості), галузь туризму здатна прискорити прогрес досягнення всіх 17 Цілей сталого розвитку. При чому його роль в досягненні вказаних цілей можна значно посилити, коли сталий розвиток стає спільною відповідальністю та переходить до ядра прийняття рішень у сфері туризму.

Програма ООН з навколишнього середовища та Всесвітня туристична організація визначають сталий туризм як «туризм, який повністю враховує його поточні та майбутні економічні, соціальні й екологічні наслідки, задовольняючи потреби відвідувачів, промисловості, навколишнього середовища та приймаючих громад». Крім того, зазначається, що сталий туризм «відноситься до екологічних, економічних та соціально-культурних аспектів розвитку туризму, а між цими трьома вимірами необхідно встановити відповідний баланс, щоб гарантувати його довгострокову стійкість» [1].

Поряд із поняттям «сталий туризм» використовуються такі дефініції як «екотуризм» та «відповідальний туризм». Так, поняття «екотуризм» з'явилося наприкінці 1980-х років, відповідно Девід Феннелл розглядає його як «стійку форму туризму, основою якого є природні ресурси, та яка зосереджена, в першу чергу, на досвіді та пізнанні природи, керується етичними принципами та нормами з метою зниження власного впливу, раціонального використання ресурсів й орієнтацією на місцеві території» [2].

В Угоді Мoһonk, а саме пропозиції щодо міжнародної програми сертифікації сталого розвитку дефініція «екотуризм» розглядається як «сталий туризм з фокусом на природних територіях, що приносить користь навколишньому середовищу та громадам, які відвідують туристи, а також сприяє екологічному й культурному розумінню, оцінці та обізнаності» [3]. У свою чергу, Глобальна мережа екотуризму (Global Ecotourism Network) зазначає, що поняття «екотуризм» – це «відповідальна подорож природними територіями, під час якої зберігається навколишнє середовище, підтримується добробут місцевих жителів, а також отримуються знання та розуміння через інтерпретацію й освіту всіх учасників (відвідувачів, персоналу та відвідувачів)» [4].

Поняття «відповідальний туризм» вперше було визначено Кейптауні в 2002 році на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку. Так, відповідальний туризм – це «створення кращих місць для проживання людей та кращих місць для відвідування». Відповідальний туризм вимагає, щоб оператори, власники готелів, уряди, місцеві жителі та туристи взяли на себе відповідальність та вжили заходів, щоб зробити туризм більш стійким. Основними характеристиками відповідального туризму є: мінімізація негативного економічного, екологічного та соціального впливу; позитивний внесок у збереження природної, культурної спадщини й автентичності, підтримку

різноманітності біорізномаїття; залучення місцевого населення до прийняття рішень, які впливають на їх життя; зростання добробуту місцевих жителів та покращення умов їх праці; забезпечення доступу для людей з особливими потребами до послуг туризму; сприяння культурному пізнанню та взаємоповаги [5].

Узагальнюючи наведені твердження відмітимо, що сталий туризм не стосується конкретного виду туризму, скоріше це прагнення до того, щоб вплив усіх форм туризму був стійким для майбутніх поколінь; екотуризм – це нішевий підвид туризму на природних територіях; а відповідальний туризм – це термін, що стосується поведінки та стилю окремих туристів, поведінка яких узгоджується більше з позитивним впливом на пункт призначення, чим з негативним.

Критерії Global Sustainable Tourism Council (Глобальна рада сталого туризму) є глобальними стандартами сталого розвитку подорожей та туризму, що використовуються для навчання й підвищення обізнаності в цій галузі, а також вони використовуються для розробки політики, вимірювання та оцінки, сертифікації (рис.1), і охоплюють такі напрямки: стале управління; соціально-економічні наслідки; культурний вплив; вплив на навколишнє середовище.

Рис. 1. Критерії Global Sustainable Tourism Council

Джерело: побудовано за матеріалами [6]

Оскільки кожен туристичний напрямок має свою власну культуру, середовище, звичаї та закони, то вказані критерії розроблені таким чином, щоб бути адаптованими до місцевих умов й доповнюватися додатковими критеріями для визначеного туристичного об'єкту або діяльності.

Що стосується повоєнного відновлення України з точки зору сталості розвитку, то перспективним є перехід на екологічно чисті технології, сталу енергетику та циркулярну економіку, що дозволить перейти до сучасної, екологічно та економічно ефективної моделі розвитку. У свою чергу, основними напрямки сталого туризму у повоєнний період є: екотуризм (розвиток національних парків, відновлення природних територій, створення екологічних маршрутів); сільський туризм (підтримка локальних виробників

сільськогосподарської та крафтової продукції, розвиток агротуризму); військовий туризм (створення меморіальних маршрутів, музеїв, екскурсій, що розповідатимуть про боротьбу України за незалежність); культурний туризм (відновлення історичних пам'яток, підтримка локальних ремесел та автентичних традицій); інфраструктурний розвиток (будівництво екологічно безпечних доріг, готелів, транспорту, що працює на відновлюваній енергії).

Тож сталий туризм – це не просто сучасний тренд, а необхідність для збереження планети та покращення якості життя населення.

Список літератури:

1. UNWTO (2005). Making Tourism More Sustainable - A Guide for Policy Makers. *World Tourism Organization*. URL: <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284408214>.
2. Fennell A. David (2004). *Ecotourism*. London. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203505434>.
3. Mohonk Agreement: Proposal for an International Certification Program for Sustainable Tourism and Ecotourism (2019). A framework and principles for the certification of sustainable and ecotourism. *Globalecotourismnetwork.org*. URL: <https://www.globalecotourismnetwork.org/wp-content/uploads/2019/02/mohonk.pdf>
4. What is (not) Ecotourism (2016). *Global Ecotourism Network*. URL: <https://www.globalecotourismnetwork.org/what-it-is-not-ecotourism/>
5. What is Responsible Tourism? (2025). *The Responsible Tourism Partnership*. URL: <https://responsibletourismpartnership.org/what-is-responsible-tourism/>.
6. GSTC Criteria Overview (2025). *Global Sustainable Tourism Council*. URL: <https://www.gstccouncil.org/gstc-criteria/>.

МУЗЕЙ У КУЛЬТУРНІЙ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: НА ПРИКЛАДІ ЗАКАРПАТСЬКОГО ОБЛАСНОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ ІМ. ТИВОДАРА ЛЕГОЦЬКОГО

Василина Палинчак-Кутузова

старший викладач кафедри готельно-ресторанної
та музейної справи,

Мукачівський державний університет,
провідний науковий співробітник відділу історії
та краєзнавства КЗ «Закарпатський обласний
краєзнавчий музей ім. Тиводара Легоцького» ЗОР

E-mail: palunchakkytyzovavas@gmail.com

Війна завдала серйозної шкоди культурній спадщині України. Окрім руйнування музеїв, російські агресори пограбували або пошкодили понад 30 музейних установ було. Ці дії не були випадковими – йшлося про ретельно сплановану операцію з вивезення цінних експонатів, у якій брали участь фахівці з відповідною підготовкою [6, с. 8].

Війна стала поштовхом до активізації культурної дипломатії України, піднявши її на якісно новий рівень. Зросла потреба у популяризації української культурної спадщини як за кордоном, так і в самій Україні, що сприяє

зміцненню національної ідентичності та міжнародної підтримки [2]. Музеї відіграють важливу роль у цьому аспекті, сприяючи взаємному обміну культурними надбаннями та зміцненню міжнародного діалогу. Унікальні колекції, виставки і культурні ініціативи розкривають глибину національної самобутності та демонструють історичну спільність народів [8]. Повномасштабна війна стала поштовхом до переосмислення музейної справи. Вона засвідчила нагальну потребу оновлення існуючих експозицій і створення нових, з використанням сучасних методів подачі матеріалу. Важливим також є налагодження міжнародної співпраці з музейними фахівцями інших країн для обміну досвідом і знаннями. Усе це сприяє формуванню нового бачення ролі України на глобальній культурній сцені [6, с. 8].

Музеї є платформою для культурного обміну та співпраці між Україною та іншими країнами. Організовані музеями спільні виставки, майстер-класи, конференції тощо сприяють взаєморозумінню та поглибленню відносин між культурами, а також розвитку туризму [8].

Важливе місце у здійсненні культурної дипломатії займають музеї транскордонних регіонів, зокрема західних. Як наближені до європейських кордонів нашої держави, як такі, що репрезентують історію цих земель у європейському контексті, ці музеї є в числі амбасадорів української культури, інструментом її представлення на перетині кордонів.

Серед закладів, який провадить активну діяльність на поприщі культурної дипломатії, є Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Тиводара Легоцького. Розташований у регіоні, який межує із чотирма європейськими державами, цей заклад репрезентує багату історію та культуру цього краю, які формувалися під впливом західних тенденцій. З початком повномасштабного вторгнення посилилася діяльність музею у контексті взаємодії із закордонними культурними установами. Встановлювалися зв'язки із музеями, культурними фондами та організаціями. Результатом таких контактів стало підписання меморандумів із прикордонними музеями Словаччини [7] та Угорщини [12].

Також представники музею у 2023 р. брали участь у тренінгах для музейних співробітників у Любовнянському музеї та музеї м. Требішов (Словаччина), проведені в рамках проекту «Смарт Музей – сучасні форми представлення культурної спадщини», HUSKROUA/1702/3.1/0026, який реалізується за фінансової підтримки Європейського Союзу в межах Програми транскордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства «Угорщина–Словаччина–Румунія–Україна» на 2014–2020 р. [13]. Того ж року нові партнери відвідали наш музей в рамках робочого візиту, в ході якого познайомилися із сталими експозиціями та тематичними виставками закладу [4].

Із робочим візитом в ЗОКМ ім. Т. Легоцького побувала також делегація у складі Дюло Очкаї, генерального секретаря Центральноєвропейської служби транскордонних ініціатив та др. Аттілі Тюрк й Ланго Петера, представників Філософського факультету Католицького університету ім. Петра Пазманя (Угорщина) [10].

Важливим у провадженні культурної дипломатії музейними засобами є проведення на території нашого закладу фестивалів нацменшин («Берчені-

Фест»), тематичних виставок (виставка «Минуле та сьогодення народного вбрання» - демонстрація частини колекції народного одягу закарпатських угорців) [5], міжнародних культурно-мистецьких заходів («Народний одяг і вишивка у колекції Закарпатського обласного краєзнавчого музею ім. Т. Легоцького» за ініціативи «Мережі будинків народних традицій – Угорщина», фонду «Чоорі Шандор») [9].

У січні-лютому 2025 р. музей у співпраці з Департаментом культури Закарпатської ОВА-ОДА започаткував спільний проєкт «Культура у війні», у рамках якого було організовано виставку-презентацію музейних колекцій у атріумі головної будівлі краю. Тут з нею мали можливість ознайомитися послі європейських держав, які приїхали для участі в конференції з питань культури України «Співпраця заради стійкості» (1 лютого 2025 р.) [3].

Також з метою збереження історичних і культурних пам'яток музеї долучається до міжнародних ініціатив і проєктів. Одним із них є проєкт Heritage 3D, який реалізується за підтримки програми Interreg VI-A NEXT (ЄС) і спрямований на цифрове збереження історичних об'єктів. У рамках цієї програми буде оцифровано історичні пам'ятки в Сабінові (Словаччина) та Ужгороді, зокрема Ужгородський замок [11].

Через міжнародні проєкти та обміни музеї стають осередками пізнання й діалогу між культурами, сприяючи розумінню та толерантності. Вони також стимулюють розвиток туризму, просувають українську культуру на світовій арені та привертають увагу до збереження історико-культурної спадщини.

Список літератури:

1. «Берчені – Фест». URL: https://www.zkmuseum.com/2024/09/blog-post_20.html
2. Бузовська М. Культурна дипломатія: як музеї допомагають один одному зберігати українську спадщину. URL: https://pragmatika.media/kulturna-dyplomatiia-ia-k-muzeidopomahaiut-odyn-odnomu-zberihaty-ukrainsku-spadshchynu/?fbclid=IwAR1DDnX_-RjjZYONNhR26Ll6oLth_3OqyTu3saZbHHs_YUeMWUMQZlmvidB4
3. Виставка музею в Атріумі Закарпатської ОДА-ОВА. URL: https://www.zkmuseum.com/2025/01/blog-post_30.html
4. Зустріч із партнерами (за проєктом «Смарт Музей»). URL: https://www.zkmuseum.com/2023/08/blog-post_0.html
5. Зустріч минулого і сьогодення в Ужгородському замку. URL: https://www.zkmuseum.com/2024/09/blog-post_12.html
6. Культурна дипломатія України: виклики і здобутки воєнного часу. URL: https://nlu.org.ua/storage/files/Infocentr/Tematch_ogliadi/2024/19.03.2024.pdf
7. Меморандум про співпрацю з музеями Словаччини. URL: https://www.zkmuseum.com/2023/01/blog-post_46.html
8. Музеї України в культурній дипломатії: Спільні проєкти та обміни. URL: <https://museums.org.ua/muzeyi-ukrayini-v-kulturnij-diplomatiyi-spilni-proyekti-ta-obmini/>
9. Нові зустрічі у музеї. URL: https://www.zkmuseum.com/2025/02/blog-post_95.html
10. Практичні кроки музею до участі в європейських проєктах транскордонного співробітництва URL: https://www.zkmuseum.com/2023/10/blog-post_72.html
11. Старт міжнародного проєкту Heritage 3D: збереження культурної спадщини через цифрові технології. URL: <https://www.zkmuseum.com/2025/03/heritage-3d.html>
12. Транскордонна співпраця між музеями України, Словаччини та Угорщини. URL: https://www.zkmuseum.com/2023/05/blog-post_73.html

13. Тренінг в рамках проекту «Смарт Музей – сучасні форми представлення культурної спадщини». URL: https://www.zkmuseum.com/2023/01/blog-post_8.html

РОЛЬ КУЛЬТУРНИХ ТА КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ

Микола Писаревський

доцент кафедри готельно-ресторанного бізнесу
та харчових технологій,
директор ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин
та туристичного бізнесу»,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
кандидат економічних наук, доцент
E-mail: pisarevskiy@karazin.ua

Ірина Панова

доцент кафедри світової політики, дипломатії
та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
кандидат економічних наук, доцент
E-mail: iryna.panova@karazin.ua

В умовах повоєнного відновлення України культурні та креативні індустрії відіграють ключову роль у зміцненні національної ідентичності, стимулюванні економічного зростання та формуванні соціальної згуртованості. Крім того, міжнародний досвід підтверджує, що культура може бути потужним чинником післявоєнної відбудови, як це спостерігалось в Європі після Другої світової війни або в країнах Балканського регіону після збройних конфліктів 1990-х років. У цих випадках активне залучення культурних ініціатив сприяло відновленню суспільних зв'язків, створенню нових економічних можливостей та подоланню наслідків колективної травматизації. Таким чином, розвиток культурних та креативних індустрій в Україні є стратегічно важливим напрямом, що поєднує економічні, соціальні та гуманітарні аспекти повоєнного відновлення.

Від початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року війна завдала значної шкоди культурній спадщині України, зруйнувавши численні об'єкти архітектури, музеї та культурні установи. Станом на 25 квітня 2024 року було пошкоджено або знищено 1062 об'єкти культурної спадщини, з них 123 пам'ятки національного значення та 864 місцевого значення. Серед найбільш постраждалих областей – Харківська (294 об'єкти), Херсонська (136) та Донецька (125). Зокрема, у Харкові було пошкоджено історичну будівлю Держпрому, яка є об'єктом спадщини ЮНЕСКО [2]. Зауважимо, що відновлення цих об'єктів має не лише матеріальний, а й символічний характер,

адже культурна спадщина є невід'ємною частиною національної пам'яті та ідентичності.

Окрім відновлення матеріальної культурної спадщини, культурні та креативні індустрії відіграють важливу роль у процесах соціальної реабілітації населення. Важливо підкреслити, що мистецтво, музика, література, театр та кінематограф є ефективними інструментами у подоланні наслідків психологічної травматизації, спричиненої війною [6]. Вони сприяють зниженню рівня посттравматичного стресового розладу, тривожних розладів та депресії серед ветеранів, внутрішньо переміщених осіб та цивільного населення, що постраждало від бойових дій.

За даними ЮНЕСКО, участь у культурних проєктах та мистецьких ініціативах може значно покращити емоційний стан осіб, які пережили збройні конфлікти. Зокрема, дослідження, проведені в постконфліктних регіонах, доводять, що арт-терапія та інші форми культурного залучення мають позитивний вплив на психоемоційний стан людей.

Прикладом такої діяльності в Україні є ініціатива «Театр для діалогу», яка використовує інтерактивні театральні постановки для роботи з внутрішньо переміщеними особами, сприяючи їх адаптації до нових соціальних умов. Також варто згадати проєкт «Музика, що лікує», спрямований на роботу з ветеранами, які проходять реабілітацію, використовуючи музичну терапію для зниження рівня стресу та відновлення когнітивних функцій.

Крім того, у світі вже існують подібні успішні практики. Наприклад, у Руанді після геноциду 1994 року були запроваджені національні програми культурного відновлення, включаючи спільні музичні та театральні заходи, які сприяли зменшенню рівня соціальної напруги та підтримці діалогу між громадами [3]. Аналогічні практики застосовувалися у країнах Балканського регіону після конфліктів 1990-х років, що свідчить про універсальність культурних методів у процесах миротворення та соціальної реабілітації.

Таким чином, культурні ініціативи є не лише засобом відродження національної ідентичності, але й важливим компонентом психологічної підтримки та інтеграції населення в умовах повоєнного відновлення.

Культурні та креативні індустрії можуть стати одним із драйверів економічного відновлення України. За даними Світового економічного форуму, у світі креативна економіка генерує понад 6% глобального ВВП, а у країнах ЄС цей сектор забезпечує робочі місця для більш ніж 30 млн осіб [5]. Важливо зазначити, що Україна має потужний потенціал у сфері ІТ, дизайну, кіноіндустрії, музичного продакшену та медіа, що підтверджується успішними міжнародними проєктами, такими як українські стартапи в кіберспортивній та анімаційній галузях.

Крім того, розвиток цифрових платформ та використання технологій штучного інтелекту відкривають нові можливості для креативної економіки. Український досвід демонструє ефективне застосування цифрових рішень для збереження культурної спадщини, зокрема через створення віртуальних музеїв та 3D-моделювання зруйнованих архітектурних пам'яток [4].

Важливим фактором у відновленні є міжнародна підтримка культурних ініціатив. ООН, ЄС, ЮНЕСКО, а також окремі країни активно долучаються до

фінансування програм з відновлення культурних пам'яток та підтримки українських митців. Наприклад, у 2023 році Європейський Союз започаткував програму Creative Europe, спрямовану на допомогу українським культурним інституціям [1].

Підкреслимо, що культурна дипломатія також сприяє зміцненню міжнародного іміджу України. Фестивалі, виставки, кінопроекти та театральні постановки, що представляють українську культуру на міжнародній арені, не лише розширюють міжнародну співпрацю, а й сприяють залученню інвестицій у креативну економіку.

Отже, культурні та креативні індустрії є важливим чинником повоєнного відновлення України. Вони не лише сприяють збереженню національної ідентичності та соціальній реабілітації населення, але й відіграють ключову роль в економічному зростанні та міжнародній інтеграції. Важливо розвивати та підтримувати культурні та креативні індустрії на державному рівні, залучаючи як внутрішні, так і міжнародні ресурси.

Список літератури:

1. Європейська комісія. Програма Creative Europe та підтримка культурного сектору України. Брюссель, 2023. URL: <https://ec.europa.eu> (дата звернення: 18.05.2025)
2. Міністерство культури та інформаційної політики України. Офіційний звіт про руйнування об'єктів культурної спадщини внаслідок війни (станом на 25 квітня 2024 року). URL: <https://mkp.gov.ua> (дата звернення: 18.05.2025)
3. Офіс ООН в Україні. Використання культури у миротворчих процесах: досвід Балкан та Африки. Аналітична доповідь, 2022. URL: <https://un.org.ua> (дата звернення: 18.05.2025)
4. Рада Європи. Цифрові технології у збереженні культурної спадщини: європейський досвід та українські ініціативи. Брюссель, 2023. URL: <https://coe.int> (дата звернення: 18.05.2025)
5. Світовий економічний форум. Креативна економіка як драйвер економічного розвитку. Аналітичний звіт, 2022. URL: <https://weforum.org> (дата звернення: 18.05.2025)
6. ЮНЕСКО. Культурна спадщина та повоєнне відновлення. Аналітичний звіт ЮНЕСКО, 2023. URL: <https://unesco.org> (дата звернення: 18.05.2025)

РОЛЬ ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Поліна Подлепіна

доцент кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
кандидат економічних наук, доцент
E-mail: podlepina@karazin.ua

Микола Писаревський

доцент кафедри готельно-ресторанного бізнесу
та харчових технологій,
директор ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин
та туристичного бізнесу»,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
кандидат економічних наук, доцент
E-mail: pisarevskiy@karazin.ua

Глобальне поширення інтернет-технологій та їх інтеграція у багатовимірні процеси суспільного функціонування спричинили глибокі трансформації у системі міжнародних відносин, а також у структурі соціальних та економічних взаємодій окремих міжнародних акторів. Ці зміни створили передумови для активного впровадження цифрової дипломатії як ключового інструменту адаптації до нових реалій глобального цифрового середовища [1].

Цифрова дипломатія, як концепція, що охоплює використання цифрових технологій у дипломатичній діяльності, посідає центральне місце в сучасній практиці міжнародних відносин. Вона сприяє досягненню стратегічних цілей шляхом оптимізації комунікаційних процесів, розширення доступу до глобальних інформаційних мереж і створення нових платформ для взаємодії між державами та неурядовими організаціями [5]. Основою цифрової дипломатії є її здатність інтегрувати інноваційні технології для формування привабливого іміджу держав, зміцнення культурного діалогу та сприяння економічній стабільності.

Цифрова дипломатія виступає потужним інструментом у сфері туризму, сприяючи ефективній презентації туристичного потенціалу через застосування стратегій брендингу і просування дестинацій. Вона відкриває можливості для впровадження інноваційних підходів до забезпечення сталого розвитку, стимулює міжнародне співробітництво та залучення партнерів на глобальному рівні [2].

В цьому контексті вже сформувалися ефективні кейси міжнародної практики впровадження цифрової дипломатії з метою стимулювання розвитку туристичного сектору (табл. 1).

Міжнародний досвід використання цифрової дипломатії в туризмі

Регіон	Приклад ініціативи	Ключові цифрові інструменти / стратегії	Вплив / Результат
Африка	Туристичний роадшоу Кенія-Гана, кампанії зі сталого розвитку	Соціальні медіа, VR/AR, співпраця з інфлюенсерами	Посилений транскордонний маркетинг, зростання еко-туризму
Греція	Цифровий брендинг спадщини та культури	Цифрові платформи, візуальні наративи	Зростання міжнародного туристичного інтересу
Тайвань	Розширення глобального туристичного бренду	ІТ, інтернет, цифровий сторітелінг	Розширення глобального охоплення, зростання кількості відвідувачів
Дубай	Використання соціальних медіа-платформи для безпосереднього спілкування з потенційними відвідувачами	Соціальні медіа (Facebook, Instagram, Twitter, YouTube), партнерства з інфлюенсерами	Позитивний імідж, диверсифікація туристичних потоків

Таблиця складено авторами за матеріалами: [2; 3; 4]

Такий аналіз кращих практик інших держав дозволяє окреслити ефективні підходи до інтеграції цифрових інструментів у процеси популяризації туристичних дестинацій.

Зазначимо, що особливо важливою цифрова дипломатія є для України в контексті процесів повоєнного відновлення, оскільки вона дозволяє стимулювати туристичні потоки, залучати інвестиції, які будуть спрямовані на відбудову туристичної інфраструктури, збереження культурної спадщини та розвиток регіонів, формуючи передумови для стійкого і перспективного зростання туристичної галузі. На рис. 1 представлені перспективні вектори використання інструментів цифрової дипломатії в контексті стимулювання розвитку національного туристичного сектору в поствоєнний період.

Онлайн-кампанії є важливим інструментом цифрової дипломатії у сфері туризму, оскільки дозволяють досягти розширення міжнародної споживчої аудиторії за допомогою цільової реклами в соціальних мережах, електронній пошті та пошукових системах. Основна мета таких кампаній полягає у відновленні довіри потенційних туристів до України як безпечної та привабливої для відвідування країни, а також у підкресленні унікальності її туристичних можливостей. Яскравими прикладами є просування популярних туристичних маршрутів, проведення онлайн-святкувань національних свят чи популяризація культурних традицій через інтерактивні онлайн-платформи, що сприяє формуванню позитивного іміджу країни та залученню нових категорій іноземних відвідувачів.

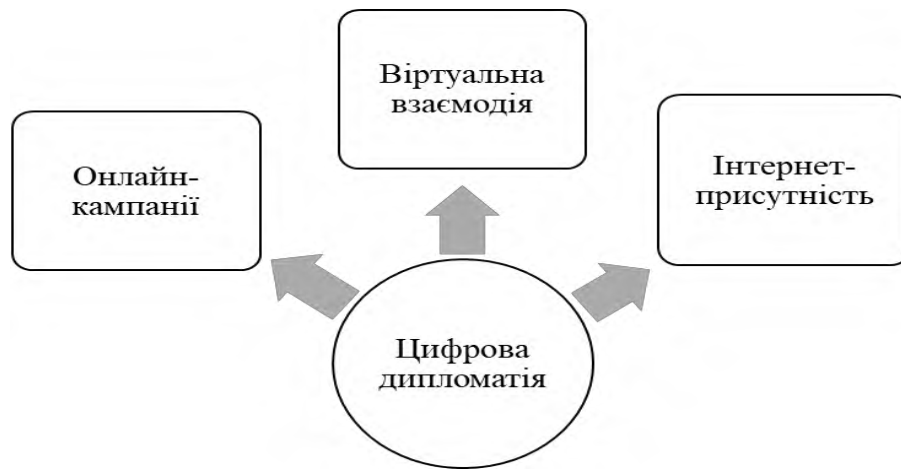

Рис. 1. Вектори використання цифрової дипломатії для активізації туризму в Україні. Складено авторами

Віртуальна взаємодія є ключовим інструментом цифрової дипломатії у сфері туризму, оскільки дозволяє створювати інтерактивний контент (вебінари, онлайн-тури чи прямі трансляції з популярних туристичних локацій). Подібний підхід дозволяє формувати позитивний імідж країни, демонструючи її культурну спадщину, природні та історичні пам'ятки, а також сучасні досягнення, навіть у ситуаціях, коли фізичні подорожі є обмеженими. Віртуальна взаємодія сприяє не лише підвищенню впізнаваності України на міжнародній арені, а й створює передумови для майбутнього зростання інтересу до відвідування країни, що є особливо актуальним у повоєнний період.

Інтернет-присутність передбачає активну підтримку та регулярне оновлення веб-сайтів, блогів і соціальних мереж, які інформують про актуальні туристичні можливості України. Таке цілеспрямоване формування сильної цифрової ідентичності дозволяє країні ефективно виділитися на міжнародному туристичному ринку, боротися з дезінформацією, формувати позитивний імідж. Використання SEO-оптимізації та аналітики дає змогу забезпечити максимальну видимість туристичного контенту в інтернеті, підвищити рейтинг у пошукових системах і, як наслідок, збільшити кількість відвідувачів, які обирають Україну для своїх подорожей.

Таким чином, ці напрямки формують концептуальну основу цифрової дипломатії у процесі післявоєнного відновлення туристичного сектору України, забезпечуючи ефективну комунікацію з міжнародною аудиторією та сприяючи зміцненню позицій країни у глобальному туристичному середовищі.

Список літератури:

1. Hedling, E., & Bremberg, N. (2021). Practice approaches to the digital transformations of diplomacy: Toward a new research agenda. *International Studies Review*, 23 (4), 1595–1618. <https://doi.org/10.1093/isr/viab027>
2. DiploFoundation. (2024). Digital diplomacy and tourism in Africa: Unlocking opportunities for growth and collaboration. URL: <https://www.diplomacy.edu/event/digital-diplomacy-and-tourism-in-africa-unlocking-opportunities-for-growth-and-collaboration/>
3. Geneva Internet Platform. (2024). Session: Digital diplomacy and tourism in Africa. URL: <https://dig.watch/event/digital-diplomacy-and-tourism-in-africa-unlocking-opportunities-for-growth-and-collaboration/session-digital-diplomacy-and-tourism-in-africa>

4. Kacziba, P., Gibárti, S., & Lechner, Z. (2025). Assessing Greece's transition to digital diplomacy: insights from Twitter/X (2021–2022). *Southeast European and Black Sea Studies*. <https://doi.org/10.1080/14683857.2025.2457813>
5. Булега, К.І., & Чарських, І.Ю. (2018). *Цифрова дипломатія як елемент зовнішньополітичної діяльності держав*. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса.

***

ВІДНОСИНИ ЄС ТА РСАДПЗ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Дар'я Подолінна

студентка кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
E-mail: dariypersian2@gmail.com

Науковий керівник: к.і.н., доц. Онацький М.Ю.

На сучасному етапі Європейський Союз (ЄС) та Рада співробітництва арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ) є двома найбільш потужними економічними блоками у Європі та на Близькому Сході відповідно. Офіційні відносини між ними були встановлені в 1988 р. За цей період співробітництво між ЄС та РСАДПЗ значно поглибилось. Водночас, ці два об'єднання у процесі взаємодії стикаються також і з рядом труднощів. В зв'язку з цим важливо дослідити сучасний стан відносин між ЄС та РСАДПЗ, наявні виклики, а також перспективи їх подальшого розвитку.

З моменту офіційного встановлення відносин у 1988 р., основою взаємодії між Радою та ЄС була економічна складова. Сьогодні спектр ключових інтересів ЄС у регіоні Перської затоки значно розширився: крім торгівлі та інвестицій він охоплює співробітництво в енергетичній галузі, сфері безпеки, гуманітарну співпрацю, взаємодію в питаннях, пов'язаних із деескалацією конфліктів на Близькому Сході та в Північній Африці.

Вищезазначені напрями були закріплені в «Спільному повідомленні» Європейської Комісії щодо стратегічного партнерства, опублікованому 18 травня 2022 р. [1]. У цьому документі міститься стратегія посилення позицій ЄС на Близькому Сході шляхом поглиблення відносин із основними гравцями даного регіону, а саме з Саудівською Аравією, Об'єднаними Арабськими Еміратами (ОАЕ), Катаром, Бахрейном, Кувейтом та Оманом [5].

Говорячи про економічну складову двосторонньої взаємодії, слід зазначити, що Перська затока є досить динамічним регіоном, який має важливе значення для ЄС. На сучасному етапі ЄС є другим за величиною торговельним партнером РСАДПЗ, на який припадає 11,1% загального обсягу торгівлі товарами що надходять з країн РСАДПЗ на світовий ринок. Основними статтями експорту виступають переважно енергоресурси – нафта, природний газ та нафтопродукти. Основні товари, що імпортуються з ЄС, включають

машини та обладнання (зокрема автомобілі, промислову, транспортну та будівельну техніку), хімічну продукцію та електроніку [10].

Важливим фактором є те, що вже протягом 37 років ЄС та РСАДПЗ обговорюють наступний етап поглиблення економічного партнерства – укладання угоди про створення Зони вільної торгівлі. За умовами цієї угоди ЄС має отримати доступ до енергоресурсів та розширити свою економічну присутність на ринках країн РСАДПЗ. Натомість, держави РСАДПЗ мали отримати доступу до європейських ринків, а також, у перспективі, могли розраховувати на збільшення надходження інвестицій з країн ЄС [2]. Однак ці переговори й досі залишаються незавершеними. Основними причинами невизначеності щодо підписання угоди є:

- наполягання РСАДПЗ на збереженні права встановлювати експортні мита;
- ситуація з правами людини в країнах Перської затоки.

Відмова країн РСАДПЗ продовжувати переговори, поки вказані питання не будуть вирішені, унеможлиблює встановлення більш тісних зв'язків між ЄС і цим регіональним блоком. Крім того, деякі експерти вважають, що ці аргументи – лише «димовая завіса», яка прикриває небажання країн РСАДПЗ, особливо Саудівської Аравії, серйозно впроваджувати ринкові реформи та відмовлятися від масштабного субсидування енергетичного сектору [8].

Відсутність згоди щодо цих питань створюють перешкоди для подальшого поглиблення співпраці. Водночас, помітного скорочення економічного співробітництва між ЄС та РСАДПЗ також не спостерігається. Навпаки, відбувається помітне зростання обсягів торгівлі й інвестицій [6].

У той же час, у регіоні Перської затоки дедалі більш помітним стає вплив КНР. Починаючи з 2020 р. Китай вийшов на перше місце серед торговельних партнерів країн РСАДПЗ. Наразі Пекін активно працює над укладанням угоди про ЗВТ з РСАДПЗ, і переговори про це тривають. Натомість, намагання ЄС щодо формування ЗВТ з РСАДПЗ виглядають менш енергійними. ЄС значно поступається своєму азійському конкуренту в забезпеченні преференційного доступу до ринків країн Перської затоки [2].

Що стосується співпраці Європейського Союзу та РСАДПЗ в сфері безпеки, то вона зумовлена низкою чинників: залежністю від поставок енергоносіїв із Близького Сходу, геополітичним суперництвом із США та КНР, а також прагненням посилити власну присутність у цьому регіоні. ЄС традиційно виступає одним із провідних експортерів зброї до країн Затоки. Крім того, Євросоюз виступав посередником у розв'язанні конфліктів, зокрема таких як громадянська війна в Ємені, сирійський конфлікт, палестино-ізраїльське протистояння, а також під час переговорів з Іраном щодо укладання ядерної угоди [7].

Попри це, безпекове співробітництво між ЄС і РСАДПЗ також стикається з низкою викликів. Перші два роки після підписання Стратегічного партнерства були затьмарені початком російсько-української війни та конфліктом у Газі, що виявили глибокі політичні розбіжності між сторонами. Країни Затоки відмовились підтримати позицію ЄС щодо РФ, натомість, з боку країн РСАДПЗ

лунали звинувачення на адресу ЄС у здійсненні політики подвійних стандартів щодо конфлікту в Газі [3].

Слабкість позицій ЄС на Близькому Сході створюють ситуацію, в якій держави РСАДПЗ не сприймають ЄС як сильного та впливового медіатора та партнера. Європейський Союз традиційно залишається на другорядних ролях у контексті вирішення регіональних конфліктів та підтримки стабільності, поступаючись ініціативою Сполученим Штатам [4].

Ще однією перешкодою у відносинах між ЄС та країнами РСАДПЗ є відсутність єдиного зовнішньополітичного підходу. Попри існування спільної стратегії, на практиці кожна держава ЄС продовжує дотримуватись власної позиції, що породжує розбіжності в середині блоку. Так, у питанні палестино-ізраїльського конфлікту спостерігається умовний поділ на три табори: країни, які виступають за дотримання міжнародного права і прав людини (їх позиція часто розглядається як пропалестинська), держави, що підтримують Ізраїль, і країни, які прагнуть зберегти нейтралітет. Відсутність консенсусу підриває авторитет ЄС як єдиного та послідовного гравця на міжнародній арені [9].

Згідно з опитуванням Європейської ради з міжнародних відносин (ECFR) спільно з Оксфордським університетом у 2023 р., країни за межами ЄС хоча й сприймають Євросоюз як привабливого партнера, не вважають його потужною геополітичною силою. Більшість респондентів не вважають, що ЄС здатен демонструвати твердість і ставляться з обережністю до довгострокової життєздатності цього об'єднання [2].

Щоб посилити співпрацю та зміцнити стратегічне партнерство з РСАДПЗ, угода про яке була укладена в 2022 р., експерти Брюссельського міжнародного центру рекомендують ЄС зосередити увагу на таких напрямках, як:

- інституціоналізація геополітичного діалогу на найвищому рівні;
- впровадження спільних програм розвитку;
- співпраця в сфері енергетики, кібербезпеки та оборони;
- підтримка державно-приватного партнерства;
- розширення програм культурного та освітнього обміну [5].

Такі кроки можуть сприяти поглибленню співробітництва між двома об'єднаннями. Однак їх ефективність можлива лише за умови злагодженої та послідовної політики як у взаєминах між регіонами, так і всередині самого ЄС.

Таким чином, з моменту встановлення офіційних відносин ЄС та РСАДПЗ вдалось значно розширити межі співпраці. На сучасному етапі співробітництво між двома об'єднаннями вже не обмежується виключно економічною взаємодією, а охоплює широкий спектр напрямів – від енергетики до безпеки. У той же час, найбільш інтенсивною співпраця між ЄС та РСАДПЗ і надалі залишається саме в економічній сфері. Попри наявні спільні інтереси в сфері безпеки, розвиток співробітництва між цими двома об'єднаннями стримується геополітичними розбіжностями, відсутністю стратегічної узгодженості та різними підходами до врегулювання регіональних конфліктів.

Список літератури:

1. Joint Communication on a “Strategic Partnership with the Gulf”. European Commission. May 18, 2022. URL: <https://surli.cc/iklffs>

2. Ghanem D. Lost in the Mix: The EU and the Complexities of an Evolving GCC-Asia Relationship. Middle East Council on Global Affairs. February, 2025. URL: <https://mecouncil.org/publication/lost-in-the-mix-the-eu-and-the-complexities-of-an-evolving-gcc-asia-relationship/>
3. Lons C. The EU-GCC Strategic Partnership in the Shadow of the Gaza War. *ISPI*. October 15, 2024. URL: <https://www.ispionline.it/en/publication/the-eu-gcc-strategic-partnership-in-the-shadow-of-the-gaza-war-187401>
4. O'Donnell H. The European Union as a Mediator in Israel-Palestine: Operations Cast Lead and Protective Edge. EU Diplomacy Paper. January 2016. URL: https://www.coleurope.eu/sites/default/files/research-paper/edp_1_2016_odonnell_0.pdf
5. Otte M. Enhancing EU-Gulf Strategic Relations: An Analytical and ForesightDriven Policy Framework. *Brussels International Center*. October 11, 2024. URL: <https://www.bic-rhr.com/research/enhancing-eu-gulf-strategic-relations-analytical-and-foresight-driven-policy-framework>
6. Sidlo K. (2024). Bridging Regions? EU-GCC Relations on Trade and Infrastructure. October 15, 2024. *ISPI*. URL: <https://www.ispionline.it/en/publication/bridging-regions-eu-gcc-relations-on-trade-and-infrastructure-187390>
7. Toka N. Energy, Diplomacy, and Change: The EU-GCC Partnership in a New Geopolitical Era. *Euro Prospects*. December 28, 2024. URL: <https://europrospects.eu/energy-diplomacy-and-change-the-eu-gcc-partnership-in-a-new-geopolitical-era/>
8. Youngs R. Impasse in Euro-Gulf Relations. April, 2009. *FRIDE*. URL: https://www.files.ethz.ch/isn/130999/WP80_Impasse_in_euro_ENG_abr09.pdf
9. Магда Є. Позиція ЄС в урегулюванні арабо-ізраїльського конфлікту від початку ХХІ ст. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки: міжвід. зб. наук. пр.* 2010. Вип. 19. С. 155-166. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/40635>
10. EU trade relations with the Gulf region: Facts, figures and latest developments. 2024. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/gulf-region_en

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В МАЛИХ МІСТАХ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ МІСТА ДЕРГАЧІ)

Єлизавета Покусай

студентка кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
E-mail: li0204@ukr.net

Науковий керівник: к.е.н., доц. Гапоненко Г.І.

Туризм є однією з найбільш динамічних і конкурентоспроможних галузей, яка створює робочі місця, підвищує доходи громадян, забезпечує надходження до місцевих бюджетів і сприяє покращенню соціальної інфраструктури. Україна має значні рекреаційні ресурси, культурні й історичні об'єкти, що формують потенціал для розвитку туризму. Це особливо актуально для малих міст, які менше зазнали впливу техногенних факторів індустріальної епохи,

зберігши свою історичну спадщину, що не постраждала від радянських змін. Для багатьох таких міст туризм може стати ключовим вектором розвитку в майбутньому.

Малі міста є найчисленнішою за кількісним складом групою міст, значна частина їх – це адміністративні центри районів. Кожне п'яте мале місто має статус історичного населеного місця. З малими містами безпосередньо пов'язане життя майже 22 мільйонів міських та сільських жителів. Ці міста відіграють важливу роль у формуванні поселенської мережі та розвитку і розміщенні продуктивних сил України [1].

Місто Дергачі – це невеликий, але значущий населений пункт на території Харківської області, який відіграє важливу роль у соціально-економічному, культурному та історичному житті Слобожанщини. Зручне географічне розташування неподалік від Харкова забезпечує місту активний розвиток як адміністративного, промислового та транспортного центру, а унікальне поєднання природних умов, багатой історії та сучасної інфраструктури робить місто Дергачі цікавим для дослідників, туристів та місцевих жителів. Однак, як і в багатьох інших регіонах, розвиток цієї галузі стикається з низкою викликів, які потребують негайного вирішення.

Водночас, важливо зазначити, що ці проблеми є взаємопов'язаними і потребують комплексного вирішення. Урахування цього фактору є необхідним для ефективного стимулювання туристичної галузі (табл.1).

Таблиця 1

SWOT-аналіз туристичної галузі міста Дергачі

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Транспортна доступність і транспортна інфраструктура. 2. Унікальні туристичні об'єкти, природні багатства. 3. Цінова доступність і різноманітність пропозицій для різних категорій туристів. 4. Ресурси для розвитку подієвого туризму. 5. Ресурси для розвитку сільського зеленого туризму. 6. Мобільне населення. 7. Високий національно-патріотичний потенціал. 8. Велика кількість об'єктів історико-культурної спадщини. 9. Близькість до міста-мільйонника Харків. 10. Високий рівень гостинності місцевого населення. 11. Досвід в організації великих фестивалів та ярмарків.	1. Непривабливий вигляд, та руйнування багатьох архітектурних споруд. 2. Неможливість використання потенціалу водойм регіону, малих річок і ставків. 3. Недостатня туристична інфраструктура. 4. Недостатня промоція регіону, туристично привабливих заходів протягом року, зокрема через мережу Інтернет. 5. Нерозвинена велосипедна інфраструктура регіону (велодоріжки). 6. Недостатня координація дій обласної і міських інституцій у розвитку туристичної сфери. 7. Недостатня співпраця туристичного бізнесу з місцевою владою. Відсутність єдиної стратегії, бачення розвитку туристичної галузі. 8. Відсутність візуальної ідентифікації та брендування міста. 9. Недостатня кількість та якість путівників, (зокрема іншомовних), карт з інформацією про туристичні об'єкти. 10. Неналежний стан облаштування

	туристичних об'єктів (відсутність громадських вбиралень, вказівників). 11. Недостатність супутніх послуг, відсутність якісних сувенірів та місць їх продажу. 12. Недостатня кількість кваліфікованих працівників туристичної сфери та низька якість обслуговування. 13. Відсутність бомбосховищ на більшості туристичних локацій.
Можливості	Загрози
1. Ріст ринку внутрішнього туризму. 2. Включення міста Дергачі до загальнодержавних туристичних маршрутів, що промотуються на міжнародних виставках. 3. Збільшення зацікавленості у відвідуванні батьківщини в емігрантів і їх нащадків. 4. Залучення грантових програм до розвитку туристичної сфери міста. 5. Активізація співпраці з міжнародними партнерами (міста-побратими, міжнародні турагенства, закордонні дипломатичні установи) та закордонними установами України. 6. Підняття якості товарів та послуг до європейських стандартів. 7. Удосконалення туристичної інфраструктури міста. 8. Розширення подієвого туризму. 9. Розвиток сільського зеленого та екотуризму.	1. Військові дії. 2. Затяжна економічна криза та зміна структури ринку внаслідок пандемії та війни. 3. Нестабільність національної валюти, пришвидшення інфляційних процесів, що не компенсуються зростанням економіки. 4. Підвищення рівня конкуренції з іншими малими містами України, зокрема, з містами Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської та Чернівецької областей. 5. Відтік кваліфікованих кадрів через міграцію в більш стабільні регіони або за кордон. 6. Корупційні ризики у сфері видачі дозволів та розвитку бізнесу. 7. Відсутність ефективної державної підтримки у відновленні та просуванні туристичної галузі.

Складено автором за матеріалами: [4, 6, 7, 8, 9, 10]

На основі здійсненого SWOT-аналізу можна сказати, що Дергачівщина має значний туристичний потенціал. Таким чином, усунення вище перелічених проблем відкриває значні перспективи для розвитку туризму в місті Дергачі, а саме:

- відновлення та розбудова туристичної інфраструктури міста;
- створення бренду міста;
- створення ТІЦ (туристично-інформаційний центр) міста Дергачі;
- модернізація туристичного сайту міста;
- використання соціальних мереж для просування міста як привабливої туристичної дестинації;
- оновлення сувенірної продукції;
- створення туристичної мапи міста;
- розробка туристичних маршрутів містом;
- розробка веломаршрутів та екостежок;
- популяризація міста Дергачі, як центру подієвого туризму;
- популяризація міста Дергачі, як центру сільського зеленого туризму;

- створення програми підтримки підприємців та бізнесу в туристичному секторі;
- створення сприятливих умов для інвесторів;
- впровадження державних і регіональних програм підтримки туризму;
- очищення територій, впровадження програм екологічного захисту;
- відновлення будівельних робіт навчального екоцентру на місці старого смітцевого полігону.

Для того, щоб реалізувати вище наведені перспективи, ми пропонуємо розробити Програму розвитку туризму міста Дергачі на наступні 3 роки, яка буде спрямована на створення сприятливих умов для розвитку туристичної інфраструктури, популяризацію культурної та історичної спадщини міста, а також залучення інвестицій у сферу туризму.

Мета Програми – створення цілісної ефективної системи, направленої на розбудову конкурентоспроможного туристичного продукту та забезпечення на цій основі комплексного розвитку міста, його соціально-економічного зростання за умови раціонального використання та збереження екологічної рівноваги, історико-культурної спадщини, рекреаційних ресурсів тощо.

Протягом трирічного періоду особливу увагу слід приділити покращенню сервісу, розвитку партнерських відносин між державними та приватними установами, а також залученню інвестицій для створення нових туристичних об'єктів та вдосконалення наявних. Це дозволить не тільки покращити рівень життя місцевих жителів, але й зміцнити економіку міста через збільшення туристичних потоків та створення нових робочих місць. Пріоритетні напрямки розвитку туризму в громаді згідно Програми розвитку, наведено на рис.1.

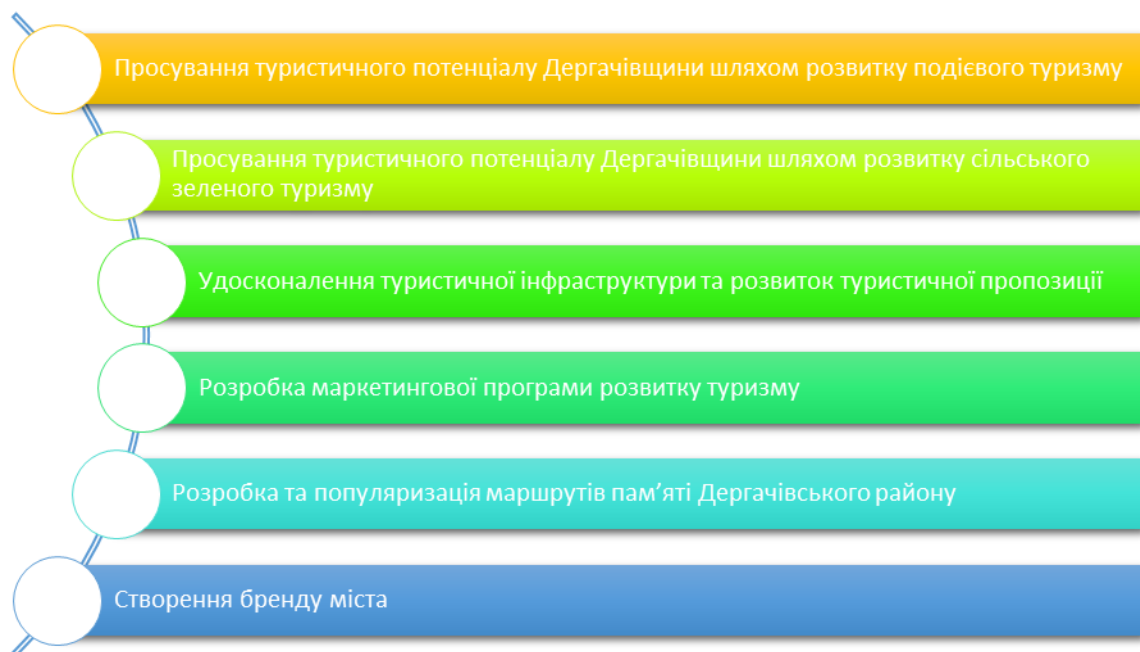

Рис.1. Пріоритетні напрямки розвитку

Очікувані результати реалізації Програми:

1. Збільшення обсягів реалізації туристичних та супутніх послуг.

2. Збільшення потоку туристів в регіон.
3. Збільшення інвестицій в постраждалу від пандемії та війни туристичну галузь регіону.
4. Збільшення кількості робочих місць, створених у туристичній галузі та суміжних сферах діяльності.
5. Збільшення кількості закладів розміщення в регіоні.
6. Зростання обсягів платежів надходжень до бюджетів усіх рівнів.
7. Соціально-економічний розвиток місцевої громади.

Отже, можна дійти висновку, що кожне місто, велике чи мале, здатне стати більш туристичним, ніж воно є сьогодні і це, насамперед, відноситься до того, як воно визначає свої можливості і вирішує свої проблеми. А запропонована Програма розвитку туризму міста Дергачі на наступні 3 роки зможе стати основою для сталого розвитку туризму в місті, що, у свою чергу, сприятиме формуванню позитивного іміджу Дергачівщини як значущого туристичного центру регіону.

Список літератури:

1. Закон України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст» від 04.03.2004 р. за № 1580-IV-BBP. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1580-15#Text>
2. Боршош І.С. Особливості розвитку малих міст: закордонний досвід. *Державне будівництво*. 2009. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2009_2_51
3. Громова Т.М. Сталий економічний розвиток міст і регіонів: проблеми та перспективи. *Економічний простір*. 2020. № 156. С. 15-19. URL: <https://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/529/514>
4. Офіційна сторінка Дергачівської громади в мережі Інстаграм. URL: <https://www.instagram.com/dergachigromada/>
5. Офіційний сайт департаменту по взаємодії з міжнародними агенціями та фінансовими установами Харківської міської ради. URL: <https://inkharkiv.com/contacts/>
6. Офіційний сайт Дергачівської районної державної адміністрації Харківської області. URL: <http://dergachirda.gov.ua/>;
7. Офіційний сайт міста Дергачі. URL: <https://surl.li/guupqz>
8. План відновлення та розвитку Дергачівської територіальної громади Харківської області. URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/ua2011-01-dl2.12.2-derhachivska-3.pdf>
9. Портал об'єднаних громад України. URL: <https://gromada.info/>
10. Туризм Дергачівського району. URL: <https://turizmdergachi.at.ua/>.

ФЕСТИВАЛІ ІСТОРИЧНОЇ РЕКОНСТРУКЦІЇ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: ВІД КРИЗИ ДО ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Іван Посохов

доцент кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
кандидат історичних наук, доцент
E-mail: ivanposokhov@karazin.ua

У сучасному туристичному дискурсі фестивалі історичної реконструкції посідають важливе місце як форма подієвого туризму, що гармонійно поєднує освітню, розважальну та культурну складові. Проте останнє десятиліття позначилося кризовими явищами у цьому сегменті: зміна суспільних запитів, фінансові труднощі, пандемія COVID-19 та війна в Україні стали серйозними викликами для традиційних форматів проведення історичних реконструкцій. У цьому контексті актуальним є аналіз трансформаційних процесів у галузі подієвого туризму та пошук інноваційних підходів до його подальшого розвитку.

Фестивалі історичної реконструкції є унікальним видом подієвого туризму, який забезпечує глибоке занурення в історичні епохи та сприяє збереженню національної пам'яті. У другій половині XX століття такі заходи активно розвивалися в Європі та США, а з початку 2000-х — і в Україні. Їх популярність зростала завдяки комбінації інтерактивності, автентичності та пізнавальної цінності. Проте з початком пандемії COVID-19 ситуація різко змінилася.

Пандемія стала каталізатором трансформації туристичної галузі загалом і подієвого туризму зокрема. Масові зібрання опинилися під заборонаю, закриття кордонів обмежило мобільність, що змусило організаторів шукати нові формати взаємодії з аудиторією. Одним з ключових рішень стало перенесення подій у цифровий простір: фестивалі почали використовувати онлайн-трансляції, віртуальні екскурсії, інтерактивні лекції. Це дозволило не лише зберегти контакт з глядачами, а й потенційно розширити його — адже онлайн-події не мають географічних меж.

Поширення VR/AR технологій сприяло подальшій цифровій трансформації фестивального простору. Віртуальні фестивалі історичних реконструкцій, які дають змогу глядачам «відвідати» історичні події у цифровому середовищі, стали новим трендом. Міжнародні проекти на кшталт TimeLooper у США чи HistFest VR у Великій Британії відкрили нові можливості занурення в історію. В Україні подібні формати почали з'являтися в рамках таких фестивалів, як «Ту Стань!» чи «Середньовічний Хотин», де запроваджено віртуальні екскурсії, стріми та освітні програми.

Разом з тим, цифровізація ставить нові запитання щодо автентичності досвіду. Якщо раніше автентичність означала фізичну присутність та дотик до «історичної речі», то тепер дедалі більше уваги приділяється «автентичності досвіду». Учасник віртуальної реконструкції не тримає меч у руках, але може зануритися в атмосферу події, отримуючи емоційне і пізнавальне задоволення. Зокрема, молодь все більше тяжіє до інтерактивного, технологічно насиченого контенту, і організатори змушені враховувати ці зміни. У цьому контексті показовими є приклади адаптації, що відбуваються як за кордоном, так і в Україні. Так, у Франції організатори фестивалів змінюють розклади, щоб уникнути скупчень; у Польщі реконструкція Грюнвальдської битви відбувається частково онлайн тощо. Українські фестивалі, попри воєнний стан, також зберігають активність, в першу чергу в західних регіонах.

Розуміння сучасного стану історичних реконструкцій вимагає звернення до історичного контексту. Уже в XIX столітті в США та Європі почали проводити масштабні реконструкції військових подій. Зокрема, реконструкція битви при Ватерлоо в Бельгії та битви при Геттісберзі в США стали зразками масштабної історичної драматургії, що зберігає актуальність і донині. В Україні фестивалі «Битва націй» або «Ту Стань!» також переживали періоди підйому та занепаду, що залежали від фінансової стабільності, інтересу публіки та суспільно-політичної ситуації. Водночас, сьогодні фестивалі історичних реконструкцій стикаються з посиленою конкуренцією з боку інших форм туризму. Сучасні туристи шукають емоцій, новизни, зручності, і тому обирають гастрономічні тури, зелений туризм тощо. У відповідь на це організатори реконструкцій поєднують традиційні формати з квестами, майстер-класами, інтерактивними виставами, щоб залучити ширшу аудиторію.

Новим виміром стає можливість використання метавсесвітів, де користувач може взаємодіяти з віртуальним середовищем в режимі реального часу. Це відкриває перспективи глибокого занурення, створення альтернативних світів, розширення функціоналу фестивалю за межі звичного. Проте водночас постають етичні та педагогічні питання — як запобігти викривленню історичних фактів, естетизації насильства або знеціненню трагізму подій? Ризики, пов'язані з віртуалізацією історичних реконструкцій, є серйозним викликом. Без належного контролю з боку науковців цифровий контент може спрощувати складні історичні явища, формувати спотворене уявлення у користувачів. Особливо це стосується використання штучного інтелекту у створенні реконструкцій — без експертного супроводу такі продукти можуть виявитися далекими від реальності, хоч і технологічно досконалими.

У цьому сенсі Україна має не лише проблеми, а й великі перспективи. В умовах війни та постійних обмежень на масові події віртуальний простір відкриває нові можливості для представлення історичної спадщини. Проєкти на кшталт «Кишенькова країна» чи «Віртуальний Львів» вже демонструють потенціал цифрової популяризації культури. Особливо перспективними є проєкти, що поєднують фізичні локації з AR/VR — наприклад, віртуальні тури містами, де через мобільний додаток можна побачити, як виглядали історичні будівлі у минулому. Крім того, залучення міжнародної співпраці (через платформи Google Arts & Culture або партнерство з іноземними музеями)

дозволить вивести українські історичні реконструкції на світовий рівень. Це може бути дієвим засобом збереження та репрезентації національної ідентичності в глобальному просторі.

Отже, фестивалі історичної реконструкції, попри кризові явища, не лише зберігають свій потенціал, а й продовжують розвиватися як перспективний напрямок подієвого туризму. Використання сучасних цифрових технологій, гібридні формати, переосмислення автентичності – все це створює підґрунтя для оновлення цього культурного явища. Успішне поєднання інновацій з науковою обґрунтованістю стане запорукою збереження фестивалів історичних реконструкцій як важливої туристичної практики у наступні роки.

Список літератури:

1. Венгерська Н., Воронкова В., Череп А. Напрями цифрової трансформації креативних технологій у сфері туризму після удару пандемії COVID-19. *Humanities Studies: Філософія економіки та управління*. 2021. № 9 (86). <https://doi.org/10.26661/hst-2021-9-86-18>.
2. Вигаданий світ: українські проєкти у VR та AR. URL: <https://creativeeurope.in.ua/posts/ukrainian-projects-vr-ar>.
3. Килимистий, С. Історична реконструкція як ресурс подієвого туризму. *Питання культурології*. 2019. № 35. С. 137–148. <https://doi.org/10.31866/2410-1311.35.2019.188801>.
4. Кривоберець М. Розвиток туризму в постпандемічний період: тенденції та заходи підтримки. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом (Економічні науки)*. 2022. № 3. <https://doi.org/10.32689/2523-4536/64-6>.
5. Мельниченко С., Ткаченко Т., Дупляк Т. Діджиталізація як інструмент відновлення туризму в Європейському Союзі в період пост-COVID-19. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. № 6 (41). С. 427–436. <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v6i41.251471>.
6. Паньків Н. Сучасні тенденції розвитку подієвого туризму на Закарпатті. *Вісник Хмельницького національного університету (Економічні науки)*. 2021. № 5. Т. 1. [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-298-5\(1\)-21](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-298-5(1)-21).
7. Посохов І.С. Історичні реконструкції як перспективний напрям подієвого туризму в Україні. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*. 2016. Вип. 40. С. 178-185. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/intrel/article/view/3328>.
8. Трач Ю. Український досвід VR-реконструкції об'єктів історико-культурної спадщини. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2020. Т. 3. № 2. <https://doi.org/10.31866/2617-796x.3.2.2020.220588>.
9. Agnew V. History's affective turn: Historical reenactment and its work in the present. *Rethinking History*. 2007. № 11 (3). P. 299–312. <https://doi.org/10.1080/13642520701353108>.
10. Cook A. The use and abuse of historical reenactment: thoughts on recent trends in public history. *Criticism*. 2005. № 46(3). P. 487–496. <https://doi.org/10.1353/crt.2005.0002>.
11. Groot J. Consuming history: Historians and heritage in contemporary popular culture. Routledge. 2009. 332 p. <https://doi.org/10.4324/9781315640754>.
12. Mohanty, P., Sharma, A., Kumar, J., Turaev, B. Managing Events and Festivals Post-COVID-19: Maintaining the Status Quo or Resetting for the Sustainability Agenda. *Festival and Event Tourism: Building Resilience and Promoting Sustainability*. 2022. p. 11-19. <https://doi.org/10.1079/9781789248685.0002>.
13. Posokhov I. Historical re-enactments in tourist practices and politics of memory. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2018. № VI (27). P.35-38. URL: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/04/Historical-re-enactments-in-tourist-practices-and-politics-of-memory-I.-S.-Posokhov.pdf>

ВІЙСЬКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З ВЕЛИКОЮ БРИТАНІЄЮ

Дмитро Прудкий

студент кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н Каразіна

E-mail: dmitriyprudkiy@gmail.com

Науковий керівник: д.і.н., проф. Лиман С.І.

Співробітництво України і Великої Британії в наш час знаходиться на досить високому рівні. Наша держава активно співпрацює зі Сполученим Королівством у різних сферах. Однією з цих сфер є військове співробітництво, яке активно розвивається з 2014 року, з часів початку агресії РФ.

Військова співпраця Великої Британії та України до 2014 року відбувалась переважно у межах ядерного роззброєння та багатосторонніх проєктів НАТО, зокрема й програми «Партнерство заради миру». Співробітництво на двосторонній основі інтенсифікувалось після анексії Криму та російського вторгнення на сході України [5, с.135].

З 2014 року Велика Британія активно надавала Україні матеріальну допомогу і брала участь у навчанні особового складу ЗСУ. Протягом 2014–2015 років Велика Британія надала значну матеріально-технічну допомогу Збройним Силам України. Здійснювалися регулярні візити представників обох сторін на рівні очільників Міністерства оборони, Генерального штабу ЗС України, Військово-Морських сил ЗС України та інших військових делегацій. Українські військово-транспортні літаки надавали логістичну підтримку Збройним силам Великої Британії [5, с.135 – 136]. Так, Велика Британія протягом 2014 – 2022 роках створили безліч програм для навчання військових. Зокрема були проведені спільні навчання (“Козацький степ”, “Козацький експрес”, “Козацька булава”) за участі військових підрозділів інших держав НАТО.

Дуже важливим досягненням була місія “Orbital”, яку розпочали у 2015 році. Її мета полягала в підготовці особового складу за стандартами НАТО. З березня 2015 року британські інструктори підготували за цією програмою понад 18 тисяч військовослужбовців Збройних Сил України.[9]

Велика Британія продовжила навчати український військовослужбовців. Операція «Інтерфлекс» - кодова назва програми навчання наших військових за стандартами Збройних Сил Великої Британії. Вона була створена для підготовки українських новобранців до боротьби з російськими окупантами і на сьогодні вже підготовлено понад 51 тисячі українських військовослужбовців [7]

Важливим здобутком двосторонньої співпраці в умовах бойових дій став набутий досвід роботи британських військових інструкторів і десятків спільних

військових навчань, проведених на полігонах обох країн із залученням інших держав НАТО відповідно до стандартів самого Альянсу

У галузі матеріально-технічного забезпечення, Велика Британія активно підтримувала Україну до і після 2022 року. До початку повномасштабної війни Сполучене Королівство надало Україні військові катери, 75 бронеавтомобілів SAXON [8], а також забезпечувало поставку 6500 одиниць протитанкових систем NLAW та Javelin [2,с.165].

З 24 лютого 2022 року, Велика Британія продовжила та посилила підтримку України. Так, за період із 24 лютого по 24 березня 2022року, Велика Британія надала ЗСУ понад 10000 протитанкових та протиповітряних засобів ураження. Особливістю британської військово-технічної допомоги у перший місяць війни було те, що вона зосереджувалася на переносних системах і уникала важкого та стаціонарного озброєння. [3, с.145]

Пізніше Лондон відправив до України бронемашини Stormer, оснащені системами протиповітряної оборони, й розмістив танки Challenger 2 у Польщі в обмін на постачання Варшавою свого арсеналу радянських танків в Україну. Надалі британці активно просували рішення підсилити українські артилерійські спроможності й надали Україні реактивні системи залпового вогню M270 [1].

Окрім матеріальної підтримки, Україна та Велика Британія домовилися і про розміщення військових компаній Британії на території України. Так, 8 квітня 2024 року відбулося підписання нового рамкового пакту з оборонно-промислової співпраці між представниками урядів Сполученого Королівства та України. Серед важливих угод необхідно відзначити договір з BAE Systems щодо обслуговування гаубиць, які перебувають на озброєнні ЗСУ [2,с.166].

Двосторонні зв'язки зміцнює й підписання Угоди про сторічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії

На додаток до угоди 2025 року декларація про партнерство передбачає:

- створення спільних проектів обороноздатності та підприємств ОПК.
- створення «гнучких механізмів швидкого реагування», включаючи військові формування для реагування на «виклики», які можуть виникнути в будь-якій країні.
- оцінка варіантів створення та підтримки військової інфраструктури в Україні, включаючи військові бази, склади матеріально-технічного забезпечення, складські об'єкти та запаси військового резерву.
- встановлення нового партнерства з морської безпеки для забезпечення безпеки судноплавства та захисту торгівлі в Балтійському, Чорному та Азовському морях, включаючи оперативне співробітництво через спільні робочі групи, де це доречно [6].

З моменту повномасштабного вторгнення РФ Велика Британія надала Україні 7,8 мільярда фунтів стерлінгів на військову підтримку, а також виділила 3 мільярди фунтів стерлінгів на рік військової допомоги до 2030–2031 років [10].

Отже, можна зробити висновок, що Україна з 2014 року змогла побудувати тісні взаємовідносини з Великою Британією у військовій сфері. Велика

Британія активно допомогла Україні у навчанні своїх військ, розвитку ОПК, посилення армії сучасними видами озброєння. Підписання у 2024 угода закріпив і співпрацю у майбутньому та встановлення нових партнерств.

Список літератури:

1. Волоський Г. Британсько–українське військове співробітництво: особливості, інтереси та перспективи / Аналітичний центр ГО «Повернись живим» 2023. URL: <https://cbacenter.ngo/page/britansko-ukrayinske-viiskove-spivrobitnictvo-osoblivosti-interesi-ta-perspektivi>
2. Віннічук О. В, Чабанов А. Особливості військово-політичного співробітництва України з Великою Британією в умовах російсько-української війни. *Науковий журнал «Політикус»*. 2024. Вип. 3. С. 164-168.
3. Остапчук О. Вплив Великої Британії на міжнародну військово-технічну підтримку України на першому етапі російсько-української війни у 2022 році. *Collection of Scientific Papers «АЮГОΣ»*. Cambridge, 2024. С. 144–147.
4. Підписано українсько-британську рамкову угоду, яка посилить ВМС // Мілітарний. 13 листопада 2021. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/pidpysano-ukrayinsko-brytansku-ramkovu-ugodu-yaka-posylyt-vms>
5. Стужук Ю.П Співробітництво України та Великої Британії в умовах російсько-української війни. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУО імені Івана Черняхівського*, No 2(75), 2022. С. 135-140.
6. Claire Mills UK-Ukraine 100-year partnership agreement, 2025. URL: <https://commonslibrary.parliament.uk/uk-ukraine-100-year-partnership-agreement/>
7. Claire M. Military assistance to Ukraine (February 2022 to January 2025). *House of Common Library*. 2025. URL: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9477/>
8. David A. When Ukrainian Troops Were Desperate For Armored Vehicles, In 2015. All They Could Get Were Old British Battle-Taxis. 2024. URL: <https://www.forbes.com/sites/davidaxe/2024/03/30/when-ukrainian-troops-were-desperate-for-armored-vehicles-in-2015-all-they-could-get-were-old-british-battle-taxis/>
9. Embassy of Ukraine in the United Kingdom of the Great Britain and Northern Ireland. *Operation ORBITAL*. 2020. URL: <https://uk.mfa.gov.ua/en/partnership/881-ukrajina-velika-britanija/operaciya-orbital>
10. UK support to Ukraine: factsheet. 2025. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/uk-support-to-ukraine-factsheet/uk-support-to-ukraine-factsheet>

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КЛІМАТИЧНИХ ІНІЦІАТИВ НА ЛІДЕРСТВО ЄС

Олександр Рудик

аспірант кафедри міжнародних відносин,
Національний університет «Острозька академія»

E-mail: oleksandr.rudyk@oa.edu.ua

Науковий керівник: д. політ. н., проф. Сидорук Т.В.

Зміна клімату стала унікальною проблемою, яка від початку вимагала небаченого досі рівня міжнародної співпраці. Важливим зрушенням стало її розуміння та прийняття, а також декларування гострої потреби у її вирішенні у

Рамковій конвенції ООН про зміну клімату (1992 р.). Дослідження міжнародної кліматичної співпраці протягом 10 років від підписання Кіотського протоколу (1997 р.), засвідчують лідерство ЄС як за напрямками адвокації, освіти та популяризації ідеї протидії зміні клімату загалом, так і в налагодженні діалогу та співпраці з іншими світовими гравцями.

Добровільне взяття на себе ролі «кліматичного лідера» характеризувало готовність ЄС пропонувати рішення, а також впроваджувати у себе моделі економічного стимулювання, демонструвати власний дієвий приклад та спонукати інші держави до енергетичного переходу.

Одним із перших прикладів європейських ініціатив є Emissions Trading System ETS (далі – ETS), впроваджена Директивою 2003/87/ЄС від 13 жовтня 2003 року. Її дія полягає у зобов'язанні внутрішніх виробників сплачувати за викиди вуглецю у галузях електроенергії та тепла, промислового виробництва, морського транспорту. Системою передбачено обмеження дозволів на викиди на рівні держав-учасниць через національні плани розподілу, а також децентралізований механізм розподілу викидів між забруднювачами за принципом «знизу-вгору».

Накопичені ETS доходи від продажу квот є джерелом фінансування Фонду модернізації, який здійснює інвестиційну підтримку держав-учасниць ЄС з нижчим доходом у галузях відновлювальної енергії, енергоефективності, збереження енергії, мереж та для сприяння енергетичному переходу. Також з доходів ETS фінансується Фонд Інновацій, метою якого є підтримка інноваційних технологій з низькими/нульовим викидом вуглецю у секторах ETS.

Досвід ETS було використано під час реалізації аналогічних проектів у державах світу, зокрема, у *США та Канаді* [1; 3]: East Coast's Regional Greenhouse Gas Initiative (2009), California's Cap-and-Trade System (2012), Québec Cap-and-Trade System (2012); у *Швейцарії* – Swiss ETS, яка є інтегрованою з європейською ETS [5]; у *Сполученому Королівстві* – UK ETS (2021); у *КНР* – Chinese national carbon trading scheme (2021).

Помітною ініціативою стала Директива 2004/101/ЄС від 27 жовтня 2004 р., яка інтегрувала у ETS механізми Кіотського протоколу зі зменшення викидів парникових газів: Clean Development Mechanism (далі – CDM) та Joint Implementation. Цим було створено потужний інструмент для розширення кліматичної дипломатії ЄС.

Одним із напрямків реалізації цих можливостей для ЄС стало поглиблення співробітництва із КНР у першій половині 2010-х рр. Партнерство ЄС-Китай з питань зміни клімату включало проект з полегшення доступу до CDM, а також інші ініціативи, такі як: розробку пілотного проекту із вловлювання і зберігання вуглецю до 2020 року, створення Європейсько-китайського центру чистої енергії (EC2), реалізацію проекту з надання допомоги на 5 мільйонів євро для розвитку китайської національної системи торгівлі відходами.

Завдяки попередньому залученню ЄС суттєво сприяв впровадженню 7 пілотних систем торгівлі викидами: у 4-х містах (Пекін, Чунцін, Шанхай і Тяньцзінь), 2х провінціях (Гуандун і Хубей) та у спеціальній економічній зоні

Шеньчжень), прийняттю Тимчасових правил управління торгівлею викидами [2].

Наступною ініціативою ЄС, яка вплинула на кліматичну дипломатію, є European Green Deal (2019 р.) (далі – EGD) – пакет політик, спрямованих на перегляд європейського законодавства з метою приведення його у відповідність до кліматичних цілей, а також політик впровадження нового законодавства щодо циркулярної економіки, забезпечення біорізноманіття, інвестицій у природоохоронні та енергетичні проекти, розвитку сільського господарства, торгівлі, транспорту. Амбітною стратегічною метою цих політик є перетворення Європи на вуглецево нейтральний континент до 2050 р.

Окрім внутрішніх цілей, EGD підкреслює орієнтацію ЄС на підтримку Паризької кліматичної угоди як міжнародної основи для управління змінами клімату, посиляється на очікуване підвищення фінансування кліматичних питань у своїй політиці зовнішньої допомоги. Включно від 2019 р. до 2024 р. на підтримку країн, що розвиваються, у боротьбі зі зміною клімату та їх адаптації до її наслідків країнами ЄС було спрямовано 126.7 млрд.євро. Загальна сума допомоги з 2013 р. склала 230.7 млрд.євро [4].

На сьогодні EGD є інституційною передумовою посилення лідерства ЄС у кліматичній дипломатії, оскільки засвідчує відданість держав-учасниць виконанню кліматичних зобов'язань. Політика сприяє просуванню цінностей ЄС через встановлення стандартів сталого розвитку, підкреслюючи його роль як провідного захисника у сфері клімату. «Зелена угода» закріплює амбіції ЄС з посилення суб'єктності на кліматичних переговорах, намагання вести незалежну внутрішню та зовнішню кліматичну політику [6].

Новою ініціативою ЄС є зміна митної політики з урахуванням кліматичних цілей. Відповідно до умов Carbon Border Adjustment Mechanism (далі – CBAM) імпортерів товарів, виготовлення яких пов'язано із додатковим вуглецевим забрудненням, яке не було компенсовано у місцевій системі торгівлі відходами (або компенсовано на меншому рівні), зобов'язують сплатити тариф за викид.

Метою впровадження політики є перешкоджання «витоку вуглецю», тобто переміщенню вуглецевмісних виробництв у держави, де діє менш сувора кліматична політика, ніж в ЄС. Важливим є те, що CBAM не є прямим митом на товари, виробництво яких призводить до вуглецевого забруднення. Навпаки, політика спонукає інші держави до підвищення внутрішніх тарифів на викиди вуглецю. За рахунок таких надходжень з'явиться фінансування для розвитку національних кліматичних програм.

Ще одним позитивним наслідком CBAM є відстеження «вуглецевого сліду». Такий моніторинг дозволяє оцінити на якому етапі життєвого циклу товару або його використання здійснюється забруднення. Це дозволяє встановити відповідальність держав за обсяги викидів і коригувати національні зобов'язання або застосовувати щодо них стимули чи обмеження.

Узагальнення вищенаведеного дозволяє констатувати, що ініціативи ЄС мають помітний вплив на кліматичну дипломатію. Насамперед, він простежується у дипломатичних зусиллях зі встановлення кліматичних цілей та просування ідеї національних зобов'язань. Нормативний характер ратифікованих міжнародних угод посилюється внутрішніми (ETS) та

зовнішніми (СВАМ) економічними політиками, які полягають в активізації ринкових механізмів для створення економічних стимулів для прискорення енергетичного переходу. Інституційний характер внутрішньої та зовнішньої кліматичної політики, закріплений у EGD, забезпечує фундамент для посилення стратегії «м'якої сили» ЄС у кліматичній дипломатії.

Список літератури:

1. Bang G., Victor D.G., Andresen S. California's Cap-and-Trade System: Diffusion and Lessons. *Global Environmental Politics*. 2017. № 17 (3). pp. 12-30.
2. Belis D., Joffe P., Kerremans B., Qi Y. China, the United States and the European Union: Multiple Bilateralism and Prospects for a New Climate Change Diplomacy. *Carbon & Climate Law Review*. 2015. № 9 (3). pp. 203-218.
3. Borghesi S., Montini M. Barreca, A. Comparing the EU ETS with Its Followers. The European Emission Trading System and Its Followers / SpringerBriefs in Environmental Science. Springer, Cham. 2016.
4. Europe's contribution to climate finance. European Council, Council of the European Union. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/climate-finance/#0> (дата звернення: 11.04.2025).
5. Rutherford A.P. Linking Emissions Trading Schemes: Lessons from the EU-Swiss ETSS. *Carbon & Climate Law Review*. 2014. № 8 (4). pp. 282-290.
6. Wang Y. The Impact of the EU Green New Deal on EU Climate Leadership - The Implementation of European Green Deal as an Example. *BCP Social Sciences & Humanities*. 2022. № 17. pp. 79-84.

СТРАТЕГІЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА МІЖНАРОДНА ПІДТРИМКА

Михайло Сідоров

доцент кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
кандидат економічних наук, доцент

E-mail: m.sidorov@karazin.ua

Ірина Панова

доцент кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
доцент, кандидат економічних наук

E-mail: iryna.panova@karazin.ua

Продовольча безпека є ключовою складовою національної безпеки України, особливо в умовах повномасштабної війни, що спричинила руйнування аграрної інфраструктури, блокаду портів та зменшення обсягів експорту. Відповідно до Стратегії продовольчої безпеки України на період до 2027 року, держава зосереджує зусилля на підтримці аграрного сектору, забезпеченні доступу до продовольства та розвитку міжнародної співпраці.

Відповідно до Закону України «Про основи національної безпеки України», продовольча безпека є важливим елементом стабільного функціонування держави [1]. Здатність забезпечити населення якісними харчовими продуктами в умовах воєнного стану є стратегічним завданням уряду. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, станом на 2024 рік площа орних земель скоротилася з 24,9 млн га у 2021 році до 21,4 млн га, з яких 4,5 млн га (приблизно 17%) залишаються під тимчасовою окупацією [5]. Це суттєво впливає на врожайність та продовольчі запаси країни. Крім того, блокада портів Чорного моря ускладнила експорт української агропродукції, що призвело до зменшення валютних надходжень та дестабілізації аграрного сектору.

Згідно зі Світовою продовольчою програмою ООН, Україна входила до п'ятірки найбільших експортерів зернових культур у світі [7]. Однак війна призвела до дестабілізації глобальних ринків, зокрема спровокувала продовольчу кризу в країнах Африки та Близького Сходу. Тому відновлення стабільності аграрного сектору є не лише внутрішнім пріоритетом, а й складовою міжнародної продовольчої безпеки.

Уряд України розробив Стратегію продовольчої безпеки на період до 2027 року, яка передбачає такі основні напрями: підтримку аграріїв, субсидії та формування продовольчих резервів; модернізацію АПК, розвиток зрошення та адаптацію до змін клімату; відновлення інфраструктури, включаючи розмінування земель та ремонт логістичних об'єктів; розширення експорту через альтернативні маршрути та співпрацю з ЄС і ООН; впровадження smart-технологій, штучного інтелекту та дронів у сільське господарство [2].

Ухвалення операційного плану заходів є ключовим механізмом для ефективної координації дій уряду України та міжнародних партнерів у сфері продовольчої безпеки. В умовах війни цей процес стикається зі значними викликами, які потребують оперативного реагування та стратегічного планування. Основні виклики реалізації Стратегії продовольчої безпеки:

1. Дефіцит фінансування. Воєнні дії суттєво обмежили бюджетні можливості України. За даними Міністерства фінансів, у 2024 році на продовольчі програми було спрямовано менше ніж 5% державних витрат, тоді як у 2021 році цей показник становив понад 10%. У таких умовах критичним стає залучення міжнародних інвестицій та грантової допомоги [5].
2. Ризики для фермерів. Українські аграрії стикаються з нестачею добрив, насіння та пального, що знижує продуктивність. У 2023 році врожайність зернових впала на 30% порівняно з довоєнним рівнем. Додаткову загрозу становить мінування земель – понад 1,2 млн га орних угідь потребують розмінування перед посівною 2024 року [5].
3. Руйнування аграрної інфраструктури. Воєнні дії спричинили суттєві втрати у сфері зберігання зернових. Понад 30% елеваторних потужностей України (близько 10 млн тонн зберігання) були пошкоджені або повністю знищені, що значно ускладнює логістику агропродукції та створює ризики псування врожаю.
4. Блокада морських портів. Росія продовжує обмежувати експорт українського зерна через Чорне море, змушуючи Україну використовувати альтернативні

маршрути. У 2023 році через Дунайські порти, Польщу та Балтійські країни було експортовано близько 30 млн тонн зерна, що суттєво менше за довоєнні 50 млн тонн (2021). Це підвищує логістичні витрати та знижує конкурентоспроможність продукції.

Міжнародна спільнота підтримує Україну фінансово, логістично та шляхом сприяння експорту (рис. 1). Стратегія продовольчої безпеки до 2027 року передбачає комплексне відновлення агросектору, інтеграцію з міжнародними ініціативами та подолання логістичних і фінансових бар'єрів. Подальша міжнародна підтримка та інвестиції є ключовими для стабілізації продовольчого ринку [3; 4; 6].

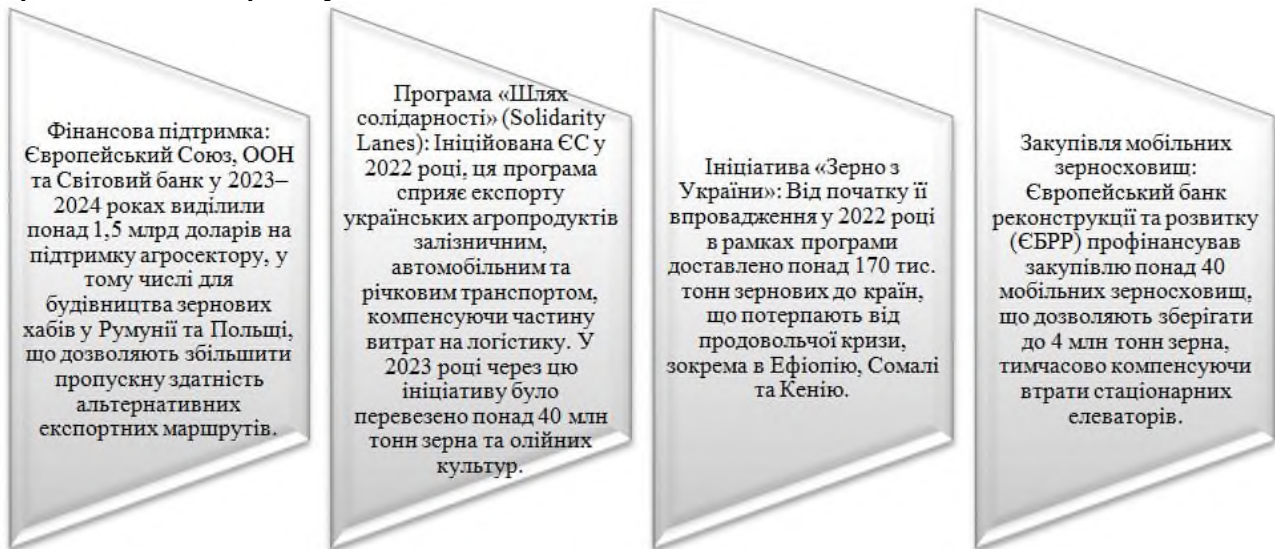

Рис. 1. Міжнародна підтримка продовольчої безпеки України

Перспективи продовольчої безпеки України є ключовими для стабільності економіки та забезпечення населення продуктами в умовах війни та післявоєнного відновлення. Відсутність доступу до Чорноморських портів змушує Україну розвивати Дунайський зерновий коридор та сухопутні маршрути через Європу, що сприяє диверсифікації експорту.

Формування продовольчих резервів допоможе стабілізувати ринок у кризові періоди. ЄС ефективно використовує стратегічні запаси для регулювання цін і забезпечення доступності продуктів, що може бути корисним досвідом для України. Розвиток кооперативного руху та підтримка малих фермерських господарств підвищить стійкість агросектору. У Нідерландах та Данії кооперативи забезпечують понад 50% агровиробництва, тоді як в Україні цей показник залишається низьким. Цифровізація сільського господарства відкриває нові можливості. Використання штучного інтелекту, дронів і точного землеробства знижує витрати та підвищує врожайність. В Ізраїлі розумне зрошення скоротило споживання води на 40%, що може бути адаптовано в Україні.

Міжнародні інвестиції є важливим фактором відновлення аграрної інфраструктури. ЄБРР та Світовий банк фінансують будівництво зерносховищ, модернізацію логістичних хабів і розширення експорту. У 2024 році в Польщі

та Румунії відкрили нові зернові термінали, що збільшило можливості для транспортування української продукції.

Таким чином, реалізація Стратегії продовольчої безпеки до 2027 року потребує скоординованої взаємодії держави, бізнесу та міжнародних партнерів. Інтеграція у глобальну продовольчу систему та впровадження інновацій дозволять Україні забезпечити продовольчу незалежність та економічну стійкість.

Список літератури:

1. Закон України «Про основи національної безпеки України»: Закон України від 19.06.2003 № 964-IV. URL: <https://surl.li/pogvje> (дата зверення: 19.03.2025)
2. Кабінет Міністрів України. Про схвалення Стратегії продовольчої безпеки України на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 № 1325-р. URL: <https://surl.li/eacugb> (дата зверення: 19.03.2025)
3. Європейський банк реконструкції та розвитку. Інвестиційна підтримка аграрного сектору України у 2024 році. URL: <https://www.ebrd.com/ukraine> (дата зверення: 19.03.2025)
4. Європейський Союз. Ініціатива «Шлях солідарності» (Solidarity Lanes). Офіційний сайт ЄС. 2024. URL: <https://surl.li/vnmyaj> (дата зверення: 19.03.2025)
5. Мінагрополітики України. Аналітичний звіт щодо аграрної ситуації в Україні у 2024 році. URL: <https://minagro.gov.ua> (дата зверення: 19.03.2025)
6. ООН. Глобальна продовольча безпека: Вплив війни в Україні на продовольчі системи. *Світова продовольча програма ООН (WFP)*. 2024. URL: <https://www.wfp.org/food-security>
7. ФАО ООН. Продовольча безпека в Україні: виклики та перспективи. *Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (FAO)*. 2024. URL: <https://www.fao.org/ukraine> (дата зверення: 19.03.2025)

ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇН ПІВДЕННОЇ АЗІЇ

Дмитро Слободенюк

студент кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

E-mail: slobodenyuk2020uk12@student.karazin.ua

Науковий керівник: д.і.н., проф. Лиман С.І.

Повномасштабне російське вторгнення в Україну в 2022 році стало надзвичайним випробуванням для усієї світової спільноти. Одна з найбільш масштабних воєн за останні роки спричинила короткочасну хвилю паніки, яка поступово перейшла в реструктуризацію світового порядку. Зміни світового масштабу не оминули й економіку. Струс, який стався після війни, так чи інакше вплинув майже на весь світ. Особливо цей вплив відчули регіони, де більшість країн є тими, що розвиваються. Прикладом такого регіону є Південна Азія.

Вплив російсько-української війни позначився на країнах регіону по-різному. Спільним для всіх було середньострокове потрясіння в усіх сферах економіки та торгівлі. Свій вплив мала економічна спеціалізація України та РФ. Обидві країни є одними з найбільших постачальників продовольства у світі. До війни вони експортували приблизно третину пшениці та ячменю, постачали до 80% соняшникової олії, а також не ключову, проте помітну частку в експорті кукурудзи та ріпакової олії (10–15%) [8]. Імпорт продовольства в структурі торгівлі варіюється в різних країнах регіону: від Індії, де імпорт продовольства становить 4–5% від загальної суми, до Афганістану, де ця цифра сягає близько 30% [8]. Вплив на постачання продовольства по-різному відобразився на регіоні. Наприклад, такі країни, як Афганістан та Бутан, майже не імпортували сільськогосподарські товари з України та РФ напяму, хоча не слід виключати можливості реімпорту через треті країни. На відміну від них, Шрі-Ланка, Бангладеш та Пакистан, на тлі внутрішніх проблем, в один момент опинилися на межі продовольчої кризи. Найбільше проблеми з продовольством вдарили по Пакистану. Країна імпортувала 80% пшениці з України та РФ [8]. Проблеми зі збором врожаю в Україні та морськими поставками через блокаду Чорного моря сильно вплинули на споживчі ціни в країні.

Найвпливовішим чинником стала проблема енергетичної безпеки. Росія займала і продовжує займати провідні позиції на глобальному енергетичному ринку. У 2021 році вона була найбільшим експортером природного газу у світі, поступалася лише Саудівській Аравії за обсягами експорту сирої нафти та конденсату, а також посідала третє місце серед експортерів вугілля після Індонезії та Австралії. Після початку війни ЄС та США ввели санкції, які обмежували РФ у торгівлі енергоносіями [6]. Це призвело до зменшення доступності енергоносіїв та створило дефіцит пропозиції. До війни російські енергоносії становили незначну частку на ринку Південної Азії. Постачання нафти та газу варіювалося по різних країнах у межах 1–2%, а вугілля — від 3% до 10% [8]. Основними постачальниками нафти та газу в регіон були країни Перської затоки. Вони, як члени ОПЕК, дотримувалися позиції організації на той момент і не поспішали збільшувати видобуток нафти для стабілізації цін. Підвищення цін на енергоносії на тлі дефіциту агропродукції ще більше підняло споживчі ціни. Найбільше криза вдарила по країнах, які залежали від імпорту товарів, зокрема енергоносіїв. До таких країн належать і держави Південної Азії [1]. Серед країн регіону найменшого впливу зазнали ті, що замкнені на торгівлі всередині Азії, тобто Афганістан, Непал та Бутан. У випадку Афганістану ключову роль відіграла орієнтація країни на ринки Центральної Азії та Китаю. Разом із гуманітарною та фінансовою допомогою ООН країна відчувала потрясіння менше, ніж очікувалося [3]. Імпорт Непалу та Бутану повністю залежить від Китаю та Індії, тому ці держави відчували всесвітній дефіцит лише опосередковано, у вигляді незначного здорожчання цін та інфляції на рівні 8%. Сама ж Індія відчувала короткостроковий дефіцит палива та сільськогосподарської продукції, що після кризи COVID-19 негативно вплинуло на економічне відновлення [3].

Для Пакистану, Бангладеш та Шрі-Ланки війна стала вагомим чинником економічної та соціальної дестабілізації. Усі три країни мали проблеми із

зовнішнім боргом і були економічно залежними від імпорту. Після зростання цін на енергоносії вартість імпорту істотно підвищилася, що в поєднанні з наявним борговим навантаженням створило ризики дефолту [4, 5]. Для Шрі-Ланки та Мальдівських островів складним викликом також стало здорожчання експорту чаю через паливну кризу та менший притік туристів, який становить значну частку бюджетів цих країн [4]. Так, до війни Україна та РФ входили до десятки країн, туристи з яких відвідували Мальдіви.

Починаючи з 2023 року, країни Південної Азії поступово почали адаптуватися до економічних обставин. Наприклад, у Шрі-Ланці після стабілізації ринку енергоносіїв вдалося зменшити кількість відключень та знизити ціни на паливо. Ці заходи послабили тиск на бюджет і дозволили розпочати повільне економічне відновлення разом із реструктуризацією боргу [7]. Економічне становище Бангладеш та Пакистану досі залишається невизначеним. У Бангладеш після протестів та повалення влади зріс рівень інфляції. У Пакистані, де рівень інфляції в 2023 році сягав майже 40%, а продовольчі ціни постійно зростали, довелося послабити валютні обмеження. Цей фактор разом із збільшенням обсягу позик від МВФ дозволив країні до кінця 2024 року сповільнити рівень інфляції та стабілізувати приріст індексу споживчих цін [7]. Індія, для якої економічний шок був відносно незначним, серед інших країн Південної Азії змогла адаптуватися до нього швидше. Уже в 2023 році Індія здобула значні економічні переваги на тлі війни. Так, через обмеження постачання газу та нафти з РФ до Європи Індія стала одним із основних ринків збуту цих товарів за значною знижкою. У 2023 році частка РФ в імпорті сирої нафти до Індії зросла у 20 разів — із 2% до майже 40% [2]. Крім того, через обмеження торгівлі доларами для РФ та небажання Індії розраховуватися в юанях країни перейшли на розрахунки в рупіях. Оскільки ринок рупій здебільшого обмежений Індією і вона є неконвертованою валютою, РФ опинилася в невідповідній ситуації, коли накопичені рупії довгий час можна було використовувати лише в Індії [2]. Таким чином, Індія отримала не лише вигоду від дешевих енергоносіїв, а й ринок збуту товарів та потенційного інвестора, що може позитивно вплинути на бізнес і сферу забудови.

Приклад Південної Азії чітко демонструє рівень глобалізації економіки сьогодні, коли війна в Європі може помітно впливати на інші регіони. Наразі країни Південної Азії відчують наслідки війни значно менше, ніж кілька років тому. Проте загальний вплив війни змусив країни регіону переосмислити стратегію, схилиючи їх до вибору гнучких підходів до економіки.

Список літератури:

1. Bhowmick S. Ukraine-Russia conflict: Impact on South Asia. Observer Research Foundation 2023 February 24, URL: <https://www.orfonline.org/expert-speak/ukraine-russia-conflict-impact-on-south-asia>
2. Burri E. India is buying lots of crude oil from Russia. Who really benefits? *Neue Zürcher Zeitung*, 2025 January 28. URL: <https://www.nzz.ch/english/india-is-buying-lots-of-crude-oil-from-russia-who-benefits-ld.1867852>
3. García-Herrero A. The War in Ukraine: Economic impact on Asia. *Economic Diplomacy*. Vol. 1. 2023. PP. 56–63 URL:

https://www.researchgate.net/publication/374339486_The_War_in_Ukraine_Economic_impact_on_Asia

4. Ghimire B. War in Ukraine and its impact on South Asia. Friedrich Naumann Foundation for Freedom. 2023, p. 27 URL: <file:///C:/Users/%D0%93%D1%96%D1%83%D0%BA/Downloads/south-asia-revised-paper.pdf>
5. Noor R. Russia-Ukraine Crises and its Impact on Pakistan. Department of Political Science University of Management and Technology. Pakistan Forum. Vol. 3. No 1. 2025. PP. 808-829 URL: https://www.researchgate.net/publication/389314617_Russia-Ukraine_Crises_and_its_Impact_on_Pakistan
6. Pandey S. K. The Russia-Ukraine War: Impact on the Global South. NatStrat, 2024 April 15 URL: <https://www.natstrat.org/articledetail/publications/the-russia-ukraine-war-impact-on-global-south-131.html>
7. South Asia Development Update. The Office of the Chief Economist of the South Asia Region, World Bank Group. 2024, p. 152 URL: <https://www.worldbank.org/en/region/sar/publication/south-asia-development-update>
8. The Observatory of Economic Complexity. Official website. URL: <https://oec.world/en>

***

ЕВОЛЮЦІЯ НЕЙТРАЛІТЕТУ АВСТРІЇ В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕННЯ ОБОРОННОЇ СПІВПРАЦІ В ЄС

Вікторія Стовбун

студентка кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
E-mail: stovbun2021uk12@student.karazin.ua

Науковий керівник: к. політ. н., доц. Панасенко Г.С.

Нейтралітет Австрії, закріплений у Декларації про постійну нейтральність 1955 року, тривалий час сприймався як основоположний принцип зовнішньої політики країни. Однак вступ Австрії до Європейського Союзу у 1995 році став поворотним моментом у переосмисленні її традиційного нейтрального статусу. Хоча на рівні національного законодавства нейтралітет залишався чинним, участь у Спільній зовнішній та безпековій політиці ЄС поставила перед країною нові виклики.

З моменту вступу Австрії до Європейського Союзу тема поєднання нейтралітету з європейською безпековою співпрацею викликає постійні дебати. У 1995 році Спільна зовнішня та безпекова політика (СЗППБ) ще не мала військового виміру, а принцип одностайності давав нейтральним країнам можливість блокувати оборонні ініціативи. Проте згодом, з активізацією оборонного компонента ЄС, Австрія адаптувала своє трактування нейтралітету. Вона визнала, що участь у миротворчих місіях під мандатом ООН та співпраця у сфері безпеки не суперечать її нейтральному статусу. Це дозволило їй долучитися до Постійної структурованої співпраці (PESCO), в рамках якої Австрія бере участь у шести проєктах, зокрема з військової мобільності, кібербезпеки та реагування на катастрофи CBRN. Один із таких проєктів —

CBRN Surveillance as a Service, який передбачає використання безпілотних систем для моніторингу критичної інфраструктури, — очолюється самою Австрією. При цьому "ірландська клауза" в договорах ЄС дозволяє Австрії зберігати власну безпекову специфіку навіть у межах PESCO, тобто уникати участі в бойових операціях [3, 4].

Важливим є також порівняння австрійського досвіду з іншими нейтральними країнами ЄС, такими як Ірландія, Мальта та Фінляндія до її вступу до НАТО. Ірландія, як і Австрія, дотримується політики військового невтручання, але активно бере участь у миротворчих операціях під егідою ООН та ЄС. Мальта демонструє обмежену участь у спільних оборонних структурах, незважаючи на формальну нейтральність. Фінляндія, переглянувши свою безпекову політику після російського вторгнення в Україну, відмовилася від нейтралітету і приєдналася до НАТО. У цьому контексті Австрія залишається унікальним прикладом країни, яка намагається поєднати традиційний нейтралітет з активною участю в безпековій архітектурі ЄС [5].

Участь Австрії в європейській безпековій співпраці, попри її нейтральний статус, також проявляється в контексті підтримки України. Хоча Австрія не постачає летальне озброєння, вона активно залучена до гуманітарної допомоги, розмінування, відновлення інфраструктури та прийому біженців. З перших днів повномасштабного вторгнення Росії, Відень надає політичну підтримку суверенітету та територіальній цілісності України, приєднуючись до санкцій ЄС проти РФ і підтримуючи відповідні заяви на міжнародних форумах.

Австрійська допомога зосереджена насамперед на цивільному вимірі: країна надала значні обсяги гуманітарної допомоги, фінансує програми медичної реабілітації, приймає поранених українських військових і цивільних, а також активно бере участь у програмі ЄС з розмінування територій України. Крім того, Відень виступає за притягнення Росії до відповідальності за воєнні злочини, підтримуючи створення відповідних юридичних механізмів в рамках міжнародного права [1, 7].

На політичному рівні тема вступу до НАТО залишається маргіальною. Правляча Австрійська народна партія (ÖVP) після 2022 року демонструє прихильність до збереження нейтрального статусу, що неодноразово підкреслювали канцлер К. Негаммер та міністр закордонних справ А. Шалленберг. Соціал-демократична партія (SPÖ) традиційно вважає, що нейтральна Австрія відіграє важливу посередницьку роль на міжнародній арені. Лише ліберальна партія NEOS ставить під сумнів доцільність збереження нейтралітету в сучасних умовах. Партія свободи (FPÖ), яка раніше виступала за вступ до НАТО, нині зайняла нейтральну, але проросійську позицію, уникаючи чітких заяв щодо змін до статусу країни. Більшість австрійців підтримує ідею участі країни в європейських оборонних ініціативах, за умови, що це не суперечить її нейтральному статусу. Зовнішні кризи, зокрема російське вторгнення в Україну, стимулювали суспільну підтримку глибшої співпраці з ЄС у сфері безпеки, однак без повної відмови від нейтралітету [2, 9].

Нейтралітет залишається однією з найстабільніших і найпідтримуваних складових австрійської національної ідентичності. Згідно з даними ORF Toros та Gallup у 2024 році, понад 70% громадян стабільно виступають за збереження

нейтрального статусу, і навіть після початку повномасштабної війни в Україні ця підтримка не лише не зменшилася, а й зміцнилася — у квітні 2022 року близько 75% населення заявили, що Австрія має залишатися нейтральною. Така позиція характерна для всіх вікових груп та політичних орієнтацій. Водночас, сприйняття нейтралітету в суспільстві стало більш гнучким: зберігається готовність до участі в миротворчих, гуманітарних і оборонно-підготовчих місіях ЄС, за умови уникнення прямої військової участі [6, 8].

Перспективи оборонної політики Австрії залишаються невизначеними. Відсутність системної дискусії про безпекові виклики та довготривала інституційна інертність стримують формування стратегічного бачення. Протягом десятиліть уряди різних політичних сил скорочували оборонний бюджет і зменшували боєздатність армії, зберігаючи лише базову адміністративну структуру. У результаті — Австрія фактично не готова до оперативного реагування на кризові ситуації, що підсилює прагнення зберегти нейтралітет як механізм уникнення відповідальності [5].

Підсумовуючи, можна сказати, що Австрія залишається прикладом країни, яка намагається поєднати свою традиційну політику нейтралітету з активною участю в європейських оборонних ініціативах. Країна, зберігаючи нейтральний статус, активно бере участь у європейській безпековій співпраці, зокрема через ініціативи PESCO та підтримку гуманітарних проєктів в Україні. Однак її політика безпеки залишається стриманою через відсутність глибокої внутрішньої дискусії і політичної волі до кардинальних змін. Незважаючи на зовнішні виклики, більшість австрійців підтримують збереження нейтралітету, сприймаючи його як гарантію стратегічної незалежності.

Список літератури:

1. Ein Jahr russischer Aggressionskrieg: Österreichs Solidarität mit der Ukraine. BMEIA. 2023. DOI: <https://surl.li/fgebem>
2. Gaertner H et al. Austria. DOI: <https://surl.lu/uxrppu>
3. Jeloucan K. Rechtsfragen der Organisation, Begründung und Umsetzung der Ständigen Strukturierten Zusammenarbeit (PESCO). Diplomarbeit. 2019. DOI: <https://surl.li/vhzbzh>
4. Stellwag M. et al. PESCO als „Game Changer“: Zur sicherheitspolitischen Akteursfähigkeit der EU und Österreichs Beitrag. Österreichisches Institut für Internationale Politik. Arbeitspapier 108. 2020. DOI: <https://surl.li/mpnuna>
5. Cramer C. et al. Ambiguous alliance: Neutrality, opt-outs, and European defence. European council on foreign relations. 2021. <https://surl.li/nkwmru>
6. EU-Aufrüstung und Neutralität. ORF Topos. 2025. DOI: <https://surl.li/zmsztz>
7. Gallouët L. Wie glaubwürdig ist die österreichische Neutralität? Innen- und Außenwahrnehmung seit 1955. Austrian Journal of Political Science. Vol. 53. 2024. DOI: <https://surl.li/gcnxth>
8. Neutralität: Die Hoffnung, dass alles gut wird. Gallup Austria. 2024. DOI: <https://surl.li/cbjkqd>
9. Schwarz K.P. Austrian neutrality after the invasion of Ukraine. Security. 2022. DOI: <https://surl.li/pcslcn>

КУЛЬТУРНІ ТА КРЕАТИВНІ ІНДУСТРІЇ ТА ЇХ РОЛЬ У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ

Марія Техтілова

студентка кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

E-mail: mariia.tekhtilova@student.karazin.ua

Науковий керівник: к. політ. н., доц. Панасенко Г.С.

Сектор культурних і креативних індустрій має значну роль для держави як у сфері її міжнародної діяльності, так і для розвитку самої країни безпосередньо. В умовах збройної агресії проти України з боку Російської Федерації зазнали руйнувань численні сфери життєдіяльності суспільства нашої країни, зокрема й економічна. У перспективі повоєнне відновлення охоплюватиме широкий спектр секторів, у тому числі й той, що стосується культури.

Основою креативного сектору економіки є вдосконалення і розширення культурних і креативних індустрій. До цього сектору входять різноманітні галузі медіа, зокрема, аудіовізуальні й інтерактивні; також сюди відносять періодичні видання, літературу, театральне, музичне, хореографічне, образотворче мистецтво, художні ремесла, культурну спадщину. Креативні індустрії охоплюють сферу технологій і програмування, дизайну і розробок [1].

Варто враховувати, що відновлення економіки України вимагатиме залучення іноземних партнерів і спонсорів. Цьому сприятимуть заходи, спрямовані на поширення культури та обмін досвідом у цій сфері [5]. Важливим аспектом є оцінка бренду країни, яка у подальшому дозволить просувати цей бренд шляхом застосування сектору культури. Участь у міжнародних виставках із залученням експозицій, присвячених національній культурній спадщині, сприятиме зростанню популярності позитивного образу держави як збагаченої на традиції та творчо ідентичної. А оскільки сучасна індустрія культури виходить за межі лише мистецької діяльності та економіки, вона також є елементом ведення соціальної політики [2]. Таким чином, активне залучення творчої спільноти до міжнаціональних проєктів дасть змогу реалізувати культуру як засіб популяризації державного бренду, здатний заохочувати партнерів та інвестиції у результаті.

Розвиток творчих індустрій відіграє значну роль у глобальних економічних і політичних змінах. Як приклад, можна вказати Німеччину, де міста Рурської долини було перепрофільовано. Колишні промислові підприємства району зараз є осередками культури, розвиненого туризму та творчості. Одне з міст навіть було відзначено як культурну столицю Європи у минулому десятиріччі [3]. Така зміна профільної орієнтації територіальних одиниць дасть змогу

оновити напрямки діяльності, створить робочі місця, привабливі для громадян, і залучить населення до участі у відбудові сектору економіки.

Серед креативних індустрій також вирізняється галузь медіа, оскільки сьогодні вона має значний вплив на суспільну думку й може бути використана як засіб поширення інших напрямів мистецтва, а може сама виступати як об'єкт культури. Загалом можливостей для просування цієї сфери досить багато: інформаційні технології, кіновиробництво, масмедіа [4]. Продукція зазначених категорій або права на неї також можуть продаватися за кордон з метою фінансового зміцнення країни або вищезгаданого просування бренду держави.

Отже, щодо ролі сектору культурних та креативних індустрій у повоєнному відновленні України можна зазначити, що розвиток зазначеної індустрії в нашій державі сприятиме економічному зростанню країни, що є необхідним елементом для її успішного відновлення. Варто звернути увагу на такі аспекти, як створення іміджу держави, перепрофілювання міст, які цього потребують, а також участь у міжнародних культурних заходах і просування творчих проєктів для залучення партнерів та інвестицій.

Список літератури:

1. Бакальчук В.О. Креативні міста в політиці повоєнної відбудови міст в Україні: виклики і можливості. *Економіка відновлення міст. Збірник матеріалів Міжнародного урбаністичного форуму*. 2023. С. 234-237. URL: <http://surl.li/eborfn>
2. Євграфова А.О., Прокопенко Н.М. Культурні індустрії в українському дискурсі: пошуки синергії смислів. *Образ*. Вип. 3 (27). 2018. URL: <http://surl.li/uxyqdd>
3. Лошковська Х.С. Креативні індустрії як сучасний сегмент стратегічного розвитку країн світу. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2014. Вип. 119 (2). С. 153-158. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2014_119%282%29__18
4. Justin Lewis. *Art, Culture and Enterprise (Routledge Revivals): The Politics of Art and the Cultural Industries*. Routledge. 2013. URL: <http://surl.li/jczcmh>
5. Wu W. Dynamic Cities and Creative Clusters. World Bank Policy Research Working Paper 3509, February 2005. URL: <http://surl.li/vokvdv>

ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ ГЛОБАЛЬНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ НА ЕКОНОМІЧНУ ПОЛІТИКУ ДЕРЖАВ

Олександр Третяк

аспірант кафедри міжнародних економічних відносин,
Донецький національний університет імені Василя Стуса

E-mail: o.tretiak@donnu.edu.ua

Науковий керівник: д.е.н., проф. Хаджинов І.В.

Глобальні фінансові інститути протягом останніх десятиліть відіграють суттєву роль у світовій економіці. В умовах геополітичних змін, світових економічних криз та викликів їхнє значення в економічному розвитку країн суттєво зростає. З метою дослідження значення глобальних фінансових

інститутів важливим є розгляд підходів до оцінювання їхньої діяльності в контексті впливу на економіку країн.

Проблемі визначення впливу глобальних фінансових інститутів присвячено велику кількість праць, зокрема Л.М. Маршук, А.В. Бабюк, Л.В. Страпачук [1], Ю. Додіка [2], С. Сіденко, М. Кульбіда [3], В.П. Колосова [4] та ін. Більшість із них зосереджена безпосередньо на аналізі фінансових ресурсів, спрямованих на вирішення проблем певної країни, регіону або світу в цілому та їхньої ефективності. Систематизація існуючих підходів до оцінки впливу глобальних фінансових інститутів на економічну політику держав потребує більш детального розгляду.

Значна кількість досліджень обґрунтовує вплив глобальних фінансових інституцій у світовій економіці. Їхня діяльність сприяє забезпеченню макроекономічної стабільності, вирішенню важливих соціально-економічних питань, інтеграції національних економік у глобальну систему та активному залученню країн до міжнародних валютно-кредитних операцій. Ці установи становлять невід'ємну частину інституційної структури світової фінансової системи, акумулюючи значні фінансові ресурси, що дозволяє їм впливати на економічний розвиток та функціонування міжнародного бізнесу на різних рівнях [3].

В умовах нових глобальних викликів роль глобальних фінансових інституцій зростає, зокрема, в періоди світових криз, під час пандемії COVID-19, війни в Україні та інших геополітичних викликів. Стабільна взаємодія з провідними міжнародними фінансовими організаціями відіграє важливу роль у розв'язанні ключових фінансово-економічних та соціальних викликів як на рівні окремих держав, так і в масштабах світової економіки [4].

Розгляд праць дослідників дозволяє виділити декілька підходів до оцінки впливу глобальних фінансових інститутів:

1. Економетричний аналіз. Використання цього підходу дозволяє встановити, як діяльність глобальних фінансових інститутів (ГФІ) впливає на ключові макроекономічні показники держави, такі як валовий внутрішній продукт (ВВП), інфляція, рівень безробіття та державний борг. Зокрема, визначається, як фінансова підтримка сприяє економічному зростанню та стабільності.

2. Інституційний аналіз, що фокусується на аналізі впливу ГФІ на інституційні реформи та зміцнення фінансової інфраструктури держави. Дослідники вивчають, як рекомендації та технічна допомога МФІ сприяють покращенню регуляторних рамок, підвищенню прозорості та ефективності фінансових інституцій.

3. Соціально-економічний аналіз. З використанням такого підходу здійснюється аналіз впливу програм ГФІ на соціальний розвиток країн. В дослідженнях звертається увага, як рекомендації та вимоги, надані ГФІ, впливають на соціальне благополуччя населення.

4. Порівняльний аналіз, що передбачає співставлення досвіду різних країн у співпраці з ГФІ. У дослідженнях приділяється увага аналізу позитивного та негативного досвіду співпраці країн з ГФІ, визначаються чинники, що найбільше вплинули на результативність.

5. Геоекономічний аналіз дозволяє визначити, як фінансові зобов'язання впливають на політичні рішення держави, її економічний суверенітет.

При використанні кожного з підходів використовуються різні методи, серед яких метод панельних даних, кореляційно-регресійний аналіз, гравітаційні моделі, кластерний аналіз, експертний аналіз тощо. Важливою є комплексна оцінка впливу глобальних фінансових інститутів на розвиток країн, що дозволить оптимізувати стратегії співпраці.

Для визначення впливу глобальних фінансових інститутів на економіку країн застосовується економетричний, порівняльний, геоекономічний, інституційний та соціально-економічні аналізи. Більшість досліджень зосереджується на аналізі обсягів фінансування та їхнього впливу на ключові макроекономічні показники.

Список літератури:

1. Маршук М.Л., Бабюк А.В., Страпачук Л.В. Вплив міжнародних інституцій на фінансовий стан України в умовах воєнного часу. *Економіка та суспільство*. 2022. № 37. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1193/1150>
2. Dodica Yi. Global Financial Institutions and their Influence on Economic Development. *Journal of Global Economics*. 2023. № 11. URL: <https://www.hilarispublisher.com/open-access/global-financial-institutions-and-their-influence-on-economic-development-99306.html>
3. Сіденко С., Кульбіда М. Міжнародні фінансові організації у процесах економічної модернізації країн. *Міжнародна економічна політика*. 2020. № 1-2. URL: http://iepjournals.com/journals/32-33/2020_5_Sidenko_Kulbida.pdf
4. Колосова В.П. Вплив міжнародних фінансових організацій на економічний розвиток країни: питання теорії. *Економіка України*. 2016. № 12. С. 61–71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2016_12_5

INTERNATIONAL TRANSACTION POLICY IN THE CONTEXT OF TRANSFORMING SOCIAL RESPONSIBILITY

Oksana Tulai

Head of the Department of
International Relations and Diplomacy,
West Ukrainian National University,
Dr. of Econ., Professor

E-mail: o.tulai@wunu.edu.ua

Oleksandr Kvasovskiy

Associate Professor of the Department of
Financial Technologies and Banking,
West Ukrainian National University,
Phd of Science in Economics, Associate Professor

E-mail: o.kvasovskiy@wunu.edu.ua

Lyudmyla Alekseyenko

Professor of the Department of
Management and Administration,
West Ukrainian National University,
Dr. of Econ., Professor

E-mail: l.alekseienko@wunu.edu.ua

International transaction policy, which encompasses the regulation of cross-border financial transactions, trade, and investment, determines the structure of global markets and influences the allocation of resources between countries. In a globalized world, transaction policy requires coordination between states and international institutions. IMF Managing Director Kristalina Georgieva recognizes that the assessment of the macroeconomic consequences of tariff measures poses a significant risk to the global outlook, so the United States and its trading partners should resolve trade tensions to reduce uncertainty [1].

According to the theory of globalization, the integration of economies not only increases interdependence, but also creates challenges for social responsibility, such as inequality of income and access to resources [2]. Coordinated financial reforms increase the resilience of economies to crises, which generally has a positive social effect. Transnational financial flows, driven by IMF and World Bank policies, promote economic growth, but can worsen social indicators in developing countries if regional specificities are not taken into account [3].

Social responsibility of society is evolving from individual charity to a systemic approach that includes corporate social responsibility (CSR) and global ethical norms. The theory of global governance recognizes that cooperation allows for the development of common norms that take into account social and regional priorities. In the context of the transformation of social responsibility, this means that

international transactional policies should adapt to the principles of the Sustainable Development Goals to minimize negative outside effects and promote social inclusion.

Transactional policies should determine the standards that govern international trade and investment. Research on “creating shared value” (Shared Value) proves that the integration of transactional strategy principles contributes to the long-term stability of markets, ensuring social welfare. Anton van Boxtel believes that premiums for bank, hedge fund and asset management company executives have become a subject of discussion, as they are often associated with excessive risk [4]. Banks, in turn, argue that high bonuses are necessary to retain the most valuable employees. In a competitive labour market, large banks hire talented traders, paying bonus for skills, in order to avoid competing with smaller banks, which can lead to excessive risk. Therefore, in the context of international transactions, according to stakeholder theory, companies and governments should align the interests of all stakeholders, and not just maximize profits.

The transformation of digital technologies (blockchain, fintech platforms) is changing international transactional policy, making it more transparent and accessible. The theory of information asymmetry recognizes that reducing opacity in transactions increases trust between participants, which in the context of social responsibility allows small and medium-sized enterprises to participate in global markets. Methodologically, international transactional policy depends on the microstructure of cryptocurrencies, the impact of Uniswap on competition between exchanges, and the relationship of cryptocurrencies with general risk factors. First, the uniqueness of cryptocurrency markets through blockchain affects social responsibility, as transparency and efficiency contribute to public trust in financial systems. Second, predicting premiums through the use of SPOTVOL, LTV, RV, which reflect investor behaviour in crisis periods, is important for social responsibility, as the stability of liquidity supports the accessibility of markets for a wide range of people. Third, the Uniswap effect points to competition (behavioural response) that can promote socially responsible resource allocation across platforms. Cross-market linkages are accompanied by shared shocks and substitution effects, demonstrating global interdependence that impacts social responsibility through the availability and stability of financial assets.

Decentralized systems are more active in ensuring financial inclusion. Hisham Farag, Di Luo, Larisa Yarovaya, Damian Zieba believe that competition between centralized and decentralized exchanges is evidenced by the increase in liquidity premiums, trading volumes, and transaction numbers in cryptocurrency markets, as well as increased withdrawals, higher commission costs, and volatile losses on the Uniswap platform [5]. The liquidity premium in the Chinese and Japanese stock markets has a positive effect on the cryptocurrency market premium (effect of a common shock), while the premium in the US and Canadian stock markets has a negative predictive effect on the cryptocurrency markets (substitution effect). Liquidity income is determined using the volatility index, realized variance, and the level of risk tolerance (collapse risk, tail risk). It should be noted that digital transaction policies raise challenges related to cybersecurity and digital inequality, which require responsible regulation.

Cryptocurrencies and DeFi are changing traditional approaches to transactions, offering an alternative to centralized financial systems. The theory of institutional economics determines that the efficiency of such markets depends on regulatory measures that must take into account social consequences. On the one hand, decentralization increases the availability of financial services, which is in line with the goals of social responsibility. On the other hand, high volatility and speculation of cryptocurrencies can destabilize economies, especially vulnerable segments of the population. Empirically, it has been established that 25% of transactions with cryptocurrencies are related to illegal activities. Accordingly, transactional policy should harmonize innovations with social responsibility, in particular through taxation or AML/KYC standards.

In conclusion, we note that the liberalization of international financial markets correlates with GDP growth, but also with increased volatility, which affects social stability. Leading economic theories of globalization, stakeholders, information asymmetry, institutionalism, global governance should be integrated to guide transactional policy to ensure both sustainable development and social inclusion in the context of global digital transformations. This emphasizes the need to align transactional policy with the social priorities of states.

References:

1. Statement by IMF Managing Director Kristalina Georgieva. April 3, 2025. URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2025/04/03/pr2587-statement-by-imf-managing-director-kristalina-georgieva> (дата звернення: 14.04.2025).
2. The Global Cooperation Barometer 2025. Second Edition. Insight Report. World Economic Forum (January 2025). URL: https://reports.weforum.org/docs/WEF_Global_Cooperation_Barometer_2025.pdf (дата звернення: 14.04.2025).
3. Alekseyenko L., Tulai O., Dmytryshyn M., Bulavynets V., Savchuk S. (2024). Information Support for Financial Communication of Economic Recovery. In: Alareeni, B., Hamdan, A. (eds) Navigating the Technological Tide: The Evolution and Challenges of Business Model Innovation. ICBT 2024. Lecture Notes in Networks and Systems, vol 1083. Springer, Scopus, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-67431-0_26
4. Anton an Boxtel. Regulating bank risk in a mobile labor market. *Journal of Banking & Finance*. Vol. 175. June 2025. 107421. <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2025.107421>
5. Hisham Farag, Di Luo, Larisa Yarovaya, Damian Zieba. Returns from liquidity provision in cryptocurrency markets. *Journal of Banking & Finance*. Vol. 175. June 2025. 107411. <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2025.107411>

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА В ТУРИЗМІ (НА ПРИКЛАДІ М. ПРАГА)

Діана Фень

студентка кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
E-mail: diana.fen02@gmail.com

Поліна Подлепіна

доцент кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
кандидат економічних наук, доцент
E-mail: podlepina@karazin.ua

У сучасному глобалізованому середовищі цифрові технології стали ключовим чинником, який визначає поведінку туристів та сприяє популяризації туристичних дестинацій. Особливе місце серед них займають соціальні медіа, що еволюціонували з платформ для особистого спілкування до багатофункціонального інструменту маркетингу, інформаційного впливу та комунікаційної стратегії. Для туристичних компаній і державних установ, які займаються просуванням туристичних продуктів, інтеграція соціальних медіа в їхню діяльність стає невід'ємною складовою сучасного управління і стратегічного планування.

У багатьох країнах світу соціальні мережі стали головною платформою для комунікації між туристичними організаціями, компаніями та потенційними мандрівниками. Так, за даними Statista, понад 70% молодих мандрівників у світі шукають натхнення для подорожей саме через Instagram, TikTok та YouTube [3]. Туристичні організації використовують соціальні мережі для просування нових маршрутів, інформування про події, формування бренду дестинації та залучення уваги до менш відомих локацій.

Успішними прикладами використання соціальних мереж є кампанії таких організацій, як VisitScotland (Шотландія), Tourism Australia, Visit Iceland та Visit Dubai (табл. 1). Наприклад, VisitScotland активно використовує платформу Instagram, де розміщує емоційні пейзажі, історії місцевих жителів, туристичні поради та UGC-контент (user generated content), заохочуючи туристів ділитися власними враженнями. Tourism Australia, у свою чергу, використовує YouTube та TikTok для створення коротких відео про унікальні пригоди в країні, що дозволяє донести «атмосферу» подорожі до потенційних туристів у форматі, який вони активно споживають [4].

Приклади використання соціальних медіа у сфері туризму в країнах світу

Країна / Місто	Соціальні платформи	Цільова аудиторія	Основні цілі використання	Приклади кампаній / ініціатив
Ісландія	Instagram, YouTube, Facebook	Молодь, екотуристи	Формування іміджу країни через відеосторітелінг	Inspired by Iceland
Іспанія	Instagram, Twitter, Facebook	Сімейні туристи, європейці	Популяризація регіонів, промоція локальної культури	Spain.info
Японія	TikTok, Instagram, YouTube	Міленіали, молодь з Півд. Азії	Розвиток культурного туризму через короткі відео	Visit Japan — Cool Japan
Чехія (Прага)	Instagram, Facebook, YouTube	Європейські мандрівники, родини	Показ автентичних місць, боротьба з овертуризмом	VisitCzechia, #PragueUncovered, Prague.eu

Таблицю складено автором

Прага, як одна з найпопулярніших туристичних destinations Європи, демонструє приклад ефективного використання соціальних мереж у просуванні туристичного потенціалу міста. Її успішна стратегія комунікації спрямована на підвищення обізнаності про культурні, історичні та розважальні принади столиці Чехії, що приваблює мільйони відвідувачів з усього світу. Офіційна організація *Prague City Tourism* реалізує комплексний підхід до використання соціальних мереж як інструменту стратегічного просування туристичної destinations, а саме Instagram (@cityofprague), Facebook, YouTube та нещодавно Threads. Вони публікують як професійний, так і автентичний контент, що створений туристами. Основний акцент на сторінці в Instagram робиться на візуальну привабливість, історичну унікальність та культурну багатогранність Праги, привертаючи увагу як місцевих жителів, так і туристів з усього світу. Завдяки використанню популярних хештегів та таргетингу, акаунт забезпечує високу взаємодію з підписниками, що підвищує впізнаваність Праги як туристичної destinations [2].

Контент, представлений на офіційному акаунті Prague City Tourism у соціальних мережах, відображає багатогранність культурно-соціального ландшафту міста та сприяє інтегрованому підходу до його популяризації як туристичної destinations. У межах цієї стратегії акцент робиться не лише на відомих культурних та історичних пам'ятках, але й на висвітленні локальних подій, зокрема фестивалів, мистецьких виставок, концертів і сезонних заходів, що підкреслюють унікальність Праги як культурного центру. Додатково до цього, публікації охоплюють менш відомі, але не менш значущі аспекти міста, такі як затишні історичні квартали, локальні ремесла, гастрономічні маршрути та приховані архітектурні перлини. Такий контент спрямований на розвиток інтересу туристів до вивчення альтернативних маршрутів та формування глибшого емоційного зв'язку з містом. Кампанія «Prague Uncovered» якраз була спрямована на демонстрацію менш відомих, але не менш привабливих аспектів

Праги. Використовуючи платформи Instagram та Facebook, організатори публікували фотографії та історії про приховані куточки міста, що дозволяло залучити туристів, які шукають автентичні враження.

Крім того, важливою складовою стратегії популяризації Праги є співпраця з інфлюенсерами та блогерами. Місто активно співпрацює з відомими міжнародними та місцевими блогерами, які на своїх платформах діляться особистими враженнями від подорожей по Празі. У багатьох кампаніях вони не лише створюють контент, а й стають «амбасадорами» бренду. Завдяки цьому, місто здатне привернути увагу до своїх туристичних атракцій, зокрема серед молодшої аудиторії, яка активно використовує соціальні медіа.

У післяпандемічний період, за даними Prague City Tourism, понад 40% мандрівників дізналися про Прагу саме через соціальні мережі, а не через традиційні туристичні ресурси [1]. Це свідчить про зростання впливу цифрового контенту на вибір місця подорожі.

Таким чином, соціальні медіа стали ключовим інструментом просування туристичних дестинацій у всьому світі. Вони дозволяють досягати широкої аудиторії, формувати емоційний зв'язок із потенційними туристами та підсилювати позитивне сприйняття бренду дестинації. Прага є прикладом міста, яке успішно адаптувалося до цифрової доби та продовжує розвивати туризм завдяки активній присутності у соцмережах.

Для України досвід Праги може бути особливо цінним у період відновлення після кризи. Створення стратегій просування туристичних дестинацій із використанням соціальних мереж, залучення локального контенту, співпраця з блогерами та розвиток візуального брендингу можуть суттєво посприяти розвитку внутрішнього та в'їзного туризму.

Список літератури:

1. Prague City Tourism. (2023). *Visitor statistics and digital strategy*. URL: <https://praguecitytourism.cz/en/public-benefit-activities/data-and-statistics/>
2. *Prague Uncovered campaign*. (n.d.). Expats.cz. URL: <https://www.expats.cz/czech-news/tag/prague-uncovered>
3. *Social media has the greatest influence on travel destination choices*. (n.d.). Statista. URL: <https://www.statista.com/chart/30135/media-influences-on-travel-destination/>
4. Tourism Australia. (n.d.). *Building your tourism business: Using social media*. URL: <https://www.tourism.australia.com/en/resources/industry-resources/building-your-tourism-business/using-social-media.html>
5. VisitScotland. (n.d.). *Official Instagram and marketing approach*. URL: <https://www.visitscotland.org/research-insights>

ЕКСПОРТНА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Владислав Халін

аспірант кафедри
міжнародних економічних відносин та логістики,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
E-mail: vladyslav.khalin98gmail.com

Науковий керівник: д.е.н., проф. Довгаль О.А.

Діяльність зовнішньоекономічного сектору України є провідним елементом для впровадження постійного економічного зростання та розвитку. У час різких та масштабних трансформацій, військового конфлікту, руйнуванням критичної інфраструктури експорт має надважливе стратегічне значення для національного розвитку та економічної безпеки України, проте реалізація експортного потенціалу має суттєві виклики.

Спираючись на показники 2021 року експортна статистика та в цілому діяльність України у зовнішньоекономічному секторі продемонструвала позитивну динаміку, особливо можна виділити партнерство з країнами Європейського Союзу. Впровадження Поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі посприяло скасуванню митних бар'єрів, зниженню тарифів та, як наслідок, суттєвому розвитку торгівлі між країнами партнерами. Таким чином, обсяг товарообігу з ЄС станом на 2021 рік отримав рекордні показники у 55,7 млрд. доларів США. Однак, початок 2022 року ввів свої корективи у зв'язку з повномасштабним вторгненням. Український експорт зазнав величезні втрати не тільки відсутністю товарообігу між країнами, а й руйнуванням інфраструктури, блокади морських портів та ускладненням логістики, що призвело до зниження показників експорту до рекордного мінімуму[1].

На сьогоднішній день основними викликами для українського експорту є: руйнування виробничої та транспортної інфраструктури, високі витрати за безпечну логістику товару, обмежений доступ до експорту морським шляхом, регулярні блокади на сухопутному кордоні, постійна економічна нестабільність, відсутність іноземних інвестицій. Усі ці показники значною мірою впливають на експорт та ускладнюють будь-яку зовнішньоекономічну діяльність України на світовому ринку.

Проте, Україна має значний експортний потенціал у таких сферах як: енергетика, агропромисловий сектор, ІТ – індустрія, металургія. Як приклад, завдяки сприятливим погодним умовам, 2023 рік отримав рекордну врожайність – 54,7 ц/га. У результаті, експорт товарів продовольчої галузі становив більше 50% від загального обсягу експорту, що прирівнюється до 22 млрд. доларів США. Сфера ІТ у свою чергу має більш стабільне становище навіть під час військового стану. У 2022 році експорт даного сектору становив 3,7 млрд. доларів США[5].

З метою подолання вже існуючих викликів, розраховуючи на перспективу боротьби та сталого розвитку експортної діяльності Україна має приділити увагу кількома важливим напрямкам своєї експортної стратегії.

Перш за все, слід розглянути питання диверсифікації ринків збуту. Факт залежності від Європейського Союзу створює певні ризики у випадку зміни зовнішньополітичного або економічного погляду тієї чи іншої країни партнера. Крім того, важливим фактором є зміцнення торговельних відносин з країнами Близького Сходу, Африки, Азії та Латинської Америки. Ці кроки дадуть можливість зменшити економічні ризики та впровадити сталий попит на товари українського виробництва.

Більш того, вкрай важливе залучення інвестицій у модернізацію інфраструктури та її відновлення, а саме: автомобільного та залізничного транспортного сполучення, покращення та розвиток прикордонних логістичних ланцюгів. Важливу роль у відновленні інфраструктури відіграють проекти нових центрів логістики та реконструкції критично-важливих об'єктів для розвитку експортної діяльності.

Наступним дієвим кроком є підтримка експорту з боку держави з належним системним підходом. Тобто, впровадження єдиної системи для експортерів, створення нових програм оподаткування, фінансової підтримки, пільгового забезпечення та системи кредитування. Не менш важливим є розробка програм з допомоги малому та середньому бізнесу з метою виходу на зовнішній ринок за рахунок підтримки з боку держави та міжнародних партнерів[2].

Також слід зазначити велику роль сучасних технологій у побудові будь якої ефективної стратегії. Інновації та цифровізація зовнішньої торгівлі на сьогоднішній день є точкою старту для впровадження результативної та ефективної роботи усіх типів підприємств різних рівнів у сучасному світі.

Таким чином, системний підхід з використанням інновацій до електронного документообігу, створення цифрових митних платформ з перспективою розробки новітніх програм онлайн експорту. Інструментом для цього є ІТ сектор, який на сьогоднішній день є найменш залежним від зовнішньополітичних коливань та більш ефективним у порівнянні з фізичною логістикою. Саме ІТ індустрія показує постійний розвиток, витримку, стійкість та робить суттєвий внесок у регулярні валютні надходження в країну. Розвиток цієї індустрії має вагомий внесок у стабільність валюти, посилює позиції країни на світовому рівні, надає можливість інтеграції у цифрові ринки та слугує ефективним інструментом у кризових ситуаціях. В перспективі, дана сфера може зарекомендувати себе як фундамент для створення нової цифрової моделі в експортній стратегії розвитку України.

Розвиток географічної структури також є дієвим кроком зміцнення експортного потенціалу України. Досліджуючи статистику 2022 року можна дійти висновку, що Україна експортувала товари до 233 країн, проте кількість нових ринків збуту незначна. Тобто, велику роль відіграє створення нових партнерських угод та участі у міжнародних торговельних партнерствах та об'єднаннях таких як: Світова організація торгівлі (СОТ) та активне співробітництво з країнами Європейського Союзу та G7.

Підтримка експорту на дипломатичному рівні також є невід'ємною частиною створення нових партнерських зв'язків з іншими країнами, покращенню економічного становища на торговельному рівні та формуванню власного позитивного іміджу на світовому ринку.

Отже, розвиток експортного потенціалу України вимагає сталої стратегії, модернізацію ринків збуту, залучення інновацій в усі сфери економіки, системних рішень та впровадження комплексного підходу до кожної структури ринку. Використання усіх необхідних та дієвих інструментів дозволить вивести економіку на довоєнний рівень та впровадити довгостроковий розвиток експорту з перспективою інтеграції у світову економічну та торговельну систему.

Список літератури:

1. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
2. Залуська О. Експортна стратегія України. *Презентація проекту Експортна стратегія України*. 2018. URL: https://www.clustercollaboration.eu/sites/default/files/event_calendar/11_olesya_zaluska.pdf
3. Міністерство економіки України. URL: <https://export.gov.ua>
4. Фат'янов Д.В. Оцінка ефективності використання експортно-імпортного потенціалу підприємств: Дис. ... д-ра філософії: 051 – Економіка / Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця. Харків, 2023. 240 с. URL: <https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/12/Fatianov-Dysertatsiya-Vchena-rada-DF-64.055.043-2023.pdf>
5. Центр економічної стратегії. URL: <https://ces.org.ua>

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВЕЛОТУРИЗМУ В ПОВОЄННОМУ ХАРКОВІ КРІЗЬ ПРИЗМУ ДОСВІДУ НОРВЕГІЇ

Ілля Храпков

студент кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

E-mail: khrapkov2021utm12@student.karazin.ua

Науковий керівник: к. і. н., доц. Аксьонова Н.В.

Розвиток велосипедного туризму в Харкові стане надзвичайно актуальним у контексті повоєнної відбудови. Pozнайомимос'я з кроками за якими Норвегія стала провідною країною світу із розвитку велосипедного туризму в розрізі активної політики просування сталого та екологічного туризму. Саме норвезькі міста наразі демонструють успішні приклади інтегрування велосипедної інфраструктури в міське середовище, саме тому цей досвід є цікавим для Харкова. Також ми не маємо забувати, що пересування на велосипеді зміцнює здоров'я більше, ніж пішохідні прогулянки, оскільки їзда на велосипеді суттєво

знижує ризик серцево-судинних захворювань і пов'язаних із ними факторів ризику [1].

Насамперед, почнемо із столиці держави. Осло робить широкі інвестиції у побудову велодоріжок, обмеження автомобільного руху в історичній забудові, тут працює ціла система bike-sharing. Столиця просуває велосипедні маршрути по місту та його околицям, особливо популяризуються маршрути від столиці до національних парків [2]. Усі ці заходи можуть бути втілені в Харкові, хоча найбільшу складність буде мати програма адаптації вузьких вулиць центральної частини міста велосипедними доріжками. Але ідея сполучення парків міста велодоріжками з найближчими спальними районами може бути реалізована без проблем.

Дуже цікавим є досвід норвезького міста Тронгейм, в якому побудували перший у світі велосипедний підйомник для схилів. Такі підйомники будуть доречними для майже усіх, доволі крутих узвозів Харкова, підняття якими ускладнено для ослаблених велосипедистів, а також за умов ожеледиці: Бурсацький узвіз, Соборний узвіз, провулок Класичний, Клочківський узвіз, Журавлівський узвіз, вулиця архітектора Гінзбурга, вулиця Героїв рятувальників. Також у місті Тронгейм розміщуються табло з інформацією про велоінфраструктуру. У Харкові можна долучити цю інформацію до наявних електронних табло і додати відповідні розділи до існуючих сайтів, що моніторять рух громадського транспорту.

Норвезьке місто Берген славиться хабами, де можна взяти напрокат велосипед відразу після приїзду в місто поїздом. Наявну в Харків широкою залізничну мережу можна також поєднати з bike-sharing безпосередньо на зупинках електричок і великих залізничних вокзалах. У перспективі можливі велосипедний екскурсійний тур від Центрального залізничного вокзалу до Північної Салтівки/парку Фельдмана/Центрального міського парку.

Треба підкреслити, що саме формування екскурсійних веломаршрутів є головною фішкою норвезького міста Ставангер. Місто підготувало велику кількість гідів на велосипедах, розробляються інтегровані міські тури. Місцева влада підтримує туроператорів і просуває більш за все велотури на міжнародному рівні. Зазвичай ця практика починається в містах, які вже мають туристичний потенціал. Найбільшим туристичним магнітом Харкова ще до війни були парки, тому потрібно почати з того, що кожен із них мав би розробити свій велосипедний екскурсійний маршрут. Також у парках потрібно виділити доріжки для велосипедистів. Місто має приділяти увагу велоінформації – в метро та зупинках транспорту розміщати стенди із картами веломаршрутів, покажчики, QR-коди з інформацією щодо екскурсій та заходів для велосипедистів. Також потрібно завантажувати ці маршрути на платформи типу Komoot, Strava, Google Maps.

Велотуризм не потребує глобальних капіталовкладень, але, все ж таки, потребує сталого зв'язку місцевої влади із бізнесом, що забезпечує створення прокатів/ремонтів велосипедів, кафе та хостелів із паркуванням і заправками для електровелосипедів. Цей вид людської діяльності має бути включеним у всі програми з розвитку транспорту й туризму в місті. Особливо він впливає на вирішення рівня вуглецевого забруднення міст й інші екологічні виміри [3].

Не потрібно забувати, що інфраструктура, яка необхідна для безпечної та приємної подорожі на велосипеді також є передумовою для того, щоб зробити велосипед більш привабливим і доступним для більшої кількості людей [3].

Велотуризм є індикатором доступності й має місце у концепції доступного міста, що наразі почала впроваджуватися міською владою Харкова. Так, наприклад, у липні 2024 р. у Харківській міській раді почав працювати департамент інклюзивної доступності і безбар'єрного середовища. Саме такий підхід дозволить долучити до переміщення на велосипедах людей різного віку, фізичних можливостей і рівня підготовки. Ми зможемо розраховувати, що до веломаршрутів долучаться батьки з дітьми у велокріслах/причепках, літні люди, можливо на триколісних велосипедах, люди з інвалідністю як на трициклах, так і на спеціальних лежачих велосипедах, люди, що хочуть навчитися їздити на велосипеді. Велосипедний туризм як не який інший вид дозвілля відповідає майже усім принципам сталого розвитку [5].

1. Підтримка здорового та повноцінного способу життя, гармонійної взаємодії людини з природою; 2. Збереження, захист та відновлення екосистем планети; 3. Розроблення та впровадження сталих моделей виробництва та споживання у сфері подорожей та туризму; 4. Співпраця між народами у відкритій економічній системі; 5. Скасування тенденцій протекціонізму у наданні туристичних послуг; 6. Обов'язковий захист довкілля та повага до відповідних законодавчих норм; 7. Активна участь громадян у розв'язанні питань, пов'язаних із розвитком туризму, включаючи пряме зацікавлення місцевого населення; 8. Забезпечення місцевого характеру у прийнятті рішень щодо планування туристичної діяльності.

Таким чином, розвиток велотуризму в повоєнному Харкові буде сприяти вирішенню не тільки проблем туристичної галузі, але також екологічних, соціальних і ментальних. Велотуризм активно сприятиме зниженню рівня забруднення повітря, зменшуватиме транспортне навантаження, головним чином в історичному центрі. Також буде підтримувати активний і здоровий спосіб життя мешканців, покращувати їхнє ментальне здоров'я. Саме належна інфраструктура для велосипедистів має розкрити потужний туристичний та природоохоронний потенціал Харкова, площа якого є доволі обширною. Крім того, в умовах зменшення можливості на міжнародні авіапереміщення в умовах повоєнної відбудови буде зростати потреба забезпечення відповідного рівня для внутрішнього туризму. Тому створення зручних і безпечних велосипедних маршрутів стане вигідним для подальшого розвитку економіки країни в цілому, особливо для створення привабливого іміджу Харкова.

Список літератури:

1. Nordengen, S.; Andersen, L.B.; Riiser, A.; Solbraa, A.K. National Trends in Cycling in Light of the Norwegian Bike Traffic Index. *Int. J. Environ. Res. Public Health* 2021, 18, <https://doi.org/10.3390/ijerph18126198>.
2. Lunke, Erik Bjørnson, Aarhaug, Jørgen, de Jong, Tineke, Fyhri, Aslak. *Cycling in Oslo, Bergen, Stavanger and Trondheim: a Study of Cycling and Travel Behaviour*. Oslo, 2018. 108 p. URL: <https://www.toi.no/getfile.php?mmfileid=49048> (дата звернення: 13.04.2025).

3. Hopkins, D., Landa-Mata, I., Kr Steen Jacobsen, J., Farstad, E., & Higham, J. Imagining post-fossil tourism mobilities with Norwegian tourists. *Social & Cultural Geography*, 2024. 25(9), P. 1395–1416. <https://doi.org/10.1080/14649365.2024.2327304>.
4. Aasvik O, Bjørnskau T. Cyclists' Perception of Maintenance and Operation of Cycling Infrastructure-Results From a Norwegian Survey. *Front Psychol*. 2021 Jul 14; doi: 10.3389/fpsyg.2021.696317.
5. On the way to a strategy for achieving SDGs in the EU. Sustainability Europe Report 2019. Sustainable Development Solutions Network (SDSN) and Institute for European Environmental Policy (IEEP). URL: <https://www.sdgindex.org/reports/2019-europe-sustainable-development-report/> (дата звернення: 13.04.2025).

ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ

Мар'яна Христик

студентка ОПП «Міжнародні відносини»
другого (магістерського) рівня,
Національний університет «Острозька академія»

E-mail: mariana.khrystyk@oa.edu.ua

Науковий керівник: д. політ. н., проф. Сидорук Т.В.

Економічна дипломатія є невід'ємною частиною зовнішньої політики будь-якої сучасної держави, а для України, що прагне євроінтеграції, вона набуває особливого значення. Наша держава опинилася не лише в умовах глобалізації та посилення конкуренції за інвестиції та ринки збуту, але також і в умовах, коли йде повномасштабна війна і нових викликів стає лише більше. У цьому контексті економічна дипломатія стає потужним інструментом для досягнення національних інтересів.

На початку ХХІ ст. Н. Бейн та С. Вулкок розширили традиційне розуміння економічної дипломатії, підкреслюючи її політичний вимір [4]. На їхню думку, економічна дипломатія – це не просто сукупність економічних інструментів, а скоріше процес взаємодії внутрішньої та зовнішньої політики держави. Такий підхід дозволяє більш глибоко зрозуміти, як економічні рішення впливають на міжнародні відносини і як зовнішні фактори формують внутрішню економічну політику.

У 2019 р. О.М. Шаров у своїй монографії висловив нове бачення економічної дипломатії, а саме, що вона є синтезом економічних і політичних інструментів, який використовується державами для досягнення своїх цілей на міжнародній арені [3]. Цей підхід дозволяє поєднати економічні інтереси з політичними пріоритетами, що робить економічну дипломатію ефективним інструментом у сучасному світі.

Отже, сучасна зовнішня політика тісно пов'язана з економічними інтересами держав. Економічні фактори не лише впливають на прийняття політичних рішень, а й стають основним інструментом досягнення

зовнішньополітичних цілей. Для того щоб забезпечити свій добробут і вплив на світовій арені, країни все більше зосереджуються на економічному розвитку та зміцненні своїх економічних позицій. Тому геоекономіка дедалі більше впливає на геополітику і навіть починає її поступово замінювати.

Сьогодні, коли Україна стикається з безпрецедентними економічними викликами, економічна дипломатія набуває особливого значення. Повномасштабна війна Росії проти України створила безпрецедентні виклики для української економіки. Внаслідок бойових дій та руйнувань інфраструктури, багато українських підприємств, як великі, так і малі, опинилися на межі виживання. Іноземні інвестори масово виводили свої капітали з України, що призвело до скорочення виробництва і зростання безробіття. Тому вміле використання дипломатичних інструментів дозволить Україні залучити іноземні інвестиції, розширити експорт та підвищити конкурентоспроможність українських товарів і послуг на світових ринках.

Опублікований у жовтні 2024 року рейтинг економічної свободи Інституту Фрейзера засвідчив значне погіршення економічної ситуації в Україні внаслідок повномасштабної війни [5]. Країна опустилася на 150 місце серед 165 країн, що є найгіршим результатом за всю історію незалежності. Таке різке падіння пов'язане з руйнуванням інфраструктури, перебоями з електропостачанням, зростанням інфляції та нестабільністю валютного курсу. Україна опинилася в компанії країн з найнижчим рівнем економічної свободи, а це у свою чергу робить нашу державу менш привабливою для інвестицій.

Україна конкурує за інвестиції з іншими країнами регіону, які пропонують більш сприятливі умови для бізнесу.

Незважаючи на виклики, пов'язані з війною, інвестиції в українську економіку продовжують надходити. Індекс інвестиційної привабливості України у 2024 році зріс на 0,05 бала порівняно з попереднім роком, де було 2,44 балів з 5 можливих [2]. За даними Національного банку, за січень-вересень 2024 року чистий приплив прямих іноземних інвестицій склав 2,96 млрд доларів США. При цьому, значну частину інвестицій забезпечують вітчизняні компанії та іноземні фірми, які вже працюють на українському ринку. Середній обсяг інвестиційних проєктів компаній-членів Європейської Бізнес Асоціації становить 3-8 млн доларів США [2]. Це свідчить про те, що інвестори, незважаючи на ризики, бачать перспективи розвитку бізнесу в Україні. Українська економіка має значний потенціал для зростання. Агросектор, з його експортними можливостями, ІТ-сектор, з його швидким розвитком, та будівельний сектор, який потребує відновлення після війни, є найбільш привабливими для інвесторів.

Наприклад, запуск Європейським Союзом ініціативи Ukraine Investment Framework відкриває перед Україною нові перспективи для залучення інвестицій. Ця програма, передбачає виділення 9,3 млрд євро, з яких значна частина буде спрямована на надання гарантій для інвесторів, що беруть на себе ризики в умовах війни. Це має стимулювати приплив приватних інвестицій, які є критично важливими для відновлення та розвитку української економіки. Очікується, що загальний обсяг залучених інвестицій в рамках цієї ініціативи може сягнути 40 млрд євро [2].

Також потужною є й інформаційна складова у рамках економічної дипломатії. Яскравим прикладом є посольство України в США, яке активно працює над залученням інвестицій, що є необхідним для відбудови зруйнованої інфраструктури та розвитку економіки [1]. Зокрема, навесні 2024 року у США проведено захід “Зроблено в Україні”, де спікери відзначили, що українські підприємці розробляють нові продукти та послуги, адаптують свої бізнес-моделі до нових реалій та активно шукають нові ринки збуту, а український бізнес стійкий та здатний до інновацій в умовах війни.

Отже, економічна дипломатія є потужним інструментом для досягнення національних інтересів України. В умовах глобалізації та посилення конкуренції, ефективна економічна дипломатія є необхідною умовою для успішного розвитку країни. Наша держава рухається у правильному напрямку, незважаючи на виклики. Розвиток вищезазначених секторів сприятиме економічному відродженню України та підвищенню її конкурентоспроможності на світовому ринку.

Список літератури:

1. Економічна дипломатія: «Зроблено в Україні». URL: <https://usa.mfa.gov.ua/news/zahid-zrobлено-v-ukrayini>
2. Інвестиційний клімат в Україні: виклики та перспективи 2025 року. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/investiciyniy-klimat-v-ukrayini-vikliki-ta-perspektivi-2025-roku.html>
3. Шаров О.М. Економічна дипломатія: основи, проблеми та перспективи: монографія. Національний інститут стратегічних досліджень. Київ: НІСД, 2019. 560 с.
4. Bayne, Nicholas and Woolcock, Stephen. The New Economic Diplomacy. London : Ashgate, 2007.
5. Economic Freedom. Ukraine. URL: <https://www.efotw.org/?geozone=world&year=2022&page=map&countries=UKR#ranking>

**ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ТУРЕЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В УМОВАХ
МОНДІАЛІЗОВАНОГО СВІТОУСТРОЮ ХХІ СТОЛІТТЯ:
МІЖНАРОДНО-ПОЛІТИЧНИЙ І РЕГІОНАЛЬНИЙ ДИСКУРСИ**

Вячеслав Ціватий

доцент кафедри міжнародних організацій
та дипломатичної служби,

НН Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

кандидат історичних наук, доцент,
Заслужений працівник освіти України

E-mail: tsivatyi@gmail.com

Турецька Республіка від початку ХХІ століття інституціонально формувала свою особливу модель публічної дипломатії, яка ґрунтувалася на поєднанні різних ідеологічних концептів і національних традицій. Цю модель варто характеризувати як модель багатовекторної публічної дипломатії, яка й увібрала в себе, як системні складові – численний перелік специфічних галузей

дипломатії та багатовікові здобутки практичної дипломатії Туреччини. В основу цієї моделі було покладено принципи, форми та інструменти галузевої дипломатії.

Модель сучасної публічної дипломатії Турецької Республіки демонструє системне поєднання елементів і механізмів нової публічної дипломатії та публічної політики як важливих компонентів зовнішньої політики модерних держав сьогодення. За допомогою публічної дипломатії Турецька Республіка поширює та позиціонує свій позитивний політико-дипломатичний імідж, а також забезпечує інституціональні культурні та дипломатичні впливи в усіх регіонах світу (феномени нішевої дипломатії, кулуарної дипломатії, кризової дипломатії, превентивної дипломатії, цифрової дипломатії, національного брендингу та ін).

Посередництво у врегулюванні конфліктів як напрям сучасної зовнішньої політики – покладено і в основу моделі публічної дипломатії Турецької Республіки. Мотивуючи свої дії бажанням зберегти добрі відносини з усіма учасниками багатосторонньої дипломатії, зокрема, щоб мати можливість грати роль головного переговорника в майбутньому. На думку багатьох представників експертного середовища, на формування такої двоїстості в державній політиці Турецької Республіки завдають значного впливу політико-ідеологічні концепції, на які спираються у своїй зовнішньополітичній діяльності органи державного управління держави і стратегічні орієнтири дипломатії.

Публічна дипломатія в Турецькій Республіці проголошується цінністю «відкритого суспільства», яка покликана забезпечити вищий рівень довіри, партнерства між державами, а також зростання економічних, політичних, культурних, науково-освітніх і гуманітарних зв'язків. З іншого боку, у моделі публічної дипломатії Турецької Республіки, присутні такі фактори, які висвітлюють подвійну спрямованість публічної дипломатії (вона може використовуватися для маніпулятивних цілей і захисту власних національних інтересів).

Оцінюючи основні зовнішньополітичні тенденції у сфері публічної дипломатії Турецької Республіки у 2022-2025 роках, варто відзначити значне зростання регіонального розширення зовнішніх контактів цієї держави. Цей політико-дипломатичний процес відбувся, у першу чергу, за рахунок налагодження відносин із сусідами по регіону – мусульманськими країнами Близького Сходу та Північної Африки – та державами Східно-Центральної Європи та Кавказу. Разом з тим, незважаючи на певні ускладнення, зберігаються традиційні зовнішньополітичні напрямки – США, Канада і Європейський Союз.

Зокрема, привертає увагу зростання ролі публічної дипломатії Турецької Республіки в її посередницькій діяльності (дипломатія посередництва) у контексті російсько-української війни.

Євроінтеграційна мета в концепції сучасної зовнішньої політики Турецької Республіки – це особлива частина публічної дипломатії цієї держави в умовах геополітичних регіональних змін. Просування Туреччини до Європейського Союзу здійснюється в контексті мети, поставленої засновником Турецької Республіки М.К. Ататюрком, щодо досягнення стандартів сучасної цивілізації.

Ця багаторічна мета турецької зовнішньої політики залишається нереалізованою. Утім, Уряду ПСР завдяки наполегливим зусиллям вдалося привести Туреччину до початку переговорів про вступ до ЄС 3 жовтня 2005 року. Цей довготривалий інституціональний процес продовжується і до сьогодні...

У контексті нових підходів до зовнішньої політики Турецької Республіки необхідно наголосити на зміні характеру її реалізації, зокрема – застосування інструментарію публічної дипломатії та модернізованих моделей переговорів. Пануюча раніше «вичікувальність» поступилася проактивності та амбіціям відігравати все більш впливову роль як у регіоні, так і у світі. Сучасна Турецька Республіка демонструє не лише економічну детермінанту своїх зовнішньополітичних кроків, а й намір бути фактором миру, геополітичного порядку й стабільності.

За період упровадження нової зовнішньополітичної концепції Турецькій Республіці вдалося покращити безпекову ситуацію на своїх кордонах, набути більшої міжнародної ваги, здобувати економічні бонуси від регіональної співпраці. Разом з тим, урізноманітнення зовнішніх партнерів, перехід до багатовекторності дозволяють Турецькій Республіці у 2022-2025 роках реалізовувати незалежну політичну лінію та дипломатичну незаангажованість.

Що стосується подальшого спрямування зовнішньої політики, не слід очікувати відмову Турецької Республіки від альянсу із Заходом та іншими акторами сучасних міжнародних відносин – як через значну інституціональну пов'язаність і економічну взаємозалежність, так і небажання позбутися унікального статусу країни, що поєднує у собі два світи – західний і мусульманський.

Отже, на специфіку розвитку сучасної державної ідеології Туреччини суттєвого впливу завдають османізм, кемалізм, неоосманізм та постнеоосманізм. Трансїсторичною складовою цих концептів є їх спрямованість на збереження територіальної цілісності з початку імперської османської, потім національної турецької держави. Дані елементи впливають на інтелектуалізацію та функціонування сучасної моделі публічної дипломатії Турецької Республіки.

Публічна дипломатія Турецької Республіки в умовах сьогодення та високий рівень її практичної дієвості та ефективності надає підстави характеризувати її як інтелектуальний феномен і модель для системного вивчення та практичного впровадження кращих досягнень як в Україні, так і інших провідних державах світу.

Список літератури:

1. Аулін О.А. Особливості розвитку сучасної османсько-турецької державної ідеології: від османізму до постнеоосманізму. *Вчені записки Університету «КРОК»*. № 2 (74). 2024. С. 171-177.
2. Давутоглу А. Стратегічна глибина: міжнародне становище Туреччини / переклад і переповідь із тур. О.А. Аулін, з англ. О.В. Ауліна. Київ. ДЕОНІС, 2023. 376 с.
3. Ціватий В.Г. Публічна дипломатія в Україні та світі: соціально-гуманітарний, міжнародно-політичний і практичний виміри зовнішньої політики у сфері культури (1991-

2025 pp.). *Соціально-гуманітарні відносини в сучасній Україні: виклики та перспективи: колективна монографія*. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2025. Розділ 3 (3.2). С. 73-88.

4. Bjola C. & Manor I. *The Oxford Handbook of Digital Diplomacy*. Oxford University Press USA, 2024. 704 p.

5. *Modern Diplomacy in Practice*. Written and Edited by Robert Hutchings, Jeremi Suri. Springer Nature Switzerland AG, 2020.

ЧАЙНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ М'ЯКОЇ СИЛИ У МІЖНАРОДНІЙ ВЗАЄМОДІЇ

Ольга Черницька

студентка кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

E-mail: olha.chernytska@student.karazin.ua

Науковий керівник: к.е.н., доц., Шамара І.М.

З моменту появи перших проявів дипломатичних практик, їжа та напої стали важливими складовими формування сприятливої комунікативної атмосфери. Наприклад, у Стародавньому Римі була традиція примирення із ворогом за розкішними застіллями. Згодом гастрономія стала невід'ємною частиною іміджу держави, що дозволяло формувати у міжнародних партнерів уявлення про культуру та гостинність країни. Це явище отримало назву гастродипломатія. Її можна охарактеризувати як цілеспрямоване використання національної кухні у рамках офіційних дипломатичних заходів. Вона слугує інструментом підтримки та посилення традиційної дипломатії, зокрема, під час державних візитів, офіційних прийомів, переговорів глав держав, послів, урядових делегацій тощо [1].

Важливість гастрономії як дипломатичного ресурсу визнається і на рівні. ЮНЕСКО, яке приділяє значну увагу нематеріальній кулінарній спадщині, включаючи до її списку національні кухні та традиції приготування й споживання певних страв. Серед них можна виокремити: мистецтво випікання неаполітанської піци, заварювання арабської кави, приготування корейського кімчі, вірменського лавашу тощо [2]. Яскравим прикладом культурної традиції, яка набула дипломатичного значення, є китайська чайна культура.

Чаювання у Китаї має глибоке символічне значення, а саме демонструє повагу до співрозмовника. Упродовж століть чай виконував комунікативну функцію, а з часом перетворився на важливий інструмент у зовнішньополітичному контексті. Таким чином була сформована чайна дипломатія – практика використання традицій чаювання у міждержавних відносинах. Попри зростаючу кількість випадків використання чаювань у дипломатичному контексті, це явище досі залишається фрагментарно висвітленим у наукових джерелах, зокрема у вітчизняних публікаціях. Таким

чином зумовлено необхідність системного аналізу чайної дипломатії як окремого напрямку гастродипломатії.

Концепція чайної дипломатії має давнє історичне підґрунтя, що формувалося протягом тривалого культурно-цивілізаційного розвитку. Її витоки пов'язуються зі Стародавнім Китаєм, де відбулося становлення традицій споживання чаю. Починаючи з періоду започаткування Шовкового шляху, чай, як продукт обміну, слугував культурним символом Китаю, який сприяв налагодженню міжкультурного діалогу та досягнення взаєморозуміння.

Сучасна практика підтверджує актуальність даного твердження: Китай активно організовує чаювання під час дипломатичних прийомів. У дипломатичному етикеті також прослідковується впровадження символічних подарунків: якісного чаю, традиційних чайників та наборів для заварювання, які демонструють повагу та відкритість до співпраці [3].

Яскравим прикладом впровадження практик чаювання у міжнародні відносини є дипломатія китайського лідера Сі Цзіньпіна. 20 липня 2018 року ним було проведено чайну церемонію в урядовій резиденції Дяоютай у Пекіні з метою врегулювання напруженості щодо ядерного питання на території КНДР. Завдяки цьому жесту доброзичливості, лідер КНДР Кім Чен Ин посприяв відновленню дипломатичних відносин між Китаєм і КНДР.

Іншим прикладом інтеграції практик чаювання в дипломатичну діяльність є зустріч китайського лідера Сі Цзіньпіна з прем'єр-міністром Індії Нарендрою Моді, що відбулася 28 квітня 2018 року в Ухані. Під час прийому лідери двох країн продегустували два види місцевого чаю: чорний чай Лічуань та зелений чай Енші. Цей жест створив вплив не лише на розвиток китайсько-індійських відносин, але й для зміцнення культурного діалогу між двома країнами, які мають багатовікову історію двосторонніх обмінів у галузях торгівлі та культури.

Окрім цього, важливо виокремити зустріч, що відбулась 12 січня 2017 року, під час якої Сі Дзіньпін провів чайну церемонію з Генеральним секретарем Комуністичної партії В'єтнаму Нгуєном Фу Чонгом. Під час чаювання вони обговорювали спільну чайну культуру, і лідер Китаю пояснив значення китайського ієрогліфа чаю (茶), який є символом взаєморозуміння між націями. Завдяки своїй промові, Сі Цзіньпін зменшив потенційні комунікаційні бар'єри, використавши чай як символ культурної спадщини спільно для Китаю та В'єтнаму [4].

Поширення чайної дипломатії далеко виходить за межі Китаю, охоплюючи різні країни світу, де чай слугує потужним інструментом культурних і дипломатичних обмінів. Великобританія активно використовує чай як дипломатичний засіб, зокрема через класичний ритуал «afternoon tea», який давно став частиною національної ідентичності. Наприклад, під час візиту іспанських королів до Великобританії у 2017 році, післяобідній чай був одним з елементів дипломатичної програми, який підкреслював важливість збереження стабільних відносин між країнами на фоні пост-брекситних переговорів.

У свою чергу, Бостонський чайний бунт 16 грудня 1773 року став не просто актом протесту, а й символічним викликом британському імперіалізму. Американські колоністи, сприймаючи нові податкові обмеження як прояв

британського контролю, викинули чай в море, демонструючи акт супротиву. Таким чином, чай, який раніше був символом британської культури та влади, набув значення інструменту боротьби за незалежність та національну ідентичність США.

Окрім цього, чай активно використовується для зміцнення міжнаціональних відносин у країнах Африки, зокрема в Південній Африці. Яскравим прикладом є проведення чаювання під час переговорів між Нельсоном Манделою та генералом Константом Вільйоном, які поклали початок переходу до мирної влади в Південній Африці. У даному контексті чай послуговував потужним інструментом миротворчої дипломатії [5].

Україна має значний потенціал для інтеграції чайної дипломатії, беручи до уваги автентичність вирощування, збору та заварювання карпатського чаю. Фіточаї, характерні для регіону Західної України, виготовлені на основі лікарських рослин, вирізняються високим рівнем екологічної чистоти та вираженими фітотерапевтичними властивостями. У міжнародному контексті карпатський чай може виступити засобом м'якої сили, сприяючи популяризації національного іміджу, розвитку чайного та етнотуризму, а також слугуючи інструментом міжкультурної комунікації під час дипломатичних заходів.

Чайна дипломатія, як складова ширшого явища гастродипломатії, демонструє значний потенціал у галузі міжкультурної комунікації та формуванні позитивного іміджу держав. Україна має значні можливості для розвитку чайної дипломатії, спираючись на природні ресурси, такі як карпатські фіточаї, які можуть стати потужним інструментом формування позитивного іміджу України на міжнародній арені. Це, у свою чергу, є важливою передумовою для зміцнення довгострокових партнерств, особливо в умовах триваючої збройної агресії на території України.

Список літератури:

1. Романюк Н.І. Кулінарна дипломатія як інструмент міжнародної взаємодії. *Міжнародні відносини суспільні комунікації та регіональні студії*. 2022. № 1 (12). С. 30-44.
2. Матлай Л. Кулінарна дипломатія як різновид публічної дипломатії: нові підходи та концепції. *Гуманітарні візії*. 2015. № 9. С. 55-60.
3. Decoding Tea Diplomacy. *The Annapurna Express*: веб-сайт. URL: <https://surl.li/cptgua> (дата звернення: 10.04.2025).
4. Diplomacy of Tea. *Koha*: веб-сайт. URL: <https://surl.li/camwpd> (дата звернення: 11.04.2025).
5. Tea Diplomacy in The Age of «Fire and Fury». *Diplomatic Courier*: веб-сайт. URL: <https://surl.li/nrsxba> (дата звернення: 12.04.2025).

РОЛЬ ТУРЕЧЧИНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Анастасія Чорнобай

студентка кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

E-mail: chornobaianastasia819@gmail.com

Науковий керівник: к. політ. н., доц. Панасенко Г.С.

Чорноморський регіон вже кілька десятиліть є значущим центром геополітичної активності в Європі, в якому переплітаються інтереси як глобальних, так і регіональних держав. Після початку повномасштабної агресії Російської Федерації проти України у 2022 році безпекова ситуація в регіоні зазнала радикальних змін: було порушено існуючий баланс сил, а сама архітектура регіональної безпеки опинилася під загрозою.

З огляду на сучасні виклики безпеці в Чорноморському регіоні, важливу роль у формуванні нової регіональної архітектури відіграє Турецька Республіка – країна, що посідає стратегічне положення між Сходом і Заходом і традиційно прагне впливати на розвиток подій у регіоні. Виходячи зі своїх національних інтересів – зокрема, забезпечення стабільності, свободи судноплавства, економічних вигод від торгівлі та збереження балансу між Заходом і Росією – Туреччина активно позиціонує себе як впливовий посередник. Її історичні та культурні зв'язки з Чорноморським регіоном, особливо з Україною, лише зміцнюють це прагнення та посилюють її дипломатичну роль на тлі загострення ситуації [5].

Відносини між Туреччиною та Україною мають глибоке історичне коріння та багатовекторний характер, що охоплює політичну, економічну й оборонну сфери. Після розпаду СРСР у 1991 році Туреччина однією з перших визнала незалежність України, і між державами було встановлено активну дипломатичну співпрацю. Подальші відносини розвивалися на основі дружби та взаємовигідного партнерства. Після 2014 року, коли Росія анексувала Крим і розпочала підтримку сепаратистських угруповань на Донбасі, Анкара чітко висловила підтримку територіальної цілісності України. Туреччина не визнала анексію Криму та неодноразово виступала за врегулювання конфлікту мирним шляхом. Водночас її зв'язки з Росією залишалися тісними, насамперед у сфері енергетики, туризму та оборонного співробітництва (зокрема, придбання ЗРК С-400) [9, 17].

Повномасштабна війна Росії проти України змінила ситуацію в регіоні. Туреччина однією з перших відреагувала на війну, заклавши протоки для військових кораблів Росії та України за допомогою 19-ї статті Конвенції Монте, що фактично визнало конфлікт війною між прибережними державами. Згодом було обмежено прохід для військових суден і нечорноморських країн,

що стало прямим застосуванням положень статей 20 і 21 цієї ж Конвенції. Таким чином, Туреччина заблокувала можливість як підкріплення Чорноморського флоту Росії новими кораблями, так і залучення міжнародних військових сил на боці України – одночасно демонструючи прагнення обмежити ескалацію конфлікту та зберегти контроль над стратегічними морськими протоками [8,16].

3 лютого 2022 року Туреччина здійснила численні дипломатичні ініціативи з метою припинення війни Росії проти України. Наприклад, за посередництва президента Реджепа Таїпа Ердогана 21 вересня 2022 року було звільнено 215 українських військовополонених. Після звільнення полонених керівник Офісу президента України Андрій Єрмак підкреслив надзвичайно важливу роль Туреччини в операції з обміну полоненими [1].

Значущим проявом оборонної співпраці між Україною та Туреччиною стало постачання бойових безпілотників Bayraktar TB2, які набули широкого визнання у період інтенсивних бойових дій [5, 361]. Bayraktar TB2 стали символом ефективного опору, завдали значної шкоди техніці противника та сприяли мобілізації міжнародної підтримки України. А успішне їхнє застосування у війні підсилило імідж турецького ВПК та сприяло новим замовленням від інших країн. Поглиблена співпраця Туреччини та України в оборонній сфері призвела до понад тридцяти спільних оборонних проєктів, включаючи розробку дронів, двигунів, електроніки, наземних систем і морських суден. Багато з цих проєктів передбачають не лише продаж або передачу технологій, а й спільне виробництво та розробку [7].

Однією з важливих дипломатичних ініціатив Туреччини була інтенсивна спроба досягти припинення вогню через роль посередника між Росією та Україною. Турецьке місто Анталія стало першим місцем для переговорів на найвищому рівні між двома країнами. Проте ці переговори не дали очікуваних результатів [2]. Утім, навіть у нинішніх умовах широкомасштабної війни, яка ставить під загрозу безпеку в регіоні та не виключає ядерних ризиків, участь Туреччини в мирних ініціативах залишається критично важливою. У цьому контексті Туреччина продовжує активно працювати над збереженням стабільності в Чорноморському регіоні, уважно стежачи за позиціями чорноморських держав та західних партнерів. Особливу роль у цьому процесі відіграють переговори в рамках Анталійського форуму та подальші контакти на високому рівні, результатом яких стало підписання зернової угоди, що отримала широку міжнародну підтримку. [8, 12].

Спільно з ООН Туреччина сприяла реалізації «зернової угоди», яка дозволила відновити експорт української сільськогосподарської продукції через Чорне море. Угода дозволила уникнути продовольчої кризи в ряді країн Африки та Близького Сходу, зменшила глобальні ціни на зерно, забезпечила часткову безпеку морського судноплавства в Чорному морі та дозволила Україні отримати критично важливі валютні надходження [3]. Участь Туреччини в цьому процесі зміцнила її імідж як ефективного регіонального посередника та відповідального гравця на міжнародній арені.

Попри те, що більшість мирних ініціатив не дали швидких результатів, Туреччині вдалося сприяти пришвидшенню звільнення військовополонених,

організації гуманітарних коридорів і запуску зернової угоди, що зміцнило репутацію Туреччини як нейтрального й ефективного посередника, здатного підтримувати діалог з обома сторонами конфлікту.

Політика Туреччини допомагає їй забезпечувати національні інтереси та сприяти стабільності в Чорноморському регіоні, що є важливим для глобальної безпеки в умовах міжнародної напруженості. Це дозволяє Туреччині не лише забезпечувати національні інтереси, але й сприяти стабільності в Чорноморському регіоні, що є важливим для глобальної безпеки в умовах міжнародної напруженості. Більшість чорноморських держав бачать позицію Туреччини як прагматичну. Країни НАТО оцінюють її як союзника, який підтримує діалог з Росією, тоді як деякі пострадянські країни насторожено ставляться до її «нейтралітету». Однак більшість визнає її роль як стабілізуючого фактора.

Отже, Туреччина продовжує відігравати важливу роль у забезпеченні безпеки Чорноморського регіону, співпрацює з міжнародними партнерами та знаходить баланс між Заходом і Росією. Анкара сприяє стабільності через дипломатію, економічне співробітництво та посилення оборонної взаємодії з сусідніми державами та західними союзниками. У майбутньому Туреччина, ймовірно, буде змушена реагувати на нові виклики, що вимагатиме гнучкості в зовнішній політиці та адаптації до змін у безпековому середовищі.

Список літератури:

1. Ердоган: Обмін полоненими між Росією та Україною наближає закінчення війни. URL: <https://surl.li/wjorqe>
2. ЗМІ: глави МЗС Туреччини і Росії в Анталії поговорили про Україну. URL: <https://surl.li/ypjvtg>
3. Україна, Туреччина та ООН підписали угоду про розблокування трьох портів для експорту зерна. URL: <https://surl.li/cynasa>
4. Чому Туреччина, підтримуючи Україну, поглиблює економічні зв'язки з Росією, та, власне, до чого це веде. URL: <https://surl.li/ialnui>
5. Ali, M. (2022). The role of Türkiye in the Black Sea and the Russo-Ukrainian war: a short overview. Journal of Liberty and International Affairs, 8(3), 356-367. URL: <https://surl.li/qftghn>
6. Part 3. Defense cooperation: Turkey's triangular balancing in the Black Sea region. URL: <https://surl.li/tsopec>
7. Turkish drone maker Baykar to invest \$300 mln to develop jet engine, CEO says. URL: <https://surl.li/ephcvf>
8. Çelikpala, Marmitat, & Kadir Has Üniversitesi. (2022). Türkiye ve Karadeniz. 22 c., Eylül/2022. URL: <https://surl.cc/banzxc>
9. Yıldırım Çınar, H. (2024). Rusya-Ukrayna savaşının Türkiye-Ukrayna ilişkilerine izdüşümü. İstanbul Kent Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, 5 (1), 17-31. URL: <https://surl.li/ebrcpl>

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З РЕГІОНАЛЬНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Василь Шамраєв

аспірант кафедри міжнародного і європейського права,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

E-mail: shamraev0809@gmail.com

У сучасних умовах глобалізації світової економіки, триваючої агресії проти нашої держави та майбутнього постконфліктного відновлення економіки України співпраця з міжнародними регіональними фінансовими організаціями відіграє надзвичайно важливу роль. Регіональні фінансові організації, зокрема Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Чорноморський банк торгівлі та розвитку (ЧБТР), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), надають Україні критично необхідну підтримку для модернізації інфраструктури, фінансування малого та середнього бізнесу, енергетичної безпеки, а у постконфліктний період допоможуть досягти скорішого відновлення економіки та її сталого розвитку.

Нормативно-правова база співпраці України з регіональними фінансовими організаціями складається з: міжнародних договорів; актів національного законодавства України (зокрема Закону України «Про міжнародні договори України»); меморандумів про взаєморозуміння між Україною та окремими фінансовими організаціями; рамкових угод про фінансування тощо.

На сьогодні Україна є повноправним членом низки регіональних фінансових організацій, зокрема: ЄБРР (з 1992 р.), ЧБТР (з 1997 р) та активно співпрацює з ЄІБ (співпраця з 2007 р. на підставі Рамкової угоди).

ЄБРР є регіональною фінансовою інституцією, яка має статус міжнародної міжурядової організації. Його діяльність спрямована на підтримку ринкових реформ, розвиток приватного сектору та сталого розвитку. Основоположним документом ЄБРР є Agreement Establishing the European Bank for Reconstruction and Development (1990) [3]. Згідно зі статтею 1 цього документа, головна мета банку – сприяння переходу до ринкової економіки та розвитку приватного сектору. ЄБРР дотримується принципів політичної умовності: фінансування можливе лише за умови дотримання країною принципів демократії, верховенства права та прав людини.

Основними формами співпраці ЄБРР з Україною є: інвестиційні проекти у сфері транспорту, енергетики, агропромисловості; програми фінансування малого та середнього бізнесу; технічна допомога та інституційна підтримка. Так у 2022 р. ЄБРР надав Україні рекордні 1,7 млрд євро та мобілізував ще 200 млн від партнерів.

Ключовими проектами ЄБРР в Україні стали: реформування енергетичного сектору (Нафтогаз, модернізація ГТС); інфраструктурні проекти (реконструкція доріг, електротранспорт у Києві, Львові); підтримка МСП (через

кредитні лінії українським банкам). Наприклад, у 2023 р. ЄБРР виділив понад 1,7 млрд євро на підтримку критичної інфраструктури та фінансового сектору України [7].

ЧБТР орієнтований на сприяння економічному розвитку в регіоні Чорного моря шляхом фінансування регіональних проектів, зокрема в логістиці, торгівлі, транспорті. Україна ратифікувала угоду «Agreement Establishing the Black Sea Trade and Development Bank» [2] у 1997 р. і стала повноправним членом цієї фінансової організації.

Провідними сферами підтримки ЧБТР в Україні є: торгове фінансування; підтримка українських підприємств через кредитні лінії; участь у регіональних ініціативах розвитку торгівлі та інфраструктури тощо. Окремі проекти Банку в Україні спрямовані на кредитування підприємств у сфері виробництва й експорту, розвиток регіонального бізнесу. Так, наприклад, у 2020–2022 рр. ЧБТР надав понад 150 млн євро на підтримку українських компаній [5].

До проблемних питань співробітництва України з ЧБТР можна віднести обмежене представництво нашої держави в управлінні цієї фінансової організації та потреба в ефективнішій координації з іншими міжнародними донорами України.

ЄІБ – офіційний банк Європейського Союзу, який реалізує політику ЄС у фінансовій сфері. Він функціонує на підставі Договору про функціонування Європейського Союзу (ст. 308-309) [1] та власного Statute of the EIB [6]. Основними напрямками діяльності Європейського інвестиційного банку стали: фінансування інфраструктури (автомагістралі, енергосектор); участь у проектах відновлення зруйнованої інфраструктури внаслідок війни; підтримка екологічних та цифрових ініціатив.

Співпраця з Україною регламентується Framework Agreement between Ukraine and the EIB (2007). Підписані угоди дають Україні доступ до кредитування на вигідних умовах, так Рамкова угода між Україною та ЄІБ передбачає безмитне й безподаткове виконання проектів за умов дотримання пріоритетності законодавства ЄС. Наприклад, ЄІБ фінансує проект Ukraine Recovery Programme з бюджетом понад 600 млн євро. Банк також реалізовує в Україні проекти з модернізації електромереж, водопостачання, шкільної та медичної інфраструктури; проект Emergency Credit Line, що полягає у підтримці громад, які постраждали від російської агресії. У 2022–2023 роках ЄІБ надав Україні понад 1,05 млрд євро, у т.ч. на енергетику, житло для ВПО, медичні послуги [4].

Регіональні фінансові організації відіграють значну роль у трансформації української економіки, особливо в умовах війни. Їхнє значення полягає не лише у фінансуванні, а й у передачі знань та досвіду, сприянні правовим реформам і впровадженні стандартів належного управління. Співпраця України з регіональними фінансовими організаціями є невід'ємною частиною її стратегії сталого економічного розвитку, інтеграції у світову економіку та повоєнного відновлення. Ефективна реалізація проектів з ЄБРР, ЄІБ та ЧБТР зміцнює не лише фінансову, але й інституційну спроможність України.

До проблемних аспектів такої співпраці, які вимагають більшої уваги та удосконалення належать: необхідність вдосконалення механізмів залучення

коштів; бюрократія з боку державних органів та бюрократичні складнощі в реалізації проєктів; низький рівень локальної експертизи; залежність від політичної стабільності України та триваючі військові дії які значно ускладнюють реалізацію проєктів.

В той же час до перспективних напрямків співробітництва України з регіональними фінансовими організаціями слід віднести подальше розширення портфеля ЄБРР та ЄІБ в Україні у сфері зеленої енергетики та цифровізації, поглиблення співпраці в контексті Плану відновлення України та подальше посилення співпраці через нові рамкові угоди.

Список літератури:

1. Договір про функціонування Європейського Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text
2. Agreement Establishing the Black Sea Trade and Development Bank. URL: https://www.bstdb.org/Establishing_Agreement_BSTDB.pdf
3. Agreement Establishing the European Bank for Reconstruction and Development (1990). URL: <https://www.ebrd.com/home/news-and-events/publications/institutional-documents/basic-documents.html>
4. EIB and Ukraine Government sign MoU to accelerate deployment of financial support and project execution on the ground. URL: <https://www.eib.org/en/press/all/2024-156-eib-and-ukraine-government-sign-mou-to-accelerate-deployment-of-financial-support-and-project-execution-on-the-ground>
5. Public documents. URL: <https://www.bstdb.org/transparency/public-documents>
6. Statute of the EIB. URL: <https://www.eib.org/en/publications/statute-2020>
7. Transition Report. URL: <https://www.ebrd.com/home/news-and-events/publications/economics/transition-reports.html>

ПРАКТИКА РОЗГЛЯДУ СПОРІВ ЗА УЧАСТІ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНИХ СУДОВИХ УСТАНОВАХ

Валентина Шамрасва

професор кафедри міжнародного і європейського права,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
доктор політичних наук, доцент
E-mail: v.shamraeva@karazin.ua

Україна, як суверенна держава та активний учасник міжнародних відносин, неодноразово брала участь у роботі міжнародних судових установ. Це зумовлено як необхідністю захисту національних інтересів, так і виконанням зобов'язань, взятих у межах міжнародних договорів. На сьогодні наша держава визнала юрисдикцію Міжнародного суду ООН (ICJ); Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ); Арбітражного трибуналу UNCLOS; Постійної палати третейського суду (PCA); Міжнародного кримінального суду (МКС) тощо.

Більшість судових справ однією із сторін яких виступає Україна, на сьогодні, пов'язані із подіями російської агресії проти нашої держави.

Наприклад, Справа «Україна проти Російської Федерації» в Міжнародному суді ООН охоплює кілька окремих проваджень, кожне з яких стосується різних аспектів міжнародного права та дій Росії щодо України.

У січні 2017 р. Україна подала позов до Міжнародного суду ООН, звинувачуючи Росію в порушенні двох базових конвенцій. По-перше, Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 р. (МКБФТ) [2]: Україна стверджувала, що Росія підтримувала незаконні збройні формування на сході України, постачаючи їм зброю та надаючи фінансову і іншу матеріальну підтримку, що призвело до терористичних актів. Особливу увагу було приділено факту збиття літака Malaysia Airlines рейсу MH17, що класифікувалося Україною як терористичний акт з боку вказаних незаконних збройних формувань. По-друге, Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 р. (МКЛРД) [3]: Україна звинувачувала Росію в дискримінації кримських татар та етнічних українців в тимчасово окупованій АРК Крим, включаючи заборону діяльності Меджлісу кримськотатарського народу та обмеження освіти українською мовою.

19 квітня 2017 р. Суд ухвалив тимчасові заходи, зобов'язавши Росію утриматися від обмежень щодо діяльності Меджлісу та забезпечити доступність освіти українською мовою в Криму [8], а 8 листопада 2019 р. Суд визнав свою юрисдикцію щодо розгляду справи по суті, відхиливши заперечення Росії [6]. 31 січня 2024 р. Суд частково задовольнив позов України, визнавши, що Росія не виконала зобов'язання за МКБФТ, не розслідуючи належним чином факти фінансування тероризму. Водночас суд не встановив достатніх доказів для визнання прямої відповідальності Росії у прямих

порушеннях МКБФТ та МКЛРД, відхиливши вимоги України щодо компенсацій [7].

26 лютого 2022 року, після початку повномасштабного вторгнення Росії, Україна подала новий позов до Міжнародного суду ООН, стверджуючи, що Росія неправомірно інтерпретує та застосовує положення Конвенції про запобігання геноциду та покарання за нього 1948 р. [1], використовуючи безпідставні звинувачення в геноциді на Донбасі як привід для агресії проти України.

16 березня 2022 р. Суд ухвалив тимчасові заходи, зобов'язавши Росію негайно припинити військові дії в Україні та утриматися від будь-яких дій, що можуть погіршити ситуацію [9], а 2 лютого 2024 р. Суд відхилив попередні заперечення Росії щодо відсутності юрисдикції, підтвердив свою юрисдикцію на розгляд справи та постановив продовжити розгляд справи по суті [7]. На сьогодні процес триває.

Справи «Україна проти Росії» в Міжнародному суді ООН є важливими прецедентами в міжнародному праві, оскільки підтверджують можливість притягнення держав до відповідальності за порушення міжнародних конвенцій; визначають межі застосування базових міжнародних договорів, таких як МКБФТ, МКЛРД та Конвенція про запобігання геноциду; сприяють розвитку міжнародного права щодо відповідальності держав за підтримку тероризму та порушення прав людини.

Такі справи сприяють закріпленню міжнародно-правових стандартів щодо боротьби з фінансуванням тероризму та расової дискримінації; обмеженню маніпуляцій нормами міжнародного права, зокрема щодо виправдання агресії через безпідставні звинувачення в геноциді; подальшому удосконаленню механізмів відповідальності держав за порушення міжнародних зобов'язань.

Попри складність та тривалість процесів, ці справи демонструють важливість використання міжнародно-правових механізмів для захисту суверенітету та прав людини на міжнародній арені, а також підкреслюють важливість міжнародного правосуддя як інструменту мирного врегулювання спорів та забезпечення відповідальності держав.

Також слід звернути увагу на позов України до Арбітражного трибуналу, створеного відповідно до Додатку VII до Конвенції ООН з морського права (UNCLOS, 1982) [11] У відповідь на агресивні дії Російської Федерації, які порушують суверенні права України у Чорному та Азовському морях, а також в Керченській протоці, Україна подала позов проти Росії у межах UNCLOS. Ця справа має вагоме значення для міжнародного морського права, оскільки вона розглядає питання незаконного використання військової сили в мирний час та порушення цим суверенних прав прибережної держави.

Україна подала низку міждержавних заяв проти Російської Федерації до Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), звинувачуючи її в систематичних порушеннях прав людини на території України, зокрема в Криму та на сході країни. Першою стала Справа «Україна проти Росії (щодо Криму)» [5]. Україна подала заяву 13 березня 2014 р. та стверджувала, що з 27 лютого 2014 року Росія здійснювала ефективний контроль над Автономною Республікою Крим та містом Севастополь, що призвело до численних порушень Європейської

конвенції з прав людини (ЄКПЛ), зокрема наступних її статей: порушення права на життя (ст. 2); заборона катування та нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження (ст. 3); порушення права на свободу та особисту недоторканність (ст. 5); обмеження свободи вираження поглядів (ст. 10); порушення права на свободу зібрань та об'єднань (ст. 11).

14 січня 2021 р. ЄСПЛ визнав справу частково прийнятною, підтвердивши, що Росія здійснювала ефективний контроль над Кримом з 27 лютого 2014 р. [10], а вже 25 червня 2024 р. ЄСПЛ виніс рішення по суті, встановивши, що Росія несе відповідальність за систематичні порушення прав людини в Криму, включаючи порушення статей 2, 3, 5, 6, 8, 9, 10, 11 ЄКПЛ та статей 1 і 2 Протоколу №1 [4].

Рішення ЄСПЛ підтвердило, що Росія, здійснюючи ефективний контроль над Кримом, відповідальна за численні порушення прав людини. Це створює важливий прецедент для міжнародного права, підкреслюючи, що держава-окупант несе відповідальність за дотримання прав людини на окупованій території.

Європейський суд з прав людини розглядає низку міждержавних справ, поданих Україною проти Росії. Вони стосуються порушень прав людини з боку РФ у Криму, на сході України та внаслідок широкомасштабного вторгнення 2022 р. Рішення ЄСПЛ у цих справах мають значний вплив на міжнародне право. Вони підтверджують відповідальність Росії за порушення прав людини, створюють прецеденти для інших міжнародних судів та можуть вплинути на подальшу еволюцію системи міжнародного правосуддя.

Список літератури:

1. Конвенції про запобігання геноциду та покарання за нього 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155#Text
2. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518#Text
3. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105#Text
4. CASE OF UKRAINE V. RUSSIA (RE CRIMEA) (Applications nos. 20958/14 and 38334/18). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%5B%22001-235139%22%5D%7D>
5. HUDOC. URL: <https://www.echr.coe.int/hudoc-database-ukr>
6. Judgment of the ICJ, 2019. URL: <https://www.icj-cij.org/node/105850>
7. Judgment of the ICJ, 2024. URL: <https://www.icj-cij.org/index.php/node/203503>
8. Order of the ICJ, 2017. URL: <https://www.icj-cij.org/node/105443>
9. Order of the ICJ, 2022. URL: <https://www.icj-cij.org/node/106135>
10. Ukraine v. Russia (re Crimea) (dec.) [GC] - 20958/14 and 38334/18 URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%5B%22001-207622%22%5D%7D>
11. United Nations Convention on the Law of the Sea URL: https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf

ІЗРАЇЛЬСЬКО-ПАЛЕСТИНСЬКИЙ КОНФЛІКТ: ВИКЛИКИ МИРНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ТА УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Олександра Шарлай

студентка кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

E-mail: sharlay2021uk12@student.karazin.ua

Науковий керівник: к. політ. н., доц. Панасенко Г.С.

Арабсько-ізраїльський конфлікт є одним із найбільш тривалих і складних міжнародних протистоянь сучасності, що має значний вплив на регіональну та глобальну політику. Сучасний етап конфлікту характеризується складною взаємодією глобальних та регіональних акторів, серед яких Ізраїль, Палестинська автономія, країни арабського світу, а також такі міжнародні гравці, як Сполучені Штати Америки, Європейський Союз, Російська Федерація та Організація Об'єднаних Націй [1].

Для України цей конфлікт є не лише предметом аналізу, а й джерелом цінних уроків щодо стратегії виживання, національної безпеки та побудови міцної держави. В умовах повномасштабної війни проти Росії українське суспільство потребує ефективних рішень, які допоможуть вистояти, перемогти та закласти основу для майбутнього розвитку. Ізраїльська модель національної стійкості базується на кількох основних принципах, які можна адаптувати до реалій нашої країни.

Одним із ключових принципів, що забезпечили розвиток та зміцненню військової потужності Ізраїлю, є загальна мобілізація населення. Кожен громадянин вважається частиною системи національної безпеки, що відображається у всеосяжній військовій службі. Для України важливо створити систему, у якій військова служба буде інтегрована у життя суспільства як обов'язкова складова громадянської відповідальності. Це може включати впровадження програм допризовної підготовки, яка охоплюватиме як базові військові навички, так і освітні можливості після завершення служби. Надання державної підтримки у здобутті освіти та професійного розвитку після служби сприятиме формуванню підготовленого резерву та підвищенню рівня громадянської свідомості [4].

Ізраїль зробив ставку на власне виробництво високотехнологічного озброєння, що дозволило країні не тільки забезпечувати власні потреби, а й стати одним із лідерів світового ринку зброї. Україна, маючи потужний науково-технічний потенціал, може розвивати аналогічну модель, створюючи умови для зростання інноваційного сектору оборонної промисловості. Україна має активізувати співпрацю між державою, науковими установами та приватним сектором для розвитку технологій подвійного призначення. Це передбачає створення інноваційних центрів, які об'єднують інженерів, IT-

спеціалістів та військових, що дозволить не лише забезпечувати власні оборонні потреби, а й сприяти розвитку економіки через експорт технологій. Розвиток власного оборонного виробництва забезпечить незалежність від зовнішніх постачальників та створить нові робочі місця, сприяючи економічному зростанню [3].

Важливою характеристикою ізраїльської моделі є глибоке усвідомлення цінності кожного громадянина. Кожна сім'я в Ізраїлі забезпечена засобами індивідуального захисту та має доступ до бомбосховищ. Навіть якщо ці засоби ніколи не знадобляться, сама наявність знань та готовності надає громадянам відчуття безпеки: вони знають, до кого звертатися і куди бігти.

Для України, яка також стикається з військовими загрозами, цей досвід є надзвичайно важливим. З 2022 року кількість об'єктів фонду захисних споруд в Україні зросла втричі – зараз нараховується понад 62 тисячі укриттів. Однак наявність укриттів лише частина формули безпеки. Не менш важливо їх якісне вдосконалення та адаптація до сучасних викликів, зокрема за зразком «фінської моделі». Як зазначив прем'єр-міністр Денис Шмигаль, нині розробляється стратегія модернізації укриттів, із пріоритетом на об'єкти критичної інфраструктури – насамперед у медичній та освітній сферах [5].

Держава інвестує у розвиток освіти, медицини та соціальної підтримки, що зміцнює суспільну єдність і мотивує людей залишатися у країні навіть в умовах небезпеки. Зокрема, значну увагу приділено підготовці військових та їхній реабілітації, забезпеченню якісного медичного обслуговування та інтеграції ветеранів у суспільне життя. Навіть у періоди загострення конфлікту освітній процес не припиняється – діти продовжують навчання у школах, а система безпеки гарантує їхній захист. Ізраїль робить акцент на STEAM-освіті, що сприяє підготовці спеціалістів із глибокими знаннями в науці, техніці, інженерії, мистецтві та математиці. Такий підхід дозволяє країні залишатися серед світових лідерів у сфері високих технологій. Для України, яка прагне посилити свої позиції на міжнародній арені, подібна стратегія може стати основою для формування сучасної освітньої політики та розвитку інноваційної економіки [2].

Суттєвим елементом успіху Ізраїлю є активна діяльність діаспори, яка виконує не лише культурну та соціальну роль, але й забезпечує інформаційну підтримку та захист інтересів держави в світі. Оперативні групи моніторять інформаційний простір, протидіючи дезінформації та формуючи позитивний імідж країни. Ця діяльність базується на тісній взаємодії між діаспорою та державними інституціями, що дозволяє швидко реагувати на інформаційні загрози та координувати міжнародну підтримку. Наукові дослідження свідчать, що тісна співпраця держави з діаспорою підвищує ефективність інформаційної політики та зміцнює національну безпеку [2].

Враховуючи значну кількість українців, які виїхали за кордон, Україна має створити глобальну мережу співпраці з діаспорою, яка координуватиме інформаційні кампанії та сприятиме міжнародній підтримці. Запровадження спеціальних державних програм для залучення закордонних українців до інформаційної протидії та підтримки національних інтересів стане важливим кроком у зміцненні позицій України на світовій арені.

Отже, досвід Ізраїлю демонструє, що успішне функціонування держави у складних умовах можливе завдяки комплексному підходу до національної безпеки, освіти та інформаційної політики. Для України важливо не лише перейняти окремі інструменти, а й адаптувати їх до власних реалій. Формування культури відповідальності, розвиток технологічного сектору, зміцнення співпраці з діаспорою та впровадження сучасних освітніх методик можуть стати фундаментом для забезпечення довгострокової стійкості та успішного розвитку країни. Такі підходи сприятимуть не лише зміцненню обороноздатності, а й формуванню згуртованого суспільства, здатного ефективно реагувати на внутрішні та зовнішні виклики.

Список літератури:

1. Ezugwua, O. A. The 21st Century Israel-Palestine Conflict Over Jerusalem and Its Peace Processes. *Malaysian Journal of International Relations*. №11, 2023. 107–127. DOI: <https://mjir.um.edu.my/index.php/mjir/article/view/43065>
2. Finaud, M. Comparing the Ukraine and the Gaza wars: the force of law and the law of force / Geneva Centre for Security Policy. 2024. P. 2–28. DOI: <https://viimes.org/publication/comparing-the-ukraine-and-the-gaza-wars-the-force-of-law-and-the-law-of-force/>
3. The Carter Center. The Israel-Palestinian Conflict: Historical and Prospective Intervention Analyses. Special Conflict Report. 2003. P. 3–15. DOI: <https://www.cartercenter.org/documents/1435.pdf>
4. Zhomartkyzy M. The Role of Mediation in International Conflict Resolution. *Law and Safety*. 2023. № 3 (90). P. 169–178. DOI: <https://pb.univd.edu.ua/index.php/PB/article/view/770>
5. Офіційна сторінка Прем'єр-міністра України Дениса Шмигала. URL: <https://www.facebook.com/dshmyhal/>

МІЛІТАРНИЙ ТУРИЗМ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Арсеній Шкурко

студент кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
E-mail: neyzer877@gmail.com

Науковий керівник: к.е.н., доц. Шамара І.М.

У контексті триваючої агресії Російської Федерації, розпочатої 24 лютого 2022 року, економічна ситуація в Україні характеризується високим рівнем нестабільності. Систематичні ракетно-артилерійські удари, широкомасштабні військові дії та гібридна війна чинять значний деструктивний вплив на функціонування вітчизняного підприємництва та загальну безпекову парадигму держави. Незважаючи на це, науково-експертне середовище активно здійснює пошук дієвих альтернативних моделей, спроможних стати фундаментом для

довгострокового відновлення та розвитку національної економіки у пост-воєнний період. Серед пріоритетних галузей, які розглядаються як потенційні драйвери майбутнього економічного зростання, особливе місце посідає туризм, котрий, зважаючи на трагічні події воєнного часу, зазнає неминучої трансформації у специфічну форму – мілітарний (військовий) туризм [3].

Сучасний воєнний туризм охоплює різні форми: від відвідування колишніх полів битв до досвіду перебування в зонах активних конфліктів. Такий різновид туризму завжди мав певні ризики та недоліки, серед яких особливу увагу отримує безпека держави. Триваючі бойові дії, замінування територій, ризик ракетних ударів становлять серйозну загрозу для безпеки туристів, завдяки чому було сформовано три групи районування України щодо придатності для організування туристичних напрямів: придатні, малопридатні, та непридатні [2, с. 74]. Значним викликом залишається реставрація пошкодженої інфраструктури, через що виникають додаткові ризики при організації безпечних та комфортних подорожей. Ступінь пошкодження інфраструктури є окремим фактором, що впливає на визначення придатності області до безпечного планування туристичних районів. Окремо від бойових дій, для іноземних туристів загрозою можуть стати місцеві жителі, які пережили жахи війни. Присутність туристів, які цікавляться війною, може негативно впливати на психологічний стан людей, а в результаті – і потенційних туристів.

Також при монетизації такого спеціального виду туризму виникають етичні питання. У той час як війна відбуватиметься за право на свободу цілого народу, деякі науковці та частина суспільства не визнають етичним створення бізнесу на основі страждань людей [4, с. 247]. Також необережна поведінка, фотографування без контексту та розуміння, або легковажне ставлення до зруйнованих місць можуть знецінювати пам'ять жертв війни. Для редукування цих проблем тури повинні бути спрямовані на інформування про причини, перебіг та наслідки війни, а також на підтримку миру задля уникання етичних конфліктів – туристи повинні проявляти повагу, чутливість та відповідальність під час відвідування місць, пов'язаних з війною.

Попри бойові дії, туристична система адаптувалася під нові реалії, що дозволило зберегти стабільність в економіці. Таким чином, найбільший зріст податкових надходжень по Україні за I квартал 2023 року фіксується переважно в західних областях: Чернівецькій – 98%; Рівненській – 17%; Львівській – 16%. У той же час найбільший спад фіксується у найближчих до бойових дій областях: Луганській – 100%; Херсонській – 97%; Донецькій – 87%; Запорізькій – 79%; Миколаївській – 67%; Харківській – 54% [1].

Серед найвідоміших напрямків варто виділити одноденні приватні тури до Києва, Бучі, Ірпеня, Харкова [5], а також до Західної України [1]. Попри популярність маршрутів, фахівці висловлюють занепокоєння з приводу безпеки регіонів, особливо Харківської, Одеської, Херсонської, Миколаївської, Запорізької, Дніпропетровської, Чернігівської, Сумської областей, більшість із яких знаходяться у малопридатній групі [2, с. 75].

Попри численні ризики та виклики, мілітарний туризм має унікальні перспективи в контексті російсько-української війни. Цей напрям може слугувати багатьом цілям, серед яких варто виділити створення освітніх та

меморіальних центрів, що сприятимуть поширенню історично достовірної інформації для відвідувачів [6]. Окремим пунктом необхідно зазначити економічну підтримку місцевих громад, що постраждали від війни. Також цей пункт сприятиме розвитку волонтерського туризму, оскільки залучення добровільної допомоги в гуманітарних проєктах також може стати популярним напрямом військового туризму. На міжнародному рівні співпраця у сфері реставрації пам'яток історії та культури сприятиме покращенню відносин України з іншими державами. Чималу підтримку надаватимуть окремі іноземні туристи, які слугуватимуть символом солідарності з українським народом.

Мотивація воєнних туристів варіюється від хворобливої цікавості до щирого бажання дізнатися про історію та підтримати постраждалі громади. Ця багатогранна привабливість свідчить про те, що добре спланований підхід до воєнного туризму в Україні міг би задовольнити потреби різних категорій відвідувачів [2, с. 74].

Поточна війна документується українськими музеями, деякі з яких зосереджені саме на російській агресії. Прикладами є Київський військовий музей, який адаптував свої експозиції, щоб відобразити триваючий конфлікт, та ініціативи зі збору та документування воєнних злочинів [6]. Існуюча музейна інфраструктура та поточні зусилля з документування поточної війни створюють міцну основу для розвитку воєнного туризму, орієнтованого на вшанування пам'яті та освіти. Наявність усталених військових музеїв у поєднанні з активним документуванням поточного конфлікту свідчить про те, що Україна має інституційний потенціал та ресурси для організації змістовних та інформативних воєнно-туристичних програм.

У сучасній геополітичній реальності, в умовах зростаючої конкуренції між країнами, розвиток військового туризму розглядається як стратегічно важливий напрям, здатний не лише збагачувати духовний та інтелектуальний потенціал суспільства, але й забезпечувати стабільні економічні надходження, стимулювати розвиток супутньої інфраструктури та створювати нові робочі місця [7, с. 10]. Таким чином, інвестиції в збереження та популяризацію історико-культурної спадщини через призму туризму є довгостроковою стратегією сталого розвитку, що поєднує культурні, соціальні та економічні вигоди.

Список літератури:

1. Габчак Н. Внутрішній туризм України: тенденції, проблеми та можливості розвитку у воєнний період. *Економіка та суспільство*. Ужгород, 2023. С. 1–7. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-67>.
2. Гамкало М. Аспекти розвитку воєнного туризму в Україні в контексті російсько-української війни XXI століття. Львів. С. 73–75.
3. Каднічанський Д. Мілітарний туризм: проблематика термінології та класифікації. *Географія, економіка та туризм: національний та міжнародний довід. Матеріали XIV Міжнар. наук. конф.*, м. Львів, 9 жовт. 2020 р.
4. Мазурець Р. Воєнний туризм: особливості та можливості для України. *Світові досягнення і сучасні тенденції розвитку туризму та готельно-ресторанного господарства: Матеріали III міжнар. науково-практ. конф.*, м. Запоріжжя, 14 листоп. 2024 р.
5. Мілітарі тури. WarTours Ukraine. URL: <https://wartours.in.ua/en/military-tours-ukraine/>.

6. Національний військово-історичний музей України. URL: <https://nvimu.com.ua>.
7. Помаза-Пономаренко А. Розвиток туризму в Україні у воєнний та післявоєнний періоди. Харків.

ЕКОНОМІЧНІ РЕФОРМИ НА ТАЙВАНІ В 1960-х – 1970-х рр.

Арсеній Шкурко

студент кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

E-mail: neyzer877@gmail.com

Науковий керівник: к.і.н., доц. Онацький М.Ю.

Економічні перетворення на Тайвані, що відбувались впродовж 1960-х – 1970-х рр., знайшли широке відображення у джерелах та науковій літературі. Разом з тим, вони й досі залишаються предметом дослідження для фахівців-економістів, політологів та істориків. Ряд науковців ставить під сумнів факт існування у тайванського керівництва єдиної, всеосяжної макроекономічної стратегії. Інші дослідники навпаки наголошують на тому, що значні економічні досягнення Тайваню були результатом цілеспрямованої державної політики, або навіть державного втручання в економіку [3, с. 71].

Успішний досвід реформування аграрного сектору на Тайвані в 1950-х рр. став каталізатором для активного розвитку внутрішньої промисловості країни. Керівництво Тайваню усвідомлювало необхідність диверсифікації економіки та зменшення залежності від виробництва та експорту сільськогосподарської продукції. Цей стратегічний крок був спрямований на досягнення економічної незалежності шляхом створення потужної високорозвиненої промисловості, модернізації країни та підвищення рівня життя населення.

Запровадивши третій чотирирічний план (1961–1964 рр.), уряд взяв курс на підвищення ролі промисловості у виробництві ВВП країни. В середині 1960-х рр. завдяки вдалим реформам, уніфікації курсу обміну та девальвації національної валюти вдалось підвищити привабливість тайванської експортної продукції для іноземних партнерів.

Особливістю економіки Тайваню стало те, що понад 75% приватних фірм – це малі та середні сімейні підприємства. Ці компанії, як правило, налічують менше 50 працюючих. Важливим фактором розвитку малого бізнесу на Тайвані є те, що такі компанії в основному фінансуються за рахунок внесків, які здійснюють члени родини, яким належать такі фірми. На відміну від південнокорейських чеболів, які користуються значною фінансовою підтримкою з боку держави, тайванські компанії, як правило, фінансуються за рахунок приватних заощаджень. Крім того, у населення Тайваню спостерігається прагнення створити та очолити власні фірми. Як зазначає професор Джон Уолш з бізнес-школи Вашингтонського університету,

тайванський працівник зазвичай залишається в компанії, доти, доки не отримає достатньо знань і накопичить відповідні капітали для того, щоб розпочати власний бізнес. Велика кількість дрібних компаній сприяла формуванню на Тайвані висококонкурентного бізнес-середовища. Відносно невеликий розмір тайванських компаній дозволяє їм досить швидко та оперативно реагувати на зміни ринкових умов [6, с. 157].

Слід зазначити, що в результаті здійснених протягом 1960-х рр. заходів частка промисловості у структурі ВВП Тайваню поступово зросла до 45,8%, у той час, як сільського господарства навпаки зменшилась до 16,6% [4, с. 153].

Експортний бум, що спостерігався в 1960-х – 1970-х рр., сприяв тому, що економіка Тайваню ставала дедалі більш відкритою [2]. Більше того, зростання не призвело до збільшення соціальної нерівності в країні. Співвідношення доходів 20% найбагатших домогосподарств до 20% найбідніших, яке в 1953 р. оцінювалося в 20,47 разів, у 1964 р. зменшилось до 5,33 разів та відтоді ніколи не перевищувало позначки в 6 разів [3, с. 69].

Нафтова криза 1970-х рр. років призвела до зростання зовнішньоторговельного дефіциту, внаслідок чого почалось зростання цін та загальне уповільнення темпів розвитку країни. Уряд був змушений почати структурну перебудову економіки. На урядовому рівні було вжито заходи, спрямовані на стимулювання розвитку електротехнічної та електронної промисловості. Серед запроваджених заходів найбільш ефективними вважається створення умов для широкого залучення інвестицій у розвиток високотехнологічних галузей, зокрема, електроніки. Також тайванський уряд здійснював капіталовкладення та залучав інвестиції у науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР).

Іншим важливим фактором, що сприяв зростанню виробництва, стало стимулювання урядом розвитку експортоорієнтованих галузей. З цією метою були скасовані експортні мита на товари, а компаніям, що продавали продукцію за кордон, почали надаватись значні пільги та кредити під низькі відсотки. На острові створювалась нова інфраструктура, включаючи будівництво нових портів та транспортних мереж.

В другій половині 1970-х рр. за ініціативи та участі Тайванської організації електронних досліджень та обслуговування (ERSO) було створено кілька підприємств з виробництва інтегральних схем (VLSI). У подальшому це сприяло перетворенню острова на одного з «азійських тигрів». Важливим кроком, що був спрямований на розвиток наукомістких виробництв, стало створення науково-промислового парку Сінчжу [5, с. 53]. Новий центр технологічних інновацій став анклавом науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт у різних високотехнологічних галузях. Він приваблював талановитих інженерів та науковців, що забезпечувало обмін знаннями та стимулювало розвиток високотехнологічної виробництва. Також ініціатива сприяла створенню нових робочих місць. Парк Сінчжу став невід'ємною частиною науково-промислового потенціалу Тайваню, в результаті чого були засновані компанії з виробництва напівпровідників, які в подальшому перетворились на світових лідерів у своїх галузях [5].

Протягом 1970-х рр. обсяги товарів, вироблених у промисловому секторі, продовжували зростати. Збільшувалась і заробітна плата працівників, оскільки надлишок робочої сили поступово зменшувався. Наприкінці 1970-х рр. технократи в тайванському уряді почали закликати до модернізації промислового виробництва, метою якого мав стати розвиток «стратегічних» галузей, головним чином машинобудування та сфери інформаційних технологій, що мали значний ринковий потенціал [1].

Таким чином, економічні перетворення 1960-х–1970-х рр. на Тайвані були пов'язані з процесом індустріалізації. Аграрна реформа 1950-х рр. створила основу для промислового зростання, після чого уряд зосередився на диверсифікації економіки та розвитку експортоорієнтованих галузей. Стимулювання експорту відбувалось шляхом застосування відповідних валютних механізмів та пільг. Попри нафтову кризу 1970-х рр., уряду вдалось стабілізувати систему та залучити інвестиції у високотехнологічні галузі, зокрема електротехнічну та електронну промисловість, що призвело до структурної перебудови тайванської економіки. Створення науково-промислового парку Сінчжу також стимулювало розвиток високотехнологічних галузей. Комплексний підхід до реформ, перехід до експортоорієнтовної промислової політики та стимулювання залучення капіталовкладень у розвиток високотехнологічних галузей забезпечили успішну трансформацію економіки Тайваню та сприяли перетворенню його на одного з регіональних лідерів у сфері високих технологій.

Список літератури:

1. Cai P. Explaining Taiwan's Economic Miracle: Are the Revisionists Right? *Agenda: A Journal of Policy Analysis and Reform*. 6th ed. 1999. P. 69–82.
2. Chang D. U.S. Aid and Economic Progress in Taiwan. *Asian Survey*. 5th ed. 2015. P. 152–160. URL: <https://doi.org/10.2307/2642405>.
3. Cheng T. Transforming Taiwan's Economic Structure in the 20th Century. *The China Quarterly*. 165th ed. 2001. P. 19–36.
4. Hou K. Taiwan in the 20th Century: Model or Victim? Development Problems in a Small Asian Economy. 165th ed. 2001. P. 37–60.
5. Newberry B. The semiconductor industries in Taiwan and South Korea. *Journal of Third World Studies*. 9th ed. 1992. P. 154–181.
6. Ho C. Economics, Economic Bureaucracy, and Taiwan's Economic Development. *Pacific Affairs*. 60th ed. 1987. P. 226–247.

БЕЗПЕКА ЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: СТРАТЕГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РУМУНІЇ

Кристина Ярмаченко

студентка кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

E-mail: yarmachenko2021uk12@student.karazin.ua

Науковий керівник: к.е.н., доц. Панова І.О.

Сьогодні Чорне море має досить вагоме геостратегічне значення, особливо в контексті сучасних конфліктів. Контроль над цим регіоном дає можливість проєктувати вплив на Європу – від Балкан і Центральної Європи до Східного Середземномор'я, Південного Кавказу та Північного Близького Сходу.

В контексті повномасштабного вторгнення, питання безпеки в Чорноморському регіоні набуло критичного значення не лише для прибережних держав, а й для всього євроатлантичного простору. Водночас забезпечення стабільності в цьому регіоні залишається викликом. Деякі аналітики приходять до думки, що стійка стабілізація стане можливою лише за умов повного виведення російських військово-морських сил із Чорного моря. Проте, з огляду на статус Росії як прибережної держави та її значну роль у міжнародній системі, реалізація такого сценарію виглядає малоімовірною. Натомість, реалістичнішою стратегією є активне залучення усіх ключових сторін до багатостороннього діалогу задля досягнення конструктивних домовленостей. Яскравим прикладом такої взаємодії стала Чорноморська зернова ініціатива, яка, попри обмежений мандат і складні політичні обставини, засвідчила потенціал переговорного процесу навіть у період активної фази воєнних дій [3, с. 8-9].

Румунія, розташована на східному кордоні Європейського Союзу та НАТО, займає ключову геополітичну позицію між західним євроатлантичним простором і Російською Федерацією, що створює як виклики, так і стратегічні можливості. У минулому держава перебувала у сфері впливу СРСР, однак протягом останніх трьох десятиліть послідовно дистанціювалася від «комуністичного спадку», інтегруючи європейські політичні, правові та безпекові стандарти. Сьогодні Румунія активно позиціонує себе як надійний союзник ЄС і НАТО, послідовно виступаючи за розширення присутності Альянсу в регіоні [4, с. 1-3].

Більшість ініціатив, які реалізує Румунія на міжнародному та регіональному рівнях, мають виразну безпекову орієнтацію. Серед них варто виокремити Бухарестську дев'ятку (В9) та Ініціативу трьох морів, що слугують інструментами реалізації її довгострокової стратегії в Чорноморському регіоні [3, с. 8-9].

Анексія Криму Російською Федерацією у 2014 році та подальша мілітаризація півострова стали переломним моментом для євроатлантичної безпекової архітектури. Ці події чітко засвідчили, що Чорне море вже не сприймається як периферійна зона, а навпаки – як потенційний епіцентр дестабілізації. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 році лише посилює безпекові ризики. Атаки російських дронів у повітряному просторі над Чорним морем, гібридні операції в Молдові та Грузії, а також інформаційно-психологічні кампанії трансформували локальні конфлікти в системну загрозу для регіональної і навіть глобальної стабільності.

Російська Федерація активно використовує свою військово-морську присутність у Чорному морі як інструмент стратегічного тиску, реалізуючи концепцію так званого «керованого хаосу». Ця стратегія передбачає системне створення зон нестабільності, спрямованих на дезорганізацію регіональної безпеки, підрив єдності західного світу, ослаблення позицій НАТО, а також делегітимізацію євроатлантичних інституцій у ширшому чорноморському просторі.

В умовах зростання таких загроз Румунія дедалі більше виконує функцію регіонального стабілізатора, спираючись на своє членство в НАТО та Європейському Союзі для мобілізації політичної й оборонної підтримки з боку партнерів. Важливим елементом її безпекової стратегії є просування ідеї формування комплексної чорноморської безпекової політики, що розглядається як ключовий пріоритет зовнішньої політики країни.

Румунія активно позиціонує себе як «постачальник безпеки» в Чорноморському регіоні. У цьому контексті вона виступає за посилення функціональної взаємодії між ЄС і НАТО, модернізацію оборонної інфраструктури, а також розвиток стратегічного оборонного потенціалу в регіоні.

Зокрема, у 2023 році було укладено Спільну декларацію про стратегічне партнерство між Румунією та Сполученим Королівством, яка передбачає поглиблення оборонної співпраці, зміцнення східного флангу НАТО та розширення партнерської взаємодії у сфері безпеки. Цей документ засвідчив високу динаміку зовнішньополітичної активності Румунії у сфері безпеки та її прагнення відігравати активну роль у формуванні нової євроатлантичної архітектури стримування і стабільності [1].

11 січня 2024 року Румунія, спільно з Болгарією та Туреччиною, уклала Меморандум про створення Цільової групи з виявлення та знешкодження морських мін – ініціативи, спрямованої на зміцнення безпеки морського судноплавства та підвищення оборонної спроможності НАТО на його східному фланзі. Цей крок відображає зростаючу відповідальність Румунії в контексті багатостороннього військового співробітництва в Чорноморському регіоні.

Румунія активно долучається до ключових оборонних заходів і тренувальних операцій Альянсу, зокрема бере участь у британській програмі INTERFLEX з підготовки українських військових, а також у Місії ЄС з військової допомоги Україні (EUMAM). Знаковим кроком стало відкриття в країні Європейського навчального центру F-16 для тренування українських льотчиків, що не лише свідчить про технічну інтегрованість Румунії в

євроатлантичний простір, а й демонструє її стратегічну роль у посиленні обороноздатності партнерів.

Крім того, з березня 2022 року на території Румунії розміщено підрозділи Сил реагування НАТО, що є частиною заходів Альянсу з підвищення бойової готовності та укріплення східного флангу в умовах загострення безпекової ситуації на континенті [2, с. 98-100].

Таким чином, Чорноморський регіон трансформується на ключовий театр геополітичного суперництва, де відбувається переконфігурація безпекового середовища та формування нових центрів сили. Ефективна стабілізація регіону можлива лише за умов тісної координації між союзниками, стратегічного передбачення та дотримання принципів міжнародного права. У цьому контексті НАТО виступає центральним гарантом стабільності та євроатлантичної інтегрованості регіону.

Румунія, враховуючи своє стратегічне розташування та зовнішньополітичні пріоритети, розглядає Чорне море як критично важливу зону безпеки. Її активна участь у двосторонніх і багатосторонніх оборонно-політичних ініціативах сприяє не лише укріпленню оборонної архітектури, але й підтримує демократичну стійкість, правопорядок і передбачуваність у східному європейському просторі.

Отже, комплексна відповідь на виклики Чорноморського регіону вимагає перегляду традиційних підходів до безпеки: від охорони кордонів до захисту цінностей глобального демократичного порядку. У цьому процесі Румунія виступає не лише як бенефіціар безпекових гарантій, а й як активний учасник формування нової архітектури стабільності в регіоні.

Список літератури:

10. Joint statement on the Romanian-British Strategic Partnership. – Опубліковано 23 квітня 2023 року. URL: <https://surl.li/krhipc> (дата звернення: 04.04.2025)
11. From Synergy to Strategy in the Black Sea Region. URL: <https://surl.li/oeukqk> (дата звернення: 04.04.2025)
12. Ghincea M. Peace And Security Zeitenwende: Time for a Reassessment of Romania's Foreign Policy? URL: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/bukarest/18580.pdf> (дата звернення: 04.04.2025)
13. Ionut A. Romania as a European Union member in the Black Sea Region. URL: <https://surl.li/ayjjlk> (дата звернення: 04.04.2025)

**Перелік закладів вищої освіти, державних та наукових установ України,
представники яких приймали участь у конференції**

1. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
2. Департамент міжнародного співробітництва Харківської міської ради
3. Державний біотехнологічний університет
4. Донецький національний університет імені Василя Стуса
5. Закарпатський обласний краєзнавчий музей ім. Тиводара Легоцького
6. Західноукраїнський національний університет
7. Інститут географії НАН України
8. Львівський національний університет імені Івана Франка
9. Миколаївський національний аграрний університет
10. Мукачівський державний університет
11. Київський національний університет імені Тараса Шевченка
12. Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
13. Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
14. Національний університет «Острозька академія»
15. Національний університет харчових технологій
16. Обласний комунальний заклад «Харківський організаційно-методичний центр туризму»
17. Обласний науковий ліцей Рівненської обласної ради (м. Рівне)
18. Полтавський університет економіки та торгівлі
19. Черкаська філія Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет»
20. Ягеллонський університет (Польща)

***

Конференція зареєстрована в державній науковій установі
«Український інститут науково-технічної експертизи та інформації»,
посвідчення № 740

Адреса оргкомітету

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних
відносин та туристичного бізнесу»,
кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу,
ауд. 366, майдан Свободи, 6, Харків, 61022
diplomacy@karazin.ua

Електронне наукове видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимах

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ: ДИПЛОМАТІЯ, ЕКОНОМІКА, ТУРИЗМ

МАТЕРІАЛИ

**ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
З НАГОДИ МІЖНАРОДНОГО ДНЯ БАГАТОСТОРОННОСТІ І
ДИПЛОМАТІЇ В ІМ'Я МИРУ ТА З НАГОДИ
50-РІЧЧЯ ПІДПИСАННЯ ГЕЛЬСІНСЬКОГО ЗАКЛЮЧНОГО АКТУ**

24 квітня 2025 року, м. Харків, Україна

Матеріали подаються в авторській редакції

Макет обкладинки М.В. Сідоров

Підписано до розміщення 21.05.2025. Формат 60x84/16.
Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. 8,85
Обсяг 2,23 Мб.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
м. Харків, 61022, майдан Свободи, 4.
Свідectво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009 р.